

วารสาร มจร

สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

JOURNAL OF MCU

ISSN : 2287-0121

Social Science Review

ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘

Vol.4 No.2 May-August 2015

จำนวนพิมพ์ : ๑,๐๐๐ เล่ม

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ ๓ ฉบับ

ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน / ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม / ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์นักวิชาการนิสิตนักศึกษาและผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคมและการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหาให้แก่สังคม

คณะกรรมการที่ปรึกษาวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.

พระราชวรเมธี, ดร.

พระศรีคัมภีร์ญาณ, รศ.ดร.

พระสุวรรณหเมธาภรณ์, ผศ.

พระราชวรมนี, ดร.

พระเมธีธรรมจารีย์

พระโสภณวชิราภรณ์

พระครูปริยัติกิตติธำรง, ผศ.ดร.

ผศ.พิเศษ ร.อ.ดร.ประมาณเลิศ อัจฉริยปัญญากุล

อธิการบดี

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต

รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

ที่ปรึกษาอธิการบดีด้านกฎหมาย

บรรณาธิการ : ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม

ผู้ช่วยบรรณาธิการ : อ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร - อ.ดร.นพดล ดีไทยสงค์ - อ.สุวัฒน์ รักขันโท

กองบรรณาธิการ :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระระพีพันธุ์ พุทธิสาโร, ดร.

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร.

อ.ดร.ธิดาวุฒิ หมั่นมี

อ.ดร.จิตาภา เร่งมีศรีสุสุข

อ.ดร.ประเสริฐ ธิลาวัณ

หน่วยงานภายนอก

ผศ.ดร.วิโรจน์ อินทนนท์

ผศ.ดร.สมคิด ดวงจักร

อ.ดร.อุทัย สติมัน

อ.ดร.ธนากร น้อยทองเล็ก

อ.ดร.เดโชพล เหมนาไลย

พล.ท.ดร.วีระ วงศ์สรรค์

น.อ.ดร.นภัทร์ แก้วนาค

อ.ดร.เศรษฐวิวัฒน์ โชควรรกุล

อ.ดร.วันชัย สุขตาม

อ.ดร.อำนาจ ยอดทอง

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

วิทยาลัยการทัพอากาศ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยมหิดล

เลขานุการ :

อ.ดร.อนุวัต กระสังข์

ศิลปกรรม :

อ.ดร.อนุวัต กระสังข์ - อ.ดร.สุริยา รักษาเมือง

สำนักงาน :

สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

ศูนย์บัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อาคารเรียนรวมโซน B ชั้น ๕

เลขที่ ๓๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๓๐

โทร. ๐๓๕ ๒๔๘ ๐๐๐ ต่อ ๘๒๖๘, ๘๒๖๙, ๘๒๗๐

จัดพิมพ์โดย :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แขวงบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

โทร. ๐๒๒ ๒๑๘๘๙๙๒, ๐๒๖ ๒๓๕๖๒๓ โทรสาร ๐๒๖ ๒๓๕๖๒๓

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร นจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ (Peer Review)

๑. พระพรหมบัณฑิต, ศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. พระราชวรมณี, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. พระศรีคัมภีร์ญาณ, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. พระราชวรมณี, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕. พระเทพปริยัติเมธี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๖. พระครูปริยัติกิตติธำรง, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗. พระเมธาวิเชียร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๘. พระครูบูรพาจารย์, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๙. พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๐. พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รองศาสตราจารย์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๑. พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปญโญ, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๒. ศาสตราจารย์ ดร.กฤษ เพิ่มทันจิตต์	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
๑๓. ศาสตราจารย์ ดร.วัชระ งามจิตรเจริญ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๑๔. ศาสตราจารย์ ดร.ธีรภัทร เสรีรังสรรค์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
๑๕. ศาสตราจารย์ ดร.สุรพงษ์ โสชนเสถียร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๑๖. ศาสตราจารย์ ดร.จิรโชค วีรลย	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
๑๗. ศาสตราจารย์ ดร.อุไรวรรณ ธนสถิต	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
๑๘. ศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา เงามังขี้	มหาวิทยาลัยนเรศวร
๑๙. ศาสตราจารย์ ดร.วันชัย วัฒนศัพท์	สถาบันพระปกเกล้า
๒๐. ศาสตราจารย์ ดร.จำนงค์ อติพัฒนสิทธิ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๑. ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๒. รองศาสตราจารย์ ดร.สมาน งามสนิท	มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย
๒๓. รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยยุทธ ชีโนกุล	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
๒๔. รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงศ์	มหาวิทยาลัยมหิดล
๒๕. รองศาสตราจารย์ ดร.นิยม รัฐอมฤต	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๒๖. รองศาสตราจารย์ ดร.ปราชญา กล้าผจญ	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
๒๗. รองศาสตราจารย์ ดร.ประสาร บุญเสริม	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
๒๘. รองศาสตราจารย์ ประณต นันทิยะกุล	มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย
๒๙. รองศาสตราจารย์ พัฒนะ เรือนใจดี	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
๓๐. รองศาสตราจารย์ ดร.บุญมี เณรยอด	มหาวิทยาลัยสยาม
๓๑. รองศาสตราจารย์ วรรณเพ็ญ วรรณโกมล	มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
๓๒. รองศาสตราจารย์ ดร.โคทม อารียา	มหาวิทยาลัยมหิดล
๓๓. รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ แก่นอินทร์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
๓๔. รองศาสตราจารย์ ดร.จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
๓๕. รองศาสตราจารย์ ดร. สมพร แสงชัย	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
๓๖. รองศาสตราจารย์ ดร.สรณัฐ ไตลิ่งคะ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
๓๗. รองศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ ศิริสรรัทธิ	มหาวิทยาลัยมหิดล
๓๘. รองศาสตราจารย์ ดร.ชัชวาลย์ ศรีจันทร์โคตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านจอมบึง
๓๙. รองศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ เดชชัยศรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
๔๐. รองศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ จันทะนี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔๑. รองศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔๒. รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรยุทธ พึ่งเที่ยง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔๓. รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย พลเมืองดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔๔. รองศาสตราจารย์ วราคม ที่สุกะ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
๔๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บรรจบ บรรณรุจิ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๔๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยยนต์ ชีโนกุล	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๔๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พลัปลิง คงชนะ	มหาวิทยาลัยพะเยา
๔๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี เพชรนาจักร	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
๕๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน	มหาวิทยาลัยมหิดล
๕๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรวิทย์ จินดาพล	มหาวิทยาลัยนเรศวร
๕๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทศนีย์ เจนวิถีสุข	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
๕๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนลสิทธิ์ ลิทธิ์สูงเนิน	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
๕๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.वलันต์ อติศัพท์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
๕๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลพร สอนศรี	มหาวิทยาลัยมหิดล
๕๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล สรรสรวิสุทธิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
๕๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โสวัตรี ณ กลาง	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
๕๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรพรรณ วีระปรียากุล	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๕๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภฎี เจริญสุข	มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย
๖๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กานดา สุกุณณะศักดิ์ มีวรร	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
๖๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เมธินี วงศ์วานิช	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
๖๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรพรรณ สมบูรณ์	มหาวิทยาลัยมหิดล
๖๓. เรือโท.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันท์ ใจสมุทร	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
๖๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชยสร สมบุญมาก	มหาวิทยาลัยนครพนม
๖๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สอาด บรรเจิดฤทธิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
๖๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รวิวงศ์ ศรีทองรุ่ง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
๖๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กิตติทัศน์ ผกาทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๖๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภัทรพล ใจเย็น	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๖๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญปุ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงศ์ ลังวรวรรณ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลิน งามประโคน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชวิชัย ชัยสา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรกฤต เกื้อนช้าง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สติศย์ ศิลปะชัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพรด บุญอ่อน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๘๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อนุภูมิ ไชวเกษม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๘๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิฎฐ์ ศรีทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๘๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อานนท์ เมธีวรฉัตร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๘๓. อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทั้งโต	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๘๔. อาจารย์ ดร.ธีรพงษ์ สมเขาใหญ่	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๘๕. อาจารย์ ดร.วิโรจน์ พรหมสุด	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๘๖. อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณิต	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๘๗. อาจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๘๘. อาจารย์ ดร.เดชา กัปโก	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๘๙. อาจารย์ ดร.อุทัย สติมัน	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
๙๐. อาจารย์ ดร.สุรินทร์ นียมางกูร	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
๙๑. อาจารย์ ดร.จิตต์วิมล คล้ายสุบรรณ	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
๙๒. อาจารย์ ดร.วรอนงค์ โกวิทเสถียรชัย	มหาวิทยาลัยมหิดล

บรรณาธิการ

ด้วยวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ จัดอยู่ในวารสารกลุ่มที่ ๑ : วารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย Thai Citation Index (TCI) และอยู่ในฐานข้อมูล TCI เป็นระยะเวลา ๕ ปี คือในวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๘ - ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ และจะได้รับการพิจารณาคัดเลือกเข้าสู่ฐานข้อมูล ASEAN Citation Index (ACI) ต่อไป ฉะนั้น บทความในฉบับนี้จึงมีความเข้มข้นมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์เพื่อให้นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้สนใจ ได้เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและผลงานสร้างสรรค์อื่นๆ อันเป็นประโยชน์แก่สังคม ซึ่งฉบับนี้เป็นปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ นี้ยังคงสาระและคุณภาพของบทความไว้ดังเดิมในฉบับนี้ มีทั้งบทความวิจัยและบทความวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอก โดยฉบับนี้เน้นการนำเสนอบทความวิจัยอันประกอบด้วยบทความวิจัย ๑๙ เรื่อง และบทความวิชาการ ๑ เรื่อง ซึ่งเนื้อหาสาระในเล่มประกอบด้วยนักวิชาการและเรื่องดังต่อไปนี้

พระชลญาณมุนี (สมโภช ธมฺมโกชฺโษ) บทความเรื่อง “การปกครองที่เป็นธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท” พบว่าการปกครองที่ทำให้เกิดความสงบเรียบร้อย ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในเรื่องอธิปไตยทั้ง ๓ ประการ คือ ๑) อัตตาธิปไตย ๒) โลกาธิปไตย ๓) ธรรมาธิปไตย ซึ่งผู้ปกครองจะต้องเป็นผู้ทรงธรรม มีความยุติธรรม มีความรอบรู้ ตามหลักกฎหมาย และหลักศีลธรรม หมายถึง หลักธรรมที่พระราชาและผู้นำ ใช้การปกครอง ได้แก่ หลักทศพิธราชธรรม ๑๐, จักรวรรดิวัตร ๑๒, ราชสังคหวัตถุ ๔, และอคติ ๔, ใช้สำหรับชนชั้นผู้นำ และหลักธรรมที่ประพุดิรร่วมกัน ทั้งชนชั้นผู้ปกครอง ข้าราชการบริพาร

พระครูพิศิษฐ์โชติธรรม บทความเรื่อง “ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา” พบว่ารูปแบบประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑. การบริหารบุคคล ครูพระสอนศีลธรรมได้รับการพัฒนา เพื่อที่จะทำให้ระบบงานของตนเองมีความก้าวหน้า มีความรวดเร็วโดยการอบรม การสัมมนาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ การสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ ให้พระสอนศีลธรรม ๒. การบริหารการเงิน การเบิกจ่ายเงิน การบัญชีและระบบการจัดซื้ออุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนได้อย่างถูกต้อง เป็นไปตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ๓. การบริหารวัสดุอุปกรณ์ จะต้องมีการบริหารที่ดีและมีประสิทธิภาพเพื่อใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่จำกัดหรือหามาเพิ่มเติมให้เกิดประโยชน์สูงสุด ๔. การจัดการ จำแนกกระบวนการบริหารจัดการโดยแบ่งเป็น ๗ หน้าที่ ประกอบด้วยขั้นตอน POSDCoRB ได้แก่การวางแผน การจัดองค์การ การจัดบุคลากร การสั่งการ การประสานงาน การรายงาน และการงบประมาณ

พระครูสาทรธรรมวิจิตร (อนันต์ ฉนฺทกาโม) บทความเรื่อง “การพัฒนาการเทศน์มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” พบว่าพระที่มีจิตใจรักในการเทศน์มหาชาติทำนองหรือเทศน์ พบได้ยากเนื่องจากต้องเป็นผู้ที่มีความรักมีความสนใจทุ่มเทในการฝึกฝนฝึกซ้อม ฝึกร้อง ใส่ใจ

จริง มีความอดทน รักในการร้องเนื้อหา รักในการฝึกทำนอง รักในการใช้ศัพท์ชั้นสูง ต้องฝึกทำนอง ใช้เสียงถ้าใช้ศัพท์ถูกต้อง มีศรัทธา สร้างเนื้อหาที่มีอรรถรสดี ก่อให้เกิดเสน่ห์ มีผู้คนสนใจ จะตั้งใจฟัง เป็นกรณีพิเศษอันเป็นการรักษาประเพณีที่ดั่งงามของชาติไว้และปัญหาพัฒนาการเทศน์มหาชาติใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พระมหาบุญเทียม เขียวชัย บทความเรื่อง “ความสำเร็จของโครงการเผยแผ่ธรรมะ วัดพระธรรมกายในยุคโลกาภิวัตน์” พบว่า ตัวแบบของผลสัมฤทธิ์ของโครงการเผยแผ่ธรรมะของ วัดพระธรรมกายในยุคโลกาภิวัตน์พัฒนาขึ้นจากการยึดถือหลักสำคัญในทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นแนวทางการพัฒนา โดยอาศัยภาวะผู้นำสงฆ์ของเจ้าอาวาสเป็นผู้ดำริ โครงการและมีคณะทำงานแปลงดำริให้กลายเป็นโครงการสำคัญของวัด

ปราโมทย์ จันทร์บุญแก้ว บทความเรื่อง “พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมยุทธศาสตร์การ สร้างความเข้มแข็งในการบริหารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ” พบว่า กระบวนการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ อยู่ที่การปลูกพลังอุดมการณ์ของตำรวจในเกิดความรักและความศรัทธาใน อาชีพ และ ๔.ข้าราชการตำรวจมีสมรรถนะสูงในการปฏิบัติหน้าที่และนำระบบเทคโนโลยีมาใช้ในการ บริหารจัดการ อยู่ที่บุคลากรมีความฉลาด มีสติ ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท พลิกวิกฤติให้เป็น โอกาสและรู้ทั้งตนเอง และฉลาดรู้เท่าทันในเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการบริหารจัดการ

อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ บทความเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมการจ้างงานนอกระบบตาม หลักพุทธธรรม” พบว่า รูปแบบการส่งเสริมการจ้างงานนอกระบบตามหลักพุทธธรรมควรเป็น รูปแบบการส่งเสริมแบบพหุภาคี กล่าวคือ เป็นความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ ประกอบไปด้วย ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ภาคนายจ้าง ภาคแรงงาน รวมทั้งองค์กรภาคพระพุทธศาสนา ร่วมมือกันดำเนินการแก้ไขปัญหา และพัฒนาคุณภาพแรงงานนอกระบบ ให้มีทักษะ มีจิตสำนึก รับผิดชอบสังคม มีคุณธรรม จริยธรรมในการจ้างงาน เพื่อให้ทุกภาคส่วนมีการส่งเสริมคุณภาพชีวิต การทำงาน รวมทั้งค่าจ้างสวัสดิการ แหล่งที่อยู่อาศัย แก่ลูกจ้างนอกระบบอย่างมีเมตตาธรรม

วันทนา เนาว์วัน บทความเรื่อง “การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของบุคลากร โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓” พบว่า การเป็นแบบอย่างสันติภาพและสิทธิ มนุษยชนและต้องการให้ผู้นำมีความยุติธรรมเสมอภาคในการปฏิบัติงาน ต้องมีความกล้าหาญใน การเปลี่ยนแปลง โดยนำมาซึ่งจริยธรรม การเปลี่ยนแปลงอย่างมีนวัตกรรมเพื่อความเหนือกว่า ภายใต้อุดมการณ์ ยึดมั่น ปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ของโรงเรียน อันนำมาซึ่งความอยู่ รอด รวมทั้งนอกจากนี้ผู้นำต้องรู้จักใช้หลักพุทธธรรมในการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ตนเองด้วย

เรื่อโท อากาศ อาจสนาม บทความเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะพยาบาลเชิง พุทธบูรณาการของพยาบาลสังกัดกรมแพทยทหารเรือ” พบว่า ด้านฉันทะ ควรส่งเสริมความ เสมอภาคและความเคารพต่อผู้อื่น ด้านวิริยะ ควรใช้ความเพียรอย่างเหมาะสมในการสร้าง สัมพันธภาพ ด้านจิตตะ ควรปรับเจตคติที่ดีต่อผู้อื่น และด้านวิมังสา ควรทำงานด้วยระบบทีมงานที่ มีปัญญา

ฉันทชนก **ดุรงค์ฤทธิ์ชัย** บทความเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการระดับตำบลในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในตำบลเขาหินพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี” พบว่า บทบาทด้านการป้องกัน คือ การทำหน้าที่การให้ความรู้ที่ใช้หลักธรรม ที่ชี้ให้รู้โทษแล้วยังต้อง พิจารณาให้เห็นโทษเกิดระบวนการคิดต่อเนื่องเป็นภูมิคุ้มกันในการป้องกันปัญหา ยาเสพติด และ การให้ความร่วมมือกับชุมชนโดยพระสังฆาธิการ คือ ให้ความสำคัญกับ การเฝ้าระวัง และ ประสานให้ชุมชนเกิดความร่วมมือ โดยพระสังฆาธิการทำหน้าที่เป็นเสมือนตัวแทนของชุมชน ที่จะถ่ายทอดปัญหาไปยัง เจ้าหน้าที่ตำรวจ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

อดุลย์ กองสัมฤทธิ์ บทความเรื่อง “การบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี” พบว่า ปัจจัยจูงใจกับระดับการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการการปฏิบัติงานของพนักงานในภาพรวมมีความสัมพันธ์ในระดับสูง ปัจจัยค้ำจุนกับระดับการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานในภาพรวมมีความสัมพันธ์ในระดับสูง

วิชญาภา เมธีวรฉัตร บทความเรื่อง “การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์” พบว่า กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจะเกิดพัฒนาการที่ดีได้นั้นจะต้องผ่านกระบวนการกลุ่ม การให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน พยายามชักจูงให้ทั้งครู และนักเรียนมีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ตรวจสอบ ติดตามผลการดำเนินการตามเป้าหมายที่วางไว้ นำผลการตรวจสอบมาปรับปรุงวิธีการและกระบวนการที่ต้องทำ ให้ดีขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู ผู้ปกครองและนักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและ ประชุมหารือเป็นระยะในปีการศึกษานั้น ๆ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์วาง กรอบหรือโครงสร้างให้ชัดเจน

คุณากร กรสิงห์ บทความเรื่อง “ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” พบว่า ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นที่เหมาะสม มี ๕ ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ๑) ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพผู้นำภาคประชาชน ๒) ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างนโยบายและมาตรการทางกฎหมายคุ้มครองสิทธิของภาคประชาชนใน การตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๓) ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างระบบและ กลไกการตรวจสอบของภาคประชาชน ๔) ยุทธศาสตร์การเสริมพลังองค์กรภาคประชาชนและการ ผลักพลังเครือข่ายภาคประชาชน ๕) ยุทธศาสตร์การสร้างจิตสำนึกในการตรวจสอบการใช้อำนาจ ในท้องถิ่น

เบญจวรรณ ขุนดี บทความเรื่อง “ภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อคุณภาพการปฏิบัติงานของ พนักงานในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่ได้รับแฟรนไชส์ จังหวัดปทุมธานี” พบว่า ลักษณะส่วนบุคคลที่แตกต่างกันมีผลต่อคุณภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่

ได้รับแฟรนไชส์ สรุปได้ดังนี้ ๑. ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อระดับประสิทธิภาพและคุณภาพภาวะผู้นำในรูปแบบของภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อคุณภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่ได้รับแฟรนไชส์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมในระดับมาก ๒. ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อรูปแบบของภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนในระดับมาก และรูปแบบของภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพในระดับปานกลาง ๓. ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อด้านการทำงานเป็นทีมส่งผลต่อคุณภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน ในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วน ที่ได้รับแฟรนไชส์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ภาพรวมในระดับมาก

วรรณมาฆะ เกษรดอกไม้ บทความเรื่อง “การบริหารจัดการชุมชนโดยการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาแบบยั่งยืนของโบราณสถานประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน ตำบลท่าน้ำอ้อย อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์” พบว่าแนวทางการบริหารจัดการชุมชนโดยการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาแบบยั่งยืนของโบราณสถานประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน แยกเป็นรายด้านได้ดังนี้ ๑. การประชาสัมพันธ์ ตามสื่อต่างๆ ในการจัดกิจกรรมและสืบสาน ความเป็นมาของสถานโบราณประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน ๒. การปลูกฝังจิตสำนึกในการมองเห็นถึงคุณค่าของสถานประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน โดยการให้ผู้สูงอายุมาเล่าเรื่องราวที่มาจากสถานประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน ให้เยาวชนได้รับทราบเพื่อสืบทอดเรื่องราวต่อไป ๓. การเสียสละเพื่อส่วนรวมของชาวบ้านในการจัดเวรยามเพื่อทำการดูแล บำรุงรักษา สถานโบราณประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน

เสน่ห์ ใจสิทธิ์ บทความเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” พบว่า ความเข้าใจและการประชาสัมพันธ์ถึงกิจกรรมการจัดการประชุม การประชาสัมพันธ์ การทำประชาคมหมู่บ้าน และการสื่อสารในรูปแบบอื่นๆ (การประชุมบ่อยๆ) จะสามารถทำให้ประชาชนทราบถึงกิจกรรมต่างๆ พร้อมกันให้ความร่วมมือในระดับที่น่าพอใจ (ความพร้อมเพรียง) เพื่อให้เกิดความเข้าใจระดับการลงพื้นที่จนสามารถทราบปัญหาและความต้องการของประชาชน (ความเข้าใจชุมชน) และความมีใจเป็นกลาง (อุเบกขา) ที่ทำให้เห็นถึงแนวคิดของความเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมมากขึ้นต่อการสร้างระบบความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรทางพระพุทธศาสนา

อดุลย์ คนแรง บทความเรื่อง “ความหมายย้ายที่ของคำบาลีสันสกฤตที่ใช้ในสังคมไทย” พบว่า การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำบาลีสันสกฤตลักษณะย้ายที่ในพจนานุกรม บาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต ฉบับพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ กับคำบาลีสันสกฤตในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยนำคำบาลีสันสกฤตที่รูปคำเหมือนกันแต่ความหมายต่างกันมาเปรียบเทียบกัน ผลการวิจัยพบว่า ความหมายย้ายที่ของคำบาลีสันสกฤตนั้น มีทั้งสอดคล้องและไม่สอดคล้องกับรากศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤต

กฤษฎา ดิษบรรจง บทความเรื่อง “กระบวนการให้ความคุ้มครองด้านลิขสิทธิ์ในภูมิปัญญาพื้นบ้านและอัตลักษณ์ลวดลายผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ จังหวัดสุพรรณบุรี” พบว่า ลวดลายและสีสันทนพื้นผ้าทอของชาวไทยทรงดำ สามารถสื่อความหมายที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเชื่อ และประเพณี ด้านปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์ สืบสานลวดลายผ้า พบว่า คนรุ่น

ใหม่ไม่ให้ความสนใจอาชีพทอผ้า เนื่องจากมีรายได้น้อย การให้ความคุ้มครองภูมิปัญญาพื้นบ้านผ้าทอ “ลายหย่าเขื่อน” และ “ลายดอกพุ่มสวรรค์” เจ้าของลวดลายดำเนินการยื่นคำขอจดทะเบียนภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย และขอจดทะเบียนลิขสิทธิ์ ประเภทจิตรกรรม และประเพณีศิลปประยุกต์ ต่อสำนักงานลิขสิทธิ์ กรมทรัพย์สินทางปัญญา

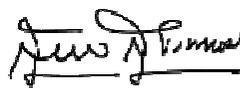
นายตา เทียนกุล บทความเรื่อง “**ทักษะการบริหารของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในจังหวัดฉะเชิงเทรา**” พบว่า ทักษะการบริหารของผู้บริหาร กับการบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ๔) ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถาน ด้านเทคนิค ด้านมนุษย ด้านความคิดรวบยอด ด้านการศึกษาและการสอน และด้านความรู้และความเข้าใจ ส่งผลต่อ การบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยเขียนเป็นสมการในรูปคะแนนมาตรฐานได้ดังนี้ $Z'y = 0.445 x1 + 0.266 x4 + 0.287 x2 + 0.202 x3 + 0.082 x5$

ดร.อภิชาติ พานสุวรรณ บทความเรื่อง “**คุณลักษณะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของผู้นำชุมชนในเขตเทศบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**” พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันไม่มีผลต่อระดับความคิดเห็นที่แตกต่างกันในเรื่องคุณลักษณะผู้นำชุมชนตามหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ และสภาพทั่วไปของชุมชน คุณลักษณะผู้นำชุมชนตามหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ มีอิทธิพลในทางบวกต่อสภาพทั่วไปของชุมชนใน ๓ ด้าน คือ รู้ตน รู้บุคคล รู้ชุมชน ตามลำดับ

ดร.อนวัต กระจ่างและคณะ บทความเรื่อง “**การจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี**” พบว่า ปัญหาของวัดที่ไม่สามารถจะจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมได้นั้น เนื่องมาจากการที่วัดดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างเต็มที่เต็มกำลังความสามารถและเต็มศักยภาพที่มีอยู่ ซึ่งแน่นอนว่าจะต้องมีการเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องด้วยว่าจะมีนโยบายอย่างไร

ท้ายที่สุดนี้ คณะกองบรรณาธิการขอขอบคุณเจ้าของผลงานบทความทางวิชาการทุกท่านที่ได้มีส่วนร่วมทำให้วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ได้เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการสู่สาธารณะตามนโยบายของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขอพระคุณคณะกรรมการกลั่นกรองทุกท่านที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้องน่าอ่านเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายสุดขอขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ทำให้มีวารสารฉบับนี้และโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

(ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม)

บรรณาธิการ

สารบัญ

กองบรรณาธิการ

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ

บทบรรณาธิการ

บทความวิชาการ :

การปกครองที่เป็นธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ๑
: พระชลญาณมุนี (สมโภช ธรรมโกชโช)

บทความวิจัย :

ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ๑๖
: พระครูพิศิษฐ์โชติธรรม

การพัฒนาการเทศน์มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓๑
: พระครูสาธิตธรรมวิจิตร

ความสำเร็จของโครงการเผยแพร่ธรรมะวัดพระธรรมกายในยุคโลกาภิวัตน์ ๔๖
: พระมหาบุญเทียม เขียวชัย

พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งในการบริหารของสำนักงาน ๕๙
ตำรวจแห่งชาติ
: ปราโมทย์ จันทร์บุญแก้ว

รูปแบบการส่งเสริมการจ้างงานนอกระบบตามหลักพุทธธรรม ๗๔
: อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ

การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ๘๗
ศึกษา กลุ่ม ๓
: วันทนา เนาว์วัน

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะพยาบาลเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลสังกัดกรมแพทย์ ๑๐๒
ทหารเรือ
: เรือโทอากาศ อาจสนาม

บทบาทของพระสังฆาธิการระดับตำบลในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในตำบลเขา ๑๑๖
ดินพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี
: ฉันทชนก ดุรงค์ฤทธิ์ชัย

การบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี	๑๒๗
: อุดุลย์ กองสัมฤทธิ์	
การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์	๑๓๕
: วิชญาภา เมธีวรรณ	
ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น	๑๔๗
: คุณากร กรสิงห์	
ภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อคุณภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่ได้รับแฟรนไชส์ จังหวัดปทุมธานี	๑๖๑
: เบญจวรรณ ขุนดี	
การบริหารจัดการชุมชนโดยการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาแบบยั่งยืนของโบราณสถานประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เด่น ตำบลท่าน้ำอ้อย อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์	๑๖๙
: วรณมาฆะ เกษรดอกไม้	
การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น	๑๘๐
: เสน่ห์ ใจสิทธิ์	
ความหมายย้ายที่ของคำบาลีสันสกฤตที่ใช้ในสังคมไทย	๑๙๖
: อุดุลย์ คนแรง	
Development of the Process for Supporting Copyright Protection of Local Folk Wisdom and Fabric Pattern Identity of Thai Song Dum Ethnic Group in Suphun Buri Province กระบวนการให้ความคุ้มครองด้านลิขสิทธิ์ในภูมิปัญญาพื้นบ้านและอัตลักษณ์ลวดลายผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ จังหวัดสุพรรณบุรี	๒๐๔
: กฤษณา ดิษบรรจง	
ทักษะการบริหารของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในจังหวัดฉะเชิงเทรา	๒๑๗
: นาทยา เทียนกุล	
คุณลักษณะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๒๓๑
: ดร.อภิชาติ พานสุวรรณ	
การจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี	๒๔๑
: ดร.อนุวัต กระสังข์และคณะ	

บทวิจารณ์หนังสือ :

The public management connectivity toward AEC to the year of 2020 ๒๖๐

: ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง

ภาคผนวก

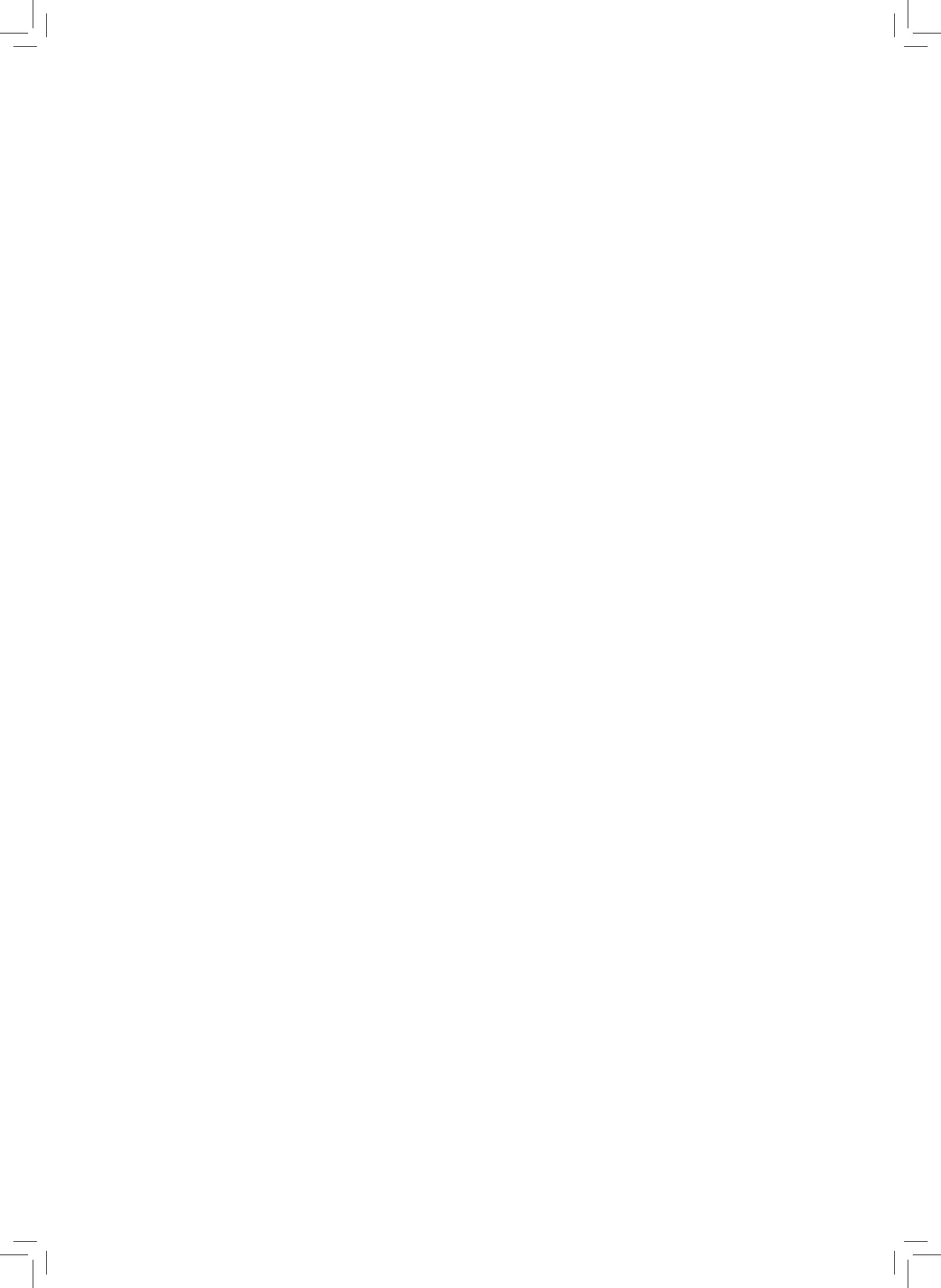
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิอ่านบทความ วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ๒๗๙

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ๒๘๐

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ ๒๘๑

หนังสือส่งบทความทางวิชาการเพื่อเผยแพร่ ๒๘๒

ใบตอบรับเป็นสมาชิก ๒๘๓

การปกครองที่เป็นธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท Dominance at the Fair in Theravada Buddhism

พระชลญาณมุนี (สมโภช ธมมโภชโช)^{*}

บทคัดย่อ

การปกครองที่เป็นธรรม และมีระเบียบในการปกครองที่ทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในเรื่องอภิปไตยทั้ง ๓ ประการ คือ (๑) อัตตาทิปไตย (๒) โลกาทิปไตย (๓) ธรรมาทิปไตย ซึ่งผู้ปกครองจะต้องเป็นผู้ทรงธรรม มีความยุติธรรม มีความรอบรู้ ตามหลักกฎหมาย และหลักศีลธรรม หมายถึง หลักธรรมที่พระราชาและผู้นำ ใช้การปกครอง ได้แก่ หลักทศพิธราชธรรม ๑๐, จักรวรรดิวัตร ๑๒, ราชสังคหวัตถุ ๔, และอคติ ๔, ใช้สำหรับชนชั้นผู้นำ และหลักธรรมที่ประพจน์ร่วมกัน ทั้งชนชั้นผู้ปกครอง ข้าราชการบริวาร และประชาราษฎร์ ได้แก่ จริต ๖ และ ทิศ ๖ ดังนั้น รูปแบบการปกครองในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น แบ่งเป็น ๒ รูปแบบ คือ (๑) รูปแบบการปกครองแบบราชาธิปไตย กล่าวคือ การปกครองที่มีพระราชาเป็นใหญ่เป็นการปกครองโดยบุคคลคนเดียว จัดเป็นรูปแบบการปกครองที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพราะเป็นทั้งผู้ออกกฎหมาย และเป็นผู้ใช้กฎหมายจึงมีความคล่องตัว และทรงไว้ซึ่งอำนาจสูงสุด (๒) รูปแบบการปกครองแบบสามัคคีธรรม กล่าวคือ การปกครองที่พร้อมเพรียงอย่างชอบธรรม เป็นการปกครองโดยการรวมหลายรัฐแล้ว เลือกผู้นำขึ้นมาคณะหนึ่ง เพื่อทำหน้าที่บริหารประเทศ มีการสับเปลี่ยนกันตามแต่ประชาชนจะเลือกเข้ามา หรือเรียกว่า ประชาธิปไตย โดยมีหลักการปกครอง ๓ ประเด็น คือ (๑) มีสิทธิที่จะกระทำการใดๆ ที่ไม่ขัดต่อสิทธิของผู้อื่นหรือขัดต่อศีลธรรม มีเสรีภาพที่จะกระทำการใดๆ ได้ตามที่ตนปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง (๒) มีความเสมอภาคตามกฎหมายของไตรลักษณ์ และทางสังคม เช่น ชนชั้น เพศ (๓) มีความสมัครสมานสามัคคีในหมู่คณะ ที่เรียกว่า ภราดรภาพ

คำสำคัญ : การปกครอง, การปกครองที่เป็นธรรม,พระพุทธศาสนาเถรวาท

ABSTRACT

Rule was justified in order to rule on the cause of peace and order. The Buddha said in the sovereignty of 3 factors:- (1) Autocracy (2) Olkatipati (3) Dhammādhipeyya which parents must be virtuous. Have knowledge of the

^{*} เจ้าอาวาสวัดอุทกเขปสีมาราม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

principles of justice and law. And the moral principles of the King and the leaders of the region including the main Virtues 10, Empire 12 observances, Royal Sangahavattthu the fourth, and the biases 4, is used for class leaders. And principles of conduct joint. The rulers of courtiers and populace are dissipating 6 and the 6 so the form of government in Buddhist philosophy it is divided into two forms: (1) form of government is monarchy and that is the rule. There is a big Cardinal it is ruled by one person the form of government is the most effective. It is both legislators and the law is very flexible. And has the highest power (2) form a unity government that is ruled unsubstantiated righteously. The total number of states ruled by it. Choose (1) one of the leaders to serve the country Are at liberty to take any action as they wish without any obstacle (2) The equal under the laws of such social class, gender and Trinity (3) The unity in the community that called the Brotherhood.

Keywords: Rule, Theravada Buddhism

๑. บทนำ

พระพุทธศาสนาเถรวาทได้มีวิวัฒนาการในการปกครองในรูปแบบของราชาธิปไตย (Monarchy) ที่เรียกว่า “สามัคคีธรรม” มี ๒ แบบ คือ (๑) คุณธรรมของพระราชา กิจวัตรที่พระเจ้าแผ่นดิน ควรประพฤติ คุณธรรมของผู้ปกครองบ้านเมือง คุณธรรมของผู้ปกครอง^๑ (ทศพิธราชธรรม) ได้แก่ ทาน ศีล การ บริจาค ความซื่อตรง ความอ่อนโยน ความเพียร ความไม่โกรธ ความไม่เบียดเบียน ความอดทน และ ความไม่คลาดธรรม (๒) คุณธรรมของผู้บริหารบ้านเมืองใช้ในการปกครอง (อปรีหานิยธรรม)^๒ ได้แก่ หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ๑ พร้อมเพรียงกันประชุม ๑ ไม่บัญญัติ สิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ (ตามหลักการเดิม) ถือปฏิบัติมั่นตามหลักการ (วัชชีธรรม) ตามที่วางไว้เดิม ๑ ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง ๑ บรรดากุลสตรีกุลกุมารีทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง หรือฉุดคร่าขึ้นใจ ๑ เคารพสักการะบูชาเจดีย์ (ปูชนียสถาน และ ปูชนียวัตถุ ตลอดถึงอนุสาวรีย์ต่างๆ) ของวัชชี (ประจำชาติ) ทั้งหลายทั้งภายในและภายนอก ไม่ปล่อยให้ธรรมิกพลีที่เคยให้เคยทำแก่เจดีย์เหล่านั้นเสื่อมทรามไป ๑ จัดให้ความอารักขา ค้ำครอง

^๑พ.ชา. (ไทย) ๒๘/๑๗๖/๑๑๒.

^๒ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๓๔/๗๘-๘๐.

ป้องกัน อับชอบธรรม แก่พระอรหันต์ทั้งหลาย (ในที่นี้กินความกว้าง หมายถึงบรรพชิต ผู้ดำรงธรรม เป็นหลักใจของประชาชนทั่วไป) ตั้งใจว่าขอพระอรหันต์ทั้งหลาย ที่ยังไม่ได้มา พึงมาสู่แว่นแคว้น ที่มาแล้วพึงอยู่ใน แว่นแคว้นโดยผาสุก^๓ เช่น หน้าที่ของผู้ปกครอง (จักรวรรดิวัตร)^๔ คุณธรรมของผู้ปกครอง (สัปปุริสธรรม)^๕ หลักการสงเคราะห์ของผู้ปกครอง (ราชสังคหวัตถุ)^๖ และ คุณธรรมเพื่อความสามัคคี (สาราณียธรรม)^๗ เป็นต้น

๒. การปกครองที่เป็นธรรม

การจัดการที่ดีในด้านการปกครองที่เป็นธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น เพื่อให้สังคม นั้นๆ ดำเนินไปได้ด้วยดี โดยควรที่จะนำหลักคุณธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทมาใช้ควบคู่กับ กฎหมายของรัฐเพื่อให้เกิดความยืดหยุ่น มีเสถียรภาพในการบริหารกิจการของรัฐซึ่งพระพุทธศาสนากับการเมืองนั้นไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้ เพราะต่างก็มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด การเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่เกิดขึ้นในทางการเมืองการปกครอง และสังคมย่อมมีผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาเถรวาท แต่ในทำนองเดียวกันการเปลี่ยนแปลงในทางพระพุทธศาสนาก็จะมีผลกระทบต่อการเมืองการปกครองและสังคมเช่นเดียวกัน^๘

ดังนั้น พระพุทธศาสนาเถรวาทในฐานะที่มีพระพุทธเจ้าเป็นศาสดาเอกของโลกพระองค์มิได้ ทรงมุ่งหวังที่จะสร้างระบบการปกครองขึ้นมาแต่อย่างใด แต่ทรงให้คำชี้แนะเกี่ยวกับข้อปฏิบัติต่างๆ ในการปกครองแก่รัฐนั้นๆ พระพุทธเจ้ามิได้ทรงสอนปรัชญาการเมืองโดยตรง ดังจะเห็นได้ว่าใน พระไตรปิฎกกล่าวถึงเรื่องนี้เป็นส่วนน้อยแต่ดูเหมือนจะเป็นการสอนให้แก่ปัญหาเฉพาะของรัฐบาง รัฐในสมัยพุทธกาลมากกว่า เพราะคำสอนที่สอนสำหรับรัฐหนึ่งต่างกับที่สอนกับอีกรัฐหนึ่ง^๙ พระพุทธองค์ทรงหวังที่จะให้เกิดความสงบสุข ความเจริญแก่รัฐซึ่งมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การมีศีลธรรม ของบุคคลในรัฐนั้นๆ แต่พระพุทธองค์มิได้ทรงให้ความสำคัญแก่เศรษฐกิจในฐานะเป็นจุดหมายของ รัฐแต่ทรงเห็นว่าคุณภาพความเป็นเหตุแห่งความสงบของรัฐ และการแบ่งปันผลผลิตที่ไม่ดีนั้น ย่อมนำ

^๓พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒๔๖-๒๔๗ .

^๔ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๘๔-๘๕/๖๒-๖๓.

^๕ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๓๐/๓๓๓.

^๖ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๒๐/๑๓๘-๑๓๙.

^๗ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๒๔/๓๒๑.

^๘สมบุญ สุธาสาธิต, พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗), หน้า ๑.

^๙ปรีชา ช่างขวัญยืน, ทรรศนะทางการเมืองของพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : สามัคคีสาส์น, ๒๕๔๐), หน้า ๕๕.

ความเดือดร้อนมาสู่รัฐก็เพราะเป็นเหตุให้คนประพฤติผิดศีล ดังนั้นศีลธรรมจึงนับเป็นสิ่งสำคัญมากกว่าเศรษฐกิจแต่ถ้าเศรษฐกิจไม่ดี การรักษาศีลก็ยาก เศรษฐกิจจึงเป็นฐาน ส่วนศีลธรรมเป็นจุดหมาย^{๑๐} นั่นเอง

๓. รูปแบบการปกครอง

๑) รูปแบบการปกครองแบบอุปชฌาย์ กล่าวคือ ในสมัยพุทธกาลยังไม่ได้มีการกำหนดข้อบัญญัติว่า ด้วยการบวช การดูแลหมู่สงฆ์ ได้มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ได้รับคำติเตียนจากประชาชนว่า ภิกษุนั้นมีมารยาทไม่สมควร บิณฑบาตไม่เรียบร้อย แต่งตัวไม่เรียบร้อย ฉันทไม่เรียบร้อย ไม่เหมาะสม พระอุปชฌาย์หรืออาจารย์ของภิกษุรูปนั้นๆ จะต้องรับผิดชอบว่ากล่าวตักเตือน ถ้าภิกษุรูปนั้นๆ ยังไม่เลิกละหรือยังไม่ยอมเชื่อฟัง พระอุปชฌาย์หรืออาจารย์ก็จะประชุมสงฆ์แยกหรือขับไล่ภิกษุรูปนั้นๆ ออกจากหมู่คณะ พร้อมกันนั้น พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระอุปชฌาย์มีอำนาจทำการประณามหรือดำเนินคดีติเตียนภิกษุผู้เป็นสัทธีวาริกที่ประพฤติตนไม่เหมาะสม ๕ ประการ คือ ไม่รักใคร่ ไม่เลื่อมใส ไม่ละอาย ไม่เคารพ ไม่หวังดีต่อพระอุปชฌาย์ ด้วยเหตุนี้ จึงได้ทรงบัญญัติให้มีอุปชฌาย์ ทำหน้าที่ดูแลปกครองสั่งสอน ดั่งบิดาแก่ผู้ที่อยู่ใต้ปกครอง ซึ่งเรียกว่า สัทธีวาริก ได้กำหนดข้อที่ควรปฏิบัติต่อกันไว้ ภายหลังผู้เป็นประธานการบวชให้ผู้ใดก็ถือเป็นอุปชฌาย์ของผู้นั้นด้วย

๒) รูปแบบการปกครองแบบอาจารย์ กล่าวคือ ในกาลต่อมาเกิดการเกิดปัญหา ก็คืออุปชฌาย์บางองค์ก็สีกบ้าง ไปเข้าลัทธิอื่นบ้าง มรณภาพบ้าง หรือหลีกเร้นไปอยู่ในที่สงัดบ้าง ภิกษุทั้งหลายไม่มีใครตักเตือน พรา้สอนประพฤติมารยาทไม่สมควร นุ่งห่มไม่เรียบร้อย เป็นต้น ถูกประชาชนติเตียน จึงทรงอนุญาตให้มีอาจารย์คอยดูแลสั่งสอนดั่งบิดา ผู้ที่อยู่ใต้ปกครอง เรียกว่า อันเตวาสิก และกำหนดวัตรปฏิบัติต่อกัน

๓) การบัญญัติพระวินัย ในการปกครองของสงฆ์นั้น ได้มีพุทธบัญญัติและอธิสมจาร รวมเรียกว่า พระวินัย คำว่า “วินัย” มีอรรถวิเคราะห์ว่า “วิเนติ เตนาคติ วินโย” แปลว่า “สิ่งที่นำไปดี การแนะนำเครื่องกำจัดความชั่ว หมายถึง ระเบียบแบบแผนและข้อบังคับต่างๆ”^{๑๑} ดังนั้น การบัญญัติพระวินัย เพื่อใช้ในการปกครองสงฆ์ อันเป็นหลักที่ยึดถือปฏิบัติเหมือนกับเป็นการใช้อำนาจในการปกครอง^{๑๒} เกี่ยวกับอำนาจทั้ง ๓ ตามทัศนะของพระพุทธศาสนา ดังนี้ ได้แก่ (๑) ด้านสังคมสงฆ์ กล่าวคือ การบัญญัติพระวินัย เพื่อใช้ปกครองสงฆ์ให้อยู่ร่วมกันด้วยดี พ้นจากมลทินจากกิเลส

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๔.

^{๑๑} สวัสดิ์ พินิจจันทร์, คติธรรม กองวัฒนธรรม กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๐๕), หน้า ๗.

^{๑๒} สุนทร ณ รังษี, สถาบันทางการเมืองตามแนวพุทธศาสตร์ รัฐศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๐), หน้า ๖๐.

ต่าง ๆ โดยอาศัยอำนาจ ๑๐ ประการ คือ (๑) เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ (๒) เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์ (๓) เพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก (๔) เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลดีงาม (๕) เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในปัจจุบัน (๖) เพื่อกำจัดอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในอนาคต (๗) เพื่อความเลื่อมใสของคนที่ยังไม่เลื่อมใส (๘) เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของคนที่ยังเลื่อมใสแล้ว (๙) เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม (๑๐) เพื่อเอื้อเพื่อวินัย^{๑๓} (๒) **ด้านการบริหาร** กล่าวคือ ในสมัยเมื่อยังมีพระสาวกไม่มากนัก พระพุทธองค์ ทรงบริหารพระศาสนาด้วยพระองค์เองโดยมี พระสาวกที่สำคัญ เช่น พระสารีบุตรและพระมหาโมคคัลลานะ ช่วยแบ่งเบาภาระบ้างตามความจำเป็น ต่อมาเมื่อมีพระสาวกเพิ่มขึ้นและมีผู้ขอเข้าอุปสมบทในพุทธศาสนามากขึ้น ก็ได้ทรงอนุญาตให้พระสาวกให้อุปสมบทแก่ผู้เข้ามาขอบวชได้ โดยให้ผู้ขอบวชเปล่งวาจาถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ครั้นต่อมาเมื่อภิกษุเพิ่มขึ้นอีก ทรงมอบความเป็นใหญ่ให้แก่สงฆ์ ในการทำกิจกรรมทั้งปวงของพระพุทธศาสนา เถรวาทเช่น การให้บรรพชาอุปสมบท การกรานกฐิน การกำหนดเขตสีมา การระงับอธิกรณ์ เป็นต้น เท่ากับมอบให้สงฆ์เป็นผู้บริหารงานพระศาสนาตามระเบียบที่ได้ทรงกำหนดไว้นั่นเอง (๓) **ด้านตุลาการ** กล่าวคือ สถาบันตุลาการทางพระพุทธศาสนาเถรวาท มีลักษณะบางอย่างคล้ายกับสถาบันตุลาการทางอาณาจักร มีกฎหรือระเบียบที่สังคมวางไว้เป็นบรรทัดฐาน พิจารณาคดีหรือระงับอธิกรณ์ และมีวิธีลงโทษตามโทษานุโทษ แต่ลักษณะการลงโทษตามพระวินัยกับโทษของ กฎหมายบ้านเมือง มีข้อแตกต่างกันมาก ความผิดที่ร้ายแรงบางอย่างของบรรพชิต เช่น ความผิดทางเพศสำหรับฝ่ายอาณาจักรอาจไม่ถึงว่าผิด^{๑๔} ดังนั้นการลงโทษ จึงมีจุดมุ่งหมาย ๒ ประการ คือ (๑) เพื่อให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดี (๒) เพื่อช่วยป้องกันความชั่วร้ายทำนองเดียวกันที่จะเกิดขึ้นในอนาคต^{๑๕}

จะเห็นว่า ในแง่ของการลงโทษทางวินัย หรือการปรับอาบัติ สังคมสงฆ์จะเข้ามาจัดการ เพราะเป็นปัญหาที่กระทบถึงสังคมโดยรวม ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม ทำให้มองเห็นว่าพระวินัย หรือสิกขาบท เป็นธรรมนุญการปกครองที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติขึ้นใช้กับคณะสงฆ์ แต่ก็สามารถเทียบเคียงได้กับหลักกฎหมายทางอาณาจักรอย่างน้อยก็สะท้อนแนวความคิดที่ว่า พระพุทธองค์ทรงยอมรับว่า กฎหมายมีความจำเป็นในการปกครอง คณะสงฆ์ หรือฝ่ายบ้านเมือง เพราะมีรูปแบบการปกครองที่คล้ายกัน ไม่ว่าจะเป็นแบบนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ เป็นต้น ดังนั้นรูปแบบการปกครองทั้งทางโลกและทางธรรมนั้นมีบทบาทที่สำคัญและคล้ายกัน โดยที่จุดประสงค์หลักอันเป็นจุดหมายเดียวกันเพื่อสร้างความมั่นคงของสังคมให้อยู่ดี เพื่อเป็นเครื่องประกันการกระทำของคนไม่ให้ประพฤตินอกทางที่ไม่ดี ประพฤติชั่วไม่จะเป็นทางโลกหรือทางธรรม ทางธรรมต้องนำเอาหลักของพระวินัยมาควบคุมการกระทำของพระภิกษุสงฆ์เพื่อเป็นไปด้วยดีใน

^{๑๓}วิ.มหา. (ไทย) ๑/๓๙/๒๘ - ๒๙.

^{๑๔}ปรีชา ช่างขวัญยืน, **ทรงสนะทางการเมืองของพระพุทธศาสนา**, หน้า ๙๓.

^{๑๕}สมภาร พรหมทา, “สิทธิในทัศนะของพุทธศาสนา”, **พุทธศาสตร์ศึกษา**, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑, (มกราคม-เมษายน, ๒๕๓๗), หน้า ๖๑.

ทางการปกครอง ส่วนในทางโลกต้องนำเอาหลักของกฎหมายมาควบคุมของคนในสังคม เป็นต้น การปกครองโดยผู้ปกครองต้องเอาใจใส่เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมและประเทศชาติ เป็นต้น

๔. ลักษณะของผู้ปกครอง

ผู้ปกครองตามหลักพระพุทธศาสนาถือว่ามีความสำคัญต่อระบอบการปกครองมาก เพราะที่ พุทธปรัชญาเถรวาทเน้นในเรื่องของบุคคลก่อนที่จะขึ้นมาเป็นผู้นำในด้านการปกครอง บุคคลอื่น จะต้องปกครองตนเองก่อน ถือว่า ผู้ที่จะปกครองหมู่คณะได้นั้นจะต้องปกครองตนเองให้ได้เสียก่อน^{๑๖} ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า “บัณฑิตพึงตั้งตนไว้ในคุณธรรมที่เหมาะสมก่อนแล้วสอนคนอื่นในภายหลังจึงจะไม่มัวหมอง”^{๑๗} หรือบุคคลสอนผู้อื่นอย่างไร ก็พึงทำตนอย่างนั้นผู้ที่ฝึกตนดีแล้ว จึงควรฝึก (ผู้อื่น) เพราะตนนั้นแลฝึกได้ยากยิ่ง^{๑๘} ถือว่า ผู้ปกครองนั้น จะต้องมีความรู้ ความสามารถ ไหวพริบปัญญาเฉียบแหลม และที่สำคัญผู้นำนั้นจะต้องมีคุณธรรมประจำจิตใจด้วย นายกหรือผู้นำผู้ปรารถนาประโยชน์เกื้อกูลแก่ผู้อยู่ในปกครองจำเป็นจะต้องมีคุณสมบัติ ๖ ประการ ดังยกตัวอย่างเป็นตารางได้ดังนี้ คือ^{๑๙} (๑) ความอดทน (๒) ความตื่นตัวรู้เท่าทันเหตุการณ์ความเป็นไปของโลกของสังคม (๓) ความขยันหมั่นเพียร (๔) การรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่รู้จักแบ่งปัน (๕) ความเมตตา กรุณา ความเอื้ออารี (๖) ความสอดส่องเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา

นอกจากนี้ ผู้ปกครองจะต้องมีเมตตา กรุณา และสงสาร ที่สำคัญอย่างยิ่งผู้ปกครองทุกระดับ จำต้องมีคุณธรรม คือทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร และคุณธรรมอื่นๆ คือ มีหลักของคุณธรรมของผู้ปกครอง ที่ทำให้เจริญรุ่งเรืองและมั่นคง ตามหลัก “อปรีหานิยธรรม ๗”^{๒๐} ประการ^{๒๑} คือ (๑) หมั่นประชุมกันเนื่องเนติยพบปะปรึกษาหารือกิจการงาน (ที่พึงรับผิดชอบตามระดับของตน) โดยสม่ำเสมอ (๒) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจทั้งหลายที่พึงทำร่วมกัน (๓) ไม่ถืออำนาจใคร่ต่อความสะดวก บัญญัติวางข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ อันมิได้ตกลงบัญญัติวางไว้ และไม่เหยียบย่ำล้มล้างสิ่งที่ตกลงวางบัญญัติกันไว้แล้ว

^{๑๖} สุทธิวงศ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ, **หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจากพระไตรปิฎก**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๒๕), หน้า ๑๑๔.

^{๑๗} ชู. ธิ. (ไทย) ๒๕/๑๕๘/๘๑.

^{๑๘} ชู. ธิ. (ไทย) ๒๕/๑๕๙/๘๒.

^{๑๙} จ้านงค์ ทองประเสริฐ, **พระมหาธรรมราชาธิราช**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๑๓-๑๔.

^{๒๐} อ.นวก. (ไทย) ๒๓/๒๑/๓๑.

^{๒๑} Phraphomkhunaphon (P. A. Payutto), **A Constitution for Living Buddhist Principles for a Fruitful and Harmonious Life**, (Bangkok: Office of National Buddhism Press, 1997), p. 29.

และถือปฏิบัติมันอยู่ในบทบัญญัติใหญ่ที่วางไว้เป็นธรรมนูญ (๔) ท่านผู้ใดเป็นผู้ใหญ่มีประสบการณ์ยาวนาน พึงให้เกียรติ เคารพนับถือท่านเหล่านั้น มองเห็นความสำคัญแห่งถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันพึงรับฟัง (๕) ให้เกียรติและคุ้มครองกุลสตรี มิให้มีการข่มเหงรังแก (๖) เคารพบูชาสักการะเจดีย์ปูชนียสถาน อนุสาวรีย์ประจำชาติ อันเป็นเครื่องเตือนความทรงจำ เร้าให้ทำดี และเป็นที่ยอมรับของหมู่ชน ไม่ละเลย พิธีเคารพบูชาอันพึงทำต่ออนุสรณ์สถานเหล่านั้นตามประเพณี (๗) จัดการให้ความอารักขา บำรุง คุ้มครอง อันชอบธรรมแก่บรรพชิต ผู้ทรงศีลทรงธรรมบริสุทธ์ ซึ่งเป็นหลักใจและเป็นตัวอย่างทางศีลธรรมของประชาชน ทั้งเต็มใจต้อนรับและหวังให้ท่านอยู่โดยผาสุก

หลักคุณธรรมทั้ง ๗ ข้อนี้ รัฐที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยถือว่า ปฏิบัติอย่างเคร่งครัด แม้ปัจจุบันก็ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ ปัญหาสมาชิกไม่ครบองค์ประชุมก็ดี สมาชิกยังไม่พอที่จะเปิดประชุมก็ดี ตลอดจนความวุ่นวายแย่งกันพูดแสดงอาการไม่ให้เกียรติประธานก็ดี อาจหมดไปหรือลดน้อยลงบ้างก็ได้ ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ประเด็นในหลักธรรมทั้ง ๗ ข้อนี้ ว่า มนุษย์ที่เป็นบุคคลทั่วไปหรือแม้แต่ผู้นำด้านการปกครอง ประพฤติปฏิบัติยึดหลักธรรมทั้ง ๗ ข้อในการปกครองบ้านเมือง ประเทศนั้นๆ จะมีแต่ความสงบสุข ร่มเย็น ไม่มีความเสื่อม ไม่มีภัยมารุกรานได้ มีแต่ความเจริญผายเดียว ตรงกันข้ามถ้าไม่ตั้งอยู่ในหลักธรรมทั้ง ๗ ข้อ ปัญหาที่ตามมาคือความหายนะแห่งบ้านเมือง

จะเห็นได้ว่า หลักอภิธานิยธรรมนี้ พระพุทธเจ้าตรัสแก่ชัตริย์แคว้นวัชชีและภิกษุทั้งหลายว่า นี้ มีลักษณะเปรียบเทียบคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ถ้ากษัตริย์แคว้นวัชชีและภิกษุทั้งหลายมีความสามัคคีกลมเกลียว และพร้อมเพรียงกันประพฤติน้อยอยู่ในหลักธรรมของแต่ละฝ่ายอย่างสม่ำเสมอ ย่อมมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง ถ้ามีความเห็นตรงกันข้ามไม่สามัคคีกันก็จะทำให้เกิดปัญหา ไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน ปัญหาที่จะเกิดขึ้นตามมา ก็คือ การทำร้าย ชู้อาฆาต ตลอดจนความไม่สามัคคีกันเกิดขึ้นที่ไม่ตั้งอยู่ในหลักคุณธรรมทั้ง ๗ ข้อที่พระองค์ทรงตรัสไว้ เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าทรงใช้ระบอบสามัคคีธรรมเป็นแม่บทในการปกครองคณะสงฆ์ โดยพระองค์เองทรงอยู่ในฐานะเป็นประมุขหรือประธานของภิกษุสงฆ์ทั้งหมด ทรงให้ความเสมอภาคแก่ภิกษุทุกรูป ซึ่งภิกษุทุกรูปก็จะต้องประพฤติปฏิบัติตนเสมอเหมือนกันตามหลักของพระธรรมวินัย ที่พระองค์ทรงแสดงและบัญญัติขึ้นโดยความเห็นชอบของสงฆ์ในขณะเดียวกัน พระองค์ก็ได้ทรงมอบอำนาจการตัดสินใจเกี่ยวกับการคณะสงฆ์ เช่น สังฆกรรมต่างๆ แต่ละประเภท

๕. อำนาจของผู้ปกครอง

คำว่า อำนาจ หมายถึง กำลัง ที่เรียกว่า พละ คือ ธรรมอันเป็นกำลังมี ๔ ประการ ได้แก่ (๑) กำลังแห่งปัญญา (๒) กำลังแห่งความเพียร (๓) กำลังแห่งความสุจริตหรือความบริสุทธ์ (๔) กำลังแห่งการสงเคราะห์ ธรรมทั้ง ๔ นี้ หมายถึง การยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไว้ได้มากด้วยการสงเคราะห์ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การแบ่งปัน การพูดจาดีไพเราะ การบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ ตาม

หลักอธิปไตยไว้ ๓ ประการ ได้แก่^{๒๒} (๑) อัตตอธิปไตย ถือว่า ตนเป็นใหญ่^{๒๓} (๒) โลกาธิปไตย ถือว่า โลกเป็นใหญ่^{๒๔} (๓) ธรรมาธิปไตย ถือว่า ธรรมเป็นใหญ่^{๒๕} อำนาจการปกครองทั้ง ๓ นี้ การปกครอง ๒ ข้อแรก เป็นการใช้อำนาจการปกครองที่ยังมีส่วนบกพร่อง ที่ต้องแก้ไขอยู่ เพราะไม่มีอะไรจะเป็นตัวรับประกันได้ว่า การใช้อำนาจนั้น จะเป็นไปอย่างถูกต้องและสนองตอบต่อประชาชน ถ้าหากยึดการใช้อำนาจแบบแรก คือ แบบอัตตอธิปไตย จะแน่ใจได้อย่างไรว่า การกระทำหรือการตัดสินใจนั้นจะถูกต้องเสมอไป ถึงแม้ว่าบุคคลผู้ปกครอง จะเป็นคนที่มีความสามารถ และเป็นที่เคารพรักของประชาชนมากแค่ไหนก็ตาม เพราะการกระทำของเรานั้นขึ้นอยู่กับอารมณ์เหตุผล ถ้าหากอำนาจการปกครองไปตกอยู่ที่มือของคนใดคนหนึ่ง ก็อาจจะใช้อำนาจนั้นเป็นไปตามความต้องการของตนเอง และไม่สนองตอบต่อความต้องการของประชาชน เพราะถือตนเองเป็นใหญ่ในการตัดสินใจ ทำอะไรลงไป จึงมีโอกาสผิดพลาดได้เช่นกัน และถ้าหากยึดการใช้อำนาจแบบที่ ๒ คือ แบบโลกาธิปไตย คือ ถือกระแสของโลก หรือชนหมู่มากเป็นใหญ่ก็ไม่มียังอะไรเป็นตัวรับประกันได้ว่า คนหมู่มากที่อยู่ในสังคมจะตัดสินใจทำอะไรลงไปได้อย่างถูกต้องทุกอย่าง และการตัดสินใจใช้เสียงส่วนใหญ่ บางครั้งอาจเป็นการรังแกหรือเบียดเบียนคนส่วนน้อยที่มีอยู่ในสังคมเดียวกันก็ได้ ส่วนการใช้อำนาจแบบที่ ๓ ถือธรรมาธิปไตย คือยึดธรรมเป็นใหญ่ หมายถึง ความถูกต้อง เหตุผล ความจริง ความเป็นธรรมเป็นสำคัญ ตัดสินด้วยความเป็นธรรม ความยุติธรรม เป็นต้น การใช้อำนาจยึดธรรมเป็นใหญ่อย่างนี้ ถือว่าย่อมสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้มาก ในทางพระพุทธศาสนาที่สรรเสริญการใช้อำนาจการปกครองแบบธรรมาธิปไตย เมื่อรู้หลักอย่างนี้แล้ว ถ้าต้องการรับผิดชอบต่อรัฐ ฟังถือหลักข้อ ๓ คือธรรมาธิปไตยในการปกครอง

เพราะว่า หลักอธิปไตยทั้ง ๓ นี้ ถือว่า การปกครองในทางพระพุทธศาสนา ไม่ได้ยึดถือรูปแบบใดว่าจะดีไปหมด เพราะรูปแบบการปกครองทั้ง ๓ ข้อนี้มีความสำคัญเหมือนกัน ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของการปกครองว่าจะใช้ระบบการปกครองข้อใดไปใช้จึงจะเหมาะสม แต่ประการที่สำคัญ พระองค์จะยึดการปกครองแบบธรรมาธิปไตยเป็นข้อที่สำคัญที่สุดในการปกครอง มากกว่าการปกครอง ๒ แบบข้างต้นเพราะเป็นการปกครองโดยใช้สติปัญญา มีเหตุมีผลเป็นสำคัญและแน่นอนที่สุดในการปกครอง

^{๒๒}ที่.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๗๔.

^{๒๓}Phraphomkhunaphon (P. A. Payutto), *A Constitution for Living Buddhist Principles for a Fuitful and Harmonious Life*, p. 28.

^{๒๔}พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), *คำวิถ ๒*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เลี้ยงเชิง, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓๐.

^{๒๕}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๘.

๖. คุณสมบัติของผู้ปกครองที่ดี

ในการปกครองของผู้ปกครองที่ดีจะยึดข้อปฏิบัติในการปกครองเป็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

๑. หลักทศพิธราชธรรม^{๒๖} เป็นคุณธรรมของพระมหากษัตริย์ และผู้ปกครองบ้านเมือง เช่น ประธานาธิบดี หรือ นายกรัฐมนตรี เป็นต้น ซึ่งผู้นำจะต้องเสริมสร้างให้มีขึ้นเป็นคุณสมบัติประจำตัว อันจะช่วยในการปฏิบัติเพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจ ให้ดำเนินไปในการบรรลุถึงเป้าหมาย นับว่ามีค่าแก่การเป็นผู้นำด้านการปกครอง ฉะนั้น หลักทศพิธราชธรรม ในพระคานานี้ เป็นหลักธรรมสำหรับผู้ปกครอง ซึ่งผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นพระมหากษัตริย์ หากแต่ในหลักธรรมนี้ใช้ได้กับนักปกครอง ที่เป็นผู้ปกครองบ้านเมือง รัฐบาล หรือนักบริหารโดยทั่วไป ได้แก่^{๒๗}(๑) การให้ (ทาน)^{๒๘}(๒) ข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายวาจาให้ตั้งอยู่ในความดี (ศีล) (๓) การเสียสละ (บริจาค)^{๒๙} (๔) ความซื่อตรง (อาชชวะ) (๕) ความอ่อนโยน (มัทวะ) (๖) ความทรงเดช (ตปะ) (๗) ความไม่โกรธ (อภิกโรธ) (๘) ความไม่เบียดเบียน (อวิหิงสา) ๙) ความอดทน (ขันติ) ๑๐) ความไม่คลาถรรวม (อวิโรธนะ)

๒. จักรวรรดิวัตร หน้าที่ของผู้ปกครอง เป็นการช่วยบริหารเมือง เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม โดยมุ่งสอนให้ผู้นำใช้อำนาจเพื่อสร้างสรรค์ความสงบสุข และระบบเศรษฐกิจที่ดีของราษฎรและจุดมุ่งหมายสำคัญ ซึ่งหน้าที่ของผู้ปกครอง (จักรวรรดิวัตร) มีอยู่ ๑๒ ข้อที่ควรจะนำมาพิจารณา คือ (๑) ให้ยึดถือคุณธรรมเป็นหลัก ที่เรียกว่า ธรรมาธิปไตย (๒) ผู้ปกครองต้องให้ความคุ้มครองรักษาอันเป็นธรรมแก่อันโตชนหรือชนภายใน ที่เรียกว่า อันโตชน (๓) ผู้ปกครองต้องให้ความคุ้มครองรักษาแก่กำลัง ที่เรียกว่า พลกาย (๔) ผู้ปกครองต้องเอาใจใส่เจ้าหัวเมืองต่างๆ คือ ต้องให้ความคุ้มครองเอาใจใส่ดูแลเจ้าเมืองที่เป็นเมืองขึ้น ให้สามารถดำเนินการปกครองไปได้้อย่างราบรื่น ตลอดถึงชนชั้นผู้ปกครองชั้นผู้ใหญ่ทั้งหลาย ให้สามารถดำเนินการปกครองด้วยตนเองได้ เมื่อเกิดมีปัญหาก็สามารถให้ความช่วยเหลือ ตลอดถึงเป็นที่ปรึกษาได้อย่างทันท่วงที ที่เรียกว่า ชัตติยะ (๕) ผู้ปกครองต้องให้ความคุ้มครองแก่นุยนต์หรือข้าราชการผู้ตามเสด็จ ว่าเขามีปัญหาอะไรบ้างในทางปฏิบัติพร้อมทั้งหาความช่วยเหลือ ด้วยการลงพื้นที่ติดตามผลงานอย่างใกล้ชิด ที่เรียกว่า อนุยนต์ (๖) ผู้ปกครองต้องให้ความอนุเคราะห์นักปราชญ์และคฤหบดีคือส่งเสริมนักวิชาการและผู้ประกอบอาชีพวิชาการพ่อค้า เกษตรกร ด้วยวิธีการจัดหาทุนทรัพย์และอุปกรณ์ใน

^{๒๖} พ.ชา. (ไทย) ๒๘/๑๗๖/๑๑๒. และดูรายละเอียดใน พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๘๕-๒๘๗.

^{๒๗} พุทธทาสภิกขุ, **ธรรมบรรยายชุดทศพิธราชธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหมิตร, ๒๕๓๑), หน้า ๒๕-๒๙.

^{๒๘} จำนงค์ ทองประเสริฐ, ศ., **พระมหาธรรมิกราชาธิราช**, หน้า ๑๖.

^{๒๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘.

การประกอบอาชีพให้ ที่เรียกว่า พราหมณ์คฤหบดี (๗) ผู้ปกครองต้องเอาใจใส่ชาวชนบท คือให้ความคุ้มครองแก่ราษฎรทั้งปวง ทั้งในเมือง ในท้องถิ่นห่างไกล ตลอดถึงชายแดน ก็ไม่ทอดทิ้งให้อยู่ตามยถากรรมต้องให้ความเป็นธรรมเสมอเหมือนกัน ที่เรียกว่า เนคมชนบท (๘) ผู้ปกครองต้องให้ความอุปถัมภ์ คุ้มครองแก่พระสงฆ์บรรพชิต นักบวช สมณะ ซีพราหมณ์ด้วยการทำนุบำรุงพระศาสนา โดยเฉพาะพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้สืบทอดอายุพระพุทธศาสนา ให้ความความอุปถัมภ์คุ้มครองตามสมควรแก่สมณะวิสัยพอควร ที่เรียกว่า สมณพราหมณ์ (๙) ผู้ปกครองต้องให้ความคุ้มครองแก่ นก และเนื้อ สัตว์ที่ควรสงวนทั้งหลาย เพื่อมิให้สูญพันธุ์ ป้องกันการทำร้ายจากพวกที่ไม่หวังดี ที่เรียกว่า มิคปักษี (๑๐) การห้ามป้องกันมิให้เกิดการอันอธรรมทุกชนิดเกิดขึ้นในพระราชอาณาจักร ปราบปราม ผู้มีอิทธิพลต่างๆ มิให้มีการกระทำทุจริต ผิดกฎหมายบ้านเมืองอันจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนอยู่ในรัฐโดยเด็ดขาด ที่เรียกว่า มา อธรรมการ (๑๑) แบ่งปันทรัพย์เฉลี่ยให้แก่ประชาชนผู้ยากไร้ มิให้มีผู้ขัดสนขาดแคลนอยู่ในแคว้นแคว้นโดยไม่ได้รับการช่วยเหลือตามสมควร หรือการกระจายรายได้ให้แก่ประชาชนสม่าเสมอกันมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ไม่ปล่อยให้ความเจริญกระจุกอยู่เฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งของประเทศเท่านั้น โดยที่ผู้ปกครองต้องหาอาชีพที่อิสระสุจริต ให้แก่พวกเขา ให้พวกเขาสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ด้วยการให้คำปรึกษาอยู่เบื้องหลัง ที่เรียกว่า ธนานุประทาน (๑๒) ผู้ปกครองต้องขยันเข้าหาสมณพราหมณ์ให้มีความสนใจศาสนาและศีลธรรมหมั่นปรึกษาไต่ถาม สมณพราหมณ์ ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบนักวิชาการผู้ที่มีความรู้ดี ความสามารถดีต้องแสวงหาปัญญา ความรู้และคุณธรรมอยู่เสมอที่ปรึกษาที่ดี บริสุทธ์มีคุณธรรม เพื่อให้รู้ชัด รู้แจ้ง และรู้อย่างถูกต้อง ในการวินิจฉัยข้อปัญหาต่างๆ ในสิ่งที่ควรกระทำและในสิ่งที่ควรเว้นจากหลักธรรมเหล่านี้ที่ประกอบขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นถึง บทบาท หน้าที่ และคุณธรรมของ พระราชา หรือนักปกครองที่มีระดับสูง ตามคำสอนในทางพระพุทธศาสนานั้นสามารถให้กล่าวได้ว่า ผู้ปกครองเป็นนักปกครองที่เข้าใจถึงปัญหาของผู้ใต้ปกครองหรือบุคคลทั่วไปและมีวิธีการแก้ปัญหาเหล่านั้น ด้วยความถูกต้อง และตั้งอยู่ในธรรม ทำให้ประชาชนส่วนมากมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เศรษฐกิจ สังคมในประเทศที่ตนปกครองนั้นพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็ว ทุกคนมีความสุข ประเทศชาติมั่นคง เพราะเกิดจากผู้ปกครองตั้งอยู่ในจักรวรรดิธรรม ที่เรียกว่า สมณพราหมณ์ปรีจญา

๓. ราชสังคหวัตถุ เป็นคุณธรรมในการวางนโยบายในการปกครองและบริหารงานของรัฐที่มุ่งเพื่อเกื้อกูลต่อการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีมีคุณประโยชน์มากขึ้น ดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า “พระราชาผู้ทรงธรรมเช่นฤาษี ทรงชนะใจหมู่สัตว์ทั่วแผ่นดินด้วยราชธรรม ทรงบูชาโยคี คือ (สัสสมณะ ปุริสมณะ สมมาปาสะ วาชเปยยะ และ นิรัคคะ) เสด็จเที่ยวไป ยัญเหล่านี้ ยังไม่ถึงเสี้ยวที่ ๑๖ แห่งเมตตาของเจตวิมุตติที่บุคคลเจริญดีแล้ว”^{๓๐} หลักคุณธรรมเหล่านี้ ที่นำมาขึ้นเพื่อจะอธิบายเป็นนโยบายต่อการปกครองในการทำนุบำรุงประชาชนหรือการสงเคราะห์ประชาชน ด้วยหลัก ๔ ประการ ได้แก่ (๑) ฉลาดในการบำรุงธัญญาหาร (สัสสมณะ)

^{๓๐} ชู.อิตี. (ไทย) ๒๕/๒๗/๓๗๓.

(๒) ฉลาดบำรุงข้าราชการ (ปฐมเมธะ) (๓) ผู้ประสานปวงประชา (สัมมาปาสะ) (๔) มีวาจาอัน
 คือดดีมีใจ (วาจาเปยยะ)

๔. ผู้ปกครองจะต้องทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม

ลักษณะของผู้ปกครองจะต้องทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม ๓ ประการ ได้แก่ (๑) **หลักยุติธรรม (Justice)** ผู้ปกครองต้องละเว้นจากอคติหรือความลำเอียง ๔ ประการในการใช้อำนาจผู้ปกครอง
 จะต้องละเว้นอคติ ๔ ประการนี้ อย่างเด็ดขาดคือ (๑) ลำเอียงเพราะชอบ (๒) ลำเอียงเพราะชัง
 (๓) ลำเอียงเพราะหลง (๔) ลำเอียงเพราะกลัว^{๓๑)} (๒) **หลักเมตตาธรรม (Loving Kindness)**
 หลักคุณธรรมสำคัญของผู้ปกครองจะต้องมีพรหมวิหาร ๔ ประการ^{๓๒)} ได้แก่ (๑) ความรัก (เมตตา)
 คือ ความปรารถนาดี มีไมตรี ต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์และความสุข^{๓๓)} (๒) ความ
 สงสาร (กรุณา) คือ อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ใฝ่ใจที่จะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์
 ยากเดือดร้อนของคนและสัตว์ทั้งปวง (๓) ความเบิกบานพลอยยินดี (มุทิตา) เมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีสุข
 ก็มีใจแช่มชื่นเบิกบานเมื่อเห็นเขาทำดีงามประสบความสำเร็จก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ก็พลอยยินดีบันเทิง
 ใจด้วย พร้อมทั้งจะช่วยเหลือส่งเสริมสนับสนุน (๔) ความมีใจเป็นกลาง (อุเบกขา) คือ มองตามเป็นจริงโดย
 วางจิตเรียบสม่ำเสมอมั่นคง เทียงตรงดุจตาชั่ง มองเห็นการที่บุคคลจะได้รับผลดี หรือชั่ว สมควรแก่
 เหตุที่ตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัย วางตน และปฏิบัติไปตามหลักการ เหตุผล และความเที่ยง
 ธรรม^{๓๔)} จะเห็นได้ว่า ในการปกครองนักปกครองจะต้องยึดหลักการปกครองที่ประกอบไปด้วย
 คุณธรรม อันเป็นอำนาจประจำใจ มีหลักของจริยธรรม เข้ากับใจของตน โดยจะต้องยังยึดหลักของ
 ศีลธรรม มั่นคงด้วยศีลธรรม คุณธรรม ในการปกครองอีกด้วย ถือว่า เป็นแม่บทของจริยธรรม ที่เป็น
 หลักประพจน์ของผู้เป็นนักปกครอง ที่ควรยึดถือ ตั้งแต่ระดับพื้นฐานเบื้องต้น ไปจนถึงระดับสูงสุด
 (๓) **ผู้ปกครองจะต้องมีความรอบรู้** ผู้เป็นนักปกครองจะต้องมีคุณลักษณะที่เป็นองค์คุณแห่งความรู้
 ๓ ประการ คือ (๑) มีสายตายาวไกลและรอบรู้ไว้ ๔ ประเด็น คือ (๑) ฉลาดในหน้าที่ของตนเอง
 แก้ปัญหาด้วยไหวพริบปัญญาตามหน้าที่ ที่ตนได้รับผิดชอบ (๒) เข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้น เมื่อปัญหา
 เกิดขึ้นต้องเป็นผู้นำ ใช้หลักวิธีการที่ตนได้ศึกษามาแก้ปัญหา^{๓๕)} (๓) สามารถแก้ปัญหา^{๓๖)} ให้ลุกลงได้
 ด้วยดี ต้องรับผิดชอบอย่างถึงปัญหาไว้ให้คนอื่นแก้ ต้องแก้ปัญหาด้วยตัวเองตามที่ตนรับผิดชอบ
 (๔) สามารถฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ ได้ด้วยความเชื่อมั่น อาศัยหลักการไม่ย่อท้อต่อปัญหาโดยเฉพาะ
 ผู้เป็นนักปกครองต้องต่อสู้กับปัญหานั้นให้เสร็จสิ้น สมบูรณ์^{๓๗)} (๒) จัดแจงงานได้ดี คือ เป็นผู้

^{๓๑)} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๔/๒๕๘.

^{๓๒)} คู่มือระเบียบใน อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๙๒/๓๑๙.

^{๓๓)} Phraphomkhunaphon (P. A. Payutto), A Constitution for Living Buddhist Principles for a Fruitful and Harmonious Life, p. 23.

^{๓๔)} Ibid. p. 23.

^{๓๕)} อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๘๑/๒๕๗.

ความสามารถในด้านการบริหารงานบ้านเมืองให้เป็นไปได้ตามเป้าประสงค์ ทั้งเป็นผู้เอาใจใส่ในหน้าที่ การงานของตน ค้นหาวิธีที่จะทำให้การบริหารเป็นไปได้ด้วยดี นอกจากนี้ ยังต้องมีหลักมนุษยสัมพันธ์ ดี ผู้ปกครองที่ดีจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์ เข้าได้กับบุคคล ทุกระดับ (๓) มีคุณสมบัติของความเป็น ผู้ใหญ่ที่ต้อยน้อย ๔ ประการ คือ (๑) มีความรักความปรารถนาดีต่อประชาชน เห็นอกเห็นใจ ประชาชน (๒) ปฏิบัติหน้าที่ราชการบ้านเมืองเพื่อปัดทุกข์ บำรุงสุขให้แก่ประชาชนโดยไม่รู้จักเหน็ด เหนื่อย (๓) รู้จักชื่นชม เมื่อประชาชนได้บรรลุเป้าหมายที่ประสงค์ (๔) อุเบกขา มีใจเป็นกลาง เที่ยง ธรรม ไม่เข้าไปก้าวก่ายเรื่องราวต่างๆ

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ปกครองนั้นต้อง เข้าใจวิธีการปกครอง นักปกครองนั้นต้องมีไหวพริบ ปัญญา คือ มองให้กว้าง คิดให้ไกล และ ใฝ่ให้สูงเมื่อมีเหตุเกิดขึ้น สามารถแก้ปัญหาได้ เพราะความ เชื่อมั่นในตัวเอง ในฐานะที่คนทั้งหลายยอมรับและมอบอำนาจยกขึ้นเป็นตัวแทนของชนหมู่มากให้ เป็นผู้ปกครอง และมองกว้าง จะได้คิดให้ไกล^{๓๖} มองกว้างอย่างไร ไม่ให้มองอยู่แค่ตัวเอง ไม่ให้มอง แค่สังคมของเรา แต่ให้มองทั้งโลก ให้มีปัญญามองเห็นระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยสรรพสิ่ง ใน ธรรมชาติทั้งหมด สิ่งทั้งหลายในจักรวาลนี้มีความสัมพันธ์กัน พึ่งพิงอาศัยและส่งผลกระทบต่อ กัน ทั้งสิ้น และให้มีเมตตากรุณา ดำเนินชีวิตและบำเพ็ญกิจการต่างๆ ดังคำในภาษาบาลีว่า “พหูชนหิ ตาย พหูชนสุขาย โลกานุกมปาย” เพื่อประโยชน์สุขแก่พหูชน เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลโลก^{๓๗}

จะเห็นได้ว่า นักปกครองต้องมองกว้าง หมายความว่า ต้องตัดสินปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นอย่าง รอบคอบเมื่อปัญหาเกิดขึ้นกับผู้ใต้ปกครอง ผู้วิจัยยกตัวอย่างเช่น นาย ก กับนางสาว ข มีปัญหาถึง ขึ้นลงมือชกต่อยกันเกิดขึ้นในโรงงาน เมื่อนาย ค ซึ่งเป็นผู้ปกครองในสายผู้บังคับบัญชาของนาย ก. กับ นางสาว ข. และ นาย ค. ในเมื่อเป็นผู้บังคับบัญชา ต้องตัดสินปัญหานั้นด้วยการมอง หรือ วิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างกว้างๆ ว่า เขาชกต่อยกันด้วยสาเหตุอะไร หรือมีปัญหากันแล้วก่อนจะ ออกจากบ้าน จึงมีชกต่อยกันในที่ทำงาน หรือมีคนในที่ทำงานไปยุแหย่ให้เขาทั้งสองคนผิดกัน เป็น ต้น จึงจะตัดสินปัญหานั้นได้ถูกต้อง และเป็นธรรมทั้ง ๒ ฝ่าย จนกว่าจะถึงจุดหมายสูงสุดให้มีชีวิต อยู่กับปัจจุบัน โดยมีปัญญาสืบค้นหยั่งรู้เหตุปัจจัยยาวไกลในอดีต และมีความไม่ประมาท ป้องกัน ความเสื่อมและสร้างสรรค์เหตุปัจจัยให้พร้อมที่จะไปสู่ความเจริญงอกงามในอนาคต จัดการกับ ปัจจุบันให้ดีที่สุด ด้วยการพัฒนาดนก้าวไปข้างหน้าตลอดเวลา ให้ชีวิตงอกงามสมบูรณ์จนถึงพระ นิพพาน นี่คือการคิดไกลอย่างยิ่ง^{๓๘} เพราะว่า นักปกครองจะต้องแก้ปัญหาที่ปัจจุบันให้ดีที่สุด เมื่อเรื่อง เกิดขึ้นต้องแก้ปัญหา นาย ก กับนางสาว ข ให้เสร็จสิ้นสมบูรณ์ ซึ่งผู้ปกครองต้องคิดให้ไกล ก็คือเมื่อ

^{๓๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พุทธศาสนาจะวิกฤติ ต้องคิดให้ไกล รู้ให้ทัน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๔), หน้า ๒๕.

^{๓๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), วัฒนธรรมไทยสู่ยุคเป็นผู้นำและเป็นผู้ให้, (บริษัท สหธรรมิกจำกัด, ๒๕๓๗), หน้า ๑๐๗.

^{๓๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๙.

ผู้ปกครองแก้ปัญหาให้กับ สามิภรรยาคุณนี้ให้ดีขึ้นแล้ว เขาทั้งสองคนก็จะมาทำงาน รับใช้เป็นผู้บังคับบัญชาของเราอีกต่อไป นั่นคือความสำเร็จในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นของผู้ปกครอง คือ นาย ค ทำให้ นาย ค ซึ่งเป็นผู้ปกครองที่เก่ง มีปัญญาในการแก้ปัญหาได้ดีที่สุด

๗. สรุปวิเคราะห์

การศึกษาแนวความคิดการปกครองที่เป็นธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น พบว่าผู้ปกครองที่ดีนั้น จะต้องเป็นหลักคุณธรรมในตัวเอง กล่าวคือ ต้องเป็นผู้มีจิตใจกว้างขวาง หูกว้าง ตากว้าง หนักนสอดส่องดูแลกันและกัน และจะต้องมีศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม^{๓๙} กล่าวคือ จะต้องเป็นหลักจริยธรรมและคุณธรรมในการประพฤติปฏิบัติของศีลธรรม กฎหมาย วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยมจรรยาบรรณ และมารยาทสังคม เพื่อสร้างสันติภาพของสังคม ตามหลักของศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อให้การประพฤติปฏิบัติธรรมนั้นถูกต้องตามกฎหมายของชาติแห่งชีวิต เพื่อให้อยู่เหนือความชั่ว ความดีมีจิตบริสุทธิ์ พ้นจากความทุกข์เป็นการสร้างสันติสุขให้กับบุคคล และเพื่อสันติภาพของสังคม จึงทำให้เกิดคุณค่าจริยธรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์ ไม่ว่าจะ เป็นศีลธรรม จริยธรรมระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูงสุด ที่ช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีระเบียบเป็นระบบมีความอบอุ่น มีความรู้สึกปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขมีสันติภาพถ้าประพฤติปฏิบัติตาม จริยธรรมช่วยให้มนุษย์รู้จักตนเองมีความสำนึกในหน้าที่ความรับผิดชอบต่อตนเอง ความรับผิดชอบต่อครอบครัว ความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ จริยธรรมมนุษย์สามารถกำหนดเป้าหมายแห่งชีวิต การดำเนินชีวิตและการพัฒนาชีวิตให้สำเร็จตามเป้าหมาย จริยธรรมช่วยให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่นๆ และสังคมอย่างมีระบบเป็นระเบียบ เช่น การครองตน การครองงาน ครองเรือน การครองตนจริยธรรมช่วยให้มนุษย์สามารถแก้ปัญหาชีวิตและสามารถทำให้ความทุกข์หมดไปได้จริยธรรมช่วยให้มนุษย์มีเครื่องยึดเหนี่ยว และเป็นหลักปฏิบัติเพื่อป้องกันการเบียดเบียน การเอาวัดเอาเปรียบกันในทางส่วนตัวและสังคม จริยธรรมช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้มนุษย์มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสุขภาพจิต สุขภาพกายดี เป็นชีวิตที่สมบูรณ์ จริยธรรมช่วยสร้างสันติภาพของสังคม และสร้างสันติภาพโลก จริยธรรมเป็นวิถีทางแห่งปัญญา ทำให้มนุษย์มีเหตุผลรู้จักใช้สติ ปัญญาแก้ปัญหาชีวิต มีความเชื่อในการกระทำความดี โดยการนำเอาหลักจริยธรรมมาเป็นเครื่องมือแก้ปัญหาชีวิต ไม่หลงงมงายในสิ่งที่ปราศจากเหตุผล จริยธรรมช่วยให้มนุษย์เป็นคนหนักแน่นต่อสู้อ เพื่อเอาชนะความทุกข์ความเดือดร้อนไปด้วยตนเองเป็นที่พึ่งของตนเองไม่ต้องรอโชคชะตา เป็นคุณสมบัติที่เกิดขึ้นแก่มนุษย์เอง เป็นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมเป็นการเสริมสร้างและบำรุงความประพฤติของมนุษย์ หรือแม้แต่ผู้ปกครอง

^{๓๙} นิตติภูมิ นวัตน์, ร.ต.อ. ดร., **คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศเวียดนาม**, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม, ๒๕๔๙), หน้า ๔๖.

ตลอดจนกิริยา และการแสดงออกมุ่งไปในทางที่เป็นคุณงามความดีต่อการประพฤติปฏิบัติอันจะนำมาซึ่งความสงบสุขแก่ตนเอง แก่บุคคลอื่น แก่สังคมประเทศชาติ เป็นต้น

จะเห็นได้ เพราะจริยธรรมไม่ใช่กฎหมาย ไม่ใช่จารีต เพราะว่ากฎหมายเป็นสิ่งบังคับให้คนทำตามโดยมีบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน คนอาจเคารพกฎหมายเพราะกลัวกฎหมาย ยึดถือจารีตเพราะกลัวผิดแผกจากสังคม แต่จริยธรรมไม่มีบทลงโทษ คนมีจริยธรรมเพราะมีแรงจูงใจ^{๕๐} ซึ่งจริยธรรมมักจะอิงอยู่กับศาสนา เพราะฉะนั้นปกครองที่มีจริยธรรมต้องมีสัจจะเป็นของตัวเองในเบื้องต้นก่อนในการปกครองด้วยรูปแบบความถูกต้อง ดีงาม และเป็นธรรม อันดีต่อมาจึงยึดรูปแบบของกฎหมายที่เกี่ยวกับหลัก วิธีการปกครองของผู้ปกครองที่จะต้องยึดไว้เป็นแบบอย่างไม่ว่าจะเป็นหลักการประพฤติปฏิบัติจริยธรรมเบื้องต้น ท่ามกลาง ตลอดหลักเบื้องสูงนั้นเกี่ยวกับตัวของผู้ปกครองในหลักทางพระพุทธศาสนาเถรวาท พอสรุปเป็นภาพรวมให้เห็นได้ว่ามนุษย์อาศัยพื้นฐานเบื้องต้น จากการศึกษาเล่าเรียน มีความรู้ ความสามารถ เก่งฉลาดยึดหลักธรรม จริยธรรมในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท เมื่อเป็นนักปกครอง อาศัยความเก่งฉลาดสามารถปกครองคนได้เป็นจำนวนมาก เหมือนศิษย์มีอาจารย์รู้จักนำเอาวิธีการต่างๆ ที่อาจารย์สอนนำไปปฏิบัติ ผู้ปกครองก็เช่นเดียวกัน ศึกษาปฏิบัติได้ตามหลักธรรมนั้น ผู้ได้ปกครองสามารถยอมรับ เคารพศรัทธาในตัวของผู้ปกครองนั่นเอง.

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

จำนงค์ ทองประเสริฐ. พระมหาธรรมราชาธิราช. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙.

นิติภูมิ นวรัตน์, ร.ต.อ. ดร.. คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศเวียดนาม. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม, ๒๕๔๙.

ปรีชา ช้างขวัญยืน. ทรศนะทางการเมืองของพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : สามัคคีสาส์น, ๒๕๔๐.

พุทธทาสภิกขุ. ธรรมบรรยายชุดทศพิธราชธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สมมิตร, ๒๕๓๑.

^{๕๐} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), พุทธศาสนากับปรัชญา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๓), หน้า ๘๒.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

_____. **พุทธศาสนาจะวิกฤติ ต้องคิดให้ไกล รู้ให้ทัน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๔.

_____. **วัฒนธรรมไทยสู่ยุคเป็นผู้นำและเป็นผู้ให้**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิกจำกัด, ๒๕๓๗.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). **คำวัด ๒**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เชียงใหม่, ๒๕๔๕.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตฺโต). **พุทธศาสนากับปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๓.

สุนทร ฌ รัชชี. **สถาบันทางการเมืองตามแนวพุทธศาสตร์ รัฐศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๐.

สุทธิวงศ์ ต้นตยาพิศาลสุทธิ. **หลักการทางพระพุทธศาสนาจากพระไตรปิฎก**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๒๕.

สมบูรณ์ สุขสำราญ. **พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗.

สวัสดี พิณจันท์. **คติธรรม. กองวัฒนธรรม กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๐๕.

(๒) วารสาร

สมภาร พรหมทา. **สิทธิในทัศนะของพุทธศาสนา. พุทธศาสตร์ศึกษา**. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน, ๒๕๓๗.

๒. ภาษาอังกฤษ

(i) Book:

Phraphomkhunaphon (P. A. Payutto). **A Constitution for Living Buddhist Principles for a Fruitful and Harmonious Life**. Bangkok: Office of National Buddhism Press, 1997.

**ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**
**Efficiency of Management for Dhamma Teaching in
Secondary Schools of Ayutthaya Province**

พระครูพิศิษฐ์โชติธรรม*
รศ.ดร.อภิรักษ์ จันทร์ตะนี**
ดร.บุษกร วัฒนบุตร***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดและการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๒) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓) เพื่อศึกษาและนำเสนอรูปแบบประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๖๐ รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน ๒๕ รูป/คน ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า

๑. แนวคิดและการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การจัดการเรียนการสอนเป็นกระบวนการในการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนสู่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้แท้จริงผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่น่าสนใจสอดคล้องกับวัย สติปัญญาความสามารถของผู้เรียน และเป็นกระบวนการเพื่อให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้ และบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

๒. สภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า กลุ่มตัวอย่างของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นครูจำนวน ๑๘๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๗๘ มีเพศชาย จำนวน ๑๕๙ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๙๖

*วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

*** อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

มีอายุ ๔๑ - ๕๐ ปี จำนวน ๙๘ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๐๔ มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน ๑๙๘ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๗๐ ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการและครูที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = ๓.๕๙$) นอกจากนี้ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการและครูพระสังฆาธิการ มีความคิดเห็นต่อสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่แตกต่างกัน

๓. รูปแบบประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า **๑. การบริหารบุคคล** ครูพระสอนศีลธรรมได้รับการพัฒนาเพื่อที่จะทำให้ระบบงานของตนเองมีความก้าวหน้า มีความรวดเร็วโดยการอบรม การสัมมนาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ การสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ ให้พระสอนศีลธรรม **๒. การบริหารการเงิน** การเบิกจ่ายเงิน การบัญชีและระบบการจัดซื้ออุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนได้อย่างถูกต้อง เป็นไปตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ **๓. การบริหารวัสดุอุปกรณ์** จะต้องมีการบริหารที่ดีและมีประสิทธิภาพเพื่อใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่จำกัดหรือหามาเพิ่มเติมให้เกิดประโยชน์สูงสุด **๔. การจัดการ** จำแนกกระบวนการบริหารจัดการโดยแบ่งเป็น ๗ หน้าที่ ประกอบด้วยขั้นตอน POSDCoRB ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การจัดบุคลากร การสั่งการ การประสานงาน การรายงาน และการงบประมาณ

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ, การจัดการเรียนการสอน, ธรรมศึกษา

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study concepts and instruction for Dhamma Teaching in Secondary Schools of Phranakhon-sri Ayutthaya Province. 2) to study problems and obstacles for instruction for Dhamma Teaching in Secondary Schools of Phranakhon-sri Ayutthaya Province and 3) to propose the model to instruction for Dhamma Teaching in Secondary Schools of Phranakhon-sri Ayutthaya Province. The researcher used the mixed research method comprising both qualitative and quantitative approach. For the quantitative research, the study was conducted by collecting the data 360 persons. The data were analyzed by descriptive statistics including percentage, mean and standard deviation. For qualitative research, the study was conducted by in-depth interviewing from 25 key informants selected by purposive method with structured interview.

The research findings were as follows:

1. The concepts and instruction for Dhamma Teaching in Secondary Schools of Phranakhon-sri Ayutthaya Province found that the instruction were

process to pass in knowledge from instructors to learners that realized in age , intellect for the learners to solve problem with themselves.

2. The problems and obstacles of instruction for Dhamma Teaching in Secondary Schools of Phranakhon-sri Ayutthaya Province found that the sampling were teachers 186 (60.78%), Male 159 persons (51.96 %) age between 41-50 years 89 persons (32.04 %), Bachelor degree 189 persons (64.70 %). The opinions of sangha administration and teachers about the instruction for Dhamma Teaching in Secondary Schools of Phranakhon-sri Ayutthaya Province found that the sampling had opinion in overall had high level ($\bar{x}=3.59$) and indifference of the problems and obstacles of instruction for Dhamma Teaching in Secondary Schools of Phranakhon-sri Ayutthaya Province.

3. The model to instruction for Dhamma Teaching in Secondary Schools of Phranakhon-sri Ayutthaya Province found that 1) Human resource management: The monks who were teacher should be developed themselves by participation for training, seminar and set learning organization in this issues 2). Finance should be set the system for finance management, accounting, purchasing follow by school regulation. 3) Inventory management should be set management system for efficiency and the most ultimate. 4) the management process should be all functions that were called POSDCoRB : Planning, Organizing, Staffing, Directing, Coordinating, Reporting and Budgeting.

Keywords: Efficiency, Instruction, Dhamma Teaching

๑. บทนำ

การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยตั้งแต่อดีตมา มุ่งเน้นการศึกษาในทางด้านภาษาบาลีเป็นหลัก จนเมื่อปี พ.ศ.๒๔๓๕ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส เมื่อคราวปกครองวัดบวรนิเวศวิหาร ได้กำหนดหลักสูตรสอนพระภิกษุและสามเณรขึ้น เพื่อให้เรียนรู้หลักพระพุทธศาสนา ทั้งด้านหลักธรรม พุทธประวัติ และพระวินัย ตลอดถึงหัตถ์แต่งแก้กระทู้ธรรม ตกถึงวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๔๕๔ ได้ทรงปรับปรุงหลักสูตรใหม่เพื่อใช้สำหรับสอนพระนวกะ และได้โปรดให้จัดการสอบในส่วนกลางเป็นครั้งแรก ในเดือนตุลาคมปีเดียวกัน โดยใช้วัดบวรนิเวศวิหาร วัดมหาธาตุ และวัดเบญจมบพิตรเป็นสถานที่สอบ วิชาที่สอบมีอยู่ ๓ วิชา คือ ธรรมวิภาค แต่งความแก้กระทู้ธรรม และแปลภาษามคธเฉพาะท้องถิ่นในอรรถกถาธรรมบท จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๕๖ ได้ทรงปรับปรุงหลักสูตรใหม่อีกครั้งหนึ่ง เพิ่มคิหิปฏิบัติเข้าในธรรมวิภาค และได้ขยายหลักสูตรขึ้น

อีกเป็นระดับขั้นโทและขั้นเอก ดังมีหลักสูตรปรากฏในปัจจุบัน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอน
ธรรมศึกษา/นักรธรรมดีขึ้น จำเป็นต้องจัดการศึกษาให้เป็นระบบในการบริหารและจัดการศึกษาให้
บรรลุตามเป้าหมายของการศึกษา ย่อมต้องอาศัยความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารโรงเรียน มี
วิสัยทัศน์กว้างไกลมีความสามารถ คุณธรรมและจริยธรรมเป็นที่ยอมรับ และมีความฉลาดทั้งทางสติ
ปัญญา ทางอารมณ์ และความฉลาดทางคุณธรรม รวมทั้งปฏิบัติตามวิชาชีพ ผู้บริหารโรงเรียนจึงจะ
นำไปสู่ความมีสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา กล่าวได้ว่า สถานศึกษาทุกระดับ และทุกประเภท มีภารกิจ
หลักที่สำคัญอยู่ที่การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่คาดหวังไว้ตามระดับและประเภทของ
การศึกษานั้น คุณภาพที่คาดหวัง หมายถึง คุณสมบัติอันพึงประสงค์ที่จะให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนได้แก่
ความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ทักษะ ความสามารถ สุขภาพกาย และจิต และคุณลักษณะในด้าน
บุคลิกภาพ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ซึ่งคาดหวังโดยการกำหนดในหลักสูตรคาดหวังโดยชุมชน
และสังคม คาดหวังโดยสถานศึกษาเองและคาดหวังโดยตัวผู้เรียนเองอีกด้วย^๑ ปัจจุบันการศึกษา
พระปริยัติธรรมแผนกธรรมนี้ มีพระพรหมมุนี (พรหมคุตตเถร) วัดบวรนิเวศวิหาร เป็นแม่กองธรรม
สนามหลวง เน้นการพัฒนา ศาสนทายาทให้มีคุณภาพ สามารถดำรงพระศาสนาไว้ได้เป็นอย่างดี ทั้ง
ถือว่าเป็นกิจการของพระสงฆ์ส่วนหนึ่งที่สำคัญยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยมา
ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน^๒ การเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัด
พระนครศรีอยุธยาในปัจจุบัน ซึ่งมีจำนวน ๓๔ โรงเรียน มีพระภิกษุเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ทำการสอน
ธรรมศึกษา ไม่ต่ำกว่า ๕๐ รูป ซึ่งคณะผู้บริหารและครูอาจารย์ ต่างให้ความร่วมมือประสานงานและ
วางแผนร่วมกันกับพระภิกษุผู้ทำหน้าที่ในการสอนธรรมศึกษาอย่างสม่ำเสมอ แต่ก็ยังมีปัญหาที่เป็น
ส่วนสำคัญที่เป็นจุดมุ่งหมายของการสอนธรรมศึกษา นั่นคือพัฒนาการทางด้านคุณธรรมจริยธรรม
ของนักเรียน จากการสังเกตแต่ละโรงเรียน กลับมีพัฒนาการด้านคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับต่ำ
เป็นปัญหาที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์ปรึกษาหารือกันอยู่เป็นประจำ และปรับกระบวนการ
ต่างๆ รวมถึงสิ่งแวดล้อมเพื่อจูงใจการสร้างค่านิยมที่ดีให้กับตัวนักเรียนเองด้วย

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการสอนศีลธรรมในโรงเรียนมาเป็นระยะเวลาหลายปี ได้ประสบกับ
ปัญหาในการทำงานหลายอย่าง ทั้งปัญหาจากตัวผู้สอนเอง และปัญหาจากตัวนักเรียน ปัญหา
เกี่ยวกับเวลาและสถานที่ทำการสอน ดังนั้น ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่ต้องการ
ศึกษาวิจัยเพื่อทราบถึงยุทธวิธีในการถ่ายทอดหลักธรรมของพระพุทธเจ้าเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ
มากขึ้น และเพื่อศึกษาทัศนคติและความคิดเห็นของผู้เรียนต่อเนื้อหาวิชาธรรมศึกษาที่ได้จัดการ
เรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อที่จะได้นำมาพัฒนาและปรับปรุงตัวเอง พร้อมทั้งเป็นแนวทางให้กับครู
พระสอนศีลธรรมรูปอื่นๆ อีกประการหนึ่ง เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรการเรียน

^๑ กมล ภูประเสริฐ, การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทจำกัด ก.พล,
๒๕๔๔), หน้า ๓๓.

^๒ สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง, เรื่องสอบธรรมสนามหลวงแผนกธรรม พ.ศ. ๒๕๔๔,
(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔), หน้า ๑๙๓-๑๙๕.

การสอนธรรมศึกษา ให้สอดคล้องกับยุคปฏิรูปการศึกษาต่อไปในอนาคต โดยที่ผู้วิจัยหวังว่า การวิจัยครั้งนี้ จะเป็นการค้นพบประเด็นในการแก้ปัญหาเพื่อจะได้สร้างสายสัมพันธ์ที่ีระหว่างบ้าน (ชุมชน) วัด และโรงเรียน และเป็นการเผยแผ่หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาให้เข้าสู่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒.๓ เพื่อนำเสนอรูปแบบประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๓. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยด้านเนื้อหาที่จะทำการศึกษาวิจัยไว้ โดยกำหนดขอบเขตเนื้อหา ได้แก่

๑) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

๒) สภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาตัวแปร มี ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านการจัดการเรียนการสอน ๒) ด้านสื่อการเรียนรู้ ๓) ด้านการจัดกิจกรรม ๔) ด้านการพัฒนาคนตามหลักพระพุทธศาสนา

๓) นำเสนอรูปแบบประสิทธิภาพตามหลักการจัดการตามแนวคิดของศิริวรรณ เสรีรัตน์ ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารปัจจัยสี่ (4M) ในการบริหารบุคคล การบริหารการเงิน การบริหารวัสดุอุปกรณ์และการจัดการ^๓

๓.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

๑) **ตัวแปรต้น (Independent Variables)** คือ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพ เพศ อายุ และระดับการศึกษา

๒) **ตัวแปรตาม (Dependent Variables)** คือ ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการและครูที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา

^๓ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ทฤษฎีองค์การ : ฉบับมาตรฐาน, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, ๒๕๕๓), หน้า ๔๗.

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในด้านต่างๆ คือ ๑) ด้านการจัดการเรียนการสอน ๒) ด้านสื่อการเรียนรู้ ๓) ด้านการจัดกิจกรรม ๔) ด้านการพัฒนาคนตามหลักพระพุทธศาสนา

๓.๓ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ กลุ่มพระสังฆาธิการ จำนวน ๑๓ รูป กลุ่มผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน ๑๒ คน รวมทั้งสิ้น ๒๕ รูป/คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยเลือกแบบเจาะจง

กลุ่มตัวอย่าง มาจากการเปิดตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan)^๔ จำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐๖ รูป/คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) จากพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๒๑๓ รูป และครูผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการสอนพระพุทธศาสนา จำนวน ๑,๓๙๔ คน รวมทั้งสิ้น ๑,๕๐๗ รูป/คน^๕ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires)

๓.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ คือ โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๔. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้

๑. **ด้านการจัดการเรียนการสอน** คือ การจัดเวลาในการเรียนธรรมศึกษาของโรงเรียนไม่เหมาะสมและขาดการประชุมความร่วมมือกันระหว่างพระสอนธรรมศึกษาและคณะครูอาจารย์ ขาดการสนับสนุนและไม่เห็นความสำคัญถึงการสอนธรรมศึกษา สื่อการสอนของครูพระสอนธรรมศึกษามีน้อยและไม่ทันสมัยเท่าที่ควร การจัดเวลาในการเรียนธรรมศึกษาของโรงเรียนไม่เหมาะสมกับช่วงเวลา และเวลาในการสอนน้อยกว่าช่วงเวลาปกติ เนื่องจากโรงเรียนยังไม่ให้ความสำคัญกับการเรียนธรรมศึกษา การจัดทำแผนการสอนของครูพระสอนธรรมศึกษาและหลักสูตรไม่สอดคล้องกันเนื่องจากไม่มีการประชุมร่วมกันของทั้งสองฝ่าย ในการจัดการเรียนการสอน

๒. **ด้านสื่อการเรียนรู้** คือ สื่อการสอนที่มีอยู่ล้าสมัยไม่สามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผู้สอนมีทักษะน้อยเกินไปและความสามารถในการผลิตสื่อลำหลังสื่อการเรียนการสอนที่นำมาใช้ไม่มีความหลากหลายใช้แต่เดิมๆ สื่อการเรียนการสอนไม่มีความน่าสนใจ สื่อการเรียนการสอนไม่ทันสมัย ทำให้วงวนอนน่าเบื่อ สื่อการเรียนการสอนไม่อยู่ในสภาพ

^๔ ธานีรินทร์ ศิลป์จารุ, การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : บิซิเนสอาร์แอนด์ดี, ๒๕๕๒), หน้า ๔๘-๔๙.

^๕ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓, สถิติจำนวนครูและนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: www.interu.net, [๒ ธันวาคม ๒๕๕๖]

เก่าเกินไปไม่พร้อมใช้งาน สื่อการสอนประเภทอุปกรณ์ เช่นคอมพิวเตอร์ เครื่องฉาย ไม่มี ผู้สอนไม่มี สื่อการเรียนการสอน ในการสอนวิชาธรรมศึกษาเลย

๓. ด้านการจัดกิจกรรม คือ พระภิกษุจัดกิจกรรมการเรียนสอนไม่เข้าใจทำให้นักเรียน เกิดความน่าเบื่อและง่วงนอนมาก ซึ่งมีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในการจัดการเรียนการสอน ธรรมะมีน้อยเกินไป กิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้เป็นแบบเรียบง่าย ชอบให้ทำกิจกรรมแบบเดิมๆ ซ้ำแล้วซ้ำอีก ซึ่งมีกิจกรรมการเรียนการสอนไม่มีการสนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง การเรียนการสอนในปัจจุบันนี้ ก็ยังเป็นแบบเดิมๆ บางวัดก็เริ่มมีการนำโน้ตบุ๊ก คอมพิวเตอร์มาใช้ในสื่อการเรียนการสอนและใช้เครื่องฉายหรือจอ LCD มาใช้ก็เริ่มมีขึ้นเรื่อยๆ แต่ก็ส่วนน้อยมาก

๔. ด้านการพัฒนาคน คือ การอบรมธรรมะที่ถูกต้อง ต้องกระทำร่วมกันทั้งบ้าน โรงเรียน วัด หรือสังฆม ทั้งหมัด โดยต้องปลูกฝังตั้งแต่ยังเด็กอยู่นั้นยังไม่เต็มที่เหมาะสม การอบรมธรรมะที่ถูกต้อง ต้องกระทำร่วมกันทั้งบ้าน โรงเรียน วัด หรือสังฆม ทั้งหมัด โดยต้องปลูกฝังตั้งแต่ยังเด็กอยู่นั้นยังไม่เต็มที่เหมาะสม นักเรียนที่เรียนธรรมศึกษาแล้วนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันมีส่วนน้อยมาก เพราะการเรียนธรรมศึกษานั้นเข้าใจยาก การคัดสรรพระธรรมศึกษาที่จบการศึกษาตั้งแต่ นักธรรมชั้นโทขึ้นไปก็พอให้ทำหน้าที่ช่วยสอนมีน้อยเพราะว่าพระบวชน้อยลง การพัฒนาบุคลากร เริ่มจะมีปัญหาอันเนื่องมาจากสมาชิกที่จะเข้ามาบวชเป็นพระภิกษุใหม่หรือพระนวกะบวชแล้วไม่อยู่นานเหมือนเมื่อก่อน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพทางด้าน ประเภทของสื่อ มี ๓ ประเภทใหญ่ๆ คือ ๑) สื่อการสอนประเภทเครื่องมือหรืออุปกรณ์ ได้แก่ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ คอมพิวเตอร์ วิดีโอเทป โทรทัศน์ เป็นต้น ๒) สื่อประเภทวัสดุ ได้แก่ หนังสือเรียน หนังสือคู่มือการเรียน รูปภาพ แผ่นฟิล์ม แผ่นสไลด์ ม้วนเทป แผนที่ หุ่นจำลอง เป็นต้น ๓) สื่อการสอนประเภทวิธีการ ได้แก่ การสาธิต การจัดปายนิทรรศการ การศึกษานอกสถานที่ เป็นต้นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ สื่ออุปกรณ์การเรียนรู้นับว่ามีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้นักเรียนอยากเรียนรู้ใน ๓ องค์ประกอบ คือ เนื้อหาสาระ ทักษะ การฝึก ปฏิบัติ ภาย วาจา ใจ ครูผู้สอนทุกคนจะพิจารณาเลือกสรร จัดหา เพื่อนำมาประกอบการ เรียนรู้หรือช่วยให้ผู้เรียนสามารถบรรลุเป้าหมายในการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อการจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอน ได้แก่ ตำรา และหนังสือเรียน รูปภาพ และแผ่นภาพวันสำคัญ วิดีโอทัศน์พุทธประวัติ สาวก เครื่องฉาย ข้ามศีรษะ สื่อบุคคล (พระสงฆ์) การจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เน้นคุณธรรม เหล่านี้เป็นต้น

ครูจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพกิจกรรมในการจัดการการเรียนการสอน ขึ้นปฏิบัติ เป็นกิจกรรมหลักของการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ กิจกรรมในชั้นนี้จัดได้หลายรูปแบบ เช่น กิจกรรมการอภิปราย กิจกรรมการบรรยาย กิจกรรมการอ่าน กิจกรรมการสังเกตและการจดบันทึก กิจกรรมการค้นคว้าในห้อง สมุด กิจกรรมการทดลอง กิจกรรมการแสดงแบบต่างๆ และกิจกรรมการค้นคว้ารายงาน

การจัดการเรียนการสอนเป็นกระบวนการในการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนสู่ผู้เรียนทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้แท้จริงผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้น่าสนใจสอดคล้องกับวัยสติปัญญาความสามารถของผู้เรียน และเป็นกระบวนการเพื่อให้ผู้เรียน คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้ และบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ทรงให้ผู้ฟังได้รับผลแห่งการสอนในเชิงปฏิบัติ สามารถจะทำให้ผู้ปฏิบัติได้รับผลตามความสมควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติของตน ทรงเน้นการปฏิบัติตามคำสั่งสอนเพื่อประโยชน์ ส่งผลให้นักเรียนเกิดการพัฒนาทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา มีลักษณะนิสัย มีทักษะ มีบุคลิกภาพและมีเจตคติที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีปกติสุข ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและสามารถพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวกตลอดจนสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทั้งภายในภายนอก และสามารถแก้ปัญหาภายในโรงเรียน จนทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงานซึ่งเป็นการมองประสิทธิผลในภาพรวม

๒) รูปแบบประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มี (4M) ดังนี้

๑. การบริหารบุคคล คือ การบริหารบุคคลตามที่ได้ประชุมสนทนากับโรงเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ทราบว่า อยากให้มีครูพระสอนธรรมศึกษาประจำโรงเรียนเพื่อช่วยในการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามจุดประสงค์ของโรงเรียนและเป้าหมายให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม ความรู้ความสามารถด้านใดบ้าง เพื่อความเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งเริ่มตั้งแต่แผนความต้องการ แผนการให้ได้มาของกำลังครูพระสอนธรรมศึกษาและแผนการใช้กำลังครูพระสอนธรรมศึกษาให้เพียงพอต่อนักเรียน การจัดบุคคลและการสรรหาบุคคลให้ดำรงตำแหน่งการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นไปตามความต้องการของโรงเรียน

๒. การบริหารการเงิน คือ ครูพระสอนธรรมศึกษานั้นต้องมีทุนการเงินจากโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยระยะยาวที่ใช้เวลาในการที่จะได้รับผลตอบแทน ครูพระสอนธรรมศึกษาได้จากคณะครูและผู้ปกครอง งบประมาณของโรงเรียนตามที่กำหนดไว้พอประมาณ ครูพระสอนธรรมศึกษาได้หาทุนมาช่วยโรงเรียนเรียน เช่น ห้องจริยธรรม ห้องคุณธรรม จัดหาผ้าป่าการกุศลและแจกทุนการศึกษาให้กับนักเรียนที่สอบผ่านธรรมศึกษา ทุกโรงเรียนต้องมีครูพระไปสอนตามโรงเรียนต่างๆ ให้มีคุณธรรมจริยธรรมตามหลักสูตร และต้องมีจิตอาสาช่วยเหลือด้านต่างๆ ไม่หวังผลตอบแทน

๓. การบริหารวัสดุอุปกรณ์ คือ วัสดุอุปกรณ์ของโรงเรียนมีพร้อมสมบูรณ์ เช่น ห้องเรียน ชั้นเรียน ห้องสมุด ห้องประชุม ห้องน้ำ หนังสือเรียน ตำราเรียน สมุด ดินสอ ปากกา กระดาษ กระดานเขียน โต๊ะ เก้าอี้ โปรเจคเตอร์ช่วยสอน คอมพิวเตอร์ สื่อการสอน และอื่นๆ มีอยู่พร้อมบริบูรณ์เพื่อการเรียนการสอนทุกชั้นประถมศึกษาตรี โท เอก เนื่องจากว่าต้องพิจารณาตั้งแต่การรับหรือว่าการได้มาซึ่งพัสดุ การนำพัสดุไปใช้ และสุดท้ายก็คือการเสื่อมสภาพ หรือหมดอายุการใช้งาน ก็ต้องจำหน่ายออกจากบัญชี เพื่อที่จะหามาทดแทนใหม่ ในเรื่องของระบบบริหารพัสดุ มีความจำเป็นมากสำหรับส่วนราชการ เพราะว่าการได้มาซึ่งวัสดุสิ่งของต่างๆ

๔. การจัดการ คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนได้มอบหมายให้ครูพระสอนธรรมศึกษามีหน้าที่ดำเนินการเรียนการสอนให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของแม่กองธรรมสนามหลวง ในการกำหนดวิสัยทัศน์ให้ครู และนักเรียน มีความรู้วิชาธรรมศึกษา สอดคล้องตามหลักสูตรปัจจุบัน โดยกำหนดพันธกิจตามที่แม่กองธรรมสนามหลวงให้แนวทางปฏิบัติ และได้รับการสนับสนุนทุนทรัพย์ส่วนหนึ่งจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จะให้การอุปถัมภ์ตามจำนวนนักเรียนที่สอบได้แต่ละโรงเรียนเป็นเกณฑ์ การจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และการกระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่จัดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างผู้สอนและผู้เรียนเพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพน่าสนใจ และผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การบริหารบุคคลมีการกำหนดระยะเวลาในการสรรหาบุคลากรด้านต่างๆ อย่างชัดเจนและมีการเปิดโอกาสให้ผู้มีคุณสมบัติได้ทำหน้าที่และมีการกลั่นกรองตรวจสอบคุณสมบัติขั้นต้น การพิจารณาความสามารถในการปฏิบัติงานและการจัดวางตัวบุคคลปฏิบัติงานในตำแหน่งต่างๆ ไว้อย่างเหมาะสม การแต่งตั้งมอบหมายงานให้บุคลากรปฏิบัติมีความชัดเจนในสิ่งที่ปฏิบัติตามกองธรรมสนามหลวง การบริหารบุคคลตามที่ได้ประชุมสนทนากับโรงเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ทราบว่า อยากให้มีครูพระสอนธรรมศึกษาประจำโรงเรียนเพื่อช่วยในการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามจุดประสงค์ของโรงเรียนและเป้าหมายให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม การบริหารบุคคลควรเพิ่มจำนวนครูพระสอนธรรมศึกษาให้มากขึ้นการบริหารการเงิน คือ เป้าหมายหน้าที่ของการเงิน

ลักษณะของการเงิน การเงิน คือ การบริหารงานเกี่ยวกับการหมุนเวียนของเงินผ่านองค์การ ไม่ว่าจะองค์การนั้นจะมีลักษณะเป็นบริษัท ธนาคาร หน่วยงานของรัฐหรือโรงเรียนก็ตาม หรือไม่ว่าองค์การนั้นจะเป็นรูปลักษณะใดก็ตาม องค์การต่างๆ เหล่านี้จะต้องมีการไหลของเงินผ่านองค์การ เพราะฉะนั้นการไหลเวียนของเงินจึงเป็นจุดสำคัญสำหรับองค์การต่างๆ การบริหารวัสดุอุปกรณ์ของโรงเรียน ได้ดำเนินการตามกฎเกณฑ์ของแม่กองธรรมสนามหลวงคือมอบหมายให้ครูพระสอนธรรมศึกษา ตามลำดับชั้นตรี โท เอก รับผิดชอบดูแลรักษาวัสดุอุปกรณ์ของโรงเรียน วัสดุอุปกรณ์ของโรงเรียนมีความพร้อมเพื่อการเรียนการสอนทุกชั้น

โรงเรียนมีวัสดุอุปกรณ์เพื่อการเรียนการสอนพร้อม เช่น หนังสือเรียน ตำราเรียน ปากกา สมุด โปรเจคเตอร์ช่วยสอน คอมพิวเตอร์ สื่อการสอน เพื่อดำเนินการเรียนการสอนให้เพียงพอกับปริมาณนักเรียน การจัดการโรงเรียน จะขึ้นอยู่กับผู้อำนวยการโรงเรียนมีนโยบายออกมา เช่น กำหนดปัจจัยนำเข้า กำหนดกระบวนการเรียนการสอน อุปกรณ์การเรียนการสอน สวัสดิการให้แก่ครูพระสอนธรรมศึกษา และกำหนดถึงปัจจัยนำออกเช่นผลผลิตนักเรียนสอบได้ตามกฎเกณฑ์ของแม่กองธรรมสนามหลวง การจัดการโรงเรียนมีความพร้อมบริบูรณ์ คือ ครูพระสอนธรรมศึกษากำกับดูแลเรื่องตำราเรียน สมุด กระดาษ ปากกา กระดาษเขียน เครื่องคอมพิวเตอร์ โปรเจคเตอร์ช่วยสอน โต๊ะ เก้าอี้ พัดลม แอร์ ห้องเรียน ห้องจริยธรรมและอื่นๆ มีอยู่พร้อมบริบูรณ์เพื่อการเรียนการสอนทุกชั้นของธรรมศึกษา ครูพระสอนธรรมศึกษาเป็นผู้สนับสนุนช่วยเหลือการเรียนการสอนและหาที่สอบธรรมศึกษาและทดสอบธรรมศึกษาชั้นตรี โท เอก ก่อนสอบจริง

๕. อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

๕.๑ อภิปรายผลสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑) ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการและครูที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นงศ์ลักษณ์ เรือนทอง** ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผล” รูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ เป็นรูปแบบที่ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ๘ องค์ประกอบ ซึ่งมีความถูกต้องเป็นไปได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎีของการวิจัย^๖

๒) ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการและครูที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสื่อการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **อกิณันท์ จันตะนี และ ปรีชา วรารัตน์ไชย** ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการหลักสูตรระดับปริญญาเอกในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน” เห็นว่าความคิดเห็นของผู้บริหารหลักสูตรต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการหลักสูตร ระดับปริญญาเอกอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับมาก^๗

๓) ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการและครูที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการจัดกิจกรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ศิริพร ตันติยมาศ** ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม” ซึ่งมีความเหมาะสม ถูกต้อง เป็นไปได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ สอดคล้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎีของการวิจัย^๘

๔) ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการและครูที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการพัฒนาคน โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉันท ชาติทอง** ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบจิตตปัญญา

^๖ นงศ์ลักษณ์ เรือนทอง, “รูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผล”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐).

^๗ อกิณันท์ จันตะนี และ ปรีชา วรารัตน์ไชย, “การศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการหลักสูตรระดับปริญญาเอกในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน”, **รายงานการวิจัย**, (คณะวิทยาการจัดการ : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๑).

^๘ ศิริพร ตันติยมาศ, “การบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐).

ศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางปัญญาตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย” ที่ใช้การสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางปัญญาตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย ในระดับมาก^๙

๕.๒ อภิปรายผลนำเสนอรูปแบบประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผู้วิจัยจะได้อภิปรายผลความคิดเห็นของพระสังฆาธิการและครูที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีดังนี้

๑) ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการและครูที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การบริหารบุคคล โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระเมธีธรรมาลังการ และคณะ** ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา แพร่ เขต ๑” ในภาพรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ^{๑๐}

๒) ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการและครูที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การบริหารการเงิน โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย และคณะ** ที่ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ : ศึกษากรณี โรงเรียนวิถีพุทธ ๑๐ เขตพื้นที่ศึกษา” มีรูปแบบที่เป็นไปในแนวเดียวกัน มาตรฐานเดียวกันและเสมอภาคกัน จะต้องจัดการโดยทุกฝ่ายทั้งชุมชน ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ผู้บริหาร นักเรียนและผู้บริหารในพื้นที่ และการจัดสรรทรัพยากรให้ทั่วถึงเกิดประโยชน์แก่ทั้งโรงเรียน และผู้เรียนต้องได้รับความร่วมมือในการเข้าร่วมการจัดสรร และการกำหนดแนวทางการบริหาร มาตรฐานศึกษาและการจัดการเรียนรู้โดยผู้บริหารการศึกษา ระดับชาติ ระดับท้องถิ่นหรือพื้นฐานและระดับโรงเรียนร่วมกัน เพื่อให้เกิดโรงเรียนวิถีพุทธตามความต้องการของสังคม^{๑๑}

๓) ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการและครูที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การบริหารวัสดุอุปกรณ์ โดยภาพรวม

^๙ ฆนัท ธาตุทอง, “การพัฒนาแบบการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางปัญญาตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย”, **รายงานการวิจัย**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, ๒๕๕๔).

^{๑๐} พระเมธีธรรมาลังการ และคณะ, “การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต ๑”, **รายงานการวิจัย**, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

^{๑๑} สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย และคณะ, “การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ : ศึกษากรณี โรงเรียนวิถีพุทธ ๑๐ เขตพื้นที่ศึกษา”, **รายงานการวิจัย**, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗).

อยู่ในระดับเห็นด้วยมากซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เสื่อ สัชชานนท์ และคณะ** ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาในรูปแบบการพัฒนาจริยธรรมแนวพุทธในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์” พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานร่วมกันคือ การยอมรับความจริงที่เกิดขึ้น ใช้หลักความจริงแก้ปัญหาตามที่เกิดขึ้นจริง มีจิตใจเป็นอิสระจากสิ่งสัมพันธกับชีวิต ใช้ปัญญาเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต เข้าใจจุดมุ่งหมายของชีวิต รู้จักวิถีที่จะนำชีวิตไปในทางที่ดี รู้จักสร้างระเบียบวินัยให้กับชีวิตและอยู่อย่างปลอดภัยไว้เฝ้า^{๑๒}

๓) ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการและครูที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การจัดการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สิน งามประโคน และคณะ** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” พบว่า แนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิตนักศึกษาที่เด่นชัด คือ พ่อแม่ให้การอบรมสั่งสอน ช่วยชี้แนะพฤติกรรมของตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย กลุ่มเพื่อนมีส่วนช่วยชักจูงใจให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดี ควรมีการแนะนำต้นแบบที่ดี หรือแบบอย่างที่ดีแก่นิสิตนักศึกษา และควรจัดกิจกรรมให้มีการยกย่องส่งเสริมคนดี และกล่าวตักเตือนให้นิสิตนักศึกษา ปรับปรุงพฤติกรรมที่บกพร่องและการจัดสภาพแวดล้อมสื่อ เพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา^{๑๓}

๖. ข้อเสนอแนะ

จากศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยจึงสรุปข้อเสนอแนะประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาเพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังนี้

๖.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) จัดสิ่งเอื้ออำนวยในการสอนแก่ครูพระ เช่น ห้องพุทธศาสนา วัสดุ ครุภัณฑ์ สื่อการสอน และจัดรถรับ-ส่ง ตามสมควร (ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนอาชีวศึกษาไม่สนับสนุนให้ครูพระปฏิบัติงานอย่างเต็มที่)

๒) สนับสนุนการนำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ เช่น ไปวัด หรือ เข้าค่ายพุทธบุตร หรือ บวชสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นต้น

^{๑๒} เสื่อ สัชชานนท์ และคณะ, “การศึกษาในรูปแบบการพัฒนาจริยธรรมแนวพุทธในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗).

^{๑๓} สิน งามประโคน, และคณะ, “การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖).

- ๓) จัดวิชาและเวลาให้แก่ครูพระอย่างเต็มที่
- ๔) สนับสนุนให้ครูพระพัฒนาศีลธรรม จริยธรรม แก่บุคลากรในโรงเรียนด้วย
- ๕) จัดกิจกรรมการทำบุญตักบาตรทุกวันศุกร์ของสิ้นเดือน เพื่อสร้างวัฒนธรรมที่ดีในสถานศึกษา

๖) ให้ความร่วมมือในการรายงานข้อมูลของโครงการแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๖.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

จากการศึกษาความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถนำมาเสนอแนะได้ดังนี้

๑. กรมการศาสนา ควรสนับสนุนการฝึกอบรมหลักสูตรครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้ทั่วถึงทุกจังหวัดเพื่อส่งเสริมและพัฒนาศึกษาพระพุทธรูปศาสนา

๒. สถานศึกษา ควรปรับปรุงหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับกลุ่มเนื้อหาสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๕๔ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญวิชาพระพุทธศาสนาและครูพระสอนศีลธรรมมีส่วนร่วม เพื่อให้เนื้อหาหลักสูตรครอบคลุมทุกชั้นเรียน มีเวลาในการเรียนเหมาะสม มีความเป็นเอกภาพในการวัดผลและประเมินผล และควรเน้นพฤติกรรมของผู้เรียนมากกว่าการวัดความรู้ด้านวิชาการ

๓. สถานศึกษา ควรประสานงานทั้งพระสงฆ์ ผู้บริหารสถานศึกษา และมหาวิทยาลัยสงฆ์ เพื่อให้การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๓) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของครูพระผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียน

๒. ควรศึกษาเชิงพัฒนาเพื่อส่งเสริมและกระตุ้นให้ครูพระผู้สอนธรรมศึกษามีความตื่นตัวและมีความพร้อมในการสอนมากยิ่งขึ้น

๓. ควรศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งเสริมความสามารถในการสอนของครูพระผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียน

๔. ควรมีการศึกษาความคิดเห็นของครูพระผู้สอนธรรมศึกษาในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนและสอดคล้องกับหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ

๕. ควรศึกษาประสิทธิภาพการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอื่นๆ ด้วย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

กมล ภูประเสริฐ. การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร : บริษัทจำกัด ก.พล, ๒๕๔๔.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, ๒๕๔๕.

สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง. เรื่องสอบธรรมสนามหลวงแผนกธรรม พ.ศ. ๒๕๔๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานวิจัย:

ฉันท ชาติทอง. การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางปัญญาตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, ๒๕๕๔.

พระเมธีธรรมมาลังการ และคณะ. การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต ๑. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

นงศ์ลักษณ์ เรือนทอง. รูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผล. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐.

ศิริพร ตันตียมาศ. การบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐.

เสื่อ สัชชานนท์ และคณะ. การศึกษารูปแบบการพัฒนาจริยธรรมแนวพุทธในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

สิน งามประโคน. และคณะ. การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, และคณะ. การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ : ศึกษากรณี โรงเรียนวิถีพุทธ ๑๐ เขตพื้นที่ศึกษา. รายงานการวิจัย. คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

อภิวัฒน์ จันตะนี และ ปรีชา วรรัตน์ไชย. การศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการหลักสูตรระดับปริญญาเอกในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน. รายงานการวิจัย. คณะวิทยาการจัดการ : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๑.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Book:

Mullins, L. J. **Management and Organizational Behavior**. London: Pitman Publishing, 1985.

Shally. **Responding to Social Change**. Pnnsylvania: Hutchison and Press, 1975.

Vavra, T.G. **After Marketing : How to Keep Customer for Life through Relationship Marketing**. New York: McGraw-Hill, 1992.

การพัฒนาการเทศน์มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา The Development of Mahajati Sermon in Ayutthaya Province

พระครูสาทรธรรมวิจิตร (อนันต์ ฉันทกาโม)*

พระมหาสม กลยาโณ, ดร.**

ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม***

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ เพื่อ ๑) ศึกษาองค์ประกอบการเทศน์มหาชาติ ๒) ศึกษาสภาพปัญหาทั่วไปเกี่ยวกับการเทศน์มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓) นำเสนอแนวทางการพัฒนาการเทศน์มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Method Research) ศึกษาการวิจัยเชิงปริมาณเป็นงานวิจัยหลัก และศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นงานวิจัยสนับสนุน กับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ พระนักเทศน์ และประชาชนผู้เคยฟังเทศน์มหาชาติที่มีต่อการพัฒนาวิธีการเทศน์มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๑๔๕ รูป โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ลักษณะของแบบสอบถามทั้งปลายปิดและปลายเปิด ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) และเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยการสัมภาษณ์บุคคลแบบเจาะลึก (In-depth interview) เกี่ยวกับการพัฒนาวิธีการเทศน์มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพทั่วไปของการพัฒนาการเทศน์มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า พระที่มีจิตใจรักในการเทศน์มหาชาติทำนอง หรือเทศน์ พบได้ยากเนื่องจากต้องเป็นผู้ที่มีความรักมีความสนใจทุ่มเทในการฝึกฝนฝึกซ้อม ฝึกร้อง ใส่ใจจริง มีความอดทน รักในการร้องเนื้อหา รักในการฝึกทำนอง รักในการใช้ศัพท์ชั้นสูง ต้องฝึกทำนองใช้เสียงถ้าใช้ศัพท์ถูกต้อง มีศรัทธา สร้างเนื้อหามีอรรถรสดี ก่อให้เกิดเสน่ห์ มีผู้คนสนใจ จะตั้งใจฟังเป็นกรณีพิเศษอันเป็นการรักษาประเพณีที่ดีงามของชาติไว้และปัญหาพัฒนาการเทศน์มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย ๑. มีคน

* วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

*** อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

มาฟ้งน้อยลง ๒. ปัญหาสถานที่ในการจัดเทศน์มหาชาติ ๓. การขาดความร่วมมือของภาครัฐและองค์กรต่าง ๆ ๔. การจัดเทศน์มหาชาติแต่ละครั้งต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนมาก ๕. ปัญหาการนิมนต์พระ ๖. ปัญหาการใช้ภาษาของพระเทศน์มหาชาติ

๒. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาวิธีการเทศน์มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พบว่า ผู้ฟังเทศน์มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในระดับมาก คือ ด้านบรรยากาศทั่วไป ($\bar{X}$ = ๓.๗๗) ส่วนด้านอื่นๆ ผู้ฟังเทศน์มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีความคิดเห็นในระดับปานกลางทุกด้าน ด้านที่ผู้ฟังเทศน์มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ๓ อันดับแรก คือ ด้านสถานที่ ($\bar{X}$ = ๓.๔๒) ด้านพระนักเทศน์ ($\bar{X}$ = ๓.๔๐) และด้านระยะเวลา ($\bar{X}$ = ๓.๒๐) ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่า ผู้ฟังเทศน์มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = ๓.๓๐)

๓. การพัฒนาวิธีการเทศน์มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ๑. **ด้านสถานที่** ควรเป็นสิ่งอำนวยความสะดวก มีความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย มีการจัดและติดตั้งระบบเครื่องเสียงที่ดี มีพื้นที่เหมาะสมแก่การจัดเทศน์มหาชาติ มีการจัดตำแหน่งของพระเทศน์และผู้ร่วมฟังเทศน์อย่างเหมาะสม ๒. **ด้านพระนักเทศน์** ควรมีลีลาในการเทศน์ ท่วงทำนอง มีการใช้ภาษาและการออกเสียงที่ชัดเจน มีความเข้าใจ และแม่นยำในเนื้อหาที่เทศน์เป็นอย่างดี มีการสอดแทรกประยุกต์เนื้อหาเปรียบเทียบกับปัจจุบัน มีบุคลิกภาพน่าเลื่อมใสศรัทธาสมควรแก่สมณสาธูป ๓. **ด้านระยะเวลา** ควรมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการเทศน์มหาชาติ มีระยะเวลาในการเทศน์มหาชาติแต่ละกัณฑ์ มีพระนักเทศน์มีการบริหารเวลาที่เหมาะสมในการเทศน์ มีเวลาโดยรวมในการเทศน์มหาชาติไม่น้อยและไม่มากจนเกินไป ๔. **ด้านบรรยากาศทั่วไป** ควรมีภายในสถานที่จัดเทศน์มหาชาติ มีผู้ร่วมฟังเทศน์มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีให้แก่กันและกัน มีคณะผู้จัดการเทศน์มหาชาติ มีการจัดบรรยากาศให้เข้ากับการเทศน์มหาชาติ สร้างบรรยากาศให้สงบ และสบายใจ การพัฒนาวิธีการเทศน์มหาชาติควรเลือกวันจัดเทศน์มหาชาติได้เหมาะสม โดยรูปแบบการเทศน์มหาชาติในปัจจุบันแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ ที่เป็นที่ยอมรับใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา คือ ๑. การเทศน์มหาชาติแบบเรียงกัณฑ์ โดยจะนิมนต์พระสงฆ์มาเทศน์มหาชาติเรียงไปตามลำดับกัณฑ์ ตั้งแต่เริ่มเทศน์กัณฑ์คาถาพันเรียงไปตามลำดับกัณฑ์ต่อไปคือ กัณฑ์ทศพร หิมพานต์ ทานกัณฑ์ วนปเวสน์ ชุขก จุลพน มหาพน กุมาร มัทรี สักบรรพ มหาราช ฉกษัตริย์ นครกัณฑ์ จนจบกัณฑ์สุดท้าย ๒. การเทศน์มหาชาติแบบประยุกต์ การเทศน์มหาชาติโดยการที่เป็นที่ยอมรับทั่วไปจะนิมนต์พระสงฆ์เทศน์เป็น ๓ ธรรมาสน์ แล้วก็เริ่มเทศน์ตั้งแต่กัณฑ์แรกเรื่อยไปจนถึงกัณฑ์สุดท้ายหรือบางที่อาจนิมนต์พระสงฆ์มารูปเดียวก็มีเหมือนกันโดยนิมนต์ให้เทศน์ทั้ง ๑๓ กัณฑ์แต่เป็นการเทศน์แบบย่อให้คนฟังได้เข้าใจถึงเรื่องหลักธรรม มีความสนุกสนาน ส่วนมากการจัดเทศน์ในลักษณะนี้จะนิยมจัดกันที่หน่วยงานภาครัฐหรือที่วัดซึ่งมีเวลาจำกัดจึงจัดเทศน์มหาชาติแบบประยุกต์

คำสำคัญ: การพัฒนา, การเทศน์มหาชาติ

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the Mahajati Sermon in Ayutthaya province, 2) to study problems and obstacles about the Mahajati Sermon in Ayutthaya province. and 3) to propose the model the Mahajati Sermon in Ayutthaya province. The researcher used the mixed research method comprising both qualitative and quantitative approach. For the quantitative research, the study was conducted by collecting the data 145 monks. The simple size was calculated by using Taro Yamane formula. The samples were selected clusters. The data were analyzed by descriptive statistics including percentage, mean and standard deviation. For qualitative research, the study was conducted by in-depth interviewing. The data were analyzed by using content analysis.

The research findings were as follows:

1) The was Mahajati Sermon in Ayutthaya province found that less of the monks who paid attention in the Mahajati Sermon because of this issues would be exerted to practice in rhythm and put up with using special wordings. The audiences would be paid attention to listen to Mahajati Sermon that maintained this tradition.

2) The analysis data about Mahajati Sermon in Ayutthaya province by mean and standard deviation found that The audiences of Mahajati Sermon in Ayutthaya province were high level as follows the general environment ($\bar{x}$ = 3.77), In the other all aspects were in middle level : the first was place ($\bar{x}$ = 3.42), the preachers ($\bar{x}$ = 3.40) and the period ($\bar{x}$ = 3.20) and in the overall of the audiences had opinions in middle level ($\bar{x}$ = 3.30)

3) The development for Mahajati Sermon in Ayutthaya province found that
1) Places : should had convenience facilities that were cleaned, neat, the completed of stereo, the suitable area and positioning of the preachers and the audiences for Mahajati Sermon
2) The preachers : should had good and suitable personality for Mahajati Sermon in the right language, rhythm and the voice that would be applied in contents.
3).The periods: should had information and time management in this issues
4) The general environment : should had human relation between the persons who were concerned that driven for calm in mind. Now , the model for Mahajati Sermon in Ayutthaya province were in flavor of 2 types
1. By arrange chapter one by one : Tossaporn, Himmaphan, Thannakun, Wanapawet, Chuchok, Jullaphon, Mahapphon, Kumal, Muttsea, Sakkabup, Maharaja, Chakasas,

etc. 2. By be applied : use three preachers gave a sermon arrange chapter until the last or one preacher gave a sermon all chapters with enjoy, ethics, Dhamma in the place that had limited time.

Keywords: Development, Mahajati Sermon.

๑. บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชนทุกคนให้ทำความดี ละเว้นความชั่วเพื่อให้อยู่ร่วมกันได้ในสังคมอย่างมีความสุข ในอดีตคนไทยดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา มีความเคารพในกฎกติกาของสังคม มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายและดำเนินชีวิตแบบพอเพียง คำสอนในพระพุทธศาสนามีความสำคัญและมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย วิถีของพระพุทธศาสนาจึงเข้าไปมีบทบาทอยู่ในสังคมของคนไทยทุกชนชั้น คนไทยทุกชนชั้น ได้นำเอาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสุขความเจริญทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และประเทศชาติ โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้แสดงธรรมเทศนาสั่งสอนและปลูกฝังคุณธรรมความดีงามให้แก่ประชาชนและด้วยเหตุแห่งความนับถือศรัทธาและเชื่อมั่นในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาตนเองเป็นแรงบันดาลใจให้ก่อสร้างสรรค์ผลงานทางด้านศาสนาขึ้น เพื่อใช้สั่งสอนและสืบทอดคุณธรรมในศาสนา

แต่ถ้ามองในทัศนะทางวิชาการนิเทศศาสตร์ในการเทศน์ก็มีปัญหาหรือช่องว่างในการสื่อสารเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือพุทธธรรมของพระสงฆ์เช่นกัน ซึ่งนับว่ามีส่วนสำคัญที่อาจทำให้คนไทยหรือสังคมไทยเห็นห่างจากพุทธธรรม เพราะมีข้อเท็จจริงที่แสดงว่า พระสงฆ์ที่เป็นองค์ปาฐกถา (ผู้ส่งสาร) ส่วนมากมักทำการเทศน์หรือถ่ายทอดพุทธธรรม (สาร) โดยขาดหลักการและวิธีการตลอดจนรูปแบบที่เหมาะสม มิได้มีการวิเคราะห์ผู้ฟัง (ผู้รับสาร) ที่เป็นเป้าหมายของการเทศน์แต่ละครั้ง อีกทั้งยังขาดความรู้และประสบการณ์ในด้านการพูดต่อหน้าสาธารณชนหรือใช้ศัพท์ภาษาบาลีที่เข้าใจยากมากเกินไป นิทานประกอบหรือการยกตัวอย่างที่ล้าสมัย น่าเบื่อไม่เห็นจริงและไม่อาจจะเปรียบเทียบกับสังคมยุคปัจจุบันได้ พระสงฆ์บางรูปยังนิยมเทศน์หรือบรรยายธรรมะโดยใช้ทำนองเนิบนาบแบบโบราณที่เป็นพิธีการอีกด้วย จึงทำให้ไม่เกิดประสิทธิผลในการสื่อสารหลักธรรมไปสู่ประชาชน^๑

ดังนั้น วิธีการสอนและอธิบายกลวิธีต่างๆ จึงเป็นสิ่งจำเป็นในการเผยแผ่ธรรมะ เพราะช่วยเป็น “สื่อ” หรือเป็นอุปกรณ์ในการเผยแผ่ และเสริมให้การเรียนรู้ไปอย่างรวดเร็วและดียิ่งขึ้น การที่จะชี้ให้เห็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมหรือเสนอความคิดเห็น แก้ไขปรับปรุงในเรื่องต่างๆ เพื่อชัก

^๑แสง จันทร์งาม, *พุทธศาสนากับสังคมไทย*, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๑), หน้า ๑๔-๑๕.

จูงใจให้น้ำใจจิตใจของประชาชนให้ประพฤติตามหลักพุทธธรรม เพื่อส่งเสริมให้เกิดความสุขสงบในสังคม ผู้เผยแผ่จะต้องเป็นกัลยาณมิตร คือ เป็นผู้ชี้แนะที่ถูกต้องให้ ถ้าชี้แนะผิดๆ ก็อาจพาไปนอกทางหรือผิดพลาดได้ อย่างไรก็ตามบทบาทของนักเผยแผ่ คือ “ชี้แนะแนวทาง”^๒

แต่พระพุทธศาสนาเองมีผลงานประพันธ์เรื่องมหาชาติหรือมหาเวสสันดรชาดกที่พระสงฆ์นำไปใช้เทศนานำน้ำใจจิตใจพุทธศาสนิกชนให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา โดยประสงค์จะยกระดับจิตใจให้สูงขึ้นและเกิดความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา

เรื่องมหาชาติหรือมหาเวสสันดรชาดกนี้ เป็นที่นิยมกันมากในหมู่พุทธศาสนิกชนมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา จนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ มีการประชุมกันฟังเทศน์มหาชาติทุกๆ ปี อาจเป็นเพราะเนื้อเรื่องมีความสนุกสนานและมีคติธรรมสอนไปในตัว พุทธศาสนิกชนจึงได้นำเอาหลักคำสอนที่แฝงอยู่ในเนื้อเรื่องมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต แม้แนวคิดหลักของเรื่องมหาชาติหรือมหาเวสสันดรชาดกจะอยู่ที่การบำเพ็ญทานบารมีของพระเวสสันดร แต่เนื้อหาสาระของเรื่องก็ครอบคลุมพฤติกรรมของมนุษย์ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม และวัฒนธรรมของมนุษย์เกือบทั้งหมด คตินิยมในการฟังเทศน์มหาชาติ จึงได้กลายเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตของคนไทย

คตินิยมเรื่องมหาชาติ มีมาแต่สมัยสุโขทัยได้รับสืบทอดมาถึงสมัยอยุธยาแต่ปรากฏว่าเป็นที่นิยมเพิ่มมากขึ้น มีผู้แต่งเป็นวรรณคดีหลายเรื่องเพื่อใช้ในการสวด ที่สำคัญคือ

๑. มหาชาติคำหลวง ซึ่งสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นักปราชญ์ราชบัณฑิตช่วยกันเรียบเรียงแต่งขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๐๒๕

๒. กาพย์มหาชาติ รจนาขึ้นในสมัยพระเจ้าทรงธรรม (พ.ศ. ๒๑๑๖-๒๑๗๑) นอกจากนี้ได้มีการรจนามหาชาติอีกหลายสำนวน นอกจากนั้นยังมีการรจนามหาชาติในท้องถิ่นต่างๆ แต่ไม่ทราบยุคสมัย (เพียงแต่สันนิษฐานได้ว่าอยู่ในระหว่างปลายอยุธยาถึงต้นรัตนโกสินทร์) เช่นมหาชาติไทยเหนือ มหาชาติอีสาน มหาชาติใต้ (พระมหาชาติกมหาราชคำฉันท์) การที่มีฉบับต่างๆ อย่างแพร่หลายเช่นนี้ก็เพราะเกิดมีประเพณีการเทศน์มหาชาติขึ้น มีทั้งของหลวง คือ พระราชพิธีและของราษฎร ซึ่งถือกันมาจนทุกวันนี้ว่า ผู้ที่ได้ฟังเทศน์มหาชาติจนครบ ๑๓ กัณฑ์ ในวันเดียว จะได้บุญมาก เพราะเป็นเรื่องของการบริจาคทานอย่างสูงสุด คือการยอมสละทุกอย่าง อย่างโดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริจาคบุตรเป็นทาน ดังความในมหาชาติคำหลวงกัณฑ์มัทรีว่า “เจ้าจอนูโมทนาปิยบุตรอันเป็นมังกูหลานบารมี” หนังสือมหาชาติ จึงไม่เป็นเพียงหนังสือสำหรับอ่านเท่านั้น แต่กลายเป็นประเพณีที่เป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตของคนไทย

จะเห็นได้ว่า ความนิยมในการฟังเทศน์มหาชาติได้ทำกันเป็นประเพณีสืบเนื่องมาเป็นระยะเวลายาวนานจนถึงปัจจุบัน โดยเชื่อกันว่าหากผู้ใดฟังเทศน์มหาชาติได้จบ ๑๓ กัณฑ์ภายในวันเดียว จะได้อานิสงส์แรงกล้าคือได้เกิดในศาสนาของพระศรีอริยเมตไตรย ซึ่งจะมาอุบัติเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต ดังที่หนังสือเทศน์มหาชาติในโครงการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ

^๒ เสฐียรพงษ์ วรรณปก, **พุทธวิธีสอนจากพระไตรปิฎก**, (กรุงเทพมหานคร : เพชรรุ่งการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๔.

แต่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในมงคลวโรกาสทรงเจริญพระชนมพรรษา ๕๐ พรรษา ของสำนักงานพุทธมณฑล กล่าวถึงอานิสงส์ในการพึ่งเทศน์มหาชาติ ๕ ประการว่า

๑. จะได้เกิดในศาสนาพระศรีอริยเมตไตรย ซึ่งจะมาอุบัติเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต
๒. จะได้ไปสู่สุคติโลกสวรรค์ เสวยทิพยสมบัติอันโอฬาร
๓. จะไม่ไปเกิดในอบายเมื่อตายแล้ว
๔. จะเป็นผู้มีลาภยศ ไม้ตรี และความสุข
๕. จะได้บรรลุมรรค ผล นิพพาน เป็นพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนา

จะเห็นได้ว่า ปัญหาในการเผยแผ่ธรรมะในพระพุทธศาสนานั้นมีพื้นฐานปัญหามาจากเรื่องเดียวกัน นั่นคือ ขาดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถและทักษะที่เพียงพอในการเผยแผ่ชาตวิธีการหรือกลวิธีที่ดึงดูดใจ ดังนั้น ถึงแม้การเทศน์มหาชาติจะเป็นเรื่องที่คนไทยส่วนใหญ่รู้จักเป็นส่วนมาก และเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของสังคมไทย ทั้งยังมีรูปแบบ เนื้อหาและวิธีการเทศน์ที่แน่นอนสืบเนื่องมาหลายยุคหลายสมัย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จนถือเป็นประเพณีอันดีงามของคนไทยที่ควรอนุรักษ์และปฏิบัติสืบต่อกันมาคู่กับสังคมไทย แต่การที่จะเพิ่มศักยภาพให้กับเนื้อหาในการเทศน์ ทักษะ และวิธีการ ที่จะทำให้การเทศน์มหาชาติมีประสิทธิภาพ และสัมฤทธิ์ผลในการเผยแผ่ธรรมะคำสอนของพระพุทธศาสนานั้น ก็ยังเป็นเรื่องที่ไม่ชัดเจนนัก คนส่วนใหญ่จะฟังกันด้วยความเพลิดเพลิน เป็นเรื่องของนันทนาการไป ดังนั้น ผู้วิจัยจึงประสงค์จะศึกษาถึงการพัฒนาวิธีการเทศน์มหาชาติ ที่ดีอยู่แล้วนี้ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยมุ่งเน้นให้ผู้ฟังได้เข้าถึงหลักธรรมคำสอนให้มากขึ้น และนำผลการวิจัยนี้ กลับมาประยุกต์ใช้ในการเทศน์มหาชาติ เพื่อให้เป็นแนวทางในการศึกษาและฝึกหัด เป็นการเพิ่มศรัทธาและจงใจผู้ฟังให้สนใจมากยิ่งขึ้น และที่สำคัญเป็นการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมรวมทั้งประเพณีอันดีงามของไทยไว้ให้ยั่งยืนสืบไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๒.๑ เพื่อศึกษาองค์ประกอบารเทศน์มหาชาติ
- ๒.๒ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาทั่วไปเกี่ยวกับการเทศน์มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- ๒.๓ เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการเทศน์มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๓. ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการเทศน์มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาได้ ดังนี้

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาการเทศน์มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรูปแบบการเทศน์มหาชาติ มุ่งศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการจัดเทศน์มหาชาติ รูปแบบการนิมนต์พระเทศน์มหาชาติ รูปแบบการจัดสถานที่เทศน์มหาชาติ และรูปแบบการจัด

ธรรมาสันเทศน์มหาชาติ ในส่วนของวิธีการเทศน์มหาชาติ ศึกษาเกี่ยวกับวิธีการเทศน์ตาม
ท่วงทำนองและวิธีการเทศน์ตามเนื้อเรื่อง เป็นต้น

๓.๒ ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสังฆาธิการ พระนักเทศน์มหาชาติ และประชาชนผู้
เคยฟังเทศน์มหาชาติที่มีต่อการพัฒนาการเทศน์มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๑๕๕
รูป/คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๒๕ รูป/คน

๓.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการศึกษาด้านพื้นที่ไว้ คือ จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการเทศน์มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยได้
ศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Methods Research) ศึกษาการวิจัยเชิงปริมาณเป็น
งานวิจัยหลัก และศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นงานวิจัยสนับสนุน

๑) งานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเอกสาร
(Documentary research) โดยการสัมภาษณ์บุคคลแบบเจาะลึก (In-depth interview) เกี่ยวกับการ
พัฒนาวิธีการเทศน์มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒) งานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เชิงสำรวจ (Survey Research) ข้อมูลสถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วน
เบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติทดสอบที่ t-test สถิติทดสอบเอฟ (F-test
Statistic) และ ค่าทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe') เป็นต้น

๔.๑ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๑) แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structural
In-depth Interview) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการเทศน์มหาชาติในจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา

๒) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการเทศน์
มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในการนี้ด้วยรูปแบบการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) จะ
เป็นไปในลักษณะของการประชุมกลุ่มเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงและข้อมูลตรงตามที่กำหนดไว้ หรือเป็น
ข้อค้นพบใหม่ ซึ่งเกิดจากการสนทนา โดยมีประเด็นปัญหาที่เจาะจงกับกลุ่มตัวอย่างประชากร คือ
กลุ่มพระนักเทศน์มหาชาติและกลุ่มประชาชนผู้เคยฟังเทศน์มหาชาติ จำนวนทั้งสิ้น ๒๕ รูป/คน
ทั้งนี้กลุ่มประชากรที่กล่าวมาได้รับการคัดเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนดเรียบร้อยแล้ว ดังนั้นการจัด
สนทนากลุ่ม (Focus Group) จึงเป็นไปในลักษณะของการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกัน
และกัน

๓) การสร้างเครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการเทศน์มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แล้วนำมาร่างข้อคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ ต่อจากนั้นนำแบบสัมภาษณ์และข้อคำถามในการสนทนากลุ่มมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์และนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

๕. ผลการวิจัย

๕.๑ แนวทางการพัฒนาการเทศน์มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

รูปแบบการจัดการเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดกที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมมีความเปลี่ยนแปลงไปหลายประการ ประชาชนต่างมีภาระหน้าที่ต้องรับผิดชอบมากขึ้น มีการแข่งขันกันทำมาหากิน มีการรับเอาวัฒนธรรมข้ามชาติมาปฏิบัติกัน จึงส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมประเพณีของไทยเรา การเทศน์มหาชาติก็เป็นประเพณีที่สำคัญอย่างหนึ่งของสังคมไทย ซึ่งปัจจุบันยังมีการรักษาสืบต่อกันอยู่ในปัจจุบันมีการจัดเทศน์และการมีการฝึกเทศน์กันอยู่ตามวัดต่างๆ ที่มีครูอาจารย์ให้การฝึกอบรม การเทศน์มหาชาติในปัจจุบันนั้นหรือมีการจัดเทศน์มหาชาติแบ่งออกเป็น ๓ ลักษณะ ที่เป็นที่ยอมรับในปัจจุบัน และยังคงรักษาปฏิบัติกันอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน คือ

๑. การเทศน์มหาชาติแบบเรียงกัณฑ์ โดยจะนิมนต์พระสงฆ์มาเทศน์มหาชาติเรียงไปตามลำดับกัณฑ์ ตั้งแต่เริ่มเทศน์กัณฑ์คาถาพันเรียงไปตามลำดับกัณฑ์ต่อไปคือ กัณฑ์ทศพร หิมพานต์ ทานกัณฑ์ วนปเวสสัน ชูชก จุลพน มหาพน กุมาร มัทรี สักบรรพ มหาราช ฉกษัตริย์ นครกัณฑ์ จนจบกัณฑ์สุดท้าย บางที่ก็จัดให้จบภายในหนึ่งวัดบ้าง บางที่ก็จัดให้จบภายในสามวันบ้าง ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของเวลา

๒. การเทศน์มหาชาติแบบประยุกต์ การเทศน์มหาชาติโดยการที่เป็นที่ยอมรับทั่วไปจะนิมนต์พระสงฆ์เทศน์เป็น ๓ ธรรมาสน์ แล้วก็เริ่มเทศน์ตั้งแต่กัณฑ์แรกเรื่อยไปจนถึงกัณฑ์สุดท้ายหรือบางที่อาจนิมนต์พระสงฆ์มารูปเดียวก็มีเหมือนกันโดยนิมนต์ให้เทศน์ทั้ง ๑๓ กัณฑ์แต่เป็นการเทศน์แบบย่อให้คนฟังได้เข้าใจถึงเรื่องหลักธรรม มีความสนุกสนานเมื่อได้ฟัง ไม่รู้สึกเบื่อหน่ายและสามารถประหยัดเวลาอีกด้วย ส่วนมากการจัดเทศน์ในลักษณะนี้จะนิยมจัดกันที่หน่วยงานภาครัฐหรือที่วัดซึ่งมีเวลาจำกัดจึงจัดเทศน์มหาชาติแบบประยุกต์ นิมนต์พระมา ๓ รูปแล้วให้เทศน์จบภายในหนึ่งวันโดยเทศน์จบทั้ง ๑๓ กัณฑ์

๓. การเทศน์มหาชาติแบบทรงเครื่องหรือหางเครื่อง การเทศน์มหาชาติแบบทรงเครื่องจะมีการตั้งพระผู้เทศน์องค์หนึ่งถามปัญหา องค์หนึ่งเป็นผู้ตอบปัญหาในเรื่องที่เทศน์ มีการสมมติหน้าทีกัน เช่น องค์นี้สมมติเป็นพระเวสสันดร องค์นั้นสมมติเป็นพระนางมัทรี เป็นต้น การเทศน์มหาชาติแบบทรงเครื่องนี้ก็จะมีนิยมกันอยู่ในปัจจุบันเพราะประหยัดเวลา ทำให้ผู้ฟังเข้าใจเนื้อหาที่เทศน์ง่าย ผู้ฟังก็ไม่รู้สึกเบื่อ ส่วนการเทศน์มหาชาติแบบหางเครื่องนั้น เป็นการเทศน์มหาชาติที่นิมนต์พระสงฆ์มาเทศน์เกี่ยวกับมหาชาติแล้วมีการแสดงประกอบตามเนื้อเรื่อง ตั้งแต่กัณฑ์ที่หนึ่งไปจนถึง

กัณฑ์สุดท้าย แต่ในปัจจุบันการเทศน์มหาชาติแบบทางเครื่องมีน้อยมาก เพราะใช้ทุนสูงในการจัดจึงทำให้จัดได้ในหมู่เฉพาะที่มีทุนสูงเท่านั้น แต่ก็ยังมีจัดกันอยู่บ้างในปัจจุบัน

๖. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยผู้วิจัยขอนำผลการวิจัยมาอภิปรายผลดังนี้

๖.๑ การพัฒนาการเทศน์มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสถานที่

การพัฒนาการเทศน์มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ควรเป็นสิ่งอำนวยความสะดวก มีความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย มีการจัดและติดตั้งระบบเครื่องเสียงที่ดี มีพื้นที่เหมาะสมแก่การจัดเทศน์มหาชาติ มีการจัดตำแหน่งของพระเทศน์และผู้ร่วมฟังเทศน์อย่างเหมาะสมซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูวินัยธรรมานพ ปาละพันธ์ ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการสืบสานและการพัฒนาทำนองแหล่เทศน์มหาชาติภาคกลาง ผลการศึกษาพบว่า องค์ความรู้ทำนองแหล่เทศน์มหาชาติภาคกลางแบ่ง เป็น ๒ แบบ คือ ทำนองหลวง และทำนองราษฎร์ ทำนองหลวง ประกอบด้วยทำนองทำนองประจำกัณฑ์ ทำนองธรรมวัตร ทำนองเดิน ทำนองขึ้น ทำนองย้าย ทำนองกล่อม ทำนองพา ทำนองคลื่นกระทบฝั่ง ทำนองคุดทะราดเหยียบกรวด ทำนองถกเขมรตีเหล็ก และทำนองไต้ไม้ลำเดียว ส่วนทำนองราษฎร์ ประกอบด้วย ทำนองประจำตัว ทำนองพา ทำนองแกะ ทำนองพรต และทำนองซุชกขอทาน

ผลการวิจัยด้านสภาพปัจจุบันปัญหาของการเทศน์ทำนองแหล่เทศน์มหาชาติภาคกลางพบว่า เกิดจากองค์ประกอบ ๖ ประการ คือ ๑) พระนักเทศน์ไม่ให้ความสำคัญในการแหล่ เนื่องจากไม่มีความรู้ในเรื่องทำนองแหล่ และวิธีการแหล่ที่ถูกต้อง ขาดประสบการณ์และทักษะ ไม่มีความสามารถทางด้านฉันทลักษณ์ จึงไม่มีการพัฒนาทำนองใหม่ ๒) ผู้บริหารจัดการเทศน์ในปัจจุบันมุ่งธุรกิจมากกว่าความศรัทธา ใช้ระบบพวกพ้องในการนิมนต์พระเทศน์ ไม่ดูความเหมาะสมและความสามารถทางการเทศน์ ให้ความสำคัญน้อย ทำให้แหล่ได้ไม่เต็มที่ ๓) แบบแผนทำนองแหล่ ฝึกฝนยาก ผู้ที่จะแหล่ได้อย่างถูกทำนอง ต้องมีความรู้ทางด้านคำประพันธ์ประเภทร้อยและกลอน และจะต้องมีพรสวรรค์ในเรื่องเสียง มีความอดทน ทำให้ไม่มีผู้ใดใคร่จะสืบทอด ๔) ผู้ฟังมีความเชื่อว่าต้องฟังเทศน์ทั้ง ๑๓ กัณฑ์จึงจะได้บุญ การเทศน์เรียงกัณฑ์ ต้องใช้เวลานาน ผู้ฟังไม่มีเวลาฟังครบทุกกัณฑ์ บางวัดจึงต้องจัดเทศน์แบบประยุกต์ซึ่งใช้เวลารวบรัด การเทศน์ทำนองแหล่จึงต้องรวบรัดไปด้วย ๕) หน่วยงานในระบบการศึกษาไม่สนใจพัฒนาหลักสูตรการสอนเทศน์มหาชาติ/ทำนองแหล่เทศน์มหาชาติ เข้าไว้ในมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับทางสงฆ์ ๖) ปัญหาทางเศรษฐกิจ ทำให้คนให้ความสนใจในด้านประกอบอาชีพจนละเลยด้านการพัฒนาจิตใจ ผลการวิจัยด้านรูปแบบการสืบสานและการพัฒนาทำนองแหล่และการเทศน์มหาชาติภาคกลาง นั้นพบว่า รูปแบบสืบสานทำนองแหล่เทศน์มหาชาติภาคกลางแบ่งเป็น ๔ รูปแบบ คือ ๑) จัดประชุมสัมมนาเพื่อพัฒนาต้นแบบการจัดเทศน์มหาชาติ ๒) พัฒนาหลักสูตรการสอนเทศน์มหาชาติในวัด โดยรับสมัครพระที่สนใจการเทศน์มาฝึกฝน อาจมีการสอนในวัดโดยผู้สอนเป็นพระนักเทศน์ที่เชี่ยวชาญ ๓) สร้างเครือข่ายผู้บริหารการเทศน์และพระนักเทศน์มหาชาติ และ ๔) จัดทำ

พจนานุกรมคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับมหาชาติ ส่วนรูปแบบการพัฒนาทำนองแหล่เทศน์มหาชาติภาคกลาง ควรพัฒนาต้นแบบการเทศน์มหาชาติ ทั้ง ๑๓ กัณฑ์ พัฒนาต้นแบบทำนองแหล่ทั้งทำนองหลวงและทำนองราษฎร์ และเผยแพร่ต้นแบบการเทศน์มหาชาติ ให้กับพระนักเทศน์ หน่วยงาน หรือคนทั่วไปที่สนใจ^๓ และสอดคล้องกับโคน และกอมบริช (Cone and Gombrich) ได้ศึกษาเรื่อง เวสสันดรชาดกว่า เป็นเรื่องเกี่ยวกับประวัติของพระพุทธเจ้าที่เชื่อมโยงถึงคำสั่งสอนของพระองค์ เรื่องเวสสันดรชาดกเป็นที่รู้จักของคนไทยทั่วไปและมีการนำไปไว้ในบทเรียนในรูปแบบของวรรณคดีซึ่งแต่งด้วยคำประพันธ์ที่หลากหลาย อาทิ ร่าย โคลง กาพย์ กลอน และร้อยแก้ว นอกจากนี้ เวสสันดรชาดกยังถ่ายทอดในลักษณะสวดหรือร้องเป็นทำนองโดยพระนักเทศน์^๔ และสอดคล้องกับงานวิจัยของสเวียร์ (Swearer) ได้ศึกษาเปรียบเทียบเวสสันดรชาดกว่าเป็นเรื่องที่มุ่งแสดงให้เห็นประจักษ์ถึงการทำบุญโดยการบริจาคทาน โดนนลให้ข้อสังเกตว่าเวสสันดรชาดกมีเรื่องราวคล้ายคลึงกับพุทธประวัติ แต่โดยแท้จริงแล้วเวสสันดรชาดกและพุทธประวัติมีจุดมุ่งหมายต่างกันกล่าวคือเวสสันดรชาดกแสดงให้เห็นว่าการประกอบกรรมดีจะยังผลตอบแทนในขอบเขตจำกัดในภพภูมินี้ แต่พุทธประวัติชี้ทางไปสู่นิพพานหรือวิถีทางที่จะดำรงอยู่แตกต่างออกไปอีกระดับหนึ่ง^๕

๖.๒ การพัฒนาการเทศน์มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านพระนักเทศน์

การพัฒนาการเทศน์มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ควรมีลีลาในการเทศน์ท่วงทำนองมีการใช้ภาษาและการออกเสียงที่ชัดเจน มีความเข้าใจ และแม่นยำในเนื้อหาที่เทศน์เป็นอย่างดีมีการสอดแทรกประยุกต์เนื้อหาเปรียบเทียบกับปัจจุบัน มีบุคลิกภาพน่าเลื่อมใสศรัทธาสมควรแก่สมณสารูปซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิส (Wiese) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม (Cultural Change) สรุปได้ดังนี้ การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทุกอย่างที่เกิดขึ้นในวัฒนธรรมทุกสาขาทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ หรือวัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุ ทั้งความเปลี่ยนแปลงในด้านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งของหรือเรื่องราวเนื่องจากวัฒนธรรมเป็นผลผลิตของกิจกรรมระหว่างมนุษย์การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมทั่วไปมีสาเหตุ ๒ วิธี คือ

๑. เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในวัฒนธรรมโดยมีตัวการสำคัญ คือ การประดิษฐ์คิดค้น (Invention) อันได้แก่การประดิษฐ์คิดค้นทางวัตถุ (Technological Invention) และการประดิษฐ์คิดค้นทางสังคม (Social Invention) ได้แก่ การคิดสร้างกฎหมายหรือขนบธรรมเนียมประเพณีใหม่ๆ ศิลปวัฒนธรรมแนวใหม่

^๓ พระครูวินัยธรรมานพ ปาละพันธ์, “รูปแบบการสืบสานและการพัฒนาทำนองแหล่เทศน์มหาชาติภาคกลาง”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๒).

^๔ M. Cone and R. F. Gombrich, *Trans The Perfect Generosity of Prince Vessantara : A Epic*, (Oxford : Clarendon, 1977), pp. 69–110.

^๕ Donald K. Swearer, *Journal of The National Research Council of Thailand*, (New York : McGraw-Hill, 1978), p. 142.

๒. เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มาจากภายนอก โดยจำแนกออกเป็น ๒ ประเภท คือ การแพร่กระจาย (Diffusion) หมายถึง การที่วัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งกระจายไปสู่สังคมอื่นและการยืมทางวัฒนธรรม (Cultural Borrowing) ได้แก่ การยืมทางวัฒนธรรม มีการนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของสังคมตัวเอง^๖ และสอดคล้องกับงานวิจัยของเอ็ดมันด์ (Edmund) มองพิธีกรรมทางศาสนาว่าเป็นรูปแบบหรือวัฒนธรรมอันจะเป็นสัญลักษณ์ที่จะสะท้อนให้เห็นโครงสร้างสังคม โดยได้แสดงแนวความคิดที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคมเอาไว้ว่า วัฒนธรรมคือ รูปแบบ แต่โครงสร้างสังคมเป็นเนื้อหา และโครงสร้างสังคมถูกนำมาแสดงออกในรูปวัฒนธรรม (Cultural form) เป็นการแสดงออกทางพิธีกรรม (Ritual Expression) พิธีกรรมนี้จะทำให้ทราบถึงสถานภาพและบทบาทของบุคคลในสังคม และสะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างสังคมได้ ทั้งนี้โดยการตีความซึ่งเป็นหน้าที่ของนักมานุษยวิทยาโดยตรง^๗

๖.๓ การพัฒนาการเทศน์มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านระยะเวลา

การพัฒนาการเทศน์มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ควรมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการเทศน์มหาชาติ มีระยะเวลาในการเทศน์มหาชาติแต่ละกัณฑ์ มีพระนักเทศน์มีการบริหารเวลาที่เหมาะสมในการเทศน์ มีเวลาโดยรวมในการเทศน์มหาชาติไม่น้อยและไม่มากจนเกินไปซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **จุมพล พูลภัทรชีวิน และคณะ** ศึกษาเรื่องการวิจัยและพัฒนากระบวนการสร้างควมดี มีคุณธรรม ผลการวิจัยพบว่า ระดับบุคคลพบว่า คุณลักษณะที่สำคัญของคนที่มีความดีมีคุณธรรมคือ คนที่มีศีลมีธรรมะมีสติ มีความรับผิดชอบประพฤติดี มีความซื่อสัตย์ละเอียดและเกรงกลัวต่อบาปมีสัมมาอาชีวะขยันหมั่นเพียรรักษาคุณค่าและความสำคัญของสิ่งที่ตั้งงามเอื้อเพื่อแผ้วแผ่มีเมตตาหมั่นทำบุญทำทาน อดทน อดกลั้น อดออมสามัคคี กตัญญูกตเวทีมีจิตสำนึกสาธารณะมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมายรักชาติ ศาสน์กษัตริย์ ระดับครอบครัว พบว่าครอบครัวดี มีคุณธรรมมีลักษณะสำคัญคือครอบครัวที่ ตั้งอยู่ในศีล ๕ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และบทบาทในครอบครัวมีความสัมพันธ์อันดีและอบอุ่นไม่ประมาททำการโดยใช้ปัญญาสุภาพร่าเริงผู้อื่นใฝ่หาความรู้ครองตนเป็นพลเมืองดีเอื้อเพื่อแผ้วแผ่สงเคราะห์ทำบุญทำทาน ระดับชุมชน พบว่า คุณลักษณะที่สำคัญของชุมชนดีมีคุณธรรมคือคนในชุมชนเป็นสมาชิกที่ดี มีศีลธรรมมีผู้นำ/ผู้ปกครองที่ดี ชุมชนพึ่งตนเองได้ร่วมกันแก้ไขปัญหาเมืองครุฑเรือพายที่เข้มแข็งกระบวนการสร้างชุมชนดี มีคุณธรรมโดยสร้างชุมชนให้เข้มแข็งสร้างกระบวนการเรียนรู้และสร้างองค์กรเรือพายที่เข้มแข็ง^๘ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ทัศนีย์ เจนวิถีสุข** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเชิงพุทธกับการเปลี่ยนแปลง

^๖L. V. Wiese, *The Sociological Study of Social Change*, (Bangkok : Transactions of the Third World Congress of Sociology Amsterdam : International Sociology Association, 1956), p. 7.

^๗Leach Edmund, *Contemporary Authors Vol. 127*, (New York : Gale Research, 1989), p. 4.

^๘จุมพล พูลภัทรชีวิน และคณะ, *การวิจัยและพัฒนากระบวนการสร้างควมดีมีคุณธรรม*, (ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรมสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), ๒๕๔๙),

สังคม” ผลการวิจัยพบว่าการสื่อสารที่มีผลมากในการส่งผลกระทบต่อจนถึงสังคมหรือมีส่วนเกี่ยวข้อง สนับสนุน หรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมคือ การสื่อสารมวลชน ส่วนการสื่อสารกับตนเองและการสื่อสารกับบุคคลอื่น ทั้งในระดับปัจเจกและระดับสังคม เป็นการสื่อสารที่มีอิทธิพลและสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงสังคม โดยการเปลี่ยนแปลงมีลักษณะเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมของสังคมเป็นสำคัญ ทั้งในระดับปัจเจกและระดับสังคมในลักษณะการร่วมกันเป็นสังคม โดยรวมการสื่อสารกับตนเองและการสื่อสารกับบุคคลอื่น เป็นการสื่อสารที่ไม่อาจแยกจากกันได้โดยเด็ดขาดและเกี่ยวข้องกับสัมมาทิฐิ โดยมีรูปแบบและกระบวนการ คือ ทำการสื่อสารกับบุคคลอื่น (ปรโตโฆสะ) + ทำการสื่อสารกับตนเอง (โยนิโสมนสิการ) + ทำการสื่อสารตามแนวทางประเพณีปฏิบัติในศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งทำให้ผู้รับสารเกิดปัญญา ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในส่วนตัว และผู้อื่น อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมทั้งในระดับปัจเจกและระดับสังคมองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักการและแนวทางปฏิบัติด้านการสื่อสารเชิงพุทธที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมที่สังเคราะห์ได้จากการศึกษา มีหลักการและแนวทางปฏิบัติที่สำคัญ คือสื่อสารด้วยสติ บนพื้นฐานของความเข้าใจและเคารพในตนเองและผู้อื่น บนหลักการของเหตุและผลตามความเป็นจริง ก่อให้เกิดปัญญาสร้างสรรค์และนำไปสู่การกระทำที่ดีงามทั้งต่อตนเองและผู้อื่น การสื่อสารเชิงพุทธนี้เป็นดังเช่นมรรควิธีที่เป็นเหตุนำไปสู่ผลคือ การเปลี่ยนแปลงสังคมในทางที่เป็นประโยชน์สุข โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เริ่มจากภายในตนเองของบุคคลแล้วกระจายไปสู่สังคม^๙

๖.๔ การพัฒนาการเทศน์มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านบรรยากาศทั่วไป

การพัฒนาการเทศน์มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ควรมีภายในสถานที่จัดเทศน์มหาชาติ มีผู้ร่วมฟังเทศน์มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีให้แก่กันและกัน มีคณะผู้จัดการเทศน์มหาชาติ มีการจัดบรรยากาศให้เข้ากับการเทศน์มหาชาติ สร้างบรรยากาศให้สงบ และสบายใจการพัฒนาวิธีการเทศน์มหาชาติควรเลือกวันจัดเทศน์มหาชาติได้เหมาะสมซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระครูภาวนาโสภิต** (บุญรัตน์ เมืองวงศ์) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในล้านนา” พบว่ารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในล้านนานั้น เป็นรูปแบบขึ้นบันใดมีการประสานงานแบบบนลงล่างลงมาตามลำดับขั้น คือ ระดับภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล วัด ส่วนในเขตล้านนามีอัตลักษณ์ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นของตนเอง ด้านแนวทางการบริหารจัดการเจ้าอาวาสสั่งการให้ดำเนินงานตามจารีตประเพณีที่เคยปฏิบัติมา ในปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการใหม่มาใช้เพื่อรองรับความทันสมัย ตามแนวทางปฏิบัติของพระสังฆาธิการที่มีหน้าที่กำหนดนโยบายเพื่อปฏิบัติงานส่วนหนึ่งการบริหารเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เห็นเป็นรูปธรรมก็คือ สายงานของพระธรรมทูต ซึ่งพระธรรมทูตจะมีหน้าที่ส่งสอนอบรมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยตรง มีองค์กรมีการจัดอบรมฝึกฝนรับนโยบายและงบประมาณมาปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แต่จากการศึกษาพบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในล้านนานั้นต้องอาศัยความร่วมมือกับทุกภาคส่วนไม่ว่า

^๙ทัศนีย์ เจนวิถีสุข, “การสื่อสารเชิงพุทธกับการเปลี่ยนแปลงสังคม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

จะเป็นรัฐบาลหรือภาคประชาชนพุทธศาสนิกชนทุกคนเพื่อให้พระพุทธรูปศาสนาดำรงต่อไปในอนาคต^{๑๐} และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นาวิณ วงศ์รัตนมัจฉา** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อของพระธรรมจาริก” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ๑) สภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมจาริกในกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อนั้นเป็นไปด้วยความแข็งขัน มีความยากลำบากกว่าการเผยแผ่ในกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ซึ่งประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง โดยมีชาวลื้อได้นับถือพระพุทธศาสนาและส่งบุตรหลานเข้ามาบวชเรียน แต่ก็มีจำนวนไม่มากนัก ทั้งนี้เป็นเพราะชนชาติพันธุ์ลื้อ มีความเชื่อดั้งเดิมคือผีสงเทวดา เคารพนับถือบรรพบุรุษ อุปนิสัย อัตลักษณ์ของชนเผ่าลื้อตลอดถึงวัฒนธรรมของชาวลื้อต่างจากศาสนาพุทธมาก ๒) ปัญหาอุปสรรคต่อความสำเร็จการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อมีหลายประการเช่น ก. สภาพภูมิศาสตร์การคมนาคม ยังไม่สะดวก ทुरกันดาร ข. คติความเชื่อและวัฒนธรรมดั้งเดิม ซึ่งลัทธิความเชื่อ ผีสงเทวดาของลื้อบางหมู่บ้านยังมั่นคงไม่เปลี่ยนแปลง ค. ภาษาที่ใช้สื่อสาร ชาวลื้อโดยมาก ยังไม่สันทัดในการพูดอ่านเขียนภาษาไทย และ ง. ปัญหาด้านบุคลากร ได้แก่การขาดแคลนพระธรรมจาริกหรือไม่มีพระธรรมจาริกเข้าไปประจำอยู่ในหมู่บ้านลื้อ ๓) แนวทางที่เหมาะสมในผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อของพระธรรมจาริก ควรมีการวางแผนเชิงรุก นั่นคือ ๑) ควรมีแผนการหรือโครงการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นกรณีพิเศษสำหรับชาวลื้อ ๒) ควรชักชวนชาวลื้อหันมาเรียนพระปริยัติธรรมและนักธรรมให้มากขึ้น ๓) ควรให้ทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรชาวลื้อที่เรียนพระปริยัติธรรมและนักธรรมอย่างต่อเนื่อง ๔) ควรกำหนดเป้าหมายว่า แต่ละปีจะอบรมแก่นำชาวพุทธลื้อกี่คน โดยการเปิดรับสมัครแก่นำชาวพุทธที่เป็นลื้อทั้งชายและหญิงแล้วนำมาอบรม ทำหน้าที่ช่วยพระธรรมจาริกในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสำหรับการสอนหลักธรรมพระพุทธศาสนา นั้น พระธรรมจาริกควรเน้นหลักพุทธธรรมที่สำคัญและจำเป็นต่อการดำเนินชีวิต เช่น ศีล ๕ สังคหวัตถุ ๔ ขรวาธรรม ๔ อริยสัจ ๔ มรรคมีองค์ ๘ เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติและนิสัยทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อให้ตรงตามหลักพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ซึ่งจะทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ผลยิ่งขึ้น^{๑๑} และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เอี่ยมอร ชลวร** ได้ศึกษาวิจัย “พัฒนาการของรูปแบบวิธีการสอนของพระปราโมทย์ ปาโมชฺโช” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า รูปแบบวิธีการสอนแบบถามตอบนี้มีพัฒนาการมาจากพุทธวิธีการสอนที่ยึดหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแนวทาง มิได้มีวิธีการที่ต่างจากแนวทางที่พระพุทธองค์สอนไว้ และความพยายามของพระปราโมทย์ ปาโมชฺโช คือ การตอบแทนบุญคุณของพระพุทธเจ้าและเผยแผ่พระพุทธศาสนา

^{๑๐}พระครูภาวนาโสภิต (บุญรัตน์ เมืองวงศ์), “การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในล้านนา”, **ปริญาปราชญ์ดุษฎีบัณฑิต**, สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยปทุมธานี, ๒๕๕๓).

^{๑๑}นาวิณ วงศ์รัตนมัจฉา, “ผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อของพระธรรมจาริก”, **ปริญาปราชญ์ดุษฎีบัณฑิต**, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

เพื่อนำพาผู้คนให้พ้นทุกข์ได้พบความสุขในปัจจุบัน ความสุขในอนาคตและความสุขในการบรรลุธรรมในที่สุด^{๑๒}

๗. ข้อเสนอแนะ

๗.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การเทศน์มีอยู่ด้วยกัน ๒ อย่างก็คือ การเทศน์แบบเรียงกัน และการเทศน์แบบประยุกต์ การเทศน์แบบเรียงกันเป็นการเทศน์แบบโบราณประเพณีนิยมไม่มีใครจะมีปัญหาอะไรนักส่วนการเทศน์แบบประยุกต์ค่อนข้างจะมีปัญหาบ้าง คือพระนักเทศน์บางรูปมุ่งเน้นสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลินมากเกินไป เช่นให้นักแสดงเล่นจนเกินขอบเขตไปบ้างหรืออาจตัดเนื้อหาสาระออกจนมากเกินไปทำให้อรรถรสในการฟังการเทศน์มหาชาติหายไปพอสมควร ซึ่งความเป็นจริงเกือบทุกตอนของการเทศน์ล้วนแฝงไว้ซึ่งหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาแทบทั้งสิ้น

๗.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ควรมีการเทศน์แบบเรียงกันเป็นการเทศน์แบบโบราณประเพณีนิยมไม่มีใครจะมีปัญหาอะไรนักส่วนการเทศน์แบบประยุกต์ค่อนข้างจะมีปัญหาบ้าง คือพระนักเทศน์บางรูปมุ่งเน้นสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลินมากเกินไป เช่นให้นักแสดงเล่นจนเกินขอบเขตไปบ้างหรืออาจตัดเนื้อหาสาระออกจนมากเกินไปทำให้อรรถรสในการฟังการเทศน์มหาชาติหายไปพอสมควร ซึ่งความเป็นจริงเกือบทุกตอนของการเทศน์ล้วนแฝงไว้ซึ่งหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาแทบทั้งสิ้น

๗.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาเกี่ยวกับการเรื่องการสร้างระบบเศรษฐกิจในการเทศน์มหาชาติแต่ละครั้งว่าใช้งบประมาณในการจัดเท่าใด แหล่งที่มาของงบประมาณควรมาจากไหนและควรใช้การวิจัยขั้นนี้ต่อยอดเพื่อพัฒนารูปแบบ การจัดเทศน์มหาชาติว่ามีการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบใดบ้าง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

จุมพล พูลภัทรชีวิน และคณะ. การวิจัยและพัฒนากระบวนการสร้างความดีมีคุณธรรม. ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรมสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), ๒๕๔๙.

^{๑๒} เอื้อมอร ชลวร, “พัฒนาการของรูปแบบวิธีการสอนของพระปราโมทย์ ปาโมชโช”, **พุทธศาสนดุชฎีบัณฑิต** (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖),

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. **พุทธวิธีสอนจากพระไตรปิฎก**. กรุงเทพมหานคร : เพชรรุ่งการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๐.

แสง จันทร์งาม. **พุทธศาสนากับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๑.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานวิจัย:

ทัศนีย์ เจนวิถีสุข. “การสื่อสารเชิงพุทธกับการเปลี่ยนแปลงสังคม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

นาวิณ วงศ์รัตนมัจฉา. “ผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในกลุ่มชาติพันธุ์ลีซูของพระธรรมจาริก”. **ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูภาวนาโสภิต (บุญรัตน์ เมืองวงศ์). “การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในล้านนา”. **ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยปทุมธานี, ๒๕๕๓.

พระครูวินัยธรรมานพ ปาละพันธ์. “รูปแบบการสืบสานและการพัฒนาทำนองแหล่เทศน์มหาชาติภาคกลาง”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๒.

เอี่ยมอร ชลวร. “พัฒนาการของรูปแบบวิธีการสอนของพระปราโมทย์ ปาโมชโช”. **พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Book:

Donald K. Swearer. **Journal of The National Research Council of Thailand**. New York : McGraw-Hill, 1978.

L. V. Wiese. **The Sociological Study of Social Change**. Bangkok : Transactions of the Third World Congress of Sociology Amsterdam: International Sociology Association, 1956.

Leach Edmund. **Contemporary Authors**. New York : Gale Research, 1989.

M. Cone and R. F. Gombrich. **Trans The Perfect Generosity of Prince Vessantara : A Epic**. Oxford : Clarendon, 1977.

ความสำเร็จของโครงการเผยแผ่ธรรมะวัดพระธรรมกายในยุคโลกาภิวัตน์
The Success of Wat Phradhammakaya's Dhamma Propagation
Program in the Age of Globalization

พระมหาบุญเทียม เหยี่ยวชัย*

ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง**

บุญเรือง ศรีเทรัญ***

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องความสำเร็จของโครงการเผยแผ่ธรรมะวัดพระธรรมกายในยุคโลกาภิวัตน์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาความสำเร็จของการเผยแผ่ธรรมะของวัดพระธรรมกายในยุคโลกาภิวัตน์ ๒) วิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการเผยแผ่ธรรมะของวัดพระธรรมกายในยุคโลกาภิวัตน์ และ ๓) นำเสนอตัวแบบการเผยแผ่ธรรมะของวัดพระธรรมกายในยุคโลกาภิวัตน์ การวิจัยนี้เป็นแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เจาะลึกจากบุคคลที่เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดทำโครงการ และการวางแผนการบริหารโครงการเผยแผ่ธรรมะของวัดพระธรรมกายรวม ๒๙ คน ที่เลือกแบบเจาะจง ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๗๖ คน ตามสูตรของทาร์ ยามาเน จากผู้ที่เข้าร่วมโครงการใน ๘ จังหวัด สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ และการสุ่มแบบง่าย เครื่องมือการเก็บข้อมูลใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์แบบอุปนัย และใช้สถิติขั้นพื้นฐานวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

๑) ความสำเร็จของโครงการเผยแผ่ธรรมะของวัดพระธรรมกายสะท้อนภาพแห่งความสำเร็จ ๔ มิติ คือ (๑) ด้านศาสนธรรม เป็นการประยุกต์ใช้หลักธรรมะขั้นพื้นฐานให้สอดคล้องกับชีวิตประจำวันและใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย (๒) ด้านศาสนบุคคล เป็นการบูรณาการองค์ความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์สมัยใหม่กับการใช้หลักธรรมะเป็นแนวทางในการฝึกอบรม รวมถึงการมี

* วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

** อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

*** อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

หลักการขั้นพื้นฐาน เช่น หลักคุณธรรม ๓ นิสสัย ๕ และ ๕ ห่องชีวิต ฯลฯ อยู่ในกระบวนการฝึกอบรมด้วย (๓) ด้านศาสนพิธีกรรม เป็นการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีชาวพุทธให้คงอยู่สืบไป (๔) ด้านศาสนสถาน มีหลักการสำคัญ คือ มั่นคงแข็งแรง ประหยัด ประโยชน์สูงสุด

๒) ปัจจัยด้านหลักธรรมที่ใช้ในการอบรม ปัจจัยด้านกระบวนการบริหารโครงการ ปัจจัยด้านศรัทธาของประชาชน ล้วนส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของโครงการเผยแผ่ธรรมะของวัดพระธรรมกายในยุคโลกาภิวัตน์ทั้งสิ้น

๓) ตัวแบบของผลสัมฤทธิ์ของโครงการเผยแผ่ธรรมะของวัดพระธรรมกายในยุคโลกาภิวัตน์พัฒนาขึ้นจากการยึดถือหลักสำคัญในทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นแนวทางการพัฒนา โดยอาศัยภาวะผู้นำสงฆ์ของเจ้าอาวาสเป็นผู้ดำริโครงการและมีคณะทำงานแปลงดำริให้กลายเป็นโครงการสำคัญของวัด

คำสำคัญ : ความสำเร็จ, ศาสนธรรม, ผู้นำสงฆ์

ABSTRACT

This is a research on the success of Wat Phradhammakaya's Dhamma propagation program in the age of globalization with the purposes to 1) study the success of Wat Phradhammakaya's Dhamma propagation program in the age of globalization, 2) analyze the factors contributing to this success, and 3) propose a model of Wat Phradhammakaya's Dhamma propagation in the age of globalization. This research was conducted by mixed methods. The qualitative research employed the in-depth interviews of 29 key informants which selected by purposive sampling who played important roles in organizing and managing the programs at Wat Phradhammakaya. The quantitative research was employed 376 samples using Taro Yamane's formula. The samples were selected by stratified sampling and simple random sampling from the people who were trained in the program from eight provinces. The research tool was a questionnaires. The data were analyzed by analytic induction and statistical analysis, namely percentage, mean, and standard deviation.

The research findings were as followed:

1) The success of Wat Phradhammakaya's Dhamma propagation program in the age of globalization reflects achievement in four areas which are (1) in

respect of Dhamma, the program customizes basic core teachings to be able to be used in people's daily life and also uses the language that is easily to understand, (2) in respect of personnel, it integrates current knowledge of human resource management and core Buddhist tenets with basic training principles, i.e., the three core virtues and the five-room theory, as guideline for the training program, (3) in respect of Buddhist ceremony, it preserves Buddhist cultural activities for future generations, and (4) in respect of religious structures, the program's priority has been focused on having facilities that are sturdy, durable, inexpensive and most beneficial.

2) The core Dhamma used in the training, combined with administrative management of the program, and the faith of the participants are elements that contribute to the success of Wat Phra dhammakaya's Dhamma propagation program in the age of globalization.

3) The model of success of Wat Phradhammakaya's Dhamma dissemination program in the age of globalization was achieved by emphasizing core tenets in Buddhism such as moral development (sila), mental development (bhavana), and wisdom (panya) as guideline for the training. The success indicates the leadership of the Abbot's in conceiving the program and the working team's ability in converting it into another important program of the temple.

Keywords: Success, Religious Dhamma, Sagha's Leadership

๑. บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีบทบาทและความสำคัญยิ่งต่อวิถีชีวิตของคนไทยมาเป็นเวลาหลายศตวรรษ นับตั้งแต่พระพุทธศาสนาเริ่มเข้าสู่ประเทศไทยความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์และประชาชนเป็นไปอย่างใกล้ชิดและมั่นคงตลอดมาหน้าที่ของพระสงฆ์คือการศึกษาเล่าเรียนและประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา บทบาทที่สำคัญที่สุดของพระสงฆ์คือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อประโยชน์แก่อกุศลและความสุขของพุทธศาสนิกชน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตั้งแต่อดีตมาอยู่ในลักษณะเชิงรับ คือ การเผยแผ่ในรูปของการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในวัดของตน เช่น การแสดงพระธรรมเทศนาในวันพระ ส่วนใหญ่จะเป็นการรอให้พุทธศาสนิกชนเข้ามาทำบุญที่วัด ใช้การเผยแผ่เชิงรุกน้อย แต่เมื่อปัจจุบันสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่าง

รวดเร็วเป็นสังคมยุคโลกาภิวัตน์เป็นยุคที่สังคมก้าวหน้าด้วยข้อมูลข่าวสาร สามารถรับรู้เรื่องราวต่างๆ ได้พร้อมกันทั่วโลกอย่างรวดเร็วฉับไว การที่พระพุทธศาสนาจะเข้าถึงประชาชนได้ดีก็ต้องปรับใช้วิธีการเผยแผ่ให้ทันสมัยกับเหตุการณ์ แต่ปัจจุบันสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเป็นสังคมยุคโลกาภิวัตน์เป็นยุคที่สังคมก้าวหน้าด้วยข้อมูลข่าวสาร สามารถรับรู้เรื่องราวต่างๆ ได้พร้อมกันทั่วโลกอย่างรวดเร็วฉับไว การที่พระพุทธศาสนาจะเข้าถึงประชาชนได้ดีก็ต้องปรับใช้วิธีการเผยแผ่ให้ทันสมัยกับเหตุการณ์ไปในสังคมแต่ละยุคล้วนมีผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น การเผยแผ่เชิงรุกนั้น ไม่ใช่สิ่งใหม่แต่ประการใด แต่เป็นสิ่งที่มาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ในสมัยพุทธกาลพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงใช้รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในหลายรูปแบบ เช่น การเข้าหาผู้นำทางศาสนา การเมือง และทางเศรษฐกิจ เพราะคนเหล่านี้ต่างมีบทบาทและอิทธิพลต่อสังคมอย่างยิ่ง ทั้งเป็นผู้ที่มีพวกพ้องและบริวารมาก เมื่อคนเหล่านี้บวชถือศาสนาใด ผู้คนในสังคมนั้นก็มักจะหันมานับถือตามไปด้วย

พระองค์ยังใช้วิธีการเผยแผ่เชิงรุก ซึ่งท่านเรียกว่าพุทธวิธีบริหาร มี ๕ ข้อคือ ๑) พุทธวิธีในการวางแผนประกาศพระพุทธศาสนานั้นพระองค์กำหนดให้ทุกรูปกำหนดข้อปฏิบัติเหมือนกัน ๒ ข้อ คือ อตตหิตสมบัติ ได้แก่ การปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ส่วนตัว และปรหิตปฏิบัติ ได้แก่ การปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ของผู้อื่น ๒) พุทธวิธีในการจัดองค์กรการรับบุคคลเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาไม่มีการกีดกันเรื่องชั้นวรรณะเหมือนกับศาสนาพราหมณ์ทุกคนมีสิทธิเหมือนกันหมดแต่เมื่อบวชแล้วต้องเคารพกันตามลำดับพรรษา ๓) พุทธวิธีในการบริหารงานบุคคล การรับคนเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่แก่คณะสงฆ์ ๔) พุทธวิธีในการอำนวยความสะดวก พระพุทธเจ้ามีคุณสมบัติของภาวะผู้นำที่พร้อม คือ มีอัตตหิตสมบัติ และ ปรหิตปฏิบัติ จึงบริหารกิจการพระพุทธศาสนาเจริญไปด้วยดี ๕) พุทธวิธีในการกำกับดูแลการกำกับดูแลคณะสงฆ์หมู่มาฆะพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัย ๒๒๗ ข้อ เป็นเครื่องกำกับดูแลคณะสงฆ์

วัดพระธรรมกาย เป็นวัดในพระพุทธศาสนา ตั้งอยู่ที่ตำบลคลองสาม อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ได้รับอนุญาตให้ตั้งเป็นวัดโดยสมบูรณ์ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ ด้วยความตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบแห่งความเป็นวัด ต้องการสืบสานปณิธานขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในการสร้างสันติสุขให้กับโลก โดยการทำให้มวลมนุษยชาติได้พบกับสันติสุขภายในที่แท้จริง จึงเจริญรอยตามวิถีที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงให้ไว้เป็นแบบอย่าง คือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก โดยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาตั้งแต่ก่อตั้งวัดจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ วัดพระธรรมกายได้มุ่งมั่นในการสร้างวัดให้เป็นวัด สร้างพระให้เป็นพระ และสร้างคนให้เป็นคนดี จนเป็นวัดที่มีขนาดใหญ่ มีวัดเครือข่ายหรือวัดสาขาตั้งอยู่ทั่วโลก มีบุคลากรที่เป็นทั้งพระภิกษุ สามเณร อุบาสกอุบาสิกาจำนวนมาก อีกทั้งมีจำนวนสาธุชนที่หันมาศรัทธาและสนใจปฏิบัติธรรมตามแนววิชาธรรมกายจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ฉะนั้น ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมี

ความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “ความสำเร็จของโครงการเผยแพร่ธรรมะวัดพระธรรมกายในยุคโลกาภิวัตน์”

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. ศึกษาความสำเร็จของการเผยแพร่ธรรมะของวัดพระธรรมกายในยุคโลกาภิวัตน์
๒. วิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการเผยแพร่ธรรมะของวัดพระธรรมกายในยุคโลกาภิวัตน์ และ
๓. นำเสนอตัวแบบการเผยแพร่ธรรมะของวัดพระธรรมกายในยุคโลกาภิวัตน์

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบผสมวิธี ได้แก่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก แล้วใช้การวิจัยเชิงปริมาณมาสนับสนุน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ประชากรที่เข้าร่วมโครงการใน ๘ จังหวัด โดยสำรวจได้จากช่วงเดือนพฤษภาคม-ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ จำนวน ๑๘,๗๙๓ คน และกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการสุตรของทาโร ยามาเน ที่ระดับความคลาดเคลื่อน ๐.๐๕ ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๗๖ คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified sampling) และการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Sample Random Sampling) ส่วนประชากรที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้มีบทบาทในการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการโครงการเผยแพร่ธรรม และผู้มีบทบาทในการนำนโยบายการบริหารงานโครงการเผยแพร่ธรรมะไปปฏิบัติ จำนวน ๒๙ รูป/คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามประชากรที่เข้าร่วมโครงการใน ๘ จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดแพร่ จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดราชบุรี จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดภูเก็ต และจังหวัดชุมพร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) ทั้งลักษณะมีโครงสร้าง (Structure) และไม่มีโครงสร้าง (Semi-structure) ใช้สัมภาษณ์ผู้มีบทบาทในการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการโครงการเผยแพร่ธรรม และผู้มีบทบาทในการนำนโยบายการบริหารงานโครงการเผยแพร่ธรรมะไปปฏิบัติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ นำมากำหนดใส่รหัส ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติ

ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic mean) ส่วนความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) มาวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิง (In-depth interviews) และการสนทนากลุ่ม มาตรวจสอบความสมบูรณ์ และความน่าเชื่อถือ ได้แก่ การตรวจด้านข้อมูล การตรวจสอบด้านผู้วิจัย การตรวจสอบด้านทฤษฎี หลังจากนั้นทำดัชนีข้อมูล โดยการจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่ได้ตรวจสอบแล้ว ทำข้อสรุปชั่วคราว และตัดข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องออกไป รวมถึงการสร้างบทสรุปขึ้นมาให้เชื่อมโยงกับตัวแปรการวิจัย พร้อมทั้งนำเสนอผลการวิจัยด้วยการวิเคราะห์ ตีความ สังเคราะห์ความ และสรุปความ โดยใช้การพรรณนาเป็นแนวทางหลัก

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive analysis) เพื่อวัดระดับความคิดเห็นของประชากรที่เข้าร่วมโครงการใน ๘ จังหวัด

๔. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความสำเร็จของโครงการเผยแผ่ธรรมะวัดพระธรรมกายในยุคโลกาภิวัตน์ ได้สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

๑) ผลสัมฤทธิ์ของโครงการเผยแผ่ธรรมะของวัดพระธรรมกายสะท้อนภาพแห่งความสำเร็จ ๔ มิติ ดังนี้ ๑.๑) ด้านศาสนธรรม เป็นการประยุกต์ใช้หลักธรรมขั้นพื้นฐานให้สอดคล้องกับชีวิตประจำวันและใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย เพื่อเป้าหมายสำคัญคือ การสร้างให้เป็นพระแท้ สร้างวัดให้เป็นวัด และสร้างคนให้เป็นคนดี โดยการหล่อหลอมธรรมะขั้นพื้นฐาน ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่คณะ นอกจากนี้ การพัฒนาศาสนธรรม ยังเป็นการสร้างเครือข่ายภักตมิตรทั่วโลก หรือเป็นเครือข่ายศีลธรรม เพื่อรองรับกับโครงการเผยแผ่ธรรมะของวัดพระธรรมกาย ขณะเดียวกัน การพัฒนาศาสนธรรมให้ประสบผลสำเร็จ ยังต้องยกระดับการเผยแผ่ธรรมในรูปแบบโครงการ ซึ่งเป็นการนำเอาธรรมะมาจัดทำเป็นโครงการสำคัญ เช่น โครงการตอบปัญหาธรรมะทางก้าวหน้า เป็นต้น โดยได้มีคนเข้าร่วมโครงการทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์เป็นจำนวนมาก และยังคงดำเนินการโครงการนี้อย่างต่อเนื่อง ๑.๒) ด้านศาสนบุคคล เป็นการนำระบบการพัฒนาคุศลากรสมัยใหม่เข้ามาบูรณาการกับหลักการพัฒนาคุศลในทางพระพุทธศาสนา โดยมีเป้าหมายคือ การสร้างความมั่นคงและเข้มแข็งขององค์การ เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการธำรงพระศาสนา หลักการพัฒนาศาสนาพุทธศาสนิกชนสำคัญได้แก่ การคัดเลือก คัดสรรบุคคล การปฐมนิเทศ การพัฒนา และการธำรงรักษา ซึ่งนำมาใช้ร่วมกับหลักคุณธรรม ๓ ประการ ได้แก่ วินัย เคารพ อดทน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การพัฒนาศาสนบุคคลที่สำคัญยังรวมถึงการปลูกฝังอุดมการณ์หรือเป้าหมายของชีวิตให้เกิดความเข้าใจแก่ทุกฝ่าย ได้แก่ การเกิดมาเพื่อสร้างบุญ สร้างบารมี และบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น ๑.๓) ด้านศาสนพิธีกรรม เป็นการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณี รวมถึง

ธรรมเนียมปฏิบัติของชาวพุทธไม่ให้เสื่อมสั่นไป โดยเริ่มจากการทบทวนศาสนพิธีที่มีมาในครั้งพุทธกาล ซึ่งปรากฏในพระไตรปิฎก แล้วนำมาพัฒนาและเผยแพร่ให้พุทธศาสนิกชนได้รับรู้และเข้าใจ นอกจากนี้ ศาสนพิธียังก่อให้เกิดกิจกรรมอันเนื่องด้วยการทำบุญหลายประการ และวัดพระธรรมกายได้สืบทอดและจัดทำเป็นกิจกรรมสำคัญของวัด เช่น งานกฐิน พิธีถวายข้าวพระพุทธ ถวายสังฆทานต้นเดือน เป็นต้น โดยพิธีกรรม/กิจกรรมดังกล่าว ได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน ศาสนพิธี/กิจกรรมของวัดพระธรรมกาย ยังสามารถปรับให้เข้าสถานการณ์ได้ เมื่อกิจกรรมดังกล่าว เริ่มมีจำนวนคนเพิ่มขึ้น จึงขยายกิจกรรมให้เป็นโครงการเกี่ยวเนื่องกับศาสนพิธี จนกลายเป็นรูปแบบการบริหารจัดการโครงการอันเนื่องด้วยศาสนพิธีดังปรากฏ ๑.๔) ด้านศาสนสถาน เป็นการนำหลักการสำคัญของการก่อตั้งวัดมาประยุกต์ใช้ ได้แก่ หลักปฏิรูปเทศ ๔ ประการ ๑. อาวาสเป็นที่สบาย ๒. บุคคลเป็นที่สบาย ๓. อาหารเป็นที่สบาย ๔. ธรรมะเป็นที่สบาย เน้นความเรียบง่าย ร่มรื่น สะอาด เหมาะแก่การประพฤติและปฏิบัติธรรม รวมถึงทำกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ ยังมีคิดสำคัญอีกประการหนึ่งได้แก่ เมื่อสร้างศาสนสถานขึ้นมาแล้ว ต้องมั่นคงอยู่ได้ ๑,๐๐๐ ปีขึ้นไป โดยไม่ต้องบำรุงรักษามากจนเกินไป อีกทั้งยังมุ่งเน้นในเรื่องของ ประหยัด ประสิทธิภาพ และประโยชน์สูงสุด

๒) ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของโครงการเผยแพร่ธรรมะวัดพระธรรมกายในยุคโลกาภิวัตน์ พบว่ามีเพียงปัจจัยด้านหลักธรรมะที่ใช้ในการอบรม (B= .๓๓๓) มีผลในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	β		
(Constant)	.๖๖๒	.๓๙๓		๑.๖๘๖	.๐๙๓
ปัจจัยด้านโครงการเผยแพร่ธรรมะ (x๑)	.๑๓๕	.๐๗๖	.๐๖๗	๑.๗๗๕	.๐๗๗
ปัจจัยด้านหลักธรรมะที่ใช้ในการอบรม (x๒)	.๓๓๓	.๑๐๙	.๑๗๕	๓.๐๕๘	.๐๐๐*
ปัจจัยด้านกระบวนการบริหารโครงการ (x๓)	-.๓๙๘	.๑๐๔	-.๑๘๖	-	.๗๖๕
				๓.๘๔๐	

ปัจจัยด้านศรัทธาประชาชนที่มีต่อโครงการ (x๔)	.๐๓๘	.๒๐๕	.๐๑๖	.๑๘๗	.๘๕๒
$R = .๗๖๑$, $R^2 = .๕๗๙$, $R^2_{adj} = .๕๗๕$, $F = ๑๒๙.๖๔๑^*$, $Sig. = .๐๐๐^*$					

๓) ศิล สมาธิ และปัญญา เป็นตัวแบบ/แนวทางการพัฒนาทุกประการของวัดพระธรรมกาย โดยอาศัยภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสเป็นผู้ดำริโครงการและมีคณะทำงานแปลงดำริให้กลายเป็นโครงการสำคัญของวัด ทั้งนี้ ตัวแบบดังกล่าว ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทางคณะสงฆ์ ท้าวราชาอาณาจักร ช่วยกันขับเคลื่อนโครงการการพัฒนาศีลธรรมในรูปแบบต่างๆ อีกทั้งหน่วยงานราชการ หน่วยงานภาคเอกชน หน่วยงานภาคประชาสังคม และชุมชนท้องถิ่น ยังมีส่วนสนับสนุนการเผยแผ่ธรรมะของวัดอย่างต่อเนื่องเช่นกัน ซึ่งจะส่งผลให้เป้าหมายสูงสุดคือ ศีลธรรมอันเป็นหลักสากล ได้ฟื้นกลับคืนมาและสถิตยบนโลกนี้ได้อย่างยั่งยืน

๕. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “ความสำเร็จของโครงการเผยแผ่ธรรมะวัดพระธรรมกายในยุคโลกาภิวัตน์” มีประเด็นที่น่าสนใจจะนำมาอภิปราย ดังต่อไปนี้

ความสำเร็จของโครงการเผยแผ่ธรรมะด้านศาสนธรรมพบว่า วัดพระธรรมกายใช้แนวทางการการปรับภาษาธรรมะให้เข้าใจง่าย มีลำดับขั้นตอนของการนำเสนอหลักธรรม ตั้งแต่การจัดหลักธรรมขั้นพื้นฐานเป็นต้นไป จนถึงหลักธรรมขั้นสูงสุด โดยเน้นการวางพื้นฐานหลักธรรมะขั้นพื้นฐานทั่วไปให้เข้าใจง่าย และประชาชนสามารถเข้าถึง รวมถึงการรู้จักประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างสอดคล้องกับชีวิตประจำวันดังแนวคิดของพระโสภณธรรมวาที ได้กล่าวไว้ว่า รูปแบบการพัฒนาศาสนธรรม ต้องกระทำอย่างเป็นขั้นตอน และต้องบรรยายอย่างมีเหตุมีผล รวมถึงการมีศิลปในการสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจได้อย่างรวดเร็ว

การที่ผลการวิจัยออกมาเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะ วัดพระธรรมกายได้เห็นผลลัพธ์ของการสื่อสารธรรมะจากวัดอื่นๆ ซึ่งยังไม่มีเทคนิควิธีการที่สามารถนำมาปรับใช้กับความเปลี่ยนแปลงของจิตผู้คนในสังคมเมือง และไม่พยายามทำจากธรรมะที่ดูเหมือนว่า จะทำความเข้าใจได้ค่อนข้างยากแล้วแปลงให้เป็นของง่ายสัมผัสได้ โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงในเจตนารมณ์ของหลักธรรมหรือที่เรียกว่า การตีความธรรมะตามเจตนารมณ์เพื่อปรับให้สอดคล้องกับการดำรงชีวิตของประชาชนสอดคล้องกับความเห็นของพระมหาธรรมาวุธ ขวนปญโญ ได้กล่าวว่า การเผยแผ่ศาสนธรรมใดๆ ก็ตามต้องคำนึงถึงเทคนิคที่จะนำเสนอเป็นประการสำคัญ เทคนิคที่ว่านั้น ได้แก่ การทำจากของยาก

ให้กลายเป็นของง่าย และกลุ่มผู้ฟังสามารถเข้าใจได้คิดตามได้ และที่สำคัญนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้^๑

ความสำเร็จของโครงการเผยแผ่ธรรมะด้านศาสนบุคคลพบว่า วัดพระธรรมกายมีกระบวนการฝึกฝนอบรมบุคลากรอย่างเข้มข้นก่อนที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกภายในวัด โดยผ่านการพัฒนาบุคลากรถือได้ว่าเป็นการดำเนินการไปตามปณิธานของการก่อตั้งวัดในประเด็นที่ว่า ต้องการสร้างพระให้เป็นพระแท้และต้องการสร้างคนให้เป็นคนดี ซึ่งรูปแบบการพัฒนาบุคลากรจะเป็นแบบอย่างโดยทั่วไปตามหลักการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ อาทิ การคัดเลือก คัดสรร การปฐมนิเทศหรือนิเทศธรรม การพัฒนา การธำรงรักษา แต่จะต่างกับองค์การอื่นๆ ในเรื่องการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตรงประเด็นที่ว่า ทุกกระบวนการของการดำเนินการจะต้องมีการสอดแทรกบอกกล่าวอุดมการณ์สูงสุดของการเข้ามาอยู่ในวัด หน้าที่สำคัญจะต้องปฏิบัติต่อกัน และการเกิดมาเพื่อทำอะไร การที่เป็นผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า วัดพระธรรมกายมีหลักการพัฒนาบุคคลโดยการปลูกฝังเรื่องของความศรัทธาต่อการสั่งสมบุญและบารมีตามอย่างพระบรมพระโพธิสัตว์ในกาลก่อน ซึ่งเป็นหน้าที่ของทุกคนที่เข้ามาอยู่ในวัดจะต้องประพฤติและปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดขององค์การ สอดคล้องกับงานวิจัยของอชวัน หงิมรักษา ผลการวิจัยพบว่า วัดพระธรรมกายได้ใช้กระบวนการขัดเกลาทางสังคมและพัฒนานาบุคลากรของวัด โดยการปลูกฝังรักษาศีล ทำสมาธิ และการพัฒนาคนโดยศึกษาธรรมะจากการรับฟังโอวาทของครูบาอาจารย์ในเรื่องเป้าหมายการสร้างบารมี การบวชให้ได้ตลอดรอดฝั่งหรือการทำงานภายในวัดให้ได้ตลอดไป^๒

ความสำเร็จของโครงการเผยแผ่ธรรมะด้านศาสนพิธี พบว่า วัดพระธรรมกายได้พัฒนาศาสนพิธีสำคัญให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายแก่ประชาชน โดยเริ่มจากการพิจารณาศาสนพิธีกรรมที่มีอยู่ในหลักธรรมวินัย ซึ่งเป็นของเดิมที่มีอยู่ เพียงแต่ยังไม่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายแก่ประชาชนทั่วไป พร้อมกันนั้นยังต้องมีการปรับปรุงศาสนพิธีให้เอื้อต่อการเข้าถึงของประชาชนมากที่สุด กล่าวคือ ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ ยังได้มีการรักษาสืบทอดศาสนพิธีกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในวัดและขยายไปตามโครงการต่างๆ ถือได้ว่าเป็นการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีทางพระพุทธศาสนาให้ดำรงคงอยู่คู่กับสังคมไทยและเป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาวัฒนธรรมประเพณีชาวพุทธแก่คนรุ่นหลัง การที่ผลการวิจัยออกมาเป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะว่า วัดพระธรรมกายมีหลักการและเหตุผลสำคัญของการสร้างสรรค์ศาสนพิธีให้เกิดขึ้นในกิจกรรมและโครงการสำคัญของวัด โดยเน้นไปที่การปิดฝุ่นศาสนพิธีกรรมที่มีอยู่เดิม แล้วนำมา

^๑พระมหารุ่งเพชร ชวนปญโญ (พัตทาป), “รูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

^๒อชวัน หงิมรักษา, “กระบวนการขัดเกลาทางสังคมและพัฒนานาบุคลากรของวัดพระธรรมกาย” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา, (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖).

นำเสนอ รวมถึงการนำมาผสมผสานกับสภาพความเป็นสังคมยุคใหม่ ทั้งนี้ เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มคนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะแต่คนในตัวเมืองเท่านั้น แต่ยังรวมถึงกลุ่มคนที่อยู่ต่างจังหวัด แม้ไม่ได้มีโอกาสเข้ามาร่วมทำกิจกรรมกับวัดพระธรรมกายได้ แต่ก็สามารถเข้าถึงกิจกรรมหรือร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมต่างๆ ได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **นาตยา แก้วใส และผออบ พวงน้อย** ผลการวิจัยพบว่า การจะสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีที่เกิดจากการปฏิบัติตามศาสนพิธีกรรมได้ บุคลากรจะต้องถูกหล่อหลอมที่ดี รู้จักหน้าที่ของตนเองและเป้าหมายในการดำเนินชีวิต และขององค์กร รวมถึงการมีต้นแบบทางธรรม จนกลายเป็นอัตลักษณ์หรือสิ่งที่ควรกระทำ^๓

ความสำเร็จของโครงการเผยแผ่ธรรมะด้านศาสนสถาน พบว่า วัดพระธรรมกายพัฒนาวัดตามหลักมโนปนิธานของผู้บุกเบิกสำคัญ โดยมีสภาพปัญหาสังคมที่เกิดจากความเสื่อมโทรมด้านศีลธรรม และผลของการสะท้อนทัศนคติของคนที่มีต่อวัดในปัจจุบัน ในประเด็นที่ว่า วัดมิได้ทำหน้าที่เป็นที่พึ่งของประชาชนอย่างแท้จริง และก็ดูเหมือนว่าจะไม่เหมือนวัด เพราะเต็มไปด้วยความไม่สะอาด มีร้านค้า มีมหรสพ และมีสัตว์เลี้ยงทุกประเภท ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้วัดดูเหมือนไม่ใช่วัด รวมถึงไม่มีความสงบ สะอาด อันเหมาะแก่การประพฤติและปฏิบัติธรรมอย่างแท้จริง การที่ผลการวิจัยออกมาเป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะว่า วัดพระธรรมกายถือหลักการสำคัญในการพัฒนาอย่างมีเป้าหมาย เป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาศาสนสถานเพื่อรองรับกับการปฏิบัติศาสนกิจอันสำคัญที่มีอยู่ในกิจกรรมหรือโครงการสำคัญของวัด รวมถึงการสร้างวัดพระธรรมกายขึ้นมาเพื่อรองรับกับจำนวนประชาชนที่เพิ่มขึ้นทุกปี ขณะเดียวกัน การสร้างศาสนสถานยังต้องยึดหลักการสำคัญอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ เมื่อสร้างศาสนสถานแต่ละอย่างขึ้นมา ต้องคำนึงถึงความมั่นคงแข็งแรง ความยั่งยืนมั่นคง และความประหยัด สอดคล้องกับงานวิจัยของ **นาตยา แก้วใส และผออบ พวงน้อย** ผลการวิจัยพบว่า ความสำเร็จของการพัฒนาศาสนสถานของวัดพระธรรมกาย ได้แก่ การทำวัดให้สะอาด มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ตรงตามความต้องการของคน มีลักษณะการสร้างเฉพาะตัว และมีความมั่นคงถาวร เน้นความยั่งยืน

๖. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

๑. ภาครัฐควรกำหนดนโยบายด้านการพัฒนาฟื้นฟูศีลธรรมให้เกิดขึ้นครอบคลุมทุกหน่วยงานเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาในภาพรวม โดยมีวัดเป็นหน่วยงานที่รัฐบาลควรจะสนับสนุนให้เป็นผู้แสดงบทบาทหลักในการอบรมสั่งสอนขัดเกลาประชาชนในทุกภาคส่วน

^๓ นาตยา แก้วใส และผออบ พวงน้อย, **บทบาทวัดพระธรรมกายในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั่วโลก**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติกระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๒), หน้า ๕๒.

๒. รัฐบาลควรจําวางนโยบายการทำงานของทุกภาคส่วนของสังคม ให้เป็นไปในลักษณะของการบูรณาการทำงาน โดยอาจจะมีหน่วยงานเจ้าภาพหลัก คือ วัดพระธรรมกาย เป็นตัวแทนของวัด ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการอำนวยการและสถานที่การจัดอบรมและพัฒนา

๓. รัฐบาลควรมีมาตรการด้านงบประมาณพิเศษเพื่อใช้ในการส่งเสริมงานด้านการฟื้นฟูศีลธรรมให้มากขึ้นกว่าเดิม โดยรัฐบาลควรจะเน้นที่งบประมาณส่งเสริมโครงการที่ทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยไม่ปล่อยให้วัดเป็นผู้หางบประมาณแต่เพียงลำพัง ซึ่งข้อเท็จจริงก็เป็นเช่นนี้ในปัจจุบัน

๔. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานวัฒนธรรม และหน่วยงานอื่นๆ ควรจะแสดงถึงความตั้งใจจริงในการสนองงานด้านการเผยแผ่คณะสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การบริหารจัดการโครงการของวัดพระธรรมกาย

๕. หน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชน หน่วยงานสถานศึกษา ควรจะการทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารเทคนิคการเผยแผ่และการอบรมศีลธรรมให้แก่กันและกัน โดยเฉพาะการสนับสนุนให้วัดพระธรรมกาย เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการเผยแผ่ศาสนธรรมและการฝึกอบรมประชาชน อันจะทำให้การทำงานเป็นไปอย่างมีเอกภาพและไม่แบ่งแยก หรือเป็นการผลักระยะความรับผิดชอบไปให้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง

๖. หน่วยงานราชการก็ดี หน่วยงานภายในที่เกี่ยวข้องกับการประชาสัมพันธ์ของวัดพระธรรมกายก็ดี ควรจะเน้นการประชาสัมพันธ์เชิงรุก เน้นการสร้าง ความเข้าใจ ก่อนที่จะดำเนินการไปตามโครงการเผยแผ่ธรรมะต่างๆ ของวัด

๗. มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งรวมถึงมหาวิทยาลัยธรรมกายแคลิฟอร์เนีย ควรจะประสานความร่วมมือทางด้านการวิจัยศาสนธรรม ควรจะฉีกเป็นแนวร่วมกำลังสำคัญในการพัฒนาวิชาการด้านพระพุทธศาสนาให้เด่นและเป็นการปกป้อง รักษา สืบทอดอายุพระพุทธศาสนาร่วมกัน

๘. วัดพระธรรมกายควรส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณร และอุบาสก อุบาสิกา ฆราวาสทั่วไป ได้เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยธรรมกายแคลิฟอร์เนีย พร้อมทั้งทำงานวิจัยด้านหลักธรรม เพื่อพัฒนาให้วัดพระธรรมกายมีจุดแข็งในด้านองค์ความรู้ในทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องและได้รับการยอมรับจากสถาบันการศึกษาอื่นๆ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรจะทําวิจัยเรื่อง “ตัวบ่งชี้ด้านศาสนธรรมที่ส่งผลต่อการบริหารงานโครงการเผยแผ่ธรรมะของวัดพระธรรมกายในยุคโลกาภิวัตน์”

๒. ควรจะทําวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาเครือข่ายกัลยาณมิตรของวัดพระธรรมกายเพื่อรองรับกับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน”

๓. ควรจะทำวิจัยเรื่อง “แนวทางการประเมินผลโครงการเผยแผ่ศาสนธรรมของวัดพระธรรมกาย”

๔. ควรจะทำวิจัยเรื่อง “ปัจจัยภูมิหลังของบุคลากรที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ามาเป็นสมาชิกของวัดพระธรรมกาย”

๕. ควรจะทำวิจัยเรื่อง “ความสำเร็จของการบริหารนโยบายการพัฒนาวัดของวัดพระธรรมกายเพื่อยกระดับสู่ความเป็นเลิศ”

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ

นาคยา แก้วใส และผะอบ พวงน้อย. **บทบาทวัดพระธรรมกายในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั่วโลก**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติกระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๒.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ยุตฺโต). **บุญ-บารมี ที่จะกู้แผ่นดินไทย**. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๔๓.

พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ. **มงคลชีวิตฉบับท้าวหน้า**. ปทุมธานี: มูลนิธิธรรมกาย, ๒๕๕๑.

พระภิกษุวิริยคุณ. **ศรัทธา รุ่งอรุณแห่งสันติภาพโลก**. ปทุมธานี: กองวิชาการ อาศรมบัณฑิต, ๒๕๕๑.

พระโสภณธรรมวาที (บุญมา อาคมปญฺโญ). **เคล็ดลับกับศิลปะการเทศน์**. กรุงเทพมหานคร: ศิลป์สยามบรรจุกิจย์และการพิมพ์, ๒๕๔๔.

แสง จันทร์งาม. **พุทธศาสนากับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

(๒) วิทยานิพนธ์/งานวิจัย

พระมหาปฐมพงษ์ พัดพาน. **การประเมินผลโครงการฝึกอบรมหลักสูตรวิชาการเทศนาขององค์การเผยแผ่วัดพระธรรมกายสาขาวรรวิหาร กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.**

พระมหารุ่งเพชร ขวนปญโญ (พิศทาป). รูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมกิตติ-วงศ์ (ทองดี สุรเตโช). **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**, ๒๕๔๘.

สนธยา ชมพู. ยุทธศาสตร์การเผยแผ่ศาสนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ กรณีศึกษาวัดพระธรรมกายและวัดหนองป่าพง. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์**, ๒๕๕๒.

อชวัน หงิมรักษา. กระบวนการขัดเกลาทางสังคมและพัฒนาบุคลากรของวัดพระธรรมกาย. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**, ๒๕๔๖.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Book

Edwin Zehner. "Social Honor and Systems of Meaning: A Comment Inspired by Hatch". *American Anthropologist*. 92 (4): 1020-21. 1990.

Hared D.Kasswell. **The Structure and Function of Communication**. The Communication of Ideas Limed Bryson en, New York : Harperand Row Publishev, 1948.

K Lapper, Joseph T. **The Effects of Mass Communication**. New York : The Free Press, 1966.

Rogers, Everett M,with Shoemaker, Floyd F. **Communication of Innovations**. New York : The Free Press, 1971.

พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็ง
ในการบริหารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ
The Buddhism Integrated Strength Promotion Strategy
For Administration of Royal Thai Police

ปราโมทย์ จันทร์บุญแก้ว*
ผศ.ดร.รัชชนันท์ อิศรเดช**
ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม***

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๒๕ รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๒ รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาแบบหลัก SWOT Analysis โดยมีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ ๑) แนวคิด ทฤษฎียุทธศาสตร์การพัฒนาบุคลากรและหลักพุทธธรรมสำหรับการพัฒนาบุคลากรของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พบว่า ต้องมีการกำหนดเป้าหมาย (Target) ที่ชัดเจน การกำหนดแผนงานในการปฏิบัติงาน (Working) อย่างเหมาะสม มีการเลือกใช้ทรัพยากร (Resource) ที่มีความพร้อม การกำหนดแผนการประเมินหรือตัวชี้วัดความสำเร็จ (Assessment) ที่เป็นไปได้ และผู้รับผิดชอบระดับองค์กรและระดับหน่วยงานมีการกำหนดหน้าที่ (Function) และบทบาทในการส่งเสริมยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งในการบริหาร ส่วนหลักพุทธธรรมที่เหมาะสม พบว่า มีหลักทริโอดตปัปะ หลักไตรสิกขา หลักกัทธิบาทธรรม และหลักสติสัมปชัญญะ สำหรับสภาพทั่วไปของการพัฒนาบุคลากรของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พบว่า อุปสรรคของการพัฒนาบุคลากรอยู่ที่ประชาชนยังไม่พอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ มีระบบอุปถัมภ์ และเจ้าหน้าที่ยังขาด ทักษะ ความชำนาญ ความรู้ ความสามารถด้านเทคโนโลยี และพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งในการบริหารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พบว่า ๑. การบริหารโดยยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีอยู่ที่การมุ่งการปลูกฝังทัศนคติต่อการไม่ยอมรับผู้ที่มีพฤติกรรมชั่วร้าย การสร้างระบบการกำราบผู้ไม่เกรงกลัวความชั่ว ๒. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและประชาชนผู้รับบริการมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ อยู่ในการฝึกหัดตนเอง การพัฒนาทักษะการสื่อสารดี ๓. กระบวนการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ อยู่ในการปลูกพลังอุดมการณ์ของตำรวจในเกิดความรักและความ

*วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

*** อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ศรัทธาในอาชีพ และ ๔. ข้าราชการตำรวจมีสมรรถนะสูงในการปฏิบัติหน้าที่และนำระบบเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการ อยู่ที่บุคลากรมีความฉลาด มีสติ ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท พลิกวิกฤติให้เป็นโอกาสและรู้ทั้งตนเอง และฉลาดรู้เท่าทันในเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการบริหารจัดการ

คำสำคัญ : พุทธบูรณาการ, ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็ง, การบริหาร, สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ABSTRACT

The study is a qualitative research by interviewing experts in 25's or person and group chat only qualified 12 images or data content Home SWOT Analysis with 3 objectives: 1) the weekly. Theory of Strategic Development and Buddhist doctrines for the development of the Royal Thai Police found that the need to target (Target) clearly defined plan of operation (Working) when appropriate, the use of resources (Resource) is ready The assessment plan or indicators of success (Assessment) as possible, and responsible for the organization and the agencies are defined functions (Function) and strategic role in promoting the strengthening of the administration. The Buddhist doctrines that were found to be the main core of conscience threefold major influence baht wrong. And mainstream consciousness For the general condition of the development of the Royal Thai Police found that barriers to the development of the public are not satisfied with the performance of the police. A patronage system And staff lack the skills, knowledge and technological capabilities. And Buddhist integrated strategy to promote the strengthening of the management of the Office of Management found that 1. the principles of good governance is to focus on cultivating an attitude of rejection of a habit. evil Creating a system to vanquish the evil fearlessly. 2. stakeholders and the public service are satisfied with the administration of the Royal Thai Police. At their training Developing good communication skills 3. Effective management process. The growing power of the police in the ideals of love and faith in the profession and 4 police officers on duty, high performance and leading technology in the management system. The staff are intelligent consciousness in as a precaution. Turn the crisis into an opportunity and know all their own. Knowingly and intelligent technologies for use in managed services.

Key words : Buddhist integration, Strengthening strategic, Administration, Royal Thai Police.

๑. บทนำ

ปัจจุบันสังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วซึ่งผ่านมาในกระแสของโลกาภิวัตน์ หรือผ่านสื่อไร้พรมแดนของโลกไซเบอร์ ที่ถือได้ว่าเป็นความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์ที่เปรียบเสมือนการปฏิวัติทางด้านข้อมูลข่าวสารที่ทำให้ทั่วโลกเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน เป็นเหตุให้คนไทยได้รับวัฒนธรรมของต่างชาติผ่านเข้ามาทางสื่อต่างๆ มีผลทำให้สภาพความเป็นอยู่และการดำรงชีวิต ที่คนไทยได้รับมาจากวัฒนธรรมต่างชาติ โดยเฉพาะโลกตะวันตก ก่อให้เกิดพฤติกรรมการเลียนแบบ ส่งผลให้คนไทยได้สร้างอัตลักษณ์ส่วนตัวผ่านเครือข่ายทางสังคมบนโลกออนไลน์ เกิดเป็นค่านิยมหรือวัฒนธรรมย่อยที่หลากหลาย การยึดถือและให้ความสำคัญกับค่านิยมทางวัตถุ และการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ไร้พรมแดน ทำให้เกิดการแข่งขัน การเอาใจเอาเปรียบ ความเห็นแก่ตัวเพื่อชิงความได้เปรียบในโลกธุรกิจมีสูงขึ้น ทำให้คนไทยสามารถทำได้ทุกอย่างเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนเองต้องการ โดยที่ไม่คำนึงว่าจะผิดกฎหมาย ผิดจารีตประเพณี หรือผิดศีลธรรมหรือไม่ สิ่งที่มาคือทำให้สังคมเกิดความขัดแย้ง ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน และสุดท้ายที่หนีไม่พ้นคือปัญหาอาชญากรรมที่ตามมาอย่างไร้รูปแบบ ถือได้ว่าเป็นภัยที่คุกคามมีผลต่อความสงบสุข ความร่มเย็นของสังคมไทยที่เคยมีมาตั้งแต่อดีตค่อยจางหายไป จนมีผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่และการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทย โดยเฉพาะผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองหลวงอย่างกรุงเทพมหานคร

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙) ได้ตระหนักถึงสังคมไทยที่ต้องเผชิญกับวิกฤตความเสื่อมถอยด้านคุณธรรม จริยธรรม การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย และมีแนวโน้มเป็นสังคมปัจเจกมากขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วดังกล่าวผ่านกระแสโลกาภิวัตน์และโลกไซเบอร์ ทำให้คนไทยมุ่งแสวงหาความสุข และสร้างอัตลักษณ์ส่วนตัวผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ ทำให้เกิดการรวบรวมตัวกันเป็นกลุ่มของบุคคลที่มีความสนใจเรื่องเดียวกัน ทำให้มีการสร้างเครือข่ายทางสังคมมากขึ้น มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและวิจาร์ณญาณในการเลือกรับ และการปรับใช้วัฒนธรรม ส่งผลให้ค่านิยมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปตามวัฒนธรรมที่รับมา การขาดภูมิคุ้มกันที่ดี หรือขาดการใช้วิจาร์ณญาณกลั่นกรอง จึงเสี่ยงต่อการรับวัฒนธรรมที่ไม่ดีงามมาใช้โดยง่าย ความเสื่อมถอยทางด้านคุณธรรม จริยธรรมนี้เป็นความเสี่ยงที่จะส่งผลให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างยากลำบาก มีความถึในการใช้ความรุนแรงมาใช้ในการแก้ไขปัญหามากขึ้น ทั้งปัญหาในครอบครัว และปัญหาสังคม^๑

^๑สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี, **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ.๒๕๕๖-๒๕๕๙)**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.ldd.go.th/files/FilesFolders/Documents/bbd8512c-6c40-4776-bc4c-734fa4f733d7__O.pdf. [๒๖ ตุลาคม ๒๕๕๖].

แผนดังกล่าวจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาสถาบันทางสังคม โดยเฉพาะสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา และสถาบันชุมชน ให้มีบทบาทในการบ่มเพาะหล่อหลอมเด็ก เยาวชน และคนไทยให้เป็นคนดีมีคุณธรรม จริยธรรม อย่างเข้มแข็งมากขึ้น สนับสนุนให้สถาบันศาสนาเผยแพร่แก่นของศาสนาที่ถูกต้อง และจัดพื้นที่ในการปฏิบัติธรรมอย่างทั่วถึง รวมทั้งมีการสร้างนวัตกรรม และกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก และเยาวชนให้มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมตามหลักคำสอนของศาสนา นอกจากนี้ยังกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาข้าราชการให้มีคุณภาพสูง มีคุณธรรม จริยธรรมทางอาชีพ และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการประเทศเพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคม ให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบราชการ และข้าราชการโดยยึดหลักธรรมมาภิบาล ส่งเสริมให้ประชาชนทุกระดับเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียม และสร้างความเป็นธรรมในสังคม ควบคู่กับการปลูกจิตสำนึก ค่านิยมประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลแก่ประชาชนทุกกลุ่ม

สำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญและเป็นหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย อันประกอบด้วย ตำรวจ อัยการ ศาล และ ราชทัณฑ์ มีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อย บำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชน รักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนคนไทย ทางสำนักงานตำรวจแห่งชาติจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาข้าราชการตำรวจไว้ ๔ ประการได้แก่ ๑) ยกระดับขีดความสามารถในการปฏิบัติภารกิจหลักเพื่อตอบสนอง นโยบายรัฐบาล ๒) การพัฒนางานตำรวจให้โปร่งใส มีมาตรฐาน ๓) การมีส่วนร่วมของประชาชน และ ๔) เครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ รวมทั้งกำหนดค่านิยมหลักไว้ ๔ ประการ ได้แก่ ๑) สมรรถนะ (Competency) หมายถึง ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่จำเป็นต่อการทำงานของบุคคลให้ประสพผลสำเร็จสูงกว่ามาตรฐานทั่วไป ๒) สุจริตเป็นธรรม (Overall Fairness) หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความโปร่งใส เสมอภาค เทียบธรรม สามารถตรวจสอบได้ ๓) ประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People Oriented) หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจ ทั้งอำนวยความสะดวก และตอบสนองความต้องการของประชาชน และ ๔) บริการด้วยใจ (Service Mind) หมายถึง การมีจิตสำนึกและให้บริการประชาชนด้วยความเต็มใจอย่างเท่าเทียมกัน^๒

ทางเลือกหนึ่งที่ใช้สำหรับการพัฒนาเจ้าหน้าที่ตำรวจที่โดยยึดถือพระบรมราโชวาทขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ตรัสไว้ว่า “พระพุทธศาสนามีธรรมะอยู่มากมายหลายชั้น อันพอเหมาะพอดี กับอัธยาศัยจิตใจของบุคคลประเภทต่างๆ สำหรับเลือกเฟ้นมาแนะนำสั่งสอน ชัดเกลาความประพฤติปฏิบัติของบุคคลให้ดีขึ้น เจริญขึ้น ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวโดยหลักใหญ่แล้วคือสอนให้เป็นคนดีให้ประพฤติประโยชน์ ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้ลำบากเสียหาย สอนให้รู้จักตนเอง รู้จักฐานะของตน พร้อมทั้งรู้จักหน้าที่ที่จะต้องประพฤติปฏิบัติในฐานะนั้นๆ ซึ่งเมื่อ

^๒สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, ยุทธศาสตร์สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, ธันวาคม ๒๕๕๔, หน้า ๘-๙, (เอกสารอัดสำเนา).

ปฏิบัติโดยถูกต้องครบถ้วนแล้ว ย่อมจะนำความสุขนำความเจริญ สวัสดิ์มาให้ได้ทั่วถึงกันหมด^๓ โดยเฉพาะหลักโลกบาลธรรม อันประกอบด้วย หิริ และโอตตปปะ ซึ่งเป็นธรรมสำหรับคุ้มครองโลก ที่สอนให้รู้จักละอายต่อการทำความชั่ว และเกรงกลัวต่อการทำบาป รวมทั้งหลักไตรสิกขาถึงแม้ว่า พระพุทธองค์จะมีไว้สำหรับให้พระภิกษุได้นำไปเพื่อศึกษาและปฏิบัติ แต่ก็สามารถนำมาพัฒนา ข้าราชการตำรวจให้เกิดมิติในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ความเชื่อมั่นและความไว้วางใจแก่ประชาชน ทั่วไป ซึ่งประกอบด้วย ๓ ประการ ได้แก่ ๑) การพัฒนาศีลหรือการพัฒนากายวาจา ๒) การพัฒนา สมาธิหรือจิตใจ และ ๓) การพัฒนาปัญญาหรือการพัฒนาทักษะต่างๆ เพราะการพัฒนาข้าราชการ ตำรวจให้ดำเนินชีวิตดีงาม ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ทำให้มีวิถีชีวิตที่เป็นมรรคเป็นทางดำเนิน ชีวิตหรือวิถีชีวิตที่ถูกต้องดีงามของมนุษย์ ต้องเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาตน คือ สิกขามรรคกับสิกขา จึง ประสานเป็นอันเดียวกัน เมื่อมองในแง่อริยสัจ ๔ ก็เป็นอริยมรรค คือ วิถีชีวิตอันประเสริฐเมื่อเป็น มรรคก็ดำเนินก้าวหน้าไปสู่จุดหมายโดยกำจัดสมุทัยให้หมดไป ช่วยให้เรามีชีวิตที่พึ่งพา อวิชา ตัณหา อุปาทาน น้อยลงไป ไม่อยู่ใต้อำนาจครอบงำ ของมันพร้อมกับที่เรามีปัญญาเพิ่มขึ้นและดำเนิน ชีวิตด้วยปัญญามากขึ้นตามลำดับจนกระทั่งในที่สุดพอสมุทัยหมด ทุกข์ก็หมดกับบรรลุ กลายเป็น นิโรธ โดยสมบูรณ์ นอกจากนี้ยังมี หลักอิทธิธรรมที่จะเข้ามาส่งเสริมให้ข้าราชการตำรวจสามารถปฏิบัติ หน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มากขึ้น ได้แก่ ๑. ความพอใจในการปฏิบัติงาน (ฉันทะ) ๒. ความเพียร ในการปฏิบัติงาน (วิริยะ) ๓. ความมุ่งมั่น พุ่มพเพในการปฏิบัติงาน (จิตตะ) และ ๔. ความคิดพิจารณา ไคร่ครวญในการปฏิบัติงาน (วิมังสา) และหลักเป็นธรรมที่มีอุปการะ ๒ ประการ ได้แก่ ๑. ความ รอบคอบ จริงจัง และจริงใจ (สติ) และ ๒. ความรู้ตัวทั่วพร้อม และเกิดการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา (สัมปชัญญะ)

กล่าวได้ว่า การนำหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้ในการ ส่งเสริมยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งในการบริหารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็น การเสริมสร้างสมรรถนะของบุคลากรในหน่วยงาน ผลที่ตามมาย่อมก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีให้กับ องค์การและหน่วยงาน ผู้วิจัยซึ่งปฏิบัติหน้าที่สังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล สำนักงานตำรวจ แห่งชาติ ได้มีประสบการณ์และมองเห็นถึงสภาพของปัญหาในเรื่องของการพัฒนาบุคลากรของ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ จึงเล็งเห็นถึงความสำคัญในหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้า ว่าสามารถนำมาบูรณาการเพื่อส่งเสริมยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งในการบริหารงานของ สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ เพื่อจะได้เสนอเป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรของ หน่วยงานต่อไป

^๓พระบรมราชาบาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานต่อที่ประชุมยุวพุทธิกสมาคมทั่วประเทศ ครั้งที่ ๑๖, ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๒๔.

^๔พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), “หัวใจพระพุทธศาสนา”, วารสารพุทธจักร, ปีที่ ๖๑ ฉบับที่ ๕ (พฤษภาคม ๒๕๕๐) : ๗.

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎียุทธศาสตร์การพัฒนาและหลักพุทธธรรมสำหรับการพัฒนาบุคลากรของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ
๒. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหา และสภาพทั่วไปของการพัฒนาบุคลากรของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ
๓. เพื่อนำเสนอพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมยุทธศาสตร์การสร้างคามเข้มแข็งในการบริหารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

๓. ขอบเขตการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

๑) ยุทธศาสตร์การพัฒนาข้าราชการตำรวจโดยผู้วิจัยได้คัดเลือกเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์การสร้างคามเข้มแข็งในการบริหาร ประกอบด้วย ๔ ด้าน คือ ๑. การบริหารโดยยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ๒. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและประชาชนผู้รับบริการมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๓. กระบวนการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และ ๔. ข้าราชการตำรวจมีสมรรถนะสูงในการปฏิบัติหน้าที่และนำระบบเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการ

๒) หลักพุทธธรรมสำหรับยุทธศาสตร์การพัฒนาข้าราชการตำรวจของสำนักงาน ตำรวจแห่งชาติ จำนวน ๔ กลุ่มหลัก ได้แก่ ๑. กลุ่มโลกบาลธรรม ได้แก่ หิริ และโอตตปปะ ๒. กลุ่มหลักไตรสิกขา ได้แก่ สีล สมาธิ และปัญญา กลุ่มที่ ๓. หลักอิทธิบาทธรรม ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา และกลุ่มที่ ๔. หลักธรรมมีอุปการะมาก ได้แก่ สติกับสัมปชัญญะ

๒. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก

๑) ผู้เชี่ยวชาญด้านการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้เชี่ยวชาญ (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยได้กำหนดไว้ ๔ กลุ่ม ได้แก่ ๑. กลุ่มพระภิกษุสงฆ์ระดับผู้ปกครองคณะสงฆ์จำนวน ๘ รูป ๒. กลุ่มข้าราชการตำรวจระดับผู้บังคับบัญชาและผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๑๓ คน ๓. กลุ่มข้าราชการตำรวจระดับผู้บังคับบัญชา ๒ คน และ ๔. กลุ่มตัวแทนภาคประชาชน โดยเลือกสัมภาษณ์ ประธาน กต.ตร. ประจำสถานีตำรวจนครบาล จำนวน ๒ คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๒๕ รูปหรือคน

๒) ผู้ให้ข้อมูลหลักด้านการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยผู้วิจัยได้กำหนดไว้ ๖ กลุ่ม ได้แก่ ๑. กลุ่มพระภิกษุสงฆ์จำนวน ๒ รูป ๒. กลุ่มนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน ๑ คน ๓. กลุ่มกลุ่มข้าราชการตำรวจระดับผู้บังคับบัญชา จำนวน ๒ คน ๔. ข้าราชการตำรวจระดับผู้บังคับบัญชาจำนวน ๒ คน ๕. ตัวแทนภาคประชาชน จำนวน ๒ คน และ ๖. กลุ่มนักวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์และนักวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จำนวน ๓ คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๒ รูปหรือคน

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาประเด็นที่เกี่ยวกับ “พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งในการบริหาร” ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลไว้ ๖ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับ “พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งในการบริหารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ” ใน ๔ ประเด็น ได้แก่ ๑) การบริหารโดยยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ๒) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและประชาชน ผู้รับบริการมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๓) กระบวนการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และ ๔) ข้าราชการตำรวจมีสมรรถนะสูงในการปฏิบัติหน้าที่และนำระบบเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการ

ขั้นตอนที่ ๒ การสัมภาษณ์เจาะลึกผู้เชี่ยวชาญ โดยผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจงไว้ ๔ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพระภิกษุสงฆ์ กลุ่มข้าราชการตำรวจระดับผู้บังคับบัญชา กลุ่มข้าราชการตำรวจระดับผู้ใต้บังคับบัญชา และกลุ่มตัวแทนภาคประชาชน โดยคัดเลือกตำแหน่งเป็นประธาน กต.ตร. ประจำสถานีตำรวจนครบาล

ขั้นตอนที่ ๓ การสนทนากลุ่มเฉพาะโดยผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจงไว้ ๖ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพระภิกษุสงฆ์ กลุ่มข้าราชการตำรวจระดับผู้บังคับบัญชา กลุ่มข้าราชการตำรวจระดับผู้ใต้บังคับบัญชา กลุ่มตัวแทนภาคประชาชน กลุ่มนักวิชาการด้านศาสนา และกลุ่มนักวิชาการรัฐประศาสตร์และนักวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ขั้นตอนที่ ๔ บูรณาการกรอบแนวคิด ทฤษฎียุทธศาสตร์การพัฒนาบุคลากรของกองบัญชาการตำรวจนครบาลกับหลักพุทธธรรมสำหรับการส่งเสริมยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งในการบริหารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ขั้นตอนที่ ๕ วิเคราะห์และสังเคราะห์พุทธบูรณาการเพื่อการส่งเสริมยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งในการบริหารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ขั้นตอนที่ ๖ นำเสนอพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งในการบริหารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

๕. ผลการวิจัย

ในการสร้างกระบวนการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพอย่างเร่งด่วนภายใน ๑ ปี และมีเจ้าภาพหลักและหน่วยปฏิบัติ ได้แก่ กองบัญชาการตำรวจนครบาล และสถานีตำรวจนครบาลในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล ทั้ง ๙ กองบังคับการ ประกอบด้วย ๒ ยุทธศาสตร์ ได้แก่

๕.๑. ยุทธศาสตร์การพัฒนาบุคลากรด้านสติ พบว่า มี ๓ เป้าประสงค์ ได้แก่ ๑.การพัฒนาข้าราชการตำรวจให้มีความไม่ประมาท โดยมีแนวทางการพัฒนาบุคลากร ได้แก่ ๑) โครงการฝึกอบรมปฏิบัติธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา (สติปัญญา ๔) ๒) จัดโครงการฝึกอบรมปฏิบัติธรรมให้เกิดสติเพื่อนำมาปรับใช้เทคโนโลยีให้เข้าใจทุกสถานการณ์ ๓) กำหนด

แผนการฝึกการปฏิบัติหน้าที่ให้รู้แยกแยะความดี กับความชั่ว และรู้เท่าทันต่อเทคโนโลยี ๔) กำหนดเกณฑ์การพิจารณาถึงผลงานของตำรวจที่ผูกด้วยรางวัล ๒. การพัฒนาข้าราชการตำรวจให้มีความสามารถมองวิกฤติให้เป็นประโยชน์และเป็นโอกาส โดยมีแนวทางการพัฒนาบุคลากร ได้แก่ ๑) จัดโครงการฝึกอบรมปฏิบัติธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา (สติปัญญา ๔) ๒) การสนับสนุนระบบการศึกษา การค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม อยู่เสมอ โดยเฉพาะเทคโนโลยีต่างๆ มาสนับสนุนการทำงาน ๓) การประเมินสถานการณ์ที่จะนำเทคโนโลยีมาแก้ไขปัญหาและการพัฒนาสมรรถนะระบบความคิดแบบมีวิจารณ์ญาณ และ ๔) การพัฒนาทักษะ และศักยภาพในการสื่อสาร (Communication skill) ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และ ๓. การพัฒนาข้าราชการตำรวจให้มีความสามารถในการป้องกันอาชญากรรมไม่ให้เกิดขึ้นและการปราบปรามอาชญากรรม โดยมีแนวทางการพัฒนาบุคลากร ได้แก่ ๑) โครงการฝึกอบรมปฏิบัติธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา (สติปัญญา ๔) ๒) การพัฒนาเจ้าหน้าที่ตำรวจในการใช้เทคโนโลยีอย่างเท่าทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ๓) การพัฒนาการถ่ายทอดนโยบายจากผู้บังคับบัญชาด้วยระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพไปสู่การสนองงานอย่างสม่าเสมอ และ ๔) เพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันอาชญากรรมและการปราบปรามด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ซึ่งต้องมีกรอบระยะเวลาการพัฒนาสมรรถนะข้าราชการตำรวจภายใน ๒ ปีและกรอบด้านงบประมาณด้วยเทคโนโลยีที่มีข้อจำกัดกำหนดระยะเวลา ๓-๕ ปี และเจ้าภาพหลักและหน่วยปฏิบัติ ได้แก่ กองบัญชาการตำรวจนครบาล และสถานีตำรวจในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล ทั้ง ๙ กองบังคับการ

๕.๒ ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพด้านสัมพันธภาพ พบว่า มี ๔ เป้าประสงค์ ได้แก่

๑. การพัฒนาข้าราชการตำรวจให้รู้จักเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสถานการณ์ (สอดคล้องสัมพันธภาพ) โดยมีแนวทางการพัฒนาบุคลากร ได้แก่ ๑) โครงการฝึกอบรมปฏิบัติธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา (สติปัญญา ๔) ๒) การสร้างระบบการพัฒนาเจ้าหน้าที่ตำรวจให้เกิดความตระหนักในการปฏิบัติงานด้วยเทคโนโลยี ๒. การพัฒนาข้าราชการตำรวจให้รู้จักเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมที่จะใช้ได้ (สปีดสัมพันธภาพ) โดยมีแนวทางการพัฒนาบุคลากร ได้แก่ ๑) จัดโครงการฝึกอบรมปฏิบัติธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา (สติปัญญา ๔) ๒) การพัฒนาศักยภาพและทักษะของเจ้าหน้าที่ตำรวจต่อการใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ๓) การรับสมัครบุคลากรที่มีความรู้ และความสามารถด้านเทคโนโลยี ๓. การพัฒนาข้าราชการตำรวจรู้จักเลือกใช้เทคโนโลยีจนเป็นนิสัย (โคจรสัมพันธภาพ) โดยมีแนวทางการพัฒนาบุคลากร ได้แก่ ๑) จัดโครงการฝึกอบรมปฏิบัติธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา (สติปัญญา ๔) ๒) การสำรวจความต้องการและการความพร้อมในการนำเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ ๓) การจัดงบประมาณหรือเทคโนโลยีให้พอเพียงแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจในการปฏิบัติหน้าที่ และ ๔) การสร้างเครือข่ายภาคเอกชน และสถาบันทางการศึกษาเพื่อนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างต่อเนื่องในชีวิตประจำวัน และ ๔. การพัฒนาข้าราชการตำรวจรู้จักเลือกใช้เทคโนโลยีได้อย่างเท่าทัน (อสมิหมสัมพันธภาพ) โดยมีแนวทางการพัฒนาบุคลากร ได้แก่ ๑) การจัดโครงการฝึกอบรมปฏิบัติธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา (สติปัญญา ๔) ๒) การจัดฝึกอบรมและให้ความรู้ความเข้าใจต่อการ

เปลี่ยนแปลง ของเทคโนโลยีที่ทันสมัย และ ๓) การพัฒนาเจ้าหน้าที่ตำรวจให้รู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเองใน การใช้เทคโนโลยี ซึ่งต้องมีการกำหนดกรอบระยะเวลาการพัฒนาสมรรถนะข้าราชการตำรวจภายใน ๒ ปีและกรอบด้านงบประมาณด้วยเทคโนโลยีที่มีข้อจำกัดกำหนดระยะเวลา ๓-๕ ปี และมีเจ้าภาพหลักและหน่วยปฏิบัติได้แก่ กองบัญชาการตำรวจนครบาล และสถานีตำรวจสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาลทั้ง ๙ กองบังคับการ

๖. อภิปรายผล

พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งในการบริหารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พบว่า

๑. การบริหารโดยยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ประกอบด้วย ๒ หลัก ได้แก่ หลักhiri คือ ความละเอียดถี่ถ้วน ซึ่งจะต้องมีการส่งเสริมระบบการฝึกฝนตนเองให้เกิดความคิดที่ถูกต้องซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **อนุวัต กระสังข์**^๕ พบว่า ระบบการฝึกฝนตนเอง ประกอบด้วย ๓ ด้าน ได้แก่ การฝึกฝนตนเองด้านพฤติกรรม การฝึกในตนเองด้านจิตใจ และการพัฒนาปัญญาให้ได้รับการพัฒนาไปพร้อมๆ กัน ทั้งมีสัมพันธ์อิงอาศัยกันและส่งต่อกระบวนการพัฒนาองค์กรที่สามารถจะทำให้เจ้าหน้าที่ห่างไกลและหลีกเลี่ยงความชั่วทุกประเภท ระบบการสร้างคามยุติธรรมของฐานค่าตอบแทน และการดูแลครอบครัวของตำรวจ รวมทั้งการส่งเสริมการตรวจสอบพฤติกรรมซึ่งกันและกัน และการพัฒนาจริยธรรม มีความซื่อสัตย์ สุจริตและสร้างจรรยาบรรณในวิชาชีพของตนเองซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุรินทร์ ศิธรกุล**^๖ พบว่า การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีจะต้องมีความซื่อสัตย์มีความยุติธรรมในการประเมินการปฏิบัติงานหรือการพิจารณาความดีความชอบต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ยึดมั่นในเกียรติและศักดิ์ศรี มีความอดุสาหะ ขยัน อดทน มุ่งมั่นและแสดงถึงความรับผิดชอบต่อผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติหน้าที่และการยึดหลักโอตตปิปะ คือ ความกล้าบাপหรือกลัวความชั่ว การปลูกฝังทัศนคติต่อการไม่ยอมรับผู้ที่มีพฤติกรรมชั่วช้า การสร้างระบบการกำราบผู้ไม่ละอายต่อความชั่ว และยกย่องตำรวจที่ดีซึ่งบางครั้งก็ต้องสร้างสิ่งจูงใจให้เกิดการปฏิบัติหน้าที่เพื่อความเกรงกลัวต่อความชั่วในลักษณะเป็นองค์รวมร่วมกันทั้งองค์กรสอดคล้องกับงานวิจัยของ **กัลยาณี คุณมี**^๗ พบว่า ผลงานและเงินค่าตอบแทนเพื่อจัดสรรให้แก่ทุกคนตามผลงานด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการแบบเดียวกันจะทำให้เกิดแรงจูงใจในลักษณะ

^๕อนุวัต กระสังข์, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรตามแนวพุทธภายใต้กระแสบริภาคนิยม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^๖สุรินทร์ ศิธรกุล, “ผู้นำการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^๗กัลยาณี คุณมี, “การบริหารผลงานและการจัดสรรสิ่งจูงใจต่อการพัฒนาระบบราชการและข้าราชการไทย”, **รายงานการวิจัย**, (คณะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๒).

เดียวกันรวมทั้งการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการป้องกันความซ้ำ คือ ๑. ความเกรงกลัวต่อการปฏิบัติหน้าที่อย่างไม่เป็นธรรม ๒. ความเกรงกลัวต่อวาจาที่ไม่ดี ๓. ความเกรงกลัวต่อการกระทำร้ายต่อบุคคล ๔. ความเกรงกลัวต่อเวลาที่สูญเสียไป ๕. ความเกรงกลัวต่อการไม่ยึดถือคุณธรรม และ ๖. ความเกรงกลัวต่อความวุ่นวายในบ้านเมืองที่สามารถกำหนดเป็นวัฒนธรรมองค์กรในระดับความคาดหวังต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสอดคล้องกับงานวิจัยของจิตภา เร่งมีศรีสุข^{๑๖} พบว่า การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ การจัดการ ที่ประกอบด้วยปัจจัยแห่งความสำเร็จการจัดการ ประกอบด้วย ผู้นำองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น วัฒนธรรมองค์กร จนสามารถการประยุกต์หลักธรรมสำหรับการดำเนินงานตามพันธกิจที่กำหนดไว้

๒. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและประชาชนผู้รับบริการมีความพึงพอใจต่อการบริหารงาน ประกอบด้วย ๓ หลัก ได้แก่ หลักศีล หลักสมาธิ และหลักปัญญา พบว่า อยู่ที่การฝึกหัดตนเอง การพัฒนาทักษะการสื่อสาร การสร้างวัฒนธรรมองค์กรและเปิดใจรับเสียงประชาชนสอดคล้องกับงานวิจัยของปชาบดี แยมสุนทร^{๑๗} พบว่า องค์กรควรมีการปรับปรุงพัฒนาโครงสร้างลักษณะงานอยู่เป็นประจำ การจัดให้มีวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ สถานที่เพื่อสร้างความพร้อมในการปฏิบัติงาน (ปิยวาจา) มีการจัดการระบบการสื่อสารการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงถูกต้องและชัดเจน (อัตถจริยา) มีการจัดการโครงการส่งเสริมระบบการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพ การสร้างมาตรฐานการทำงานที่เหมาะสมกับสภาพองค์กร (สมานัตตตา) การบริหารจัดการลักษณะงานและองค์กรอย่างชัดเจนไม่เลือกปฏิบัติ และการยอมรับฟังปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการทำงานและสอดคล้องกับงานวิจัยของสุปรียา ธีรสิรานนท์^{๑๘} พบว่า การเรียนรู้จะอาศัยประสบการณ์เดิม ผู้สอนจะใช้ประสบการณ์ของตนเป็นข้อมูลเบื้องต้น ในการสร้างพฤติกรรมใหม่ๆ และใช้การเสริมแรงเพื่อเพิ่มหรือลด พฤติกรรมที่พึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์ดังนั้น การพัฒนาการการเรียนรู้ในกรอบทฤษฎีการเรียนรู้ของ สกินเนอร์จะเป็นการพัฒนาพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา จึงมีทั้งความเหมือนและแตกต่างจากพัฒนาการการเรียนรู้ในกรอบของไตรสิกขา ซึ่งจะพัฒนาทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ

^{๑๖}จิตภา เร่งมีศรีสุข, “ยุทธศาสตร์การพัฒนาจริยธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคกลาง”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๑๗}ปชาบดี แยมสุนทร, “กลยุทธ์การส่งเสริมความผูกพันต่อองค์กรตามหลักสังคหวัตถุของแรงงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๑๘}สุปรียา ธีรสิรานนท์, “การศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการการเรียนรู้ในกรอบของไตรสิกขา กับ ทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

และปัญหาที่เกี่ยวข้องกันอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับงานวิจัยของทวิศักดิ์ ทองทิพย์^{๑๑} พบว่าการฝึกอบรม ด้านความประพฤติ จิตใจ และปัญญา ไตรสิกขาสามารถจัดประเภทได้ตามหลักไตรสิกขาตามมรรคมีองค์แปดและตามธรรมชั้นเป็นที่ยลอมรวมสิกขาบทในพระปาฏิโมกข์เป็นสิกขาบทเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ มีอิทธิพลต่อคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนาเป็นที่ลอมรวมหลักปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา

๓. กระบวนการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย ๔ หลัก ได้แก่ หลักฉันทะ หลักวิริยะ หลักจิตตะ และวิมังสา พบว่า อยู่ที่การปลูกพลังของตำรวจด้วยศรัทธา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิตาภา เร่งมีศรีสุข^{๑๒} พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จการจัดการ ประกอบด้วย ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัฒนธรรมองค์กร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระบบการบริหาร นโยบาย การสร้างจริยธรรมาภิบาล และการประยุกต์หลักธรรมสำหรับการดำเนินงาน คือ อิทธิบาท ๔ ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา และสอดคล้องกับงานวิจัยของฉาน ตรรกวินิจารณ์^{๑๓} พบว่า แนวความคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธจะมีพุทธธรรมเป็นฐานคิดในการพัฒนาโดยมีพุทธเศรษฐศาสตร์ ทฤษฎีระบบ ทฤษฎีจิตวิทยา การเรียนรู้และอริยมรรคมีองค์ ๘ เป็นแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนาโดยมีเป้าหมายการพัฒนา สำหรับเป้าหมายในการพัฒนานั้นจะมี ๓ ประการคือ ๑) ทำให้มนุษย์มีความรู้ความสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดีมีประสิทธิภาพ ๒) มีจริยธรรมคุณธรรมใน การดำเนินชีวิต และ ๓) พัฒนาไปสู่ระดับสูงสุดคือการพ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิงสู่ภาวะนิพพานหรือนิโรธ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธมี ๓ องค์ประกอบการพัฒนาคือการพัฒนาในระดับบุคคล ระดับกลุ่มและการพัฒนาในระดับองค์การจะตัวแบบในการพัฒนาซึ่งสามารถใช้เป็นกระบวนการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธได้ด้วยและสอดคล้องกับงานวิจัยของเอื้อมอร ชลวร^{๑๔} พบว่า ปัญญา คือมีความรู้ทั่ว ความรู้เข้าใจชัดเจน กิริยาที่รู้ชัด และปริชาหยั่งรู้ชัด ความรู้หรือปริชาดังกล่าวสามารถจำแนกเห็นถึงเหตุผลว่า สิ่งใดดี สิ่งนั้นมีคุณหรือโทษ ประโยชน์หรือมิใช่ประโยชน์ ปัญญาเป็นเครื่องมือที่มีความจำเป็นต่อการจัดการการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในหลายด้าน เพื่อให้สอดคล้อง กับหลักกระบวนการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพโดยการยึดมั่นในหลักคุณธรรม คือการทำงานจะให้ประสบผลสำเร็จที่ตั้งไว้นั้นอันดับแรกจะต้องมีความพอใจในการทำงานจึงจะสามารถทำงานได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้นอกจากจะมีความพอใจแล้วยังต้องมี

^{๑๑}ทวิศักดิ์ ทองทิพย์, “การวิเคราะห์การศึกษาตามหลักไตรสิกขา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๑๒}จิตาภา เร่งมีศรีสุข, “ยุทธศาสตร์การพัฒนาจริยธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคกลาง”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๑๓}ฉาน ตรรกวินิจารณ์, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ”, *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐).

^{๑๔}เอื้อมอร ชลวร, “การพัฒนาปัญญาในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

ความอดทนอดกลั้นต่อคำติฉินนินทา โดยมีความพากเพียรในลักษณะของงานที่ได้รับมอบหมาย โดยไม่คิดเอาความหรือมีอคติต่อผู้ที่กล่าวหาและทำงานอย่างตั้งใจจริงเพื่อให้งานนั้นออกมาอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพตลอดจนการเอาใจใส่ติดตามอยู่ตลอดเวลาในเรื่องนั้นๆ ที่ตนได้รับมอบหมายโดยใช้หลักการมีสมาธิในการควบคุมอารมณ์ในการตัดสินใจ

๔. ข้าราชการตำรวจมีสมรรถนะสูงในการปฏิบัติหน้าที่และนำระบบเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการ ประกอบด้วย ๒ หลัก ได้แก่ หลักสติและหลักสัมปชัญญะ พบว่า ข้าราชการตำรวจต้องฉลาดในความไม่ประมาท พลิกวิกฤติให้เป็นโอกาส สามารถฉลาดรู้ในตนเอง และฉลาดรู้ในเทคโนโลยี ผู้วิจัยได้นำผลงานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องในการควบคุมสติเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับการทำงานของข้าราชการตำรวจเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ด้านเทคโนโลยีให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไปสอดคล้องกับงานวิจัยของ **จิรประภา อัครบวร และคณะ**^{๑๕} พบว่า การพัฒนาข้าราชการแห่งอนาคตดังนี้ ๑) การปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงาน (พัฒนาคนและระบบ) ๒) การพัฒนาสมรรถนะตามตำแหน่ง (พัฒนาความสามารถในการทำงาน) ๓) การพัฒนาความร่วมมือและเครือข่าย ๔) โปรแกรมการพัฒนาและประเมินข้าราชการก่อนดำรงตำแหน่ง ๕) การให้ทุนการศึกษา (ทุนทรัพย์และเวลา) และ ๖) จัดมหาวิทยาลัยข้าราชการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระวิมาน คมภีรปโย (ตรีภม)**^{๑๖} พบว่า การนำศีล ๕ มาเป็นรากฐานในการปฏิบัติงานหรือควบคุมตนเองและบุคคลที่อยู่ในองค์กรให้ปฏิบัติตามหลักศีล ๕ อย่างเคร่งครัดเพราะถ้าปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดแล้ว จะส่งผลให้งานออกมาอย่างมีประสิทธิภาพเพราะศีล ๕ โดยหลักการพื้นฐานแล้วเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวไม่ให้เกิดคนละเมิดในสิ่งต่างๆ ของบุคคลอื่นไม่ว่าจะเป็นร่างกายและจิตใจตลอดจนทรัพย์สินต่างๆ ดังนั้นข้าราชการตำรวจจะต้องมีสติอยู่ทุกเมื่อในขณะที่ปฏิบัติงานโดยให้ระลึกอยู่เสมอว่าตนเองอยู่ในสถานะใดและต้องควรทำอย่างไรหากเกิดเหตุการณ์ไม่คาดคิดเกิดขึ้นแล้วหากเกิดขึ้นจะแก้ปัญหาอย่างไร ซึ่งทั้งหมดทั้งหมดที่กล่าวมาเบื้องต้น สามารถนำหลัก ศีล ๕ มาควบคุมในการทำงานได้

๗. ข้อเสนอแนะ

สำหรับการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมยุทธศาสตร์การสร้าง ความเข้มแข็งในการบริหารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ” ทำให้พบประเด็นมากมายที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้สำหรับเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารองค์กรตำรวจให้มีความเข้มแข็งนอกจากนี้ยัง

^{๑๕}จิรประภา อัครบวร และคณะ, “การศึกษาเพื่อวางระบบการพัฒนาข้าราชการแห่งอนาคต”, รายงานการวิจัย, (สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.), ๒๕๕๒), หน้า ๕๗.

^{๑๖}พระวิมาน คมภีรปโย (ตรีภม), “การศึกษาวิเคราะห์ศีล ๕ ในฐานะเป็นรากฐานของสันติภาพ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

พบ หลักพุทธธรรมอื่นๆ ก็สามารถนำมาพัฒนาบุคลากรตำรวจได้ เช่น หลักปธาน ๔ ประการ คือ สังวรปธาน เพียรระวังอกุศล ปหานปธาน เพียรละอกุศล ภาวนापธาน เพียรสร้างกุศล และ อนุรักษปธาน เพียรรักษากุศล หลักพรหมวิหาร ๔ ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ฆราวาสธรรม ๔ ประการ ได้แก่ ชั้นดี ความอดทน ทมะ การข่มใจ สัจจะ ความจริงใจ จาคะ การสละความเห็นแก่ตัว และหลักโยนิโสมนสิการ กิจกรรมที่กระทำด้วยการพินิจพิเคราะห์ การพิจารณาโดยแยบคายไว้ใจ และหลักการเว้นอคติ และประเด็นอื่นๆ ที่จะนำมาเสนอแนะเพื่อ ประการพิจารณานำไปใช้ให้เหมาะสมต่อไป

๗.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำหรับการนำไปใช้ในการ บริหารองค์กรเพื่อให้เกิดคุณภาพรอบด้านโดยเฉพาะการนำหลักพุทธธรรมที่กล่าวไว้ ไปใช้ให้เกิด ความยุติธรรม ความเท่าเทียม และการไม่เลือกปฏิบัติต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจนเกิดภาพลักษณ์ที่ต่อ องค์กรซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า

๑. สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรมีนโยบายว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานทางพฤติกรรมที่ ส่งผลต่อความละเอียดในการกระทำความผิด และความเกรงกลัวต่อบทลงโทษของความผิดนั้นในอยู่ ในระดับจิตสำนึกกระวังตนเองอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งการสนับสนุนการฝนฝนตนเองให้สามารถปฏิบัติ หน้าที่ของตำรวจให้เกิดเป็นลักษณะบรรทัดฐานเดียวกันพร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามา ตรวจสอบการบริหารงานได้อย่างเปิดเผยเพื่อให้เกิดการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเข้มแข็งในเชิงการ บริหารองค์กร

๒. สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรมีนโยบายว่าด้วยแนวทางการสร้างความพึงพอใจให้ กับผู้ใช้บริการหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยเริ่มต้นที่ตัวของผู้บังคับบัญชาเป็นอันดับแรก และ การส่งเสริมการฝึกฝนตนเองเพื่อให้เกิดความประพฤติที่ดีงาม มีจิตใจที่ดีต่อประชาชน และสามารถ ใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนได้ รวมทั้งการสร้างแรงจูงใจด้วยมอบสวัสดิการให้ กับเจ้าหน้าที่ที่สามารถปฏิบัติงานเป็นที่พอใจจากประชาชนให้เป็นตัวกำหนดคุณความดีต่อผลงาน นั้นๆ

๗.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ อยู่ที่สามารถจะสร้างกลไกที่ จะนำไปสู่การพัฒนาเจ้าหน้าที่ตำรวจให้สามารถปฏิบัติงานที่ก่อให้เกิดความสงบสุขด้วยอาศัยความ รักความศรัทธาในอาชีพตำรวจหรือมีจิตวิญญาณของความเป็นตำรวจแบบมีอาชีพที่มองประชาชน ด้วยเมตตาธรรมในฐานะเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า

๑. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ จะต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ใต้บังคับบัญชา และประชาชนในการวางแผนเพื่อตัดสินใจในการพัฒนาระบบคุณธรรมและความรับผิดชอบที่ ก่อให้เกิดความเท่าเทียม และไม่เลือกปฏิบัติต่อประชาชน

๒. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรมีการประเมินความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่ในรอบปี เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขและยกระดับคุณภาพการบริการของประชาชนให้เกิดความพอใจสูงสุด

๗.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไปจะมีส่วนช่วยให้การบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะการผู้วิจัยอื่นๆ น่าจะมองประเด็นด้านหลักพุทธธรรมและด้านระเบียบวิธีวิจัยอื่นๆ หรือพื้นที่อื่นๆ เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้ในการเสนอแนะองค์กรตำรวจให้เกิดความชัดเจนตามแนวทางการปฏิบัติงานภายใต้ความเป็นตำรวจอย่างมืออาชีพต่อไป ดังนี้

๑. การพัฒนารูปแบบการบริหารการพัฒนาบุคลากรของกองบัญชาการอื่นในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

๒. การนำหลักพุทธธรรม เช่น หลักปธาน ๔ พรหมวิหาร ๔ ฆราวาสธรรม ๔ และวินัย ๑๐๐ เป็นต้นมาสร้างเป็นพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมยุทธศาสตร์การสร้างเสริมความเข้มแข็งในการบริหารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) วารสาร:

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). หัวใจพระพุทธศาสนา. **วารสารพุทธจักร**. ปีที่ ๖๑ ฉบับที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๐.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานวิจัย:

กัลยาณี คุณมี. “การบริหารผลงานและการจัดสรรสิ่งจูงใจต่อการพัฒนาระบบราชการและข้าราชการไทย”. **รายงานการวิจัย**. คณะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๒.

จิตาภา เร่งมีศรีสุข. “ยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคกลาง”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

จิระประภา อัครบวร และคณะ. “การศึกษาเพื่อวางระบบการพัฒนาข้าราชการแห่งอนาคต”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.), ๒๕๕๒.

ฉาน ตรรกวิจารณ์. “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐.

ทวีศักดิ์ ทองทิพย์. “การวิเคราะห์การศึกษาตามหลักไตรสิกขา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

ปชาบดี แยมสุนทร. “กลยุทธ์การส่งเสริมความผูกพันต่อองค์กรตามหลักสังคหัตถ์ของแรงงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระวิมาน คมภีรปัญญา (ตริภุมล). “การศึกษาวิเคราะห์ศีล ๕ ในฐานะเป็นรากฐานของสันติภาพ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

สุปรียา ธีรสิรานนท์. “การศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการการเรียนรู้ในรอบของไตรสิกขา กับ ทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

สุรินทร์ ศิธรกุล. “ผู้นำการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

อนูวัต กระสังข์. “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรตามแนวพุทธภายใต้กระแสบริภาคนิยม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

เอี่ยมอร ชลวร. “การพัฒนาปัญญาในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์/เว็บไซต์:

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ.๒๕๕๖-๒๕๕๙)**. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.odd.go.th/files/FilesFolders/Documents/bbd8512c-6c40-4776-bc4c-734fa4f733d7__O.pdf. [๒๖ ตุลาคม ๒๕๕๖].

๒. ภาษาอังกฤษ

Becker, G.S. **Human Capital : A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Educationm**. Chicago : The University of Chicago Press, 1994.

Nadler, Leonard. **Designing Training Program**. The critical events model. Reading , Mass. Addison – Wesley, 1982

Pace. RW. Smith. **Human Resource Development**. New Jersey : Prentice Hall, 1991.

รูปแบบการส่งเสริมการจ้างงานนอกระบบตามหลักพุทธธรรม A Model for Promotion of Informal Employment Based on the Buddhist Principle

อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ*

ศ.ดร.จ่านงค์ อติวัฒน์สิทธิ์**

น.อ.ดร.นภัทร์ แก้วนาค***

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมการจ้างงานนอกระบบตามหลักพุทธธรรม” มีวัตถุประสงค์ คือ (๑) เพื่อศึกษาลักษณะการส่งเสริมการจ้างงานนอกระบบตามทฤษฎีการจ้างงานและหลักพุทธธรรม (๒) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคของการส่งเสริมการจ้างงานนอกระบบ (๓) เพื่อเสนอรูปแบบการส่งเสริมการจ้างงานนอกระบบตามหลักพุทธธรรม วิธีการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Method Research) คือ การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก และสนับสนุนด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลโดยการรวบรวมข้อมูลทางเอกสาร การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมโดยผู้วิจัย การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมด ๓๔ คน ได้แก่ตัวแทนแรงงานนอกระบบในเขตกรุงเทพมหานครจำนวน ๒๐ คน จากตัวแทนนายจ้าง ๘ คน ตัวแทนภาครัฐ ๔ คน ตัวแทนทางด้านพระพุทธศาสนา ๒ รูปได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง การวิจัยเชิงปริมาณจากแรงงานนอกระบบในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เกณฑ์ที่ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง คือ พื้นที่เขตอาศัยกึ่งเมือง และพื้นที่เมืองที่มีผู้ใช้แรงงานนอกระบบจำนวนมากที่สังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน คือ เขตคลองเตย และ เขตคลองสามวา แรงงานนอกระบบในเขตกรุงเทพมหานครมีจำนวน ๑.๒๙ ล้านคน วิธีการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยสูตรของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๔๐๐ คนเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามที่มีความเชื่อมั่น ๐.๙๖ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

*วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, e-mail: orapin5082@yahoo.com

**อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

***อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ผลการวิจัย พบว่า

๑. ลักษณะการส่งเสริมการจ้างงานนอกระบบมีลักษณะการจ้างงานแบบอิสระ ไม่มีการบันทึกอย่างเป็นทางการ ใช้การเจรจาต่อรองกันด้วยวาจา ไม่มีสัญญาจ้างอย่างเป็นทางการ วิธีการจ้างงานเป็นแบบรายวัน จึงทำให้ลูกจ้างมีรายได้ที่ไม่แน่นอน หลักพุทธธรรมสำหรับการจ้างงานนอกระบบประกอบไปด้วย หลักพรหมวิหาร ๔ หลักธรรมในทศ ๖ หลักสังคหวัตถุ ๔ ส่วนหลักธรรมสำหรับลูกจ้างประกอบด้วย หลักอิทธิบาท ๔ และหลักธรรมในทศ ๖ เช่นเดียวกัน

๒. สภาพปัญหาและอุปสรรคประกอบไปด้วย (๑) ปัญหาทั้งนายจ้างและลูกจ้างไม่ได้นำเกณฑ์วัดมาตรฐานฝีมือแรงงานมาใช้ในการจ้างงาน (๒) นายจ้างกำหนดค่าจ้างไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานกระทรวงแรงงาน(๓) การบังคับใช้กฎหมายยังไม่มีประสิทธิภาพในการคุ้มครองแรงงาน แรงงานยังทำงานเสี่ยงอันตราย และงานที่ทำไม่มั่นคง อีกทั้งรายได้ที่ไม่มั่นคงต่อการยังชีพ (๔) ขาดความร่วมมือระหว่างองค์กรภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง (๕) การมีแรงงานต่างด้าวที่ผิดกฎหมายเข้ามาแย่งชิงตลาดแรงงานนอกระบบด้วยค่าจ้างแรงงานที่ถูกกว่าแรงงานนอกระบบที่เป็นคนไทย

๓. รูปแบบการส่งเสริมการจ้างงานนอกระบบตามหลักพุทธธรรมควรเป็นรูปแบบการส่งเสริมแบบพหุภาคี กล่าวคือ เป็นความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ ประกอบไปด้วย ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ภาคนายจ้าง ภาคแรงงาน รวมทั้งองค์กรภาคพระพุทธศาสนา ร่วมมือกันดำเนินการแก้ไขปัญหา และพัฒนาคุณภาพแรงงานนอกระบบ ให้มีทักษะ มีจิตสำนึกรับผิดชอบสังคม มีคุณธรรม จริยธรรมในการจ้างงาน เพื่อให้ทุกภาคส่วนมีการส่งเสริมคุณภาพชีวิตการทำงาน รวมทั้งค่าจ้างสวัสดิการ แหล่งที่อยู่อาศัย แก่ลูกจ้างนอกระบบอย่างมีเมตตาธรรม

คำสำคัญ: การจ้างงาน แรงงานนอกระบบ หลักพุทธธรรม

ABSTRACT

The objective of this study were 1) to study the characteristics of the promotion model of informal employment by Theories of Employment and Buddhadhamma 2) to study the problems and obstacles of the promotion model of informal employment by Buddhadhamma 3) to propose a model for promotion of informal employment based on the Buddhist principle.

The research method was the mixed method research. Qualitative method was the main method supported by the quantitative method. For the qualitative research method, the data were collected by non-participatory observation, In-Depth- Interview and Focus Group Discussion with 34 key Informants and

participants; 20 of them selected from informal employment sector in Bangkok, 8 from the employers, 4 from government offices, and 2 monks, purposefully selected. As for the quantitative research method, the data were collected by questionnaires with the reliable level at 0.96 and IOC value at 0.6 Statistics used for the data analysis were percentage, mean and standard deviation.

Findings were as follows:

1. The characteristics of the promotion of informal employment were that the nature of employment consisted of free styles, no official record, using verbal negotiation, daily employment, unfair payment and unstable incomes. The Buddhist Principle for promotion of the informal employment consisted of Four Brahmavivara, Six Direction, Four Sangahavattthu, for the employer consisted of Four Iddhipada 2. The problems and obstacles of informal employment were (1) informal workers and employee not using the standardized measure for skill. (2) wages in hiring not use to the minimum standard depending on negotiation (3) ineffective law resulting in the risks and lacking of workers, right protection, working stability, insufficient incomes for living (4) lack of cooperation among the involved agencies and (5) the competition from unlawful foreign workers.

3. A model for Promotion of Informal Employment Based on the Buddhist Principle. Should be a plural sector promotion; namely the participation among various sectors; state, employers, and informal sector and Buddhist Organization. These sectors had to work together to resolve the problem and develop quality of informal employment to have skill, social responsibility, morality, including the promotion of quality of work life, wages and welfare, and habitats to kindness for informal sector.

Keywords: Employment, Informal sector, Buddhist Principle.

๑. บทนำ

แรงงานมนุษย์จึงเป็นกลไกสำคัญต่อการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง แม้ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีส่งผลให้มีการนำเครื่องจักรกลมาใช้ทำการผลิตแทนแรงงานมากขึ้น เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างการจ้างงานทั้งใน

ภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ ส่งผลให้การผลิตและสภาพการจ้างงานมีความยืดหยุ่นและไม่เป็นทางการ แต่แรงงานก็ยังมีค่าสำคัญทั้งภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตรกรรม เพราะแรงงานถือเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญไม่น้อยกว่าปัจจัยการผลิตอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยทางด้านวัตถุดิบ เงินที่ดิน อุปกรณ์ เครื่องจักร ทรัพยากรทางธรรมชาติ และเทคโนโลยี ฯลฯ

แรงงานนอกระบบ (Informal Workers) เป็นแรงงานที่มีการจ้างงานแบบที่ไม่ได้รับบันทึกอยู่ในฐานข้อมูลแรงงานภาครัฐ สภาพการจ้างงานที่ไม่แน่นอนยากแก่การระบุว่าใครคือนายจ้าง ใครคือลูกจ้าง และยากแก่การควบคุมดูแลด้วยกฎหมายหรือระเบียบอื่นๆ ของสังคม ไม่ได้อยู่ในความคุ้มครองของกฎหมาย^๑ เป็นแรงงานขนาดใหญ่ในตลาดแรงงานที่ครอบคลุมผู้ประกอบการอาชีพรับจ้างทั่วไป รับจ้างทำของ ผู้ประกอบอาชีพอิสระอื่นๆ^๒ มีจำนวนมากถึง ๒ ใน ๓ ของกำลังแรงงานในประเทศ ในส่วนกรุงเทพมหานครมีประมาณ ๑.๒๙ ล้านคน มากเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ^๓ การพยายามของภาครัฐที่จะแก้ไขปัญหาแรงงานนอกระบบที่เกิดขึ้นในเชิงนโยบาย แต่ทางปฏิบัติการจ้างงานในแรงงานนอกระบบยังมีความเหลื่อมล้ำกันระหว่างค่าจ้างและการทำงาน ปัญหาในข้อตกลงข้อแลกเปลี่ยนที่ไม่เป็นธรรมระหว่างนายจ้าง และลูกจ้าง รวมไปถึงคุณภาพชีวิตในการทำงาน และความไม่มั่นคงในอาชีพและรายได้เป็นสำคัญ หลักธรรมที่สอดคล้องกับการจ้างงาน คือ หลักอคติธรรม ๔ หลักพรหมวิหาร ๔ หลักทศ ๖ หลักสังคหวัตถุ ๔ และ หลักอิทธิบาท ๔ ที่ผู้วิจัยสนใจนำมาศึกษาถึงการนำมาใช้ส่งเสริมในการจ้างงานที่จะเป็นแนวทางให้เกิดการจ้างงานที่เป็นธรรม และก่อให้เกิดดุลยภาพในสังคม นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองในที่สุด

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเน้นและให้ความสำคัญกับรูปแบบการส่งเสริมการจ้างงานนอกระบบด้วยหลักพุทธธรรมดังกล่าว โดยนำมาใช้ศึกษากับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการจ้างงานแรงงานนอกระบบที่ต่างมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันทางสังคม คือ ภาครัฐ ผู้จ้างงาน และแรงงานนอกระบบ และภาคส่วนอื่นๆที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยการนำหลักพุทธธรรมผสมผสานกับทฤษฎีต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดรูปแบบการส่งเสริมการจ้างงานนอกระบบที่ดี เกิดความเป็นธรรมด้วยกันทั้งผู้จ้างและผู้ถูกจ้าง นำมาซึ่งคุณภาพชีวิตการทำงาน เชื่อมโยงอย่างมีดุลยภาพนำไปสู่ความสงบสุขของสังคมในที่สุด

^๑ธีระ สนิเดชาภิรักษ์และคณะ, “ความพร้อมของแรงงานนอกระบบกับการเป็นสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย”, รายงานวิจัย, (คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์., ๒๕๕๔), หน้า ๔๓.

^๒นิรมล นีราทร และคณะ, “แผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแรงงานนอกระบบ”, รายงานวิจัย, (สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕.

^๓พานิช จิตรแจ้ง, ข่าวกระทรวงแรงงาน, โครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการรูปแบบ (Model) การบริหารจัดการแรงงานนอกระบบเพื่อขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแรงงานนอกระบบ พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙ของกรุงเทพมหานคร (กทม.), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.thaigov.go.th/th/news-ministry/> [๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๕].

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาลักษณะการส่งเสริมการจ้างงานนอกระบบตามทฤษฎีการจ้างงานและหลักพุทธธรรม

๒.๒ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคของการส่งเสริมการจ้างงานนอกระบบ

๒.๓ เพื่อเสนอรูปแบบการส่งเสริมการจ้างงานนอกระบบด้วยหลักพุทธธรรม

๓. ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตการวิจัยออกเป็น ๔ ด้าน ได้แก่

๑) ขอบเขตด้านเนื้อหาที่กำหนดประเด็นหลัก คือ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจ้างงาน แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับระบบคุณภาพการจ้างงาน แนวคิดเกี่ยวกับงานที่มีคุณค่า แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงาน ข้อมูลเกี่ยวกับแรงงานนอกระบบ หลักธรรมที่เหมาะสมกับการส่งเสริมการจ้างงานแรงงานนอกระบบ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กรอบแนวคิดการวิจัย

๒) ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แบ่งเป็น การวิจัยเชิงคุณภาพใช้ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ตัวแทนแรงงานนอกระบบในกรุงเทพมหานครจำนวน ๒๔ คน ตัวแทนนายจ้างจำนวน ๗ คน ตัวแทนหน่วยบริหารงานภาครัฐจำนวน ๒ คน ตัวแทนผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนาจำนวน ๒ รูป และการวิจัยเชิงปริมาณจากประชากร ๑.๒๙ ล้านคน วิธีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยสูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้กลุ่มตัวอย่าง ๔๐๐ คน

๓) ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาการจ้างงานแรงงานนอกระบบในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยเจาะจงเลือกพื้นที่ที่มีการจ้างงานนอกระบบจำนวนมาก และสังเกตเห็นได้ชัดเจนในเขตคลองสามวา และเขตคลองเตย

๔) ขอบเขตระยะเวลา ศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือนมกราคม ๒๕๕๗ ถึงเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ รวมระยะเวลา ๑๔ เดือน

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Method Research) ด้วยการนำวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มาเป็นวิธีการหลัก และมีวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มาสนับสนุน ดังนี้ คือ

๑) วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย การรวบรวมข้อมูลทางเอกสาร การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมโดยผู้วิจัย การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม

๒) รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งใช้เทคนิคการวิจัยแบบสำรวจ โดยการแจกแบบสอบถาม

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเชิงเอกสาร การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึกนายจ้างและลูกจ้างจำนวน ๒๕ คน และการสนทนากลุ่มจำนวน ๑๒รูป/คน โดยกำหนดแนวคำถามการวิจัย จากข้อมูลเชิงเอกสาร การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการจัดการสนทนากลุ่ม และหาข้อสรุปร่วมของข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยวิธีการตอบแบบสอบถาม โดยการนำข้อมูลจากการสังเคราะห์เชิงคุณภาพ ในการสัมภาษณ์นำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสาระสำคัญของรูปแบบการส่งเสริมการจ้างงานนอกระบบด้วยหลักพุทธธรรม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดย 6' C. Technic Analysis ของ นภัทร์ แก้วนาค (๒๕๕๕)^๔ โดยกำหนดมโนทัศน์ (Context) สาระสำคัญ (Content) การจำแนกประเด็นของข้อมูลที่สำคัญ (Classify) การจัดหมวดหมู่ (Category) การจัดกรอบความคิด (Conceptualize) การแปลความ หรือตีความข้อมูล (Communication)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ และหาค่าทางสถิติต่างๆ โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D.(Standard Deviation)

๕. ผลการวิจัย

๑. ข้อมูลทั่วไปของแรงงานนอกระบบในเขตกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่เป็นเพศชายจำนวน ๒๖๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๕ อายุ ๔๑ - ๕๐ ปีจำนวน ๑๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐ การศึกษาระดับประถมศึกษาจำนวน ๑๘๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๒๕ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ๑๐,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๒๗๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๒๕ ลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นห้องเช่าจำนวน ๒๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๕๐ ลักษณะการจ้างงานเป็นรายวันจำนวน ๓๖๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๒.๒๕ การดำรงชีพจากรายได้ไม่พอเพียงกับการครองชีพ ๓๖๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๒

๒. ลักษณะการจ้างงานแรงงานนอกระบบกรุงเทพมหานคร มีวิธีการจ้างงานมีอิสระไม่มีการบันทึกอย่างเป็นทางการ ใช้การเจรจาต่อรองด้วยวาจา การจ้างงานเป็นแบบรายวัน โดยยังมี

^๔ น.นภัทร์ แก้วนาค, หลักการการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ 6' C. Technic Analysis, เอกสารประกอบการสอน, วิทยาลัยการทัพอากาศ, ๒๕๕๕, เอกสารอัดสำเนา.

ความได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างกัน และความไม่สมดุลกันระหว่างค่าจ้าง/สวัสดิการและเนื้อหาของงาน ระยะเวลาที่ทำงาน การจ้างงานเป็นเพียงการยึดถือแห่งสัจจะวาจาที่ให้ไว้ในข้อตกลงซึ่งกันและกัน และความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง หากต่างฝ่ายต่างปฏิบัติตามข้อตกลงส่งผลต่อความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ส่งผลต่องานที่มีคุณค่า(Decent Work) เป็นการสร้างโอกาสในการจ้างงานในคราวต่อไป ทั้งนี้ทั้งนั้นลูกจ้างยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในสิทธิขั้นพื้นฐานในการจ้างงานของตนเอง และยังไม่มีความหมายที่ครอบคลุมคุ้มครองแรงงานนอกระบบ อีกทั้งแรงงานนอกระบบยังไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาการทำงาน และสภาพแวดล้อมในการทำงานทำให้เสี่ยงต่ออันตรายต่อการทำงาน การกำหนดเงื่อนไขที่ยังไม่มีมาตรฐานที่ทำให้เกิดความสมดุลระหว่างค่าจ้าง/สวัสดิการ และงานที่ทำ ส่งผลต่อรายได้ที่ไม่เพียงพอในการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ อีกทั้งที่ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการขั้นพื้นฐานส่วนบุคคลและครอบครัวทางด้านร่างกายและจิตใจได้ และยังคงถูกเลือกปฏิบัติเกิดความไม่ยุติธรรมและเสมอภาคในสังคมอีกด้วย

๓. การจ้างงานด้วยหลักพุทธธรรม ด้วยการละซึ่งอคติ ๔ ที่ควรหลีกเลี่ยงด้วยความลำเอียง เพราะรัก เพราะเกลียด เพราะโกรธ เพราะกลัว เพื่อสร้างความดีงามให้กับทั้งฝ่ายนายจ้าง และลูกจ้าง ในการเจรจาต่อรองค่าจ้างแรงงานที่ใช้ความมีเหตุมีผลต่อกันและกัน การรักษาสัญญาจ้างงานที่มีต่อกันโดยตั้งมั่นต่อสัจจะที่มีให้แก่กัน ทำให้ค่าจ้างที่ลูกจ้างได้รับมีความเหมาะสมกับงานที่ทำ เกิดความยุติธรรม สามารถนำไปเลี้ยงชีพได้อย่างพอเพียง ให้เกิดความสมดุลสอดคล้องกับความเป็นจริงที่จะอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี และมีความสุข ส่งผลให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง มีความสุขสงบของสังคมโดยรวม อีกทั้งใช้หลักพรหมวิหาร ๔ คือ มากำกับพฤติกรรมให้เกิดการร่วมมือกันส่งเสริมการดำเนินการจ้างงานที่บริสุทธิ์และปฏิบัติต่อกันโดยชอบนำหลักทศ ๖ มาสานความสัมพันธ์ที่ดี นำหลักสังคหวัตถุ ๔ มาเอื้อเพื่อเอื้อแก่กัน

๒) สภาพปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมการจ้างงานแรงงานนอกระบบด้วยหลักพุทธธรรมพบว่า แรงงานนอกระบบเป็นแรงงานไม่ได้มีการวัดมาตรฐานฝีมือแรงงานจึงมีทั้งแรงงานที่มีฝีมือและไม่ฝีมือปะปนกันไป และการกำหนดค่าจ้างที่ยังไม่เป็นมาตรฐานเดียวกันขึ้นอยู่กับอำนาจการเจรจาต่อรองการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่มีประสิทธิภาพส่งผลต่อการคุ้มครองแรงงานที่ยังไม่มีหลักประกันใดๆเสี่ยงต่ออันตรายที่เกิดจากการทำงานความไม่มั่นคงในการจ้างงาน รายได้ที่ไม่เพียงพอต่อการยังชีพ ด้วยเพราะการขาดความร่วมมือกันขององค์กรภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และยังมีคู่แข่งขันจากแรงงานต่างด้าวที่ผิดกฎหมายอีกด้วย

๓. รูปแบบการส่งเสริมการจ้างงานนอกระบบด้วยหลักพุทธธรรม

๓.๑ รูปแบบการส่งเสริมค่าจ้างและสวัสดิการเชิงพุทธบูรณาการการสร้าง ความยุติธรรมในการกำหนดค่าจ้างแรงงาน ด้วยการประชาสัมพันธ์ให้เข้าใจถึงสิทธิประโยชน์ต่างๆ แก่ผู้ประกันตนของแรงงานเป็นเรื่องสำคัญที่แรงงานนอกระบบยังไม่เข้าใจถึงสิทธิที่ตนเองจะได้รับการคุ้มครอง

และสวัสดิการที่ตนควรจะได้รับ การสร้างความเข้าใจถึงการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำและอัตราค่าจ้างตามมาตรฐานฝีมือ เพื่อให้นายจ้างและลูกจ้างใช้เป็นเหตุผลในการเจรจาตกลงกัน เพื่อให้เป็นมาตรฐานไปในแนวเดียวกัน เพื่อสร้างแรงจูงใจให้แรงงานเกิดการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น มีความจริงใจกำหนดค่าจ้างและงานโดยไม่มีอคติต่อกันจะสามารถฉายภาพของความจริงออกมาปรากฏได้ ในการประกอบการเจรจาตกลงค่าจ้างที่กำหนดทั้งสองฝ่ายจะสามารถอธิบายเหตุผลประกอบการตกลงให้แก่กันและกันได้ได้อย่างสอดคล้องต้องกัน และเป็นไปตามสถานการณ์ความเป็นจริง เป็นการนำเอาหลักพุทธธรรม ในหลักอคติธรรม ๔ และหลักพรหมวิหาร ๔ มาบูรณาการร่วมกับแนวคิด ทฤษฎีทางตะวันตก มาใช้อย่างเหมาะสมกับการจ้างงานในการยุติการขัดแย้ง ยุติความไม่พึงประสงค์ต่อกัน การละซึ่งอคติที่มีต่อกันนำไปสู่การแสวงหาซึ่งความจริง และสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน เกิดค่าจ้างที่มีความเท่าเทียมกันกับงาน การนำหลัก ๓ ส. มาใช้เพื่อให้เกิดการจ้างงานที่เป็นธรรม คือ ส. สิทธิ ส. สุขภาพ ส. และ ส. สวัสดิการ เป็นการช่วยเหลือจากภาครัฐให้เกิดความมั่นคงในการจัดสวัสดิการมาตรฐานสำหรับแรงงานนอกระบบ โดยแต่ละฝ่ายต้องมีความจริงใจต่อกัน และเกิดความสมดุลกันทั้งระบบ อีกทั้งการจ่ายค่าจ้างที่ตรงเวลา และเป็นไปตามข้อตกลง เป็นการรักษาสัจจะที่ให้ไว้ต่อกันอีกด้วย อีกทั้งแรงงานต้องทำงานด้วยความความขยันหมั่นเพียร ตั้งใจจริง รับผิดชอบต่องานที่ทำ อีกทั้งใช้ปัญญาในการทบทวนการทำงานเพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการจ้างงานทั้งฝ่ายที่ตกลงกันได้

๓.๒ รูปแบบการส่งเสริมงานที่มีคุณค่าเชิงพุทธบูรณาการ ด้วยการส่งเสริมจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อผู้อื่นและสังคมโดยรวมด้วยความเมตตาต่อกันปรารถนาให้ลูกจ้างมีการพัฒนาฝีมือที่ได้มาตรฐานและเอื้อต่อการกำหนดค่าจ้างแรงงาน และเป็นการเพิ่มรายได้ในการดำรงชีพ การกรุณาต่อกันด้วยการร่วมกันสร้างโอกาสในการจ้างงาน โดยจัดให้มีการขึ้นทะเบียนแรงงานนอกระบบให้เกิดความสะดวกกับกระทรวงแรงงาน การส่งเสริมให้แรงงานนอกระบบได้เกิดการรวมกลุ่ม การรวมตัวกันเพื่อแสดงถึงตัวตนของแรงงานนอกระบบ มีการส่งเสริมพัฒนาฝีมือแรงงานเป็นการจ้างงานที่มีคุณค่าเหมาะสมกับค่าจ้างที่สมควรได้รับ เป็นการดำเนินการตามนโยบายยกระดับคุณภาพชีวิตและการสร้างทัศนคติที่ดีต่ออาชีพของตนเอง และสร้างความเท่าเทียมกันทั้งในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของทั้งนายจ้างและลูกจ้าง เป็นการแสดงความจริงใจในความเป็นตัวตนของแรงงานนอกระบบ ง่ายในการดำเนินการในการบริหารจัดการของภาครัฐ โดยการจัดทำศูนย์ข้อมูลของแรงงานนอกระบบ ข้อมูลของผู้นำจ้างและข้อมูลของผู้รับจ้างเพื่อร่วมกันสร้างเกราะกันภัยซึ่งกันและกันมีการสร้างค่านิยมร่วมของกลุ่มในการรักษาสัจจะต่อสัญญาที่ตกลงร่วมกันกับนายจ้าง การร่วมกันกำหนดคุณลักษณะของกลุ่มที่ชัดเจนที่แสดงถึงความสุจริตใจ และสร้างความเชื่อมั่นในกลุ่มแรงงานของตนให้กับผู้จ้างงานหรือนายจ้าง การสร้างแรงจูงใจให้กับกลุ่มแรงงานนอกระบบในการให้แรงงานนอกระบบมาขึ้นทะเบียน เพื่อส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่ม และจัดให้มีหน่วยงานเชื่อม

ประสานงาน/อาชีพให้แก่แรงงานนอกระบบ โดยต้องหาผู้นำกลุ่มที่มีความซื่อสัตย์เสียสละ และให้กลุ่มแรงงานเข้ามาด้วยความสมัครใจบริหารแบบช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยกันรับผิดชอบในกลุ่มและตนเอง และควรมีการส่งเสริมให้ตัวแทนแรงงานนอกระบบได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิด กำหนด ยุทธศาสตร์ร่วมกับภาครัฐ ในการส่งเสริมการรวมกลุ่มของแรงงานนอกระบบ อีกทั้งควรสร้างการมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ โดยทุกภาคส่วนเพื่อเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการ ร่วมมือกัน สร้างสรรค์พัฒนางานให้มีคุณค่า เพื่อกำหนดรูปแบบที่เหมาะสมและยั่งยืน

๓.๓ รูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตการทำงานเชิงพุทธบูรณาการ ด้วยการนำเอกลักษณ์ของสังคมไทยที่เป็นสังคมแห่งพระพุทธศาสนามีความเอื้ออาทรกัน ในการปฏิบัติงานหากนายจ้างมีความเมตตาต่อผู้เป็นลูกจ้าง ส่งเสริมการจ้างงานที่มีความสุขใจและสุขภาพ และพ้นจากภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับทั้งนายจ้างและลูกจ้าง มีการสร้างการมีส่วนร่วมหาแนวทางป้องกันอันตรายมีจะเกิดขึ้นจากการทำงาน การคำนึงถึงความปลอดภัยเป็นอันดับแรกของการทำงาน การร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและกลุ่มแรงงานนอกระบบที่ชี้ให้เห็นถึงการคุ้มครองปกป้องแรงงานนอกระบบในอันตรายที่จะเกิดจากการทำงาน มีการตรวจสอบการจ้างงานที่ไม่เป็นธรรมอย่างเข้มแข็ง ป้องกันการไม่ปฏิบัติตามกฎกระทรวง ลดช่องว่างของการนำกฎหมายไปปฏิบัติใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

๖. อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการจ้างงานด้วยหลักพุทธธรรม สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

๑. รูปแบบการส่งเสริมค่าจ้างและสวัสดิการเชิงพุทธบูรณาการ เป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ปัญหาการจ้างงานที่สอดคล้องกับสังคมไทยด้วยคนไทยมีจิตใจที่ดี มีความเอื้อเฟื้อแบ่งปันซึ่งกันและกันนำพาสังคมไทยอยู่ร่มเย็นเป็นสุข การสร้างความยุติธรรมในการกำหนดค่าจ้างแรงงาน การประชาสัมพันธ์ให้เข้าใจถึงสิทธิประโยชน์ต่างๆ แก่ผู้ประกันตนเป็นเรื่องสำคัญ การสร้างความเข้าใจถึงการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำและอัตราค่าจ้างตามมาตรฐานฝีมือ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้แรงงานเกิดการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น ความไม่มื่อคติต่อกันจะสามารถฉายภาพของความจริงออกมาปรากฏได้ การเจรจาตกลงค่าจ้างที่กำหนดทั้งสองฝ่ายจะสามารถอธิบายเหตุผลประกอบการตกลงให้แก่กันและกันได้อย่างสอดคล้องต้องกัน และเป็นไปตามสถานการณ์ความเป็นจริง การยุติการขัดแย้ง ยุติความไม่พึงประสงค์ต่อกัน การละซึ่งอคติที่มีต่อกันนำไปสู่การแสวงหาซึ่งความจริง และสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างนายจ้างและลูกจ้างพิจารณาด้วยเหตุและผล เกิดค่าจ้างที่มีความเท่าเทียมกันกับงาน การนำหลัก ๓ ส. มาใช้เพื่อให้เกิดการจ้างงานที่เป็นธรรม คือ ส. สิทธิ ส.สุขภาพ และ ส. สวัสดิการ เป็นการช่วยเหลือจากภาครัฐให้เกิดความมั่นคงในการจัดสวัสดิการมาตรฐานสำหรับแรงงานนอกระบบ โดยแต่ละฝ่ายต้องมีความจริงใจต่อกัน และ

เกิดความสมดุลกันทั้งระบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของสมศักดิ์ อมรสิริพงศ์^๕ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบและวิธีการจัดสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชนโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชนโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมแบบ “พหุลักษณะ” ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมในลักษณะของการบูรณาการความร่วมมือกันของทุกภาคส่วนทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่อยู่ภายในและภายนอกพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เชื่อมประสานเข้ากับทุนทางสังคม ทรัพยากร ภูมิปัญญาประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น

(๒) รูปแบบการส่งเสริมงานที่มีคุณค่าเชิงพุทธบูรณาการ เป็นการนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการในการส่งเสริมจ้างงานแรงงานนอกระบบด้านงานที่มีคุณค่า ด้วยการส่งเสริมจิตสำนึก ความรับผิดชอบทั้งภารกิจหน้าที่ของตนเองและต่อผู้อื่นและสังคมโดยรวมด้วยความเมตตากรุณาต่อกันตามหลักพรหมวิหาร ๔ การส่งเสริมจัดให้มีการขึ้นทะเบียนแรงงานนอกระบบ ให้เกิดความสะดวกกับกระทรวงแรงงาน การส่งเสริมให้แรงงานนอกระบบได้เกิดการรวมกลุ่ม การรวมตัวกันเพื่อแสดงถึงตัวตนของแรงงานนอกระบบ มีการส่งเสริมพัฒนาฝีมือแรงงานเป็นการจ้างงานที่มีคุณค่าเหมาะสมกับค่าจ้างที่สมควรได้รับ เป็นการดำเนินการตามนโยบายยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน แรงงานไทยจะถูกยอมรับว่าเป็นผู้มีฝีมือ แต่มีอคติกับงานที่มีลักษณะ 3D ไม่ทำ ซึ่งแรงงานไทยควรปรับเปลี่ยนทัศนคติต่องานที่ทำ ควรมีการส่งเสริมการจ้างงาน ในการสร้างค่าจ้างแรงงานที่พอเพียงในการดำรงชีพและเป็นที่ต้องการของนายจ้างในการทำงาน หลักธรรมทั้งสองหลักนี้เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมความเท่าเทียมกันทั้งในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของทั้งนายจ้างและลูกจ้าง เป็นการแสดงความจริงใจในความเป็นตัวตนของแรงงานนอกระบบ ง่ายในการดำเนินการในการบริหารจัดการของภาครัฐ โดยการจัดทำศูนย์ข้อมูลของแรงงานนอกระบบ ข้อมูลของผู้จ้างงานและผู้รับจ้าง มีการสร้างค่านิยมร่วมของกลุ่มในการรักษาสิทธิจะต่อสัญญาที่ตกลงร่วมกันกับนายจ้าง การร่วมกันกำหนดคุณลักษณะของกลุ่มที่ชัดเจนที่แสดงถึงความสุจริตใจ และสร้างความเชื่อมั่นในกลุ่มแรงงานของตนให้กับผู้จ้างงานหรือนายจ้าง การสร้างแรงจูงใจให้กับกลุ่มแรงงานนอกระบบ ในการให้แรงงานนอกระบบมาขึ้นทะเบียน เพื่อส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่ม และจัดให้มี หน่วยงานเชื่อมประสานงาน/อาชีพให้แก่แรงงานนอกระบบ โดยต้องหาผู้นำกลุ่มที่มีความซื่อสัตย์เสียสละ และให้กลุ่มแรงงานเข้ามาด้วยความสมัครใจบริหารแบบช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยกันรับผิดชอบในกลุ่มและตนเอง และควรมีการส่งเสริมให้ตัวแทนแรงงานนอกระบบได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิด กำหนด

^๕ สมศักดิ์ อมรสิริพงศ์, “รูปแบบและวิธีการจัดสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชนโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”, รายงานวิจัย, (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๕๕), หน้า ๒๕.

ยุทธศาสตร์ร่วมกับภาครัฐในการส่งเสริมการรวมกลุ่มของแรงงานนอกระบบ อีกทั้งควรสร้างการมีส่วนร่วม ร่วมคิดร่วมทำ ทุกภาคส่วนเพื่อเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการร่วมกัน เพื่อกำหนดรูปแบบที่เหมาะสมและยั่งยืน สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของโชคชัย สุทธาเวชและคณะ^๖ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ตัวแบบทางสายกลางของแรงงานสัมพันธ์ไทย” พบว่า ทฤษฎีทางสายกลางของการแรงงานสัมพันธ์ไทย เป็นตัวแบบทางสายกลางของการแรงงานสัมพันธ์ไทย ได้แก่ ๑) ตัวแบบสถาบันขององค์กรที่เกี่ยวข้อง คือ ตัวแบบหน่วยงานทางราชการ องค์กรนายจ้าง และองค์กรลูกจ้าง ๒) ตัวแบบกระบวนการและกลไกการมีส่วนร่วม คือ การเจรจาต่อรองร่วม การร้องทุกข์ และการมีส่วนร่วมต่างๆ ของฝ่ายแรงงานกับฝ่ายจัดการ ๓) ตัวแบบการจัดการระดับแรงงานสัมพันธ์ คือ ระดับสถานประกอบการ ระดับกลางและระดับชาติ ๔) ตัวแบบในเชิงรูปแบบแรงงานสัมพันธ์ คือ ทวิภาคี ไตรภาคี และพหุภาคี

๓. รูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตการทำงานเชิงพุทธบูรณาการ เป็นการบูรณาการหลักพุทธธรรมมาส่งเสริมในการจ้างงานแรงงานนอกระบบในด้านคุณภาพชีวิตการทำงาน นำความเป็นสังคมไทยเป็นสังคมแห่งพระพุทธศาสนามีความเอื้ออาทรกันในการปฏิบัติงานมีความเมตตา กรุณาซึ่งกันและกัน ผลที่ได้รับคือการจ้างงานที่มีความสุขใจและสุขกาย และพ้นจากภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับทั้งนายจ้างและลูกจ้าง ในการสร้างการมีส่วนร่วมร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและกลุ่มแรงงานนอกระบบที่ชี้ให้เห็นถึงการคุ้มครองปกป้องแรงงานนอกระบบในอันตรายที่จะเกิดจากการทำงาน มีการตรวจสอบการจ้างงานที่ไม่เป็นธรรมอย่างเข้มแข็ง ป้องกันการไม่ปฏิบัติตามกฎกระทรวง ลดช่องว่างของการนำกฎหมายไปปฏิบัติใช้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของชวพรพรรณ จันทร์ประสิทธิ์และคณะ^๗ ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการสร้างเสริมสุขภาพและลดภาวะเสี่ยงจากปัจจัยคุกคามสุขภาพในการทำงานในอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้: การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่า รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพและลดความเสี่ยงจากปัจจัยคุกคามสุขภาพในการทำงานประกอบด้วย ๑) การจัดอบรมความปลอดภัยเชิงปฏิสัมพันธ์มุ่งสร้างศักยภาพหัวหน้าคนงานในการสื่อสารความเสี่ยงและความสำคัญของการใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล และ ๒) การพัฒนาข้อปฏิบัติและกฎระเบียบความปลอดภัยในการทำงาน การประเมินผลการดำเนินการในระยะ ๒ เดือนและ ๓ เดือน ภายหลังจากดำเนินการแก้ไขปัญหา พบว่า

^๖ โชคชัย สุทธาเวช และคณะ, ตัวแบบทางสายกลางของการแรงงานสัมพันธ์ไทย, รายงานการวิจัย, (สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน: กระทรวงแรงงาน, ๒๕๕๒), หน้า ๕๒.

^๗ ชวพรพรรณ จันทร์ประสิทธิ์, รศ.ดร.และคณะ, “การพัฒนาแบบการสร้างเสริมสุขภาพและลดภาวะเสี่ยงจากปัจจัยคุกคามสุขภาพในการทำงานในอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้: การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม”, รายงานวิจัย, (คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่: สนับสนุนทุนโดยสำนักงานประกันสังคม, ๒๕๕๖), หน้า ๑๕.

คนทำงานมีการสวมใส่ปลั๊กอุดหูขณะทำงานอย่างสม่ำเสมอเพิ่มขึ้น ขณะที่คนทำงานสวมใส่ผ้าปิดปากปิดจมูกอย่างสม่ำเสมอเพิ่มขึ้น

๗. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ การจ้างงานแรงงานนอกระบบควรกำหนดเป้าหมายสูงสุดของแบบอย่างที่ดีของสังคมไทยและในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของนายจ้างและลูกจ้าง อีกทั้งช่วยจัดทุกข์ และสร้างประโยชน์สุขร่วมกันของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

๑.๒ การจ้างงานในแรงงานนอกระบบควรมีเป้าหมายระดับกลางที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผลประโยชน์แก่สังคมและคุณภาพชีวิตของประชาชน

๑.๓ การจ้างงานแรงงานนอกระบบควรมีเป้าหมายระดับพื้นฐานที่พึงจะบรรลุผลประโยชน์ ๒ ประการ คือ การจ้างงานที่นำไปสู่ความสำเร็จของผู้ประกอบการ และการจ้างงานนอกระบบที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานอย่างสูง

๑.๔ การมีกลไกหรือระบบการมีส่วนร่วมตัดสินใจในการบริหารกิจการในระดับนโยบายระหว่างผู้แทนนายจ้าง และกับผู้แทนแรงงานนอกระบบ มีการปรึกษาหารือร่วมระหว่างผู้แทนนายจ้าง และผู้แทนแรงงานนอกระบบ

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๒.๑ การส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญของแรงงานนอกระบบ

๒.๒ การส่งเสริมให้นายจ้างและลูกจ้างตระหนักรู้ถึงความร่วมมือกันเพื่อสานประโยชน์ให้เกิดขึ้นทั้งสองฝ่าย มีการจัดกิจกรรมที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่มของแรงงานนอกระบบ มีการลงทะเบียนแรงงานนอกระบบ และจัดเวทีเพื่อสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง

๒.๓ การส่งเสริมให้เกิดการตระหนักรู้ รับผิดชอบในหน้าที่ที่ควรปฏิบัติของนายจ้างและลูกจ้างตามกฎหมายควบคู่กับหลักศีลธรรม

๓. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๓.๑ รูปแบบการบริหารจัดการการจ้างงานแรงงานนอกระบบด้วยหลักพุทธธรรมของภาครัฐ

๓.๒ รูปแบบการส่งเสริมการจ้างงานแรงงานนอกระบบด้วยหลักพุทธธรรมระดับไตรภาคี

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) วิทยานิพนธ์/รายงานวิจัย:

ชวพรพรรณ จันทร์ประสิทธิ์, รศ.ดร.และคณะ. “การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพและลดภาวะเสี่ยงจากปัจจัยคุกคามสุขภาพในการทำงานในอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้: การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม”. รายงานวิจัย. คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่: สนับสนุนทุนโดยสำนักงานประกันสังคม, ๒๕๕๖.

โชคชัย สุทธาเวช และคณะ. ตัวแบบทางสายกลางของการแรงงานสัมพันธ์ไทย. รายงานการวิจัย. สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน: กระทรวงแรงงาน, ๒๕๕๒.

ธีระ สิ้นเดชาธิษณ์และคณะ. “ความพร้อมของแรงงานนอกระบบกับการเป็นสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย”. รายงานวิจัย. คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔.

นิรมล นิราทร และคณะ. “แผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแรงงานนอกระบบ”. รายงานวิจัย. สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน, ๒๕๕๐.

สมศักดิ์ อมรสิริพงศ์ “รูปแบบและวิธีการจัดสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”. รายงานวิจัย. กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๕๕.

(๒) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่:

นอ.นภัทร์ แก้วนาค. หลักการการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ 6' C Technic Analysis. เอกสารประกอบการสอน วิทยาลัยการทัพอากาศ, ๒๕๕๕.

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์/เว็บไซต์:

พานิช จิตรแจ้, ข่าวกระทรวงแรงงาน. โครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการรูปแบบ (Model) การบริหารจัดการแรงงานนอกระบบเพื่อขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแรงงานนอกระบบพ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙ของกรุงเทพมหานคร (กทม.). [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.thaigov.go.th/th/news-ministry/> [๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๕].

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Book:

Walter F. Buckley. *Sociology and Modern Systems Theory*. New Jersey: Englewood Cliffs, 1967.

Peter Checkland. *Systems Thinking, Systems Practice*. Chichester: John Wiley & Sons, Ltd, 1997.

การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓
Leadership Development According to Buddhadhamma
of the Personnels of Phrapiriyattitham Schools,
General Education Section, Group 3

วันทนา เนาวิวัน*
ผศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช**
น.อ.ดร.นภัทร์ แก้วนาค***

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมและทฤษฎีทางตะวันตกภาวะผู้นำของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓ ๒) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาทั่วไปและคุณลักษณะภาวะผู้นำของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓ และ ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓ ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน ๑๘ รูป/คน เลือกแบบเจาะจงจากผู้ทรงคุณวุฒิ เครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ตัวต่อตัว วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ และจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ จากผู้มีส่วนร่วม ในการสนทนา จำนวน ๑๒ รูป/คน เลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ๑๕๖ รูป/คน เป็นผู้บริหาร ๒๑ รูป/คน ผู้ปฏิบัติงาน ๑๓๕ รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลวิจัยพบว่า

๑. แนวคิดภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมและทฤษฎีทางตะวันตกของภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓ พบว่า ๑) คุณลักษณะภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมด้าน หลักปาปนิกรธรรม ๓ รองลงมาคือสังฆโสภณสูตร อันดับที่สามคือคุณธรรม

*วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย e-mail: Wanthana_ao@hotmail.com

** อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

*** อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

อนาถบิณฑิกะเศรษฐี และด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ๒) กระบวนการและวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำที่มีผลต่อการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การเข้ารับการอบรมสัมมนาภาวะผู้นำ การศึกษาดูงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรมที่มีการบริหารจัดการที่ดีและมีผู้นำที่ได้รับการยกย่อง เชิดชูเกียรติหรือเป็นที่รู้จักกันดีและการกระจายอำนาจภาวะผู้นำในลักษณะการประสานความร่วมมือ

๒. สภาพปัญหาทั่วไปและคุณลักษณะภาวะผู้นำของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓ ๑) ด้านบุคลากร พบว่าบุคลากรขาดความมั่นคงในวิชาชีพครู สวัสดิการไม่เท่าเทียมบุคลากรภาครัฐ อัตราการเข้าออกบ่อยทำให้ขาดความต่อเนื่องในการปฏิบัติงาน ๒) ด้านงบประมาณ งบประมาณหลักของโรงเรียนมาจากค่างบบุคตหนุนเฉลี่ยรายหัวต่อนักเรียน เมื่อนักเรียนมีจำนวนน้อยจึงทำให้มีงบประมาณหมุนเวียนน้อย ซึ่งเป็นปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการ และ ๓) ด้านการบริหารงานของผู้บริหาร ผู้บริหารหลักคือเจ้าอาวาสแม้จะมีคณะกรรมการบริหาร แต่มีภารกิจสงฆ์มาก จึงทำให้การบริหารขาดความคล่องตัว และคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมพบว่า มีความเสียสละ ความเอื้อเฟื้อ เมตตา กรุณา มีวิสัยทัศน์ มีมนุษยสัมพันธ์ มีความรับผิดชอบ ความทุ่มเทในการทำงาน และการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม

๓. ส่วนรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพบว่าอันดับแรก หลักธรรมด้านหลักปาปนิกรธรรม ๓ ในด้านจักขุมา (การมีวิสัยทัศน์ที่ดี) ด้านวิรุโร (ด้านความชำนาญในงาน ความเป็นมืออาชีพ) และด้านนิสสัยสัมปโน (การสร้างความสัมพันธ์ ความเข้าใจอันดี ตลอดจนการสร้างสรรคทางสังคม โดยอาศัยทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์) รองลงมาคือสังขโสภณสูตร ด้านวิสารโท (เป็นผู้แก้แค้น เป็นผู้อาจในการเผชิญปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น) ด้านวินีโต (เป็นผู้มีระเบียบวินัยดี มีความเรียบร้อยในกิจการงานที่ได้รับมอบหมาย) ด้านวิยัตโต (การเป็นผู้มีปัญญา มีความรอบรู้และมีความฉลาดหลักแหลมในการปฏิบัติงาน) ด้านธัมมานุสุมปฏิปันโน (ผู้ปฏิบัติธรรม รักษาความถูกต้องในสิ่งที่ถูกที่ควร) และด้านพหุสุโต (เป็นผู้มีความรู้ศึกษาความทรงจำ ผู้ที่ได้รับการศึกษามาก) อันดับที่สามคือคุณธรรมอนาถบิณฑิกะเศรษฐี การมีความซื่อสัตย์ สุจริต และขยันสติปัญญาเป็นเลิศ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และด้านความเสียสละ และภาวะผู้นำตามทฤษฎีตะวันตก ได้แก่ ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การให้อิสรภาพในการทำงาน การกระตุ้นให้มีความคิดที่ดีในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การเป็นแบบอย่างสันติภาพและสิทธิมนุษยชนและต้องการให้ผู้นำมีความยุติธรรมเสมอภาคในการปฏิบัติงาน ต้องมีความกล้าหาญในการเปลี่ยนแปลง โดยนำมาซึ่งจริยธรรม การเปลี่ยนแปลงอย่างมีนวัตกรรมเพื่อความเหนือกว่าภายใต้การยึดหยุ่น ปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ของโรงเรียน อันนำมาซึ่งความอยู่รอด รวมทั้งนอกจากนี้ผู้นำต้องรู้จักใช้หลักพุทธธรรมในการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ตนเองด้วย

คำสำคัญ : การพัฒนาภาวะผู้นำ หลักพุทธธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ABSTRACT

The objectives of this research were to study the leadership theory according to Buddhaddhamma and that of the Western of personnels of Phrapiriyattitham Schools, General Education Section, Group 3, to study the general problems and the specific characteristics of the personal leadership By Buddhaddhamma of Phrapiriyattitham Schools, General Education Section, Group ๓, and to propose the model of personal leadership development By Buddhaddhamma for Phrapiriyattitham Schools, General Education Section, Group 3. Methodology was the mixed methods between qualitative and quantitative research. The qualitative research collected data from 18 key informants, purposefully selected from experts by structured In-depth Interview, collecting data by face-to-face interviewing, analyzing data by descriptive interpretation. Data were also collected from focus group discussion from 12 participants, analyzing data by descriptive interpretation. The quantitative research collected data with questionnaires from 156 samples who were 21 administrators and 135 practitioners Analyzing data by frequency, mean and standard deviation.

The findings:

1. The concept of leadership by Buddhaddhamma and Western theory of administrators of Pariyattidhamma Schools, General Education Section, Group 3 was that; 1) The characteristics of leadership according to Papanikadhamma were at high level, secondly the Sanghasopanasutta, thirdly the characteristic of leadership of Anathapintika millionaire and the leadership for change. 2) Process of leadership development for effective working consisted of seminar and workshop and study tour. Pariyattidhamma Schools, General Education Section, had good administration and administrators were praised and honored. There was empowerment in form of coordination and cooperation.
2. The general problems and leadership of Pariyattidhamma Schools Group 3 were the problems of 1) Personnel finds that no stability for their lives, no welfare when compare between government officer 2) Budget its come from the number of students that is the barrier for administration and 3) Administration finds that most of them they are monks, they have many function to do, it is not available for working.

The leadership of Pariyattidhamma Schools, General Education Section, Group 3 was that the administrators sacrificed and were helpful, kind, with loving kindness, vision, good relationship, responsibility and participative administration.

3. The model of personnel leadership development of Phrapariyattidhamma Schools, General Education Section, Group 3. The first were that Papanikadhamma; Chakhuma, good vision, Vithuro, skillfully work at professional level, Nissayasampanno, good relationship and good understanding, society creation powered by good human relationship was the most suitable. Secondly, Sangkhasophanadhamma; Visaratho, valiant and brave to face the problems, Vinito; good moral discipline, Viyatto; intellectual, wisdom and knowledge to work wisely, Dhammanudhammapatipanno; righteous practice at all circumstance and Phahusutto; learned, knowledgeable person with good memory. Thirdly, the characteristic leadership of Anathabhindhika millionaire; virtue, honesty kindness, diligence, wisdom and sacrifice. As for the leadership according to the Western leadership theory was the leadership for change, giving freedom to followers to work, encouraging followers to work effectively and efficiently, acting as a role model of peace and human right, being fair and just in working, being brave to change for the ethical standards and innovation for the betterment under the fluctuated situations and appropriateness to the environment of the School for survival. The leaders must apply Buddhadhamma in administration to create trust and faith for oneself.

Keyword: Leadership Development According, Buddhadhamma of Phrapariyattitham Schools, General Education Section

๑. บทนำ

การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม คล้ายโรงเรียนสามัญทั่วไป แต่จัดการศึกษาเน้นพระพุทธศาสนา กับสามเณร ข้อจำกัดด้านขนาดบุคลากร หวังที่จะมีผู้บริหารลักษณะมืออาชีพเป็นสำคัญ ปัญหาปัจจุบันของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตั้งแต่การมีกฎหมายกำหนดให้มีการบริหารจัดการศึกษาเป็นวิชาชีพชั้นสูง และมีมาตรฐานวิชาชีพ การยกระดับการศึกษา แต่ไม่เป็นที่ยอมรับจากสังคม อัตลักษณ์ของการจัดการศึกษา และการจัดการศึกษาที่ยัง

อนุชิต วรรณสุทธิ, “การศึกษาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในอนาคต”, รายงานวิจัย. (บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์, ๒๕๕๘), หน้า ๕๓.

ไม่มี ทิศทางการพัฒนา การสร้างพันธสัญญาการดำเนินงานและการจัดการศึกษาเพื่อการสร้างศาสนทายาทที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างเป็นรูปธรรม ปัญหาของระบบการศึกษาไทยไม่ได้เกิดจากการขาดทรัพยากร แต่เป็นปัญหาการใช้ทรัพยากรอย่างไม่มีประสิทธิภาพ^๒ ผลคะแนนการทดสอบมาตรฐานของนักเรียนไทยทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติกลับมีแนวโน้มลดต่ำลง” ปัญหาครูในโรงเรียนปริยัติธรรม ไม่ได้เป็นข้าราชการหรือลูกจ้างของรัฐ มีการเข้าออกเป็นประจำ ส่งผลให้การศึกษามิต่อเนื่อง จึงเสนอให้โรงเรียนเข้าระบบ มีการพิจารณาถึงยุทธศาสตร์และมาตรการในการแก้ไขปัญหการศึกษา เกิดปัญหาความไม่ต่อเนื่องขาดคุณภาพ ปัญหาเกี่ยวกับผู้นำมักเกิดขึ้นในสังคม ผู้นำบริหารงานอย่างไม่มีเอกภาพ ไม่มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ใช้อำนาจโดยมิชอบ เพื่อแสวงหาผลประโยชน์แก่ตนและพวกพ้อง และยึดหลักประโยชน์นิยมเป็นใหญ่โดยไม่คำนึงถึงความอยู่รอดขององค์กรหรือคนในสังคมส่วนใหญ่ เมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมทำให้เกิดสภาพการณ์ของสภาวะผู้ที่ไม่พึงประสงค์เกิดขึ้นในสังคมกล่าวคือ เป็นปัญหาเกี่ยวกับการขาดซึ่งคุณธรรม จริยธรรมเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของการเป็นผู้นำที่ดี จึงทำให้กลไกของการบริหารงานล้มเหลว ซึ่งย่อมมีผลกระทบต่อความเสื่อมและความเจริญขององค์กรนั้น ๆ

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงควรศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากลุ่ม ๓ เพื่อหารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่เหมาะสมตามยุคสมัยปัจจุบัน เนื่องจากผู้จัดการหรือผู้บริหารโรงเรียนมาจากบุคลากรทั้งจากฆราวาส พระสงฆ์ ก่อให้เกิดความแตกต่างกันในการบริหารงานไม่ว่าด้านงบประมาณหรือจำนวนนักเรียนที่น้อยลงในแต่ละปีการศึกษา รวมทั้งข้อจำกัดในการบริหารงานด้านวิชาการการขาดนักศาสนการที่มาสอนนักเรียนส่งเสริมคุณภาพการศึกษากับนักเรียนตามกลุ่มสาระ ให้บรรลุตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ครูประจำ/ครูพิเศษ ที่หายากบางท่านสอบบรรจุเข้ารับราชการ ได้ลาออกจากโรงเรียนกลางคัน จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนต้องเชิญครูจากโรงเรียนใกล้เคียงมาสอน เช่น คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพปัญหาทั่วไปและคุณลักษณะของภาวะผู้นำโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓ บูรณาการกับทฤษฎีด้านตะวันตกและหลักพุทธธรรม นำมาเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม และเพื่อนำผลการวิจัยนี้ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรมเสริมสำหรับผู้บริหาร

^๒ปัญหาของระบบศึกษาไทย [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.manager.co.th/daily/viewnews.aspx?NewsID=๙๕๖๐๐๐๐๘๔๓๐๙> [๘ สิงหาคม ๒๕๕๖].

^๓วารสารธรรม สามโกเศศ, (๒ ต.ค.๒๕๕๕), “เสนอให้โรงเรียนปริยัติธรรมเข้าระบบ ห่วงคุณภาพ พระ-เณรกว่าครึ่งแสน”, สำนักข่าวไทย. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://webboard.niyay.com/detail/๖๕๕๘๓.html> [๘ สิงหาคม ๒๕๕๖].

^๔วันชัย สุขตาม, “วิกฤตการณ์ของผู้นำไทย : ปัญหาและทางออก”, มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม พ.ศ.๒๕๕๕), : ๑๒๗.

โรงเรียนอันจะส่งผลต่อความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากรอันเป็นประโยชน์ในการบริหารบุคลากรของโรงเรียนได้ในอนาคต ทั้งยังจะใช้เป็นข้อมูลให้ผู้บริหารโรงเรียนสามารถนำไปพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะผู้นำอย่างเปี่ยมคุณภาพและมาตรฐานเหมาะสมกับผู้บริหารระดับมืออาชีพตามความต้องการของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาแนวคิดภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมและทฤษฎีทางตะวันตกของภาวะผู้นำของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓
๒. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาทั่วไปและคุณลักษณะภาวะผู้นำของบุคลากรโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓
๓. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓

๓. ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓” ดังนี้

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับ “การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓” ดังนี้

๑. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำ, แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ, แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ
๒. การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓
๓. หลักพุทธธรรมแสดงถึงคุณลักษณะภาวะผู้นำที่ปรากฏอยู่ในทศตยปาปณิกสูตร หลักปาปณิกธรรม ๓ ประกอบด้วยลักษณะดังนี้ คือจกขุมา คือเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล วิรุโร คือผู้ชำนาญในงาน และนิสสยสัมปนโน คือเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี และในสังฆโสภณสูตร คือ วิยตโต เป็นผู้มีปัญญา วินีโต เป็นผู้มีระเบียบวินัยดี วิสารโท เป็นผู้แก้แค้นล้าง พหุสุโต เป็นผู้มีความรู้ ศึกษาความทรงจำมาก ธัมมานุธัมมปฏิปนโน เป็นผู้ปฏิบัติธรรม รักษาความถูกต้องในสิ่งที่ถูกที่ควร พร้อมทั้งคุณธรรมท่านอนาถปิณฑิกะเศรษฐี ในด้านความสมบูรณ์เพียบพร้อมในด้านโภคะทรัพย์ การเป็นผู้มีศีล ๕ ส่งผลทำให้ผู้ได้บังคับบัญชาที่มีอายุยืน วรรณะดี และมีความสุข การช่วยเหลือคนอื่นอย่างเต็มความสามารถ ความซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน และมีสติปัญญาเป็นเลิศ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สงเคราะห์อนุเคราะห์ญาติมิตรและบริวาร

๓.๒ ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลหลัก

๑. ผู้ให้ข้อมูลด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจงตามขนาดโรงเรียนและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๘ รูป/คน
๒. ผู้ให้ข้อมูลด้านการสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจงจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญในการนำเสนอข้อมูล จำนวน ๑๒ รูป/คน
๓. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นบุคลากรของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓ ประกอบด้วย ๑. ผู้บริหารคือผู้จัดการและหรือผู้อำนวยการโรงเรียน ๒. ผู้ปฏิบัติงานคือนักศาสนการ ครูประจำและครูพิเศษ บุคลากรทางการศึกษา จำนวน ๒๙๖ รูป/คน

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงาน และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากการเก็บแบบสอบถาม (Questionnaire) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และจากนั้นนำมาสังเคราะห์เป็นรูปแบบเบื้องต้น ก่อนที่จะนำเสนอกรรมการที่ปรึกษาเพื่อให้คำชี้แนะแล้วนำเสนอต่อเวทีการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อพัฒนารูปแบบให้มีความสมบูรณ์สุดท้ายนำรูปแบบที่ได้นำเสนอต่อเวทีประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เพื่อหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและพัฒนารูปแบบต่อไป

๕. ผลการวิจัย

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓ รูปแบบที่สร้างขึ้นมานำมาใช้ได้เป็นอย่างดี ในภาพรวมโดยผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่า เหมาะสม ถูกต้อง เป็นไปได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ สอดคล้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎีของการวิจัย โดยเริ่มจากผู้บริหารต้องมีคุณลักษณะภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมในด้านหลักปาปนิกรรม ๓ รองลงมาคือสังฆโสภณสูตรและคุณธรรมอนาถบิณฑิกะเศรษฐี มาใช้เพื่องานราบรื่นและบรรลุผล ทั้งนี้แต่ละหลักธรรมควมมีในคุณลักษณะแต่ละท่านเนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นพระสงฆ์ เทียบพร้อมด้านคุณธรรมจริยธรรม กระบวนการพัฒนาผู้นำ ทั้งนี้ผู้นำต้องใช้หลักทฤษฎีการบริหารจัดการของ กูลิคและเออร์วิค POSDCoRB และ PDCA ทำให้การเพื่อให้การดำเนินการถูกต้องตามระเบียบและการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง กระบวนการและวิธีการพัฒนาตนเองประกอบด้วยกรอบมและการสัมมนา การศึกษาดูงาน การสร้างเครือข่ายและศึกษาโรงเรียนต้นแบบเพื่อนำผลที่ได้รับให้ประโยชน์เกิดขึ้นกับผู้นำให้มีความรับผิดชอบในงานที่

ได้รับมอบหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีความกระตือรือร้นต่อหน้าที่และความรับผิดชอบ ใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานในปัจจุบัน

ทั้งนี้ รูปแบบในการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกันทั้งผู้บริหารและ ผู้ปฏิบัติงานคือ หลักปาปนิกรธรรม ๓ ด้านจักขุมา วิจโร และนิสสยสัมปันโน รองลงมาคือสังฆโสภณสูตร วิสารโท วินีโต วิยัตโต อัมมานุอัมมปฏิปันโน และพหุสุโต อันดับที่สามคือคุณธรรมอนาถบิณฑิกะเศรษฐี การมีคุณธรรม ชื่อสัตย์ สุจริต เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และขยันสติปัญญาเป็นเลิศ และด้านความเสียสละ และภาวะผู้นำตามทฤษฎีตะวันตกคือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในด้านการให้อิสรภาพในการทำงาน การกระตุ้นให้มีเจตคติที่ดีในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถพัฒนางานให้ทันสมัย การเป็นแบบอย่างสันติภาพและสิทธิมนุษยชนและต้องการให้ผู้นำมีความยุติธรรมเสมอภาคในการปฏิบัติงาน ผู้นำเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่เป้าหมายเพื่อให้งานบรรลุผล รวมทั้งต่อสู้กับแรงกดดันภายในและภายนอกองค์กร ซึ่งผู้นำต้องบริหารงานภายใต้บริบทที่เปลี่ยนแปลงไปให้ทัน จำเป็นต้องมีความกล้าหาญในการเปลี่ยนแปลง โดยนำมาซึ่งจริยธรรม ผู้นำต้องรู้จักใช้หลักธรรมในการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ตนเองด้วย ส่วนวิธีการหรือรูปแบบดังกล่าวข้างต้นมีความถูกต้อง ครบถ้วนสมบูรณ์ และเป็นองค์ความรู้ใหม่ และสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติได้อย่างมีคุณค่าสอดคล้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎีของการวิจัยข้างต้น หากดำเนินการตามแนวทางกระบวนการพัฒนาและวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำนี้ย่อมก่อให้เกิดผู้นำตามหลักพุทธธรรมที่มีคุณค่าหนึ่งในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓

๖. อภิปรายผล

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓ โดยนำหลักปาปนิกรธรรม ๓ สังฆโสภณสูตร คุณธรรมอนาถบิณฑิกะเศรษฐีมาปรับประยุกต์ใช้สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๑. แนวคิดภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมและทฤษฎีทางตะวันตกของภาวะผู้นำของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓ พบว่าการพัฒนาภาวะผู้นำคือด้านหลักปาปนิกรธรรม ๓ มากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อคือจักขุมา (การมีวิสัยทัศน์) ผู้นำจำเป็นต้องมีอย่างมากเพื่อนำองค์กรไปสู่เป้าหมายที่ฝันให้ได้ สร้างแนวทางสู่ออนาคต เพราะวิสัยทัศน์ที่มีประสิทธิภาพจะช่วยเชื่อมโยงระหว่างวันนี้และอนาคตได้เป็นอย่างดี ทำให้บุคลากรเกิดแรงจูงใจที่จะก้าวไปสู่ออนาคต ทำให้บุคลากรทำงานและมีมาตรฐานเพื่อความเป็นเลิศของโรงเรียน วิสัยทัศน์ทำให้งานมีความหมาย บุคลากรทำงานด้วยความตั้งใจ มีความรู้สึกภาคภูมิใจในงานและมีความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จขององค์กร สอดคล้องกับผลวิจัย **ปิลัญ ปฏิพิมพาคม**^๕ พบว่า การมีวิสัยทัศน์ที่ดี ความสามารถในการจูงใจ การเป็นตัวอย่างที่ดี สอดคล้องกับผลวิจัย **พัชราณี พัททอง**

^๕ปิลัญ ปฏิพิมพาคม, รูปแบบภาวะผู้นำและประสิทธิผลของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒).

พรรณ^๖ พบว่า คุณลักษณะที่นำไปใช้ในการมองไปข้างหน้าอย่างมีวิสัยทัศน์ นิสัยสัมพันธ์โน หมายถึง การมีทักษะมนุษยสัมพันธ์ความเข้าใจผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้นำต้องมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น สอดคล้องกับ ผลวิจัย สมถวิล ชูทรัพย์^๗ พบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย คุณลักษณะด้านความสามารถที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น คุณลักษณะด้านความสามารถในการทำงานร่วมกับชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัย

ด้านสังฆโสภณสูตร เรียงลำดับในแต่ละด้านดังนี้ คือวิยัตโต ผู้นำที่ดีต้องมีทักษะในการบริหารจัดการงานที่ดี พัฒนาตนเองสม่ำเสมอ สามารถช่วยเหลือปัญหาต่าง ๆ ในแต่ละสถานการณ์ในการปฏิบัติงานได้ และมีความฉลาดหลักแหลมในการปฏิบัติงาน วินีโต ผู้นำต้องมีการสนับสนุนการทำงานให้มีระเบียบแบบแผน ส่งเสริมการพัฒนาพัฒนางานและพัฒนาคนอยู่เสมอ สามารถใช้นวัตกรรมการบริหารจนเกิดคุณภาพผลงานสูงขึ้น วิสารโท ท่านต้องกล้าเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จัดระบบในองค์กร ทำงานที่ท้าทายให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ พหุสุโต การเป็น ผู้มีความรู้ด้านการศึกษา ความทรงจำดีเลิศ และธัมมานุธัมมปฏิปันโน การเป็นผู้ปฏิบัติธรรม รักษาความถูกต้องในสิ่งที่ถูกที่ควร สอดคล้องกับผลวิจัยชฎิล นิมนวล^๘ พบว่า คุณธรรมของผู้บริหารคือความรับผิดชอบ มีวินัย ยุติธรรม ซื่อสัตย์สุจริต สติสัมปชัญญะ การคำนึงผลประโยชน์ส่วนรวมสูงสุด ประหยัด การมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน การมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ผู้มีจิตสาธารณะ ความขยันหมั่นเพียร และฉันทะความพอใจ สอดคล้องกับลักษณะของผู้นำทางการศึกษา^๙ คือ การมีทักษะการบริหารบุคคล กล้าตัดสินใจเมื่อพบปัญหา รู้จักมอบหมายงาน กระจายงานเพื่อให้ผู้อื่นได้มีโอกาสแสดงภาวะผู้นำ

และด้านคุณธรรมท่านอนาถบิณฑิกะเศรษฐี คือคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และขยัน มีสติปัญญาเป็นเลิศ สอดคล้องกับผลวิจัย สุภาว อวาสกุลสุทธิ^{๑๐} พบว่าผู้นำต้องมีด้าน

^๖พัชราณี พิกทองพรรณ, “แนวโน้มนักคุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนสตรีเอกชน” *ดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^๗สมถวิล ชูทรัพย์, “การพัฒนาเครื่องมือและตัวชี้วัดคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ”, *ดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา* (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐).

^๘ชฎิล นิมนวล, “รูปแบบความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับความภักดีต่อองค์กรของผู้รับบริการ”, *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒).

^๙James and Connolly, อ้างในพระจันฉนวน กิ่งแก้ว, *ปริญญาครุศาสตรดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๕๕๕).

^{๑๐}สุภาว อวาสกุลสุทธิ, “รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของหัวหน้างานการพยาบาลโรงพยาบาลชุมชน”, *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุขฎิบัณฑิต สาขาการพัฒนารัพยากรมนุษย์*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒).

คุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ สอดคล้องกับผลวิจัยของ **สุรชนี เคนสุโพธิ์**^{๑๑} พบว่า มีด้านคุณธรรมจริยธรรมคือยึดมั่นในความถูกต้องดีงามในแง่ของศีลธรรม จริยธรรมเป็นแบบอย่าง ต่อสังคม มีความซื่อสัตย์ สุจริต สอดคล้องกับผลวิจัยของ **ประทีป บินชัย**^{๑๒} พบว่า คุณลักษณะที่เกี่ยวกับงาน ได้แก่ความขยัน หมั่นเพียร ความรับผิดชอบ การไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค จะต้องมีความมุ่งมั่นสูง

ด้านทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นทฤษฎีแนวใหม่หรือเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ที่ผู้บริหารจำเป็นต้องมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงเพื่อยกระดับการดำเนินงานขององค์การให้มีขีดความสามารถทางการแข่งขันที่สูงขึ้น สร้างแรงบันดาลใจให้กับบุคคลในองค์การจำนวนมาก ได้ดำเนินงานอย่างเต็มความสามารถและยกระดับการปฏิบัติงานให้สูงขึ้น พบว่าผู้นำต้องการคำนึงถึงการให้อิสระภาพในการทำงานกับบุคลากรในทุกภาคส่วนทุกระดับ ด้วยการกระจายอำนาจ ในหน้าที่การทำงานของผู้อำนวยการโรงเรียนไปยังผู้รับผิดชอบ สอดคล้องกับผลวิจัยของ **สมคิด สกกุลสถาปัตย์**^{๑๓} พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงประกอบด้วย การสร้างสื่อกลางที่มีศักยภาพ การใช้ฉลาดทางอารมณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การคำนึงความเป็นปัจเจกบุคคล การกระตุ้นการใช้ปัญญาและการใช้อิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ สอดคล้องกับผลวิจัยของ **กฤษดา ผ่องพิทยา**^{๑๔} พบว่า การบริหารแบบมุ่งสัมพันธ์ การบริหารแบบมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีมโดยเน้นความหลากหลาย การบริหารที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลง การบริหารที่มุ่งเน้นผลสำเร็จของงานด้านการบริหารแบบประชาธิปไตยและการบริหารแบบกระจายอำนาจ

มุมมองของผู้ปฏิบัติงาน พบว่า ผู้บริหารควรมีหลักคุณธรรมเพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำในหลักคุณธรรมท่านอนาถบิณฑิกะเศรษฐี ด้านความเสียสละ เป็นความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับผู้บริหาร ผู้นำต้องเป็นคนที่เสียสละ รองลงมาคือสังฆโสภณสูตร คือวิสารโท การแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น วินีโต ผู้นำต้องมีระเบียบวินัยการปฏิบัติงาน หรือแม้กระทั่งภาพลักษณ์ของการแต่งกาย คือ

^{๑๑}สุรชนี เคนสุโพธิ์, “รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของนักบริหารงานเทศบาล”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต** สาขาการพัฒนารัพยากรมนุษย์, (บัณฑิตวิทยาลัย: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๖)

^{๑๒}ประทีป บินชัย, รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวภาวะผู้นำพิสัยสมบูรณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๖).

^{๑๓}สมคิด สกกุลสถาปัตย์ “รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในการปฏิรูปการศึกษาแบบยั่งยืน”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต** สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒).

^{๑๔}กฤษดา ผ่องพิทยา, “ การวิเคราะห์องค์ประกอบและความสัมพันธ์ของคุณลักษณะของภาวะผู้นำที่พึงประสงค์พฤติกรรมภาวะผู้นำ ที่พึงประสงค์และปัจจัยชี้วัดสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต** สาขาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๗).

บุคลิกภาพ สอดคล้องกับผลวิจัยของสมถวิล ชูทรัพย์^{๑๕} พบว่าคุณลักษณะของผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ ด้านในการปฏิบัติงาน วิชาชีพ แรงจูงใจ ทักษะ การบริหาร คุณธรรม จริยธรรม ภาวะผู้นำ ทำงานร่วมกับผู้อื่น ในฐานะผู้นำด้านศาสนา วัฒนธรรมและจริยธรรม

ข้อค้นพบกระบวนการพัฒนาภาวะ ประเด็นด้านการบริหารจัดการ วิธีการพัฒนาระบบ การบริหารจัดการควรมีการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน การสร้างเครือข่าย การอบรมและสัมมนา, การศึกษาคูงาน และศึกษาจากโรงเรียนต้นแบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุรชนี เคนสุโพธิ์^{๑๖} พบว่าด้านการบริหารจัดการ มีทักษะการตัดสินใจและใช้สติปัญญา ในการแก้ปัญหาอย่างรอบคอบ มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่สูงและยอมรับการกระทำของตนและ มีทักษะการวางแผนจัดระบบงาน ด้านคุณธรรมจริยธรรมคือยึดมั่นในความถูกต้องดีงามความซื่อสัตย์ สุจริต จริ่งใจต่อการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับผลวิจัยของอุทัย โล้วมันคง^{๑๗} พบว่า หลักการพัฒนาภาวะผู้นำทางจริยธรรมอาศัยการแลกเปลี่ยนแบ่งปันความคิดเห็น ประสบการณ์ระหว่างกันการเรียนรู้ซึ่งกันและกันจากการแบ่งปันประสบการณ์ในระหว่างการทำกิจกรรมต่างๆ

๒. สภาพปัญหาทั่วไปและคุณลักษณะภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรม พบว่าปัญหาด้านบุคลากร ส่งผลต่อผู้บริหารต้องดำเนินการบริหารจัดการเพื่อประโยชน์ต่อบุคลากร เนื่องจากขาดสถานภาพด้านความมั่นคงด้านวิชาชีพ สวัสดิการไม่เท่าเทียมกับบุคลากรของรัฐ ผู้บริหารต้องมีนโยบายผลักดันเรื่องของคุณค่าตอบแทนของบุคลากร เมื่อค่าตอบแทนที่ได้รับสมมูลย่อมทำให้ครูพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีมาตรฐาน พัฒนาสื่ออุปกรณ์การสอนที่มีคุณภาพ

ด้านงบประมาณ โรงเรียนมีงบประมาณน้อย อาศัยงบของการบริจาคมูลนิธิ หากโรงเรียนได้รับงบที่เพียงพอจะสามารถทำให้นำมาบริหารจัดการได้ และแนวทางการแก้ไข รัฐบาลต้องจัดสรรงบประมาณกับโรงเรียน ผู้บริหารต้องมีความสามารถในการหางบประมาณให้เกิดความคล่องตัวเพื่อระดมทุนมาอุดหนุนการศึกษาของพระสงฆ์

ด้านการบริหารจัดการงานของผู้บริหาร ควรต้องมีการกระจายอำนาจการทำงาน สร้างทีมงาน การประสานการทำงานจากบุคลากร ศึกษาจากโรงเรียนต้นแบบ ส่วนด้านหลักสูตรต้องสร้างอัตลักษณ์ให้โดดเด่น แนวทางแก้ไข ควรมีการปฏิรูปการบริหารของผู้นำโรงเรียนจะเป็นการดี

^{๑๕}สมถวิล ชูทรัพย์, “การพัฒนาเครื่องมือและตัวชี้วัดคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐).

^{๑๖}สุรชนี เคนสุโพธิ์, “รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของนักบริหารงานเทศบาล”. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการพัฒนาศาสตร์พยาบาลมนุษย, (บัณฑิตวิทยาลัย: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๖).

^{๑๗}อุทัย โล้วมันคง, “การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

ต่อการบริหารจัดการงานที่มีสภาพการเปลี่ยนแปลงมุ่งสู่ความทันสมัย หลักสูตร ระบบการพัฒนาบุคลากร ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาให้เทียบเท่าสถาบันการศึกษาอื่น

๓. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓ ที่สอดคล้องกับผู้บริหารและปฏิบัติงานคือ หลักปาปณิกธรรม ๓ ด้านจักขุมา วิจฺจโร และนิสสยสัมปັນโน รองลงมาคือ สังฆโสภณสูตร วิสารโท วินีโต วิยโต ธรรมมานุธรรมปฏิบัติปັນโน และพหุสุโต คุณธรรมอนาถบิณฑิกะเศรษฐี คุณธรรม ชื่อสัตย์ สุจริต เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และขยันสติปัญญาเป็นเลิศ และความเสียสละ สอดคล้องกับภาวะผู้นำตามทฤษฎี ตะวันตก ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในด้านการให้อิสรภาพในการทำงาน การกระตุ้นให้มีความคิดที่ดีในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถพัฒนางานให้ทันสมัย ส่วนรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรม มีความถูกต้อง ครบถ้วน สมบูรณ์ เป็นองค์ความรู้ใหม่ และนำไปใช้ในการปฏิบัติได้อย่างมีคุณค่า สอดคล้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎีการวิจัย จากการสนทนากลุ่มเฉพาะของผู้ทรงคุณวุฒิในการทำการประเมินรูปแบบขององค์ความรู้จากการวิจัยได้ค่าดัชนีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ IOC เท่ากับ ๐.๗๕ สอดคล้องกับผลวิจัยของ **นริสนันท์ เดชสุระ**^{๑๘} พบว่า รูปแบบการบริหารโรงเรียนสาธิตปฐมวัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏมีความเหมาะสม ถูกต้อง เป็นไปได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ สอดคล้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎีของการวิจัย **พระครูใบฎีกาบุญชู ชูติปญโญ (บุญวงศ์)**^{๑๙} พบว่ารูปแบบนี้มีความถูกต้องสมบูรณ์ นำไปปฏิบัติได้ และมีประโยชน์ และผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนวคิดของหลักธรรมที่เป็นอิทธิบาท ๔ หลักทศ ๖ ทศพิธราชาธรรม ๑๐ หลักสัปปริสธรรม ๗ ศีล ๕ เพิ่มเติมในการสร้างและพัฒนาารูปแบบดังกล่าว

๗. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ ควรมีการศึกษาและปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้มีความทันสมัย อัตลักษณ์ควบคู่กับพระพุทธศาสนา เพื่อความดำรงอยู่ของศาสนาพุทธสืบต่อไป

๑.๒ ควรมีนโยบายในการส่งเสริมการสร้างขวัญกำลังใจแก่บุคลากร สวัสดิภาพและสวัสดิการที่ควรจะได้รับ และแนวทางการสร้างสายงานอาชีพการสร้าง ความมั่นคงในอาชีพสังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากลุ่ม ๓

^{๑๘} นริสนันท์ เดชสุระ, “รูปแบบการบริหารโรงเรียนสาธิตปฐมวัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏ”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒).

^{๑๙} พระครูใบฎีกาบุญชู ชูติปญโญ (บุญวงศ์) “รูปแบบการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”, **วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล, ๒๕๕๔).

๑.๓ ควรส่งเสริมและสนับสนุนปลูกฝังผู้ที่ก้าวเข้าสู่การเป็นผู้บริหารมืออาชีพ โรงเรียนให้ได้รับการศึกษาต่อที่สูงขึ้น เฉพาะทางอันประโยชน์ต่อการบริหารจัดการโรงเรียน

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๒.๑ ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนด้านงบประมาณ ให้ผู้บริหารโรงเรียน โดยผ่านการศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบ ผู้นำที่บริหารประสบผลสำเร็จ

๒.๒ ควรสร้างหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนโดยพัฒนาให้เป็นอัตลักษณ์เฉพาะทาง แก่สังคม ให้เกิดการยอมรับ ศรัทธาจากนักเรียนและผู้ปกครองในการส่งนักเรียนเข้ามาศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

๒.๓. ควรศึกษาวิจัยด้านสภาพปัญหาทั่วไปและด้านการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มอื่น ๆ เพื่อนำผลมาเปรียบเทียบการบริหารจัดการดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๓. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๓.๑. ควรศึกษาและเปรียบเทียบการพัฒนาระดับผู้นำตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่ม ๓ กับกลุ่มอื่นๆ เพื่อทราบการบริหารจัดการว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

๓.๒ ควรศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนที่ดีของแผนกสามัญศึกษา เพื่อนำมาเป็นต้นแบบของการศึกษาวิจัย มาเปรียบเทียบกับงานวิจัยครั้งนี้

๓.๓ ควรศึกษาเรื่องภาพลักษณ์ของโรงเรียน เพื่อทราบวิธีการประชาสัมพันธ์ให้สังคมยอมรับ ทางเลือกทางศาสนาสู่ความเป็นเลิศ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

เนตร์พัฒนา ยาวีราช. การจัดการสมัยใหม่. กรุงเทพมหานคร: บริษัททริปเฟลด์ กรีป จำกัด, ๒๕๕๖.

(๒) วารสาร:

วันชัย สุขตาม. “วิกฤตการณ์ของผู้นำไทย: ปัญหาและทางออก”, มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๕) ฉบับปฐมฤกษ์ : ๑๒๗.

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย

กฤษฎา ผ่องพิทยา. “การวิเคราะห์องค์ประกอบและความสัมพันธ์ของคุณลักษณะของภาวะผู้นำที่พึงประสงค์พฤติกรรมภาวะผู้นำที่พึงประสงค์และปัจจัยชีวสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๗.

ชฎิล นิมนวล. “รูปแบบความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับความภักดีต่อองค์กรของผู้รับบริการ”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒.

นริสานันท์ เดชสุระ. “รูปแบบการบริหารโรงเรียนสาธิตปฐมวัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏ”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒.

ประทีป บินชัย. “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวภาวะผู้นำพิสัยสมบูรณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๖.

ปิลัญญ์ ปฏิพิมพาคม. “รูปแบบภาวะผู้นำและประสิทธิผลของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒.

พระครูใบฎีกาบุญชู ชูติปญโญ (บุญวงศ์). “รูปแบบการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล, ๒๕๕๔.

พระจันทน์วัตร กิ่งแก้ว. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต** สาขาวิชาบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๕๕๕.

พัชรานี ฟักทองพรรณ. “แนวโน้มนักคุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนสตรีเอกชน”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

สมคิด สกุกสถาปัตย์. “รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในการปฏิรูปการศึกษาระบบยั่งยืน”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒.

สมถวิล ชูทรัพย์. “การพัฒนาเครื่องมือและตัวชี้วัดคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐.

สุภาวี่ อวาสกุลสุทธิ. “รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของหัวหน้างานการพยาบาลโรงพยาบาลชุมชน”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒.

- สุรชนี เคนสุโพธิ์, “รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของนักบริหารงานเทศบาล”.
วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, ๒๕๕๖.
- อนุชิต วรรณสุทธิ์. “การศึกษาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพในอนาคต”. รายงานวิจัย.
บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์, ๒๕๔๘.
- อุทัย โล้วมันคง. “การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนว
พุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น
พื้นฐาน”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์/เว็บไซต์:

- ปัญหาของระบบศึกษาไทย, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.manager.co.th/daily/viewnews.aspx?NewsID=๙๕๖๐๐๐๐๘๔๓๐๙> [๘ สิงหาคม ๒๕๕๖].
- วรากรณ์ สามโกเศศ. “เสนอให้โรงเรียนปรีดีธรรมเข้าระบบ ห่วงคุณภาพพระเถระว่าครึ่งแสน”,
สำนักข่าวไทย [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://webboard.niyay.com/detail/๖๕๕๘๓.html> [๘ สิงหาคม ๒๕๕๖].

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Book:

- Hoy, Wayne K., & Miskel, Cecil G. **Educational Administration: Theory, Research and Practice**. 6th ed. New York: Mc Graw-Hill, 1991.
- Mott, Paul E. **The Characteristics of Effective Organizations**. New York: Harper and Row, 1972.

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะพยาบาลเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาล

สังกัดกรมแพทย์ทหารเรือ

A Model of Integrated Buddhist Nurse Competency

Development of the Naval Medical Department

เรือโท อากาศ อาจสนาม*

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร.**

น.อ.ดร.นภัทร์ แก้วนาค***

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพทั่วไปการพัฒนาสมรรถนะพยาบาลของพยาบาลสังกัดกรมแพทย์ทหารเรือ ๒) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาสมรรถนะพยาบาล และหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะพยาบาลสังกัดกรมแพทย์ทหารเรือและ ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะพยาบาลเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลสังกัดกรมแพทย์ทหารเรือ

ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Methods Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์เจาะลึกทั้งหมด ๒๕ รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยพรรณนาความวิเคราะห์ และการวิจัยเชิงปริมาณโดยการแจกแบบสอบถามแก่พยาบาลสังกัดกรมแพทย์ทหารเรือกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๒๕ คนโดยใช้สถิติต่างๆ ดังนี้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

๑) สภาพทั่วไปการพัฒนาสมรรถนะพยาบาล พบว่า ด้านจรรยาบรรณขาดเกณฑ์การประเมิน ตัวชี้วัด ขาดการเก็บข้อมูลพื้นฐาน และการปลูกฝังจริยธรรม จรรยาบรรณยังมีน้อย ด้านคุณลักษณะเชิงวิชาชีพพยาบาลบางส่วนยังขาดความภาคภูมิใจในความเป็นอาชีพพยาบาลขาดแผนการพัฒนาคุณลักษณะอย่างต่อเนื่อง และขาดการปรับตัวอย่างเหมาะสม ด้านการสื่อสาร

*วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, e-mail: Airor80@hotmail.com

** อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

*** อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ขาดทักษะการสื่อสาร และขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีสำหรับการสื่อสาร ภาษา และการให้ข้อมูล ความรู้เชิงวิชาชีพและด้านสัมพันธ์ภาพขาดการเสริมแรง สร้างแรงจูงใจ ให้รางวัล ขาดกระบวนการ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดเวลา และขาดการส่งเสริมความก้าวหน้าในวิชาชีพ

๒) แนวคิด และทฤษฎีการพัฒนสมรรถนะที่นำมาใช้ในการกำหนดทิศทางสำหรับดึง และผลักดันความรู้ พลังทักษะ พลังศักยภาพส่วนตัว พลังความสามารถ และพลังคุณลักษณะอื่น ๆ ของพยาบาลวิชาชีพออกมาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพ และจะต้องขึ้นอยู่กับระบบการ พัฒนาอย่างถูกกระบวนการวิธีการจนสามารถทำให้องค์กรมั่นใจและช่วยพัฒนาการเรียนรู้ของบุคลากร ซึ่งเมื่อนำอิทธิบาทธรรม ๔ ประการที่อยู่ในรูปของกระบวนการที่มีประสิทธิภาพก็ยิ่งทำให้ สมรรถนะพยาบาลสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพตามแนวทางพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น คือ ทำให้พยาบาลมีความรักในอาชีพของตนเอง มีการปลุกพลังความเพียรในการปฏิบัติหน้าที่ มุ่งมั่น มั่นคงในอาชีพที่ตนเองได้เลือกที่จะดูแลผู้ป่วยอย่างไม่มีท้อถอย และการใช้ความคิดในใคร่ครวญ การ คิดพินิจพิจารณาเพื่อการปรับปรุงการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งเมื่อนำมาบูรณาการจะ พบการเปลี่ยนที่สำคัญกล่าวคือ หลักอิทธิบาทจะเข้าไปช่วยให้การพัฒนาสมรรถนะของพยาบาล ประสบความสำเร็จตามที่องค์กรได้กำหนดไว้และผลักดันภารกิจอื่นๆ ให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีความ สอดคล้องกันมากที่สุด

๓) รูปแบบการพัฒนสมรรถนะของพยาบาล ด้านจรรยาบรรณที่ใช้กระบวนการตาม หลักอิทธิบาทธรรม พบว่า ด้านฉันทะ พบว่า มีความรักในอาชีพที่ต้องดูแลผู้ป่วยและรักผู้อื่น ด้วยการ กำหนดแผนการดูแลและการบำรุงขวัญกำลังใจพยาบาล ด้านวิริยะ พบว่า มีความเพียรปฏิบัติหน้าที่ เพื่อการดูแลผู้ป่วยและดูแลตนเองด้วยการจัดทีมในการให้คำปรึกษาแก่พยาบาล ด้านจิตตะ พบว่า การปลุกฝังอุดมการณ์ ด้วยการสอนงานด้วยหัวใจและมอบทักษะการดูแลตนเอง และด้านวิมังสา พบว่า ความรู้และการตัดสินใจเชิงจริยธรรม ด้วยการจัดระบบการเพิ่มความเชื่อมั่นของตนเองใน การปฏิบัติหน้าที่และจรรยาบรรณด้านคุณลักษณะเชิงวิชาชีพตามหลักอิทธิบาทธรรม พบว่า ด้าน ฉันทะ พบว่า การกระตุ้นอุดมการณ์ทางวิชาชีพ ด้านวิริยะ พบว่า กำหนดกระบวนการสร้าง แรงจูงใจด้วยความก้าวหน้าทางวิชาชีพด้านจิตตะ พบว่า การปลุกฝังเมตตา กรุณา และด้านวิมังสา พบว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วมด้านการสื่อสารตามหลักอิทธิบาทธรรม พบว่าด้านฉันทะ พบ การ สื่อสารด้วยหัวใจด้านวิริยะพบ การสื่อสารด้วยความรู้ใจด้านจิตตะ พบว่า การสื่อสารด้วยความมี เมตตากรุณาด้านวิมังสา พบ ความฉลาดในการสื่อสารกับผู้ป่วย และด้านสัมพันธ์ภาพตามหลักอิทธิ บาทธรรม พบว่า ด้านฉันทะ พบ การส่งเสริมความเสมอภาคและความเคารพต่อผู้อื่นด้านวิริยะ พบ การใช้ความเพียรอย่างเหมาะสมในการสร้างสัมพันธ์ภาพด้านจิตตะ พบว่า การปรับเจตคติที่ดีต่อ ผู้อื่น และด้านวิมังสา พบ การทำงานด้วยระบบทีมงานที่มีปัญญา

คำสำคัญ : รูปแบบ, การพัฒนสมรรถนะ, พุทธบูรณาการ, พยาบาลสังกัดกรมแพทยทหารเรือ

ABSTRACT

The objectives of this research are 1) to analytically study the general situations in developing nurse capacity in the Naval Medical Department; 2) to study the conceptual ideas of theories on developing the nurse capacity, and the Buddhadhammas enhancing the development of nurse capacity in the Naval Medical Department; and (3) to present Buddhist Integrative Model for developing the Nurse Capacity of Naval Medical Department.

The research employed mixed qualitative and quantitative methods. The in-depth, interview of 25 monks and lay people, and the questionnaires of 225 nurses of the Naval Medical Department. The statistics used are percentage, mean, and standard deviation.

From the studies, it is found that:

1) In relation with the general situations of the development of nurse capacity, it is found that:- in ethical aspect, there are lacks of evaluation, indicators, basic information collection, and cultivation of spirit; in vocational aspect, there are lacks of pride in nurse profession, continuity of characteristic developing plan, and no proper role model; in communication aspect, there are lacks of communication skills, technological knowledge for communication, language and information providing related to the profession; and in the aspect of relationship with the service receivers, there are lacks of reinforcement, creation of motivation, giving rewards, life-long process of learning, and no promotion of the profession.

2) The conceptual ideas and theories of capacity development to be used as directions for extracting such energies of knowledge, skills, individual potentialities, abilities and other characteristics of the nurse profession for working efficiently, etc. depend on the development system according to the correct process and means in ensuring the organization for developing its personnel's learning; the practice of the Four IddhipadaDhamma or the Four Paths of Accomplishment with the more efficient process, the more it will help develop the nurse capacity for working efficiently in accordance with Buddhism. Accordingly, the nurses will love a lot more of their profession, get good effort with no impatience for working and choosing to serve patients, introspect to improve their work for maximum efficiency. This concludes that IddhipadaDhamma is the tool to help enhancing the nurse capacity set by the organization and it can also help other activities be fulfilled their purposes, too.

Keywords: Model, Development of Nursing Competency, Buddhist Integration, The Naval Medical Department.

๑. บทนำ

การพัฒนาสมรรถนะของบุคคลหรือของมนุษย์ทั่วไปย่อมมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อโลกในยุคปัจจุบันยิ่งภายใต้การแข่งขันที่สูงและรุนแรงไปด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยหากองค์กรหรือหน่วยงานใดไม่ได้เตรียมความพร้อมเพื่อการรองรับในการพัฒนาคนหรือทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรย่อมเสียเปรียบในเชิงการแข่งขันไปโดยปริยาย นอกจากนี้ การพัฒนาสมรรถนะในการทำงานยังสามารถจะเป็นเครื่องมือบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญอย่างหนึ่งสำหรับผู้บริหารทุกระดับสามารถนำมาใช้ในการสรรหา รักษา และพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ทักษะ และความสามารถและบุคลิกลักษณะเฉพาะตรงตามที่ ตำแหน่งกำหนด เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ได้ตามผลตามที่คาดหวังไว้สมรรถนะในการทำงาน หมายถึง ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะของบุคคลที่จำเป็นต้องมี เพื่อใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ ให้ประสบผลสำเร็จตามที่กำหนดไว้อย่างน้อย ๓ ประการใหญ่ๆ ได้แก่

๑. ความรู้ (Knowledge) หมายถึง ความรู้ที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ ถ้าไม่มีความรู้พนักงานก็ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบได้อย่างถูกต้อง ความรู้นี้มักจะได้จากการศึกษาอบรม สัมมนา รวมไปถึงการแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้มีความรู้ในด้านนั้นๆ

๒. ทักษะ (Skills) หมายถึงทักษะ ความสามารถเฉพาะที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ ถ้าไม่มีทักษะแล้ว ก็ยากที่จะทำให้พนักงานทำงานให้มีผลงานออกมาดีและตามเป้าหมายที่กำหนด ไว้ได้ ทักษะนี้มักจะได้มาจากการฝึกฝน หรือกระทำซ้ำๆอย่างต่อเนื่อง จนทำให้เกิดความชำนาญในสิ่งนั้น

๓. คุณลักษณะส่วนบุคคล (Personal Attribute) หมายถึง คุณลักษณะ ความคิดทัศนคติ ค่านิยม แรงจูงใจและความต้องการส่วนตัวของบุคคล คุณลักษณะเป็นสิ่งที่ติดตัวและเปลี่ยนแปลงได้ไม่ถ่วงนักคุณลักษณะที่ไม่เหมาะสมกับหน้าที่มักจะทำให้เกิดปัญหาในการทำงาน และทำให้งานไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย^๑

พยาบาลเป็นกลุ่มงานอาชีพสาขาหนึ่งที่มีลักษณะงานที่ต้องเผชิญกับความเครียดอยู่เสมอ เพราะเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ ความเป็น ความตาย ความทุกข์ทรมานจากพยาธิสภาพของโรคของผู้ป่วย ในบางครั้งพยาบาลต้องปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างกะทันหันที่เป็นภาวะวิกฤตของผู้ป่วย ซึ่งต้องมีการตัดสินใจที่เหมาะสมและ ให้การช่วยเหลือที่เฉียบพลัน การให้การพยาบาลในผู้ป่วยที่ไม่ให้ความร่วมมือ สภาวะดังกล่าวล้วนเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเครียด ทำให้พยาบาลมีความรู้สึกรู้สิดความทุกข์ในการทำงาน เกิดภาวะเหนื่อยหน่าย

^๑มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร, แนวทางการพัฒนาระบบสมรรถนะเพื่อพัฒนาการบริหารทรัพยากรบุคคล, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : <http://competency.rmutp.ac.th/> [๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗].

งาน (Burn out) ส่งผลให้คุณภาพบริการทางการแพทย์มีคุณภาพไม่ได้มาตรฐานทำให้เกิดความเสี่ยงเกิดขึ้นเกี่ยวกับการละเลยหรือละเมิดสิทธิของผู้ป่วย ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้รับบริการและบุคลากรทางการแพทย์ที่ให้บริการมุ่งสร้างสุขภาพให้ประชาชนมีสุขภาพดีทั้งร่างกายจิตใจสังคมและจิตวิญญาณ อีกทั้งกระแสการปฏิรูประบบราชการไทยที่เน้นการทำงานโดยยึดประสิทธิภาพและความคุ้มค่าเพื่อตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของสังคมและประชาชนผู้ใช้บริการซึ่งการปฏิรูประบบสุขภาพนี้ได้ส่งผลต่อระบบบริการพยาบาลทำให้ต้องมีการปฏิรูปทั้งปริมาณและคุณภาพของบุคลากรทางการแพทย์ทุกระดับเพื่อเพิ่มศักยภาพในการให้บริการพยาบาลถือได้ว่าเป็นวิชาชีพหลักในการให้บริการจึงจำเป็นต้องมีสมรรถนะที่เหมาะสมเพื่อให้บริการพยาบาลที่มีคุณภาพและปลอดภัยต่อผู้ใช้บริการ

สำหรับกรมแพทยทหารเรื่อนั้น จากการสำรวจสภาพปัญหาของพยาบาลสังกัดกรมแพทยทหารเรือพบว่าดำเนินงานที่ผ่านมาของพยาบาลได้พบข้อร้องเรียนด้านจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพพบปัญหา ข้อร้องเรียนด้านพฤติกรรมบริการ เป็นปัญหาสำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะพยาบาล โดยเฉพาะด้าน จรรยาบรรณวิชาชีพ ด้านคุณลักษณะเชิงวิชาชีพ ด้านการสื่อสาร และด้านการมีสัมพันธภาพกับผู้ใช้บริการให้อยู่ในระดับมาตรฐานเพราะโดยหลักการของวิชาชีพพยาบาล และการสภาพงานของพยาบาลต้องมีคุณธรรมสูง มีจิตใจที่อ่อนโยน มีความรัก ความเมตตา ความอดทน ความข่มใจ ควบคุมอารมณ์มากกว่าวิชาชีพอื่นๆ มีการเสียสละทั้งร่างกายสติปัญญา เพื่อทุ่มเทให้การงานพยาบาลผู้ป่วย รวมถึงการเสียสละอารมณ์ที่ไม่น่ายินดี ไม่น่าพอใจ และต้องมีความจริงใจที่จะดูแลผู้ป่วยที่เจ็บป่วยมีความรักในสายอาชีพ มีความเพียรในการปฏิบัติหน้าที่ มีความจดจ่อตั้งมั่น และการใช้ความรู้ที่มีอยู่เพื่อการดูแลผู้ป่วยอย่างดีที่สุด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำหลักอิทธิบาทธรรม ได้แก่ การใช้คุณธรรมนำทางสู่ความสำเร็จที่ตนประสงค์ต้องมีความพอใจ มีความเพียร มีสมาธิ จึงทำให้เกิดปัญญา^๒ มาบูรณาการเพื่อการพัฒนาสมรรถนะพยาบาลให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพอย่างสูงสุดและสามารถจะทำให้พยาบาลวิชาชีพมีความสุขในการทำงานได้ตามมาตรฐานตามสภาการพยาบาลที่กำหนดไว้ ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้มีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะพยาบาลเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลสังกัดกรมแพทยทหารเรือเพื่อให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพพยาบาลจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานให้มีความสำเร็จในเชิงภารกิจของโรงพยาบาลและเป็นไปตามความคาดหวังของสังคมต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑) เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพทั่วไปการพัฒนาสมรรถนะพยาบาลของพยาบาลสังกัดกรมแพทยทหารเรือ

^๒พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต), “ธรรมในใจของนักบริหารไฮโซ”, ไทยรัฐ, (๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๑) : ๒๔.

๒) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาสมรรถนะพยาบาล และหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะพยาบาลสังกัดกรมแพทยทหารเรือ

๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะพยาบาลเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลสังกัดกรมแพทยทหารเรือ

๓. ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะพยาบาลเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลสังกัดกรมแพทยทหารเรือ” โดยกำหนดดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ดังต่อไปนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

๑. เนื้อหาเชิงคุณภาพ ได้แก่ แนวคิด และทฤษฎีการพัฒนาสมรรถนะพยาบาล ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดตามกรอบของสภาการพยาบาลซึ่งจะทำการศึกษาสมรรถนะพยาบาล ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านจรรยาบรรณด้านคุณลักษณะเชิงวิชาชีพด้านการสื่อสาร และด้านสัมพันธภาพเพราะเห็นว่าเป็นประเด็นปัญหาสำคัญของพื้นที่การวิจัยครั้งนี้และมีความสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่นำมาส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะพยาบาลได้เป็นอย่างดีได้แก่ หลักอิทธิบาทธรรมประกอบด้วย ฉันทะ คือ ความพอใจ วิริยะ คือ มีความเพียร จิตตะ คือ การมีสมาธิ และวิมังสา คือ ปัญญา

๒. เนื้อหาเชิงปริมาณ ได้แก่ ตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ชั้นยศ อายุราชการ และตัวแปรตาม ได้แก่ รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะพยาบาลเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลสังกัดกรมแพทยทหารเรือด้านจรรยาบรรณ ด้านคุณลักษณะเชิงวิชาชีพ ด้านการสื่อสารและด้านสัมพันธภาพ

ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงคุณภาพ ด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ได้แก่ คณะกรรมการสภาการพยาบาล จำนวน ๒ คน กลุ่มผู้บริหารฝ่ายการพยาบาลสังกัดกรมแพทยทหารเรือจำนวน ๑๔ คน กลุ่มพยาบาลวิชาชีพสังกัดกรมแพทยทหารเรือจำนวน ๓ คน และกลุ่มพระภิกษุจำนวน ๖ รูป รวมทั้งหมด ๒๕ รูป/คน

๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านประชากรเชิงปริมาณ คือ พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติหน้าที่ของโรงพยาบาลสังกัดกรมแพทยทหารเรือ จำนวน ๕๑๑ คน กลุ่มตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ พยาบาลวิชาชีพสังกัดกรมแพทยทหารเรือ การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพยาบาลวิชาชีพ คำนวณจากสูตร Taro Yamane^๓ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๒๕ คน

^๓วีรยาภัทร อาชาชัย, **หลักการวิจัยเบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร: อินเทอร์เน็ตพรีนติ้ง, ๒๕๓๙), หน้า ๓๑๔.

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Methoded Research) เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะพยาบาลเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลสังกัดกรมแพทยทหารเรือ” ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งมีขั้นตอนโดยรวมในการดำเนินการวิจัย ๕ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับเรื่องรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะพยาบาลเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลสังกัดกรมแพทยทหารเรือ

ขั้นตอนที่ ๒ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๒๕ รูป/คน วิเคราะห์เนื้อหาด้วยหลัก SWOT Analysis

ขั้นตอนที่ ๓ สังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะพยาบาลเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลสังกัดกรมแพทยทหารเรือและเสนอผลการวิจัยต่อไป

ขั้นตอนที่ ๔ นำเนื้อหาจากการสัมภาษณ์มาสร้างเป็นแบบสอบถามการวิจัย และแบบสอบถามไปแจกแก่พยาบาลสังกัดกรมแพทยทหารเรือจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๒๕ คน โดยการใช้วิเคราะห์ด้วยสถิติต่าง ๆ ดังนี้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ ๕ นำเสนอ “รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะพยาบาลเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลสังกัดกรมแพทยทหารเรือ”

๕. ผลการวิจัย

สภาพทั่วไปการพัฒนาสมรรถนะพยาบาลของพยาบาลสังกัดกรมแพทยทหารเรือพบว่าด้านจรรยาบรรณ ได้แก่ การปลูกฝังจริยธรรม จรรยาบรรณยังมีน้อย ขาดการส่งเสริมจริยธรรมจรรยาบรรณอย่างต่อเนื่อง ยังไม่มีตัวชี้วัด เกณฑ์การประเมิน และการเก็บข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับด้านนี้อย่างชัดเจน เทคโนโลยียังไม่ทันสมัยพยาบาลวิชาชีพบางส่วนบางมักมองว่าเป็นเรื่องเสียเวลาที่จะเรียนรู้จรรยาบรรณวิชาชีพพยาบาล ด้านคุณลักษณะเชิงวิชาชีพ ได้แก่ พยาบาลบางส่วนยังมีจิตใจที่รักภาคภูมิใจในความเป็นอาชีพพยาบาลของตนเองน้อย การพัฒนางานในวิชาชีพขาดความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์และองค์การขาดแผนการพัฒนาที่ครอบคลุมคุณลักษณะเชิงวิชาชีพที่ครบทุกด้าน พยาบาลวิชาชีพบางส่วนคิดว่าการทำงานวิชาชีพพยาบาลเป็นการทำงานเชิงธุรกิจมากเกินไปจึงทำให้ไม่ค่อยสนใจที่พัฒนาตนเองในด้านความรู้ความสามารถเชิงวิชาชีพและขาดการปรับตัวอย่างเหมาะสมด้านการสื่อสาร ได้แก่ พยาบาลไม่ค่อยคำนึงถึงเรื่องหลักการสื่อสาร การสื่อสารหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตมีเนื้อหาเกี่ยวกับทักษะการสื่อสารค่อนข้างน้อยและยังขาดการพัฒนาการใช้ความรู้เจตคติและทันต่อเทคโนโลยีสมรรถนะด้านความรู้เชิงวิชาชีพ ด้านการสื่อสาร ภาษา และการให้ข้อมูล และด้านสัมพันธภาพ ได้แก่ ขาดการเสริมแรง สร้างแรงจูงใจให้

รางวัล ขาดกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดเวลา การสร้างสัมพันธภาพจึงต้องอยู่ในขอบเขตตามมาตรฐานวิชาชีพนอกเหนือจากงานที่ทำประจำปีขององค์กรซึ่งส่งผลต่อฉันทะในการพัฒนาสมรรถนะ เช่น เรื่องค่าตอบแทน ความก้าวหน้าในวิชาชีพ การเลื่อนขั้นยศ สวัสดิการต่างๆ

แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาสมรรถนะพยาบาล และหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะพยาบาลสังกัดกรมแพทยทหารเรือพบว่า

สาระสำคัญแนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะเป็นการผลักพลังงานที่ซ่อนอยู่ภายในหรือที่เรียกว่า สมรรถนะขึ้นอยู่กับระบบการพัฒนาอย่างถูกกระบวนการที่ผู้บริหารจะต้องมองเห็นคุณค่า และโอกาสต่างๆ โดยเฉพาะความรู้ ทักษะ ศักยภาพส่วนตัว ความสามารถ และคุณลักษณะอื่นๆ ที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติงานในตำแหน่งนั้นๆ เพื่อให้มั่นใจและช่วยพัฒนาการเรียนรู้ของบุคลากรอย่างต่อเนื่องในรูปแบบของการฝึกอบรม การส่งเสริมการศึกษา การพัฒนาเฉพาะด้าน การพัฒนาอาชีพ และการพัฒนาระบบองค์กรตามภารกิจที่สำคัญๆ การพัฒนาสมรรถนะพยาบาลก็เป็นอีกหนึ่งบทบาทหน้าที่ที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตอย่างปกติสุขโดยปราศจากโรคร้ายไข้หรือกระบวนการดูแล รักษา และป้องกันอย่างถูกต้องสภาพการพยาบาลจึงได้กำหนดสมรรถนะของพยาบาลวิชาชีพให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมีศักยภาพในการพัฒนาตนเองและพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะพยาบาลเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลสังกัดกรมแพทยทหารเรือ พบว่า

๑. ด้านจรรยาบรรณ พบว่า การตระหนักรู้คุณค่าของความเป็นมนุษย์ การเป็นญาติพี่น้องเป็นครอบครัวเดียวกันมาก่อน ทำให้มีโอกาส ดูแล รับผิดชอบ ให้บริการ รักษา ผู้ป่วย ให้มีโอกาสชดใช้บุญกรรมที่เคยร่วมสร้างกันมา ให้ทำดีกับเขาการแสวงหาโอกาสการพัฒนาตนเองในรูปแบบที่หลากหลายอย่างต่อเนื่อง และการใฝ่รู้ ศึกษาหาความรู้ในการปฏิบัติพยาบาล ความรู้ที่เกี่ยวข้องและนำความรู้มาประยุกต์ใช้ ในการพัฒนางานที่รับผิดชอบ ซึ่งทั้งหมดจะต้องขับเคลื่อนด้วยหลักอิทธิบาทธรรม ด้านฉันทะ พบว่า มีความรักในอาชีพที่ต้องดูแลและรักผู้อื่น ด้วยการกำหนดแผนการดูแลและการบำรุงขวัญกำลังใจพยาบาลด้านวิริยะ พบว่า มีความเพียรปฏิบัติหน้าที่เพื่อการดูแลตนเองและดูแลผู้ป่วยด้วยการจัดทีมในการให้คำปรึกษาแก่พยาบาลด้านจิตตะ พบว่า การปลุกอุดมการณ์ ด้วยการสอนงานด้วยหัวใจและมอบทักษะการดูแลตนเอง และด้านวิมังสา พบว่า ความรู้และการตัดสินใจเชิงจริยธรรม ด้วยจัดระบบการเพิ่มความเชื่อมั่นของตนเองในการปฏิบัติหน้าที่และจรรยาบรรณ

๒. ด้านคุณลักษณะเชิงวิชาชีพ พบว่า สุขภาพดี และภาพลักษณ์ของตนเองสำหรับใช้ในการประกอบอาชีพ (ศีล) ผู้มีจิตใจที่ดีประกอบด้วยหลักเมตตาช่วยยึดเหนี่ยวทำให้ตนเข้มแข็ง (สมาธิ) และนักการศึกษาและการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในชีวิต โลก (ปัญญา) ซึ่งทั้งหมดจะถูกขับเคลื่อนกลไกต่างๆ ด้วยหลักอิทธิบาทธรรม พบว่า ด้านฉันทะ พบว่า การกระตุ้นอุดมการณ์ทางวิชาชีพ ด้านวิริยะ พบว่า กำหนดกระบวนการสร้างแรงจูงใจด้วยความ

ก้าวทางวิชาชีพด้านจิตตะ พบว่า การปลูกเมตตา กรุณา และด้านวิมังสา พบว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วม

๓. ด้านการสื่อสาร พบว่า ด้าน พฤติกรรมการสื่อสาร จะต้องมีการฝึกฝนการสื่อสารด้วยหลักเมตตาการใช้วจีสัจจิตตามสถานการณ์ เสริมสร้างการมีสติในการสื่อสารการฝึกทักษะการสื่อสารที่ก่อให้เกิดความสามัคคีและการจัดโครงการปฏิบัติธรรมและการสื่อสารด้วยระบบความทันสมัยของการสื่อสารด้วยการจัดโครงการอบรมความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ และการใช้โปรแกรม การสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ การจัดเก็บข้อมูล และการพัฒนาระบบสารสนเทศและสื่อสารด้วยเอกสารซึ่งทั้งหมดจะสามารถได้ด้วยหลักอิทธิบาท พบว่าด้านฉันทะ พบการสื่อสารด้วยหัวใจด้านวิริยะพบการสื่อสารด้วยความรู้ใจด้านจิตตะ พบว่า การสื่อสารด้วยความมีเมตตากรุณา ด้านวิมังสาพบความฉลาดในการสื่อสารกับผู้ป่วย

๔. ด้านสัมพันธภาพ พบว่า การพัฒนาการยอมรับในความแตกต่างทางความคิดการพัฒนาความเคารพในความเป็นปัจเจกบุคคล ด้วยความเสมอภาค การให้และรับความช่วยเหลือจากผู้อื่นได้ตามศักยภาพและความเหมาะสม การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในทีมสุขภาพและบุคคลที่เกี่ยวข้องและการมีสัมพันธภาพเชิงวิชาชีพอย่างเหมาะสมโดยมีหลักพุทธธรรมที่พบซึ่งสามารถนำบูรณาการเพื่อการสร้างระบบสัมพันธภาพ ได้แก่ หลักพละ ๕ ประการ หลักสังคหัตถุ ๔ ประการ หลักสัพปุริสธรรม ๗ ประการ หลักสาราณียธรรม ๖ ประการ และหลักวัตตบท ๗ ประการ ซึ่งทั้งหมดสามารถจะขับเคลื่อนพัฒนาสมรรถนะดังหลักอิทธิบาทธรรม พบว่า ด้านฉันทะ พบการส่งเสริมความเสมอภาคและความเคารพต่อผู้อื่นด้านวิริยะ พบการใช้ความเพียรอย่างเหมาะสมด้านจิตตะ พบว่า การปรับเจตคติที่ดีต่อผู้อื่น และด้านวิมังสา พบการทำงานด้วยระบบทีมงานที่มีปัญญา

กระบวนการการพัฒนาสมรรถนะพยาบาล เพื่อการพัฒนาศักยภาพพยาบาลวิชาชีพในการปฏิบัติงานการพยาบาล ให้มีคุณภาพมาตรฐานการพัฒนาเรื่องนี้จะต้องมีการปลูกฝังให้พยาบาลฝึกคือ เรื่องของหลักอิทธิบาท ๔ ในการประกอบวิชาชีพตั้งแต่เริ่มเข้ามาเป็นนักเรียนพยาบาล และเมื่อพยาบาลจบออกมาปฏิบัติงาน หน่วยงานจะต้องสร้างวัฒนธรรมองค์กร ค่านิยมขององค์กรในการทำงานของพยาบาล หรือการดำรงตนอยู่ในสังคม ของพยาบาลอยู่ตลอดเวลาต้องผลักดันให้เกิดกระแส เรื่องนี้ในองค์กร อาจเริ่มจากผู้นำองค์กร ในระดับต่างๆ และมีการถ่ายทอดไปสู่ผู้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง จะต้องเห็นความสำคัญในกิจกรรมการส่งเสริมให้ตรงกับหลักพุทธธรรมมากยิ่งขึ้นด้วยการส่งเสริมการฝึกอบรม การส่งเสริมการศึกษา การอบรมเพื่อปรับเจตคติ การปลูกฝังค่านิยมที่ดีงาม การจัดโครงการปฏิบัติธรรมโดยเฉพาะแนวทางการปฏิบัติธรรมฐานเพื่อให้ธรรมหยั่งลงลึกไปสู่กันบึงของจิตใจ รวมทั้งการพัฒนาความรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง จริ่งจ้งเพื่อความก้าวหน้าไปสู่ตำแหน่งทางสายอาชีพหรือความเชี่ยวชาญในระดับความเป็นพยาบาลมืออาชีพที่เหมาะสมกับพุทธธรรมบูรณาการ

๖. อภิปรายผลการวิจัย

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะพยาบาลเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลสังกัดกรมแพทยทหารเรือ พบว่า

๑. **ด้านจรรยาบรรณพบว่า** การตระหนักคุณค่าของความเป็นมนุษย์ การเป็นญาติพี่น้องเป็นครอบครัวเดียวกันมาก่อน ทำให้มีโอกาส ดูแล รับผิดชอบ ให้บริการ รักษา ผู้ป่วย ให้มีโอกาสชุดใช้บุญกรรมที่เคยร่วมสร้างกันมา ให้ทำดีกับเขาการแสวงหาโอกาสการพัฒนาตนเองในรูปแบบที่หลากหลายอย่างต่อเนื่อง และการใฝ่รู้ ศึกษาหาความรู้ในการปฏิบัติการพยาบาลรวมทั้งความจำเป็นทางความรู้ในวิชาชีพสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ปาริฉัตร อุทัยพันธ์, บุญศรี พรหมมาพันธุ์ศรี ศักดิ์สุนทรไชย และ คมศร วงษ์รักษา**^๔ พบว่า พยาบาลมีความรักในอาชีพที่ต้องดูแลผู้ป่วยและรักผู้อื่น ด้วยการกำหนดแผนการดูแลและการบำรุงขวัญกำลังใจพยาบาลมีความเพียรปฏิบัติหน้าที่เพื่อการดูแลตนเองและดูแลผู้ป่วยด้วยการจัดทีมในการให้คำปรึกษาแก่พยาบาลการปลูกอุดมการณ์ด้วยการสอนงานด้วยหัวใจและมอบทักษะการดูแลตนเอง และความรู้และการตัดสินใจเชิงจริยธรรมด้วยจัดระบบการเพิ่มความเชื่อมั่นของตนเองในการปฏิบัติหน้าที่และจรรยาบรรณสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วีรชัย อนันต์เอียร**^๕ พบว่า แผนกลยุทธ์การสร้างเสริมจิตสำนึกด้านจริยธรรมและค่านิยมที่ถูกต้อง แผนด้านการปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบของศีลธรรม และกติกาสังคม และแผนกลยุทธ์ด้านการสั่งสอนให้มีแนวคิดในการดำเนินชีวิตที่ตีรวมทั้งการจัดให้มีการฝึกอบรมทักษะความรู้ และศักยภาพอื่นที่จำเป็นต่อการปฏิบัติการพยาบาลทางวิชาชีพ

๒. **ด้านคุณลักษณะเชิงวิชาชีพ พบว่า** สุขภาพดี และภาพลักษณ์ของตนเองสำหรับใช้ในการประกอบอาชีพ (ศีล) ผู้มีจิตใจที่ดีประกอบด้วยหลักเมตตาช่วยยึดเหนี่ยวทำให้ตนเข้มแข็ง (สมาธิ) และนักการศึกษาและการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในชีวิต โลก (ปัญญา) ซึ่งทั้งหมดจะถูกขับเคลื่อนกลไกต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาธฤติ วิโรจโน**^๖ พบว่า สิกขา ๓ หรือไตรสิกขา เป็นหลักธรรมในการพัฒนามนุษย์ให้เป็นผู้ประเสริฐหรือเป็นบุคคลผู้มีจิตใจดีซึ่งเหมาะสมกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หรือการพัฒนาพระสังฆาธิการที่มุ่งเน้น

^๔ ปาริฉัตร อุทัยพันธ์, บุญศรี พรหมมาพันธุ์ศรีศักดิ์ สุนทรไชย และ คมศร วงษ์รักษา, “การพัฒนา รูปแบบประเมินสมรรถนะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาเทคนิคเภสัชกรรม วิทยาลัยการสาธารณสุขสุจริตินทร สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก”, **วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น**, (มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๐๑๑), หน้า ๘๘๓-๘๘๘.

^๕ วีรชัย อนันต์เอียร, “กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต** (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^๖ พระมหาธฤติ วิโรจโน, “รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

ด้านการศึกษาและสอดคล้องกับงานวิจัยของดาระกา ศิริสันติสัมฤทธิ์^๗ พบว่า คุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งที่จำเป็นในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านความรู้ มีความรู้เกี่ยวกับหลักเกณฑ์วิธีการ กฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับงาน มีความรู้ด้านจิตวิทยาในการให้คำปรึกษาด้านคุณลักษณะอื่นๆ ได้แก่ จิตสำนึกบริการที่เน้นแรงจูงใจเพื่อเพิ่มขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากร

๓. ด้านการสื่อสาร พบว่า ด้านปรับพฤติกรรมกรรมการสื่อสารและการฝึกฝนการสื่อสารด้วยหลักเมตตาการใช้วิธีสุจริตตามสถานการณ์ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมพงษ์ จิตระดับและคณะ^๘ พบว่า คุณลักษณะและสมรรถนะที่สำคัญของที่ปรึกษาสภาเด็กและเยาวชนที่ใช้กระบวนการประสานงานในลักษณะการสื่อสารจะช่วยให้สามารถสร้างสัมพันธ์อันดีกับเด็กและเยาวชนและหน่วยงานต่างๆ และสอดคล้องกับงานวิจัยของอภิษฎา ศรีเครือตง^๙ พบว่า ผู้ที่มีสมรรถภาพในการทำงาน มีความเชี่ยวชาญในการบริหาร คำนึงถึงความสามารถและปัจเจกบุคคล มุ่งเกณฑ์ มุ่งงานมีความยืดหยุ่นสูง จัดให้มีการประชุมเสมอๆ ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ร่วมงานพัฒนาตนเองนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนางาน ทักษะในการสื่อสารที่ดี และมีความสามารถในการทำงานเป็นทีม

๔. ด้านสัมพันธภาพ พบว่า การพัฒนาการยอมรับในความแตกต่างทางความคิด การพัฒนาความเคารพในความเป็นปัจเจกบุคคล ด้วยความเสมอภาค การให้และรับความช่วยเหลือจากผู้อื่นได้ตามศักยภาพและความเหมาะสม การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในทีมสุขภาพและบุคคลที่เกี่ยวข้องและการมีสัมพันธภาพเชิงวิชาชีพอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับงานวิจัยของปชาบดี แยมสุนทร^{๑๐} พบว่า การส่งเสริมความผูกพันระหว่างบุคลากรกับงาน ทั้งนี้องค์กรควรวางนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมส่วนบุคคล พฤติกรรมการทำงานและพฤติกรรมองค์กร ผู้นำวัฒนธรรม และหลักธรรม ซึ่งสามารถนำบูรณาการเพื่อการสร้างระบบสัมพันธภาพสามารถจะขับเคลื่อนการพัฒนาสมรรถนะดังกล่าวให้เกิดขึ้นได้ พบว่า การส่งเสริมความเสมอภาคและความเคารพต่อ

^๗ดาระกา ศิริสันติสัมฤทธิ์, “การศึกษารูปแบบสมรรถนะ บุคลากรสายงานสนับสนุนวิชาการ ในสถาบันอุดมศึกษาภาครัฐ”, รายงานวิจัย, (คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, ๒๕๕๒), หน้า ๗๔.

^๘สมพงษ์ จิตระดับและคณะ, “การพัฒนาสมรรถนะระบบที่ปรึกษาให้สภาเด็กและเยาวชนในประเทศไทย”, รายงานการวิจัย, (สำนักงานสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ : กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๕๖).

^๙อภิษฎา ศรีเครือตง, “รูปแบบการพัฒนาก้าวหน้าที่พึงประสงค์ตามแนวพุทธของผู้บริหารสตรีในมหาวิทยาลัยของรัฐ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๑๐}ปชาบดี แยมสุนทร, “กลยุทธ์การสร้างความผูกพันต่อองค์กรตามหลักสังคหธรรมของแรงงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

ผู้อื่นการใช้ความเพียรอย่างเหมาะสมการปรับเจตคติที่ดีต่อผู้อื่น และการทำงานด้วยระบบทีมงานที่มีปัญหา

๗. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเป็นมิติที่สำคัญอย่างมากเพราะการขับเคลื่อนองค์กรหากผู้นำองค์กรวิสัยทัศน์หรือขาดทักษะเรื่องนโยบายทุกๆ ภารกิจในองค์กรนั้นๆ จะไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนั้น การกำหนดนโยบายสำหรับการพัฒนาสมรรถนะผู้วิจัยเห็นได้ว่า

๑. การพัฒนาสมรรถนะพยาบาลด้านจรรยาบรรณ พยาบาลสังกัดกรมแพทยทหารเรือควรที่จะมองถึงความเสียสละของพยาบาลปฏิบัติงานให้มีกระบวนการสร้างความตระหนักในคุณค่าของความเป็นพยาบาลต่อการดูแลผู้ป่วยหรือคนไข้อยู่เสมอและเกิดเคารพในคุณค่า ความเชื่อ และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

๒. การพัฒนาสมรรถนะพยาบาลด้านคุณลักษณะเชิงวิชาชีพ พยาบาลสังกัดกรมแพทยทหารเรือควรมีการส่งเสริมให้พยาบาลมีสุขภาพดี และมีภาพลักษณ์อันโดดเด่นในการประกอบอาชีพส่งเสริมให้เป็นผู้มีจิตใจที่ดีประกอบด้วยหลักเมตตาช่วยยึดเหนี่ยวทำให้ตนเข้มแข็งและนักการศึกษาและการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในชีวิต

๓. การพัฒนาสมรรถนะพยาบาลด้านการสื่อสาร พยาบาลสังกัดกรมแพทยทหารเรือควรมีการกำหนดพฤติกรรมทางการสื่อสารที่ได้มาตรฐาน และการฝึกฝนการสื่อสารด้วยหลักเมตตาการใช้วจีสุจริตตามสถานการณ์ การเสริมสร้างการมีสติในการสื่อสารการฝึกทักษะการสื่อสารที่ก่อให้เกิดความสามัคคีและการจัดโครงการปฏิบัติธรรมให้มีลักษณะการสื่อสารด้วยหัวใจการสื่อสารด้วยความรู้ใจการสื่อสารด้วยความเมตตากรุณาและมีความฉลาดในการสื่อสารกับผู้ป่วย

๔. การพัฒนาสมรรถนะพยาบาลด้านสัมพันธภาพพยาบาลสังกัดกรมแพทยทหารเรือควรที่จะส่งเสริมความเสมอภาคและความเคารพต่อผู้อื่น ฝึกอบรมให้รู้จักการใช้ความเพียรอย่างเหมาะสมการปรับเจตคติที่ดีต่อผู้อื่น และการทำงานด้วยระบบทีมงานที่มีปัญหา

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

วีรยาภัทร อาษาชัย. **หลักการวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: อินเทอร์เน็ตพรีนติ้ง, ๒๕๓๙.

(๒) วารสาร:

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). “ธรรมในใจของนักบริหารไฮโซ”. **ไทยรัฐ**. (๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๑): ๒๔.

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานวิจัย:

กัลยาณี คุณมี. “การบริหารผลงานและการจัดสรรสิ่งจูงใจต่อการพัฒนาระบบราชการและข้าราชการไทย”. **รายงานการวิจัย**. คณะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๒.

ฉัตรชาญ ทองจับ. “รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะแรงงานในสถานประกอบการ”. **วิทยานิพนธ์-ครุศาสตร์อุตสาหกรรมดุสิตบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๕๒.

ดาระภา ศิริสันติสัมฤทธิ์. “การศึกษารูปแบบสมรรถนะ บุคลากรสายงานสนับสนุนวิชาการ ในสถาบันอุดมศึกษาภาครัฐ”. **รายงานวิจัย**. คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, ๒๕๕๒.

ทัศนีย์ เจนวินธุ์สุข. “การสื่อสารเชิงพุทธกับการเปลี่ยนแปลงสังคม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

ปชาบดี แยมสุนทร. “กลยุทธ์การสร้างความผูกพันต่อองค์กรตามหลักสังคหธรรมของแรงงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต** (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พรชัยทองเจือ. “การพัฒนาแบบความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับโรงเรียนในการเปลี่ยนผ่านด้านการเรียนการสอนในโรงเรียน”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ดุสิตบัณฑิต**. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พระมหาธฤติ วิโรจน์. “รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระมหาอำนาจ ปวทณโน. “การพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พิชญาภา ยืนยาว. “รูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลในสถาบันอุดมศึกษา”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒.

วีรชัย อนันต์เธียร. “กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์)**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

สมพงษ์ จิตระดับและคณะ. “การพัฒนาสมรรถนะระบบที่ปรึกษาให้สภาเด็กและเยาวชนในประเทศไทย”. **รายงานการวิจัย**. สำนักงานสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาสและผู้สูงอายุ : กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. ๒๕๕๖.

อภิษฎา ศรีเครือตง. “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามแนวพุทธของผู้บริหารสตรีในมหาวิทยาลัยของรัฐ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์/เว็บไซต์:

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร. **แนวทางการพัฒนาระบบสมรรถนะเพื่อพัฒนาการบริหารทรัพยากรบุคคล**. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <http://competency.rmutp.ac.th/>. [๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗].

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Book

Evans, Richard I. **The Making of Psychology: Discussions with Creative Contributors**. New York: Alfred A. Knopf. Goleman, 1976.

Daniel. **Emotional Intelligence & Working with Emotional Intelligence**. London: Bloomsbury Publishing. McClelland, 2004.

David C. **Human Motivation**. Cambridge: Cambridge University Press. McClelland, 1987.

บทบาทของพระสังฆาธิการระดับตำบลในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
ในตำบลเขาดินพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี
The Roles of Abbot Monk at Sub-district Level in Preventing and
Solving Drugs Problems in Khao Din Pattana Sub-district, Chaloen
Phra Kiat District, Saraburi Province

ฉันทชนก ดุรงค์ฤทธิชัย*
ศ.ดร.จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องบทบาทของพระสังฆาธิการระดับตำบล ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในตำบลเขาดินพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี มีจุดประสงค์เพื่อศึกษา บทบาทพระสังฆาธิการระดับตำบล ในการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติด ในตำบลเขาดินพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรีซึ่งถือเป็น บทบาทนอกเหนือจากบทบาททางศาสนา โดยการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก กับ พระสังฆาธิการ (พระภิกษุระดับเจ้าอาวาสขึ้นไป) ระดับตำบล ๗ รูป รวมถึง ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง, ผู้เคยติดยาเสพติด และการวิจัยเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสังฆาธิการในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ผลการวิจัยพบว่า

ผลการวิจัยพบว่า

บทบาทด้านการป้องกัน คือ การทำหน้าที่การให้ความรู้ที่ใช้หลักธรรม ที่ชี้ให้รู้โทษแล้ว ยังต้อง พิจารณาให้เห็นโทษเกิดระบอบการคิดต่อเนื่องเป็นภูมิคุ้มกันในการป้องกันปัญหายาเสพติด และ การให้ความร่วมมือกับชุมชนโดยพระสังฆาธิการ คือ ให้ความสำคัญกับ การเฝ้าระวัง และ ประสานให้ชุมชนเกิดความร่วมมือ โดยพระสังฆาธิการทำหน้าที่เป็นเสมือนตัวแทนของชุมชน ที่จะถ่ายทอดปัญหาไปยัง เจ้าหน้าที่ตำรวจ และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่วนบทบาทด้านการแก้ไข คือ เน้นอบรมสั่งสอนผู้ติดยาเสพติดด้วยหลักธรรมคือ สติ-สัมปชัญญะ, หิริ-โอตตปปะ, ขันติ, อบายมุข ๔, มิตรแท้ ๔, ทิศ ๖ และ เยียวยาครอบครัวโดยการสร้างความเข้าใจกับครอบครัวว่าผู้ติดยาเสพติด ต้องการโอกาสเพราะทุกคนไม่มีใครไม่เคยทำผิด และใช้หลักธรรม สติ-สัมปชัญญะ ให้ครอบครัวสามารถรับมือกับปัญหาโดยการไม่ซ้ำเติมผู้ติดยาเสพติด

คำสำคัญ : บทบาท, พระสังฆาธิการ, สติ-สัมปชัญญะ

*วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

** อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

ABSTRACT

This research was intended to investigate ‘The Roles of Abbot Monk at Sub-district Level in Preventing and Solving Drugs Problems in Khao Din Pattana Sub-district, Chaloe Phra Kiat District, Saraburi Province’. The research was done based on both primary and secondary research methods.

Studies were found as follows: The preventative roles included using Dhamma principles, pointing out and helping people understand the bad consequence in order to create thinking process in the drug prevention. Furthermore, abbot monk had cooperation with the community and placed emphasis on surveillance and coordination to help foster community cooperation. The abbot monk also acted as a representative of the community to convey an issue to authorities and agencies involved. The resolving roles consisted of helping, the drug user and the family because drug problems inevitably had affected the family and people surrounding the user and therefore also need to help the family. The abbot monk had carried on the process of remedies by consciousness and mind, and help with coordinating drug user and families with government agencies. In the abbot monk’s view, the lack of consciousness was the first thing that need to be solved for the drug users in accordance with religious principles.

Keywords: Role, Abbot Monk, Consciousness - Smallness

๑. บทนำ

นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันปัญหายาเสพติด เป็นปัญหาทางสังคมที่ทำให้คนในสังคม ไม่มีคุณภาพ และทำให้เกิดปัญหาทางด้านสุขภาพและเป็นปัจจัยให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา เช่น ปัญหาอาชญากรรม ฯลฯ ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของการที่ทำให้ประเทศชาติ ไม่สามารถพัฒนาได้อย่างเต็มที่ เพราะ ประเทศจะสามารถจะพัฒนาได้ ก็จำเป็นต้องมีทรัพยากรมนุษย์ ที่มีคุณภาพ แต่ปัญหาเสพติดทำให้คนในสังคมไม่อาจที่จะพัฒนาตัวเอง และ สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประเทศไทยได้มีความพยายามอย่างมากเพื่อลดปัญหาเสพติด เช่น การออกพระราชบัญญัติ ยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ ๕) พ. ศ. ๒๕๔๕, กฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด รวมถึง การปรามปรามของเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ถึงแม้เจ้าหน้าที่จะได้ปราบปรามจับกุมการค้ายาเสพติดอย่างเข้มงวดและจริงจัง แต่ก็ไม่ทำให้การแพร่ระบาดของยาเสพติดลดลงเลยแต่กลับทำให้ผู้ผลิตได้พัฒนายาเสพติดให้ออกฤทธิ์ได้แรงขึ้นและการตรวจพบสารเสพติดในตัวผู้เสพได้ยากขึ้น ทำให้เจ้าหน้าที่จับกุมได้ยากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ในการดำเนินการ

ปราบปรามยาเสพติดยังมีเจ้าหน้าที่ของรัฐจำนวนไม่น้อยเข้าไปมีผลประโยชน์และมีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติดเสียเอง^๑ ทำให้การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดไม่สัมฤทธิ์ผล

ถนนพหลโยธิน บริเวณเส้นทางผ่านอำเภอเฉลิมพระเกียรติ ตำบลเขาหินพัฒนา เป็นเส้นทางที่มีการพบการจับกุมผู้ค้ายาเสพติดบ่อยครั้ง พระสังฆาธิการ ฝ่ายมหานิกาย ตำแหน่งเจ้าคณะตำบลเขาหินพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ท่านพระครูพัฒนภิตติคุณ (ธานธมโม) หรือ หลวงพ่อบุญเย็น เจ้าอาวาสวัดท่าวีว ได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวฯ โดยเฉพาะบทบาททางสังคมของพระสงฆ์ที่ต้องสนองตอบต่อช่องว่างที่รัฐบาลไม่อาจช่วยเหลือประชาชนได้^๒ และได้เห็นว่าปัญหา ยาเสพติดเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย เป็นสาเหตุของการให้เกิดการกระทำผิดศีลธรรม และเป็นสาเหตุของการปั่นทอนการพัฒนาของประเทศชาติ จึงได้เป็นแกนนำ ระดับตำบล ในตำบลเขาหินพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ในการให้ความรู้ ให้สติ ต่อต้านและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนขึ้น โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลาง ในการขับเคลื่อนแนวคิดดังกล่าวฯ และจะได้รับมุมมองและแนวทางที่น่าสนใจเกี่ยวกับชาวบ้าน

บทบาทของพระสังฆาธิการระดับตำบล ในเป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในการใช้หลักธรรมและการปฏิบัติ และเห็นภาพสะท้อนการทำงานที่มีข้อบกพร่องของหน่วยงานภาครัฐ เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และ เพื่อเผยแพร่บทบาทของพระสังฆาธิการ ซึ่งเกี่ยวข้องเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งเป็นตัวอย่างที่น่าสนใจให้แก่พระสังฆาธิการ ในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป

จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าวฯ ข้างต้น จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการ ระดับตำบล ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในตำบลเขาหินพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี เพื่อที่จะทราบถึงบทบาทที่สำคัญของพระสงฆ์ นอกจากบทบาททางศาสนา รวมถึงวิถีคิด และ วิธีการในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งถือเป็นบทบาทที่ถูกคาดหวังจากสังคม^๓ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ นักศึกษาทางสังคมศาสตร์ เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดซึ่งสามารถที่จะต่อยอดความรู้ดังกล่าวฯ เพื่อพัฒนาแก้ไขปัญหายาเสพติดต่อไปในอนาคต

^๑ คณะกรรมการวิสามัญศึกษาปัญหาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด, “ปัญหาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด”, สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๕๕ (อัดสำเนา).

^๒ จานงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, **ประวัติและแนวคิดทางสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๗๖.

^๓ สมเดช สิทธิพงศ์พิทยา, “บทบาทของสำนักงานพัฒนาชุมชนเขตในการสนับสนุนงานพัฒนาชุมชนจังหวัดและอำเภอ: ศึกษาจากทัศนะของพัฒนากรจังหวัดและพัฒนากรอำเภอ”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๓)

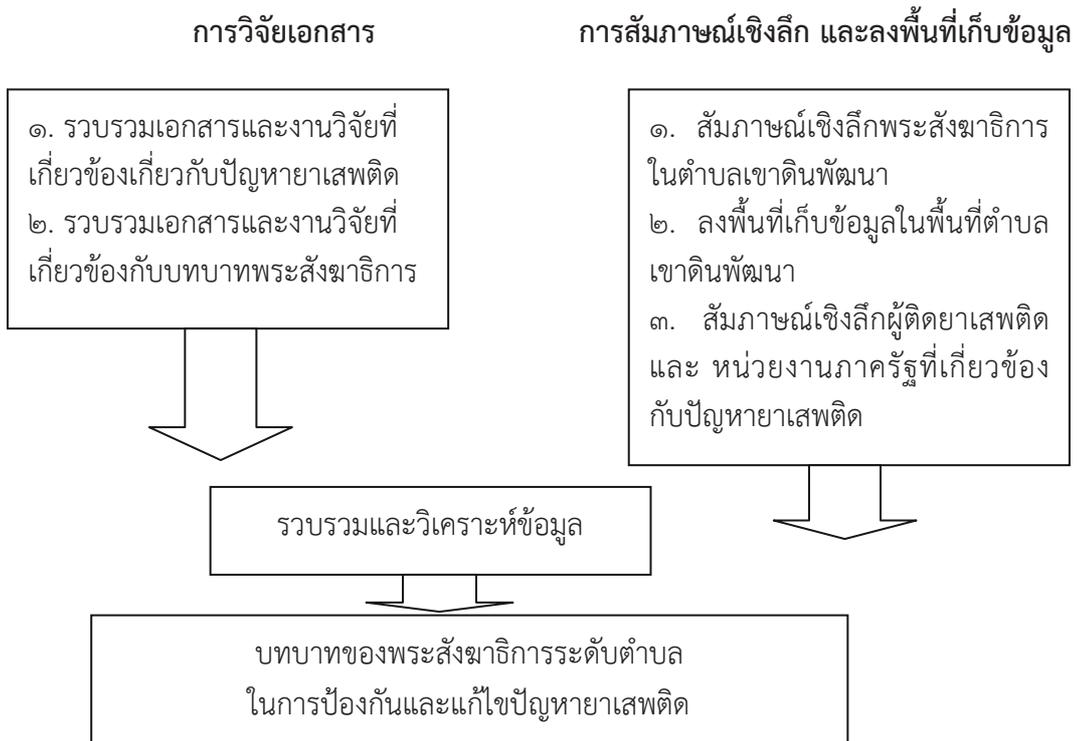
๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษา บทบาทพระสังฆาธิการระดับตำบล ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ในตำบลเขาหินพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี
๒. เพื่อศึกษา หลักธรรม ที่มีความจำเป็นและความสำคัญการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพเกิดขึ้น

๓. ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเรื่อง บทบาทของ พระสังฆาธิการระดับตำบล ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในตำบลเขาหินพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี เป็นการศึกษเชิงคุณภาพโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ทบทวนเอกสาร และ ลงพื้นที่สังเกตการณ์ต่อพระสังฆาธิการ และหน่วยงานภาครัฐ

กระบวนการในการวิจัย

๔. วิธีการดำเนินการวิจัย

๑. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และ ใช้การทบทวนเอกสาร เป็นหลัก โดยผู้วิจัยได้เข้าไปสัมภาษณ์เชิงลึก พระสังฆาธิการระดับตำบล, เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในตำบลเขาดินพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี

๒. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน ๑๙ คน ประกอบด้วย

๒.๑ พระสังฆาธิการระดับตำบล ได้แก่ เจ้าคณะตำบลเขาดินพัฒนา และ เจ้าอาวาสวัดในตำบลเขาดินพัฒนาทั้งหมด จำนวน ๗ รูป

๒.๒ เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันปัญหาเสพติดภาค ๑, ศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดจังหวัดสระบุรี, สำนักงานตำรวจภูธรอำเภอเฉลิมพระเกียรติ, สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดสระบุรี, ศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด เฉลิมพระเกียรติ และ ผู้เคยติดยาเสพติด จำนวน ๗ คน

๒.๓ ผู้ติดยาเสพติด จำนวน ๕ คน

๓. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างและการสังเกตการณ์ในพื้นที่โดยผู้วิจัยเข้าไปฝังตัวอยู่ในพื้นที่การทำวิจัย เพื่อศึกษาการทำหน้าที่บทบาทของการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของพระสังฆาธิการ

๔. การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการ ตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (Triangulation) โดยแบ่งออกเป็น ๓ ประเภทได้แก่ ๑. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) ๒. การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) ๓. การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation)

๔.๑ การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล พบว่า ได้ข้อมูลเหมือนกัน จากผู้ให้ข้อมูลหลัก

๔.๒ การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลด้วยตัวเอง

๔.๓ การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีที่ตรวจเอกสาร

๕. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

๕.๑ ผู้วิจัยศึกษา ค้นคว้า หนังสือ เอกสาร และ งานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสังฆาธิการระดับตำบล ในการต่อต้านและแก้ไขปัญหาเสพติด ในตำบลเขาดินพัฒนา

อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรีจากการค้นหาด้วยตัวเอง และขอข้อมูลเอกสารจากเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

๕.๒ สัมภาษณ์พร้อมบันทึกประเด็นสำคัญขณะสนทนากับผู้ให้ข้อมูลหลัก

๕.๓ สังเกตการณ์ในพื้นที่ ตามคำแนะนำของ พระสังฆาธิการ เจ้าหน้าที่ตำรวจและผู้เคยเสพยาเสพติด เพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อปัญหามากที่สุด

๖. การวิเคราะห์ข้อมูล

๖.๑ ผู้วิจัยได้รวบรวมแบบสัมภาษณ์ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาสาระ (Content Analysis) และ สรุปประเด็น เพื่อเป็นข้อมูลในการวิจัย

๖.๒ วิเคราะห์จากการเข้าไปมีส่วนร่วมสังเกตการณ์วิธีการและขั้นตอนในบทบาทการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพยาเสพติดของพระสังฆาธิการ

๖.๓ นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และ จากการลงพื้นที่สังเกตการณ์ มาสรุปและวิเคราะห์โดยใช้ แนวความคิด และข้อมูล ที่ได้จากการทบทวนเอกสาร มาร่วมสรุปและวิเคราะห์ผลการวิจัย

๕. ผลการวิจัย

๑. **บริบทชุมชนและปัญหาเสพยาเสพติด** บริบทชุมชน ชุมชนตำบลเขาหินพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ อยู่ห่างจากตัวเมืองสระบุรี ๑๑ กิโลเมตร มีพื้นที่ในความปกครอง ๕.๔ ตารางกิโลเมตร อยู่ในเขตรับผิดชอบการปกครองขององค์การบริหารตำบลเขาหินพัฒนา^๑ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบประกอบด้วยภูเขาจำนวนเล็กน้อย มีถนนหลักเข้าสู่ตำบล คือ ถนนตลาดใหม่-โคกดินแดง ระยะทาง ๑๑ กิโลเมตร เชื่อมถนนพหลโยธินและถนนสายพุแค-พระบาทน้อย ลักษณะการประกอบอาชีพของประชาชนส่วนใหญ่ คือ ลูกจ้างบริษัท (รับจ้างทั่วไป, ลูกจ้างรายวัน) และเกษตรกร, ข้าราชการ, พนักงานบริษัท ด้านสาธารณูปโภคมีไฟฟ้าใช้ ส่วนน้ำประปายังไม่ถึงทั้งตำบล

ปัญหาเสพยาเสพติดในชุมชนตำบลเขาหินพัฒนา ส่วนใหญ่แทบทั้งหมดเป็นยาบ้า จะมียาเสพติดประเภท กาว และยาไอซ์เพียงเล็กน้อย ผู้เสพยาเสพติดที่ถูกทางเจ้าหน้าที่ตำรวจทำการจับกุม อายุอยู่ในระหว่าง ๑๕-๒๔ ปี มีการดำเนินคดีอยู่ ๒ กรณีคือ ครอบครอง แต่ไม่ได้จำหน่าย คือจับยาบ้าได้ไม่เกิน ๑๔ เม็ด มีโทษคือ จำคุกตั้งแต่ ๖ เดือน - ๓ปี หรือ ปรับตั้งแต่ ๑๐,๐๐๐-๖๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งในกรณี ๑๕ นี้ อนุโลมให้ผู้ถูกจับผ่อนค่าปรับได้วันละ ๒๐๐ บาท และ ครอบครองเพื่อ จำหน่าย คือจับยาบ้าได้ เม็ดขึ้นไป ซึ่งมีโทษ ตามปริมาณครอบครองยาโทษขั้นต่ำสุดคือ จำคุกตั้งแต่ ๔ ปี - ๑๕ ปี หรือปรับตั้งแต่ ๘๐,๐๐๐ - ๓๐๐,๐๐๐ บาท หรือทั้ง

^๑สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี, “รายงานการประเมินสถานการณ์พัฒนาตำบลเขาหินพัฒนา”, สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี, ๒๕๕๔, (อัดสำเนา).

จำทั้งปรับ ยาบำบัดราคาเม็ดละ ๒๕๐ บาท ซึ่งถือเป็นรายย่อยทั้ง ๒ กรณี (โดยหากยังเป็นเยาวชน ศาลจะตัดสินส่งให้สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดต่อไป) โดยสาเหตุของการเสพยาเสพติดนั้น มีอยู่ ๓ สาเหตุ คือ ๑. สภาพแวดล้อมเป็นเหตุ ๒. เสพเพราะทุกข์ (ปัญหาชีวิตและครอบครัว) ๓. มิจฉาทิฐิ (ความอยากรู้้อยากลอง)

๒. บทบาทพระสังฆาธิการในชุมชน พระสังฆาธิการระดับตำบล ในตำบลเขาหินพัฒนา ข้อมูลทั่วไปพระสังฆาธิการในตำบลเขาหินพัฒนานั้น มีอายุอยู่ในระหว่าง ๔๓ - ๕๐ อายุพรรษา มากกว่า ๑๐ ปี ขึ้นไป ทุกรูป การศึกษาธรรมในชั้น นักรธรรมเอก และ ไม่ได้สอบศึกษาในเปรียญ (ภาษาบาลี) เป็นวัดในมหานิกายทั้งสิ้น โดยทุกวัดที่พระสังฆาธิการทุกรูปจำพรรษาอยู่ เป็นวัดบ้าน (วัดประจำหมู่บ้าน) อยู่ไม่ห่างจากหมู่บ้าน เป็นวัดขนาดเล็ก มีพระสงฆ์จำพรรษาไม่เกิน ๑๐ รูป ในทุกวัด ซึ่งพระสังฆาธิการนอกจากจะมีบทบาทในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาหรือที่เป็นกิจของสงฆ์แล้ว ยังมีบทบาทในด้านอื่นอีก เช่น เป็นผู้นำในด้านการสงเคราะห์การช่วยเหลือ การดูแลทุกข์สุขของคนในชุมชน เป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำในการดำรงชีวิตกับผู้คนในชุมชน เป็นผู้กระจายข่าวสารต่างๆ ให้คนในชุมชน โดยสามารถแบ่งบทบาทของพระสังฆาธิการออกได้เป็น ๒ บทบาท คือ ๑. บทบาทด้านศาสนา แบ่งบทบาทเป็น ๔ ด้านคือ ด้านการรักษาธรรมวินัย ด้านการพัฒนาพุทธสถาน ด้านการให้ความรู้ทางศาสนา และ ด้านประเพณีวัฒนธรรม ซึ่งเป็นบทบาทตามอำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการ ตามกฎของมหาเถรสมาคม และ ๒. บทบาทนอกเหนือจากบทบาททางศาสนา แบ่งบทบาทเป็น ๒ ด้านคือ ด้านการเป็นผู้นำชุมชน คือ ด้านการพัฒนาชุมชน, ด้านพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ด้านการแก้ไขปัญหาชุมชน และ ด้านความเชื่อและพิธีกรรม

๓. บทบาทในการป้องกันปัญหาเสพยาเสพติดของพระสังฆาธิการ บทบาทการป้องกันปัญหาเสพยาเสพติดของพระสังฆาธิการ แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนคือ วิธีการป้องกันปัญหาเสพยาเสพติดโดยพระสังฆาธิการโดยการให้ความรู้ และการให้ความร่วมมือกับชุมชน จากผลการวิจัยพบว่า การป้องกันปัญหาเสพยาเสพติดนั้นเกิดได้ จาก ๓ ส่วน ซึ่งประกอบด้วย องค์การด้านกฎหมาย คือ ตำรวจ หน่วยงานความมั่นคง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบังคับและลงโทษตามกฎหมายให้ความรู้เพื่อเห็นโทษตามบัญญัติกฎหมาย องค์การด้านการให้ความรู้ ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชนทั่วไป ทุกองค์กร เช่น สถานพยาบาล สถานศึกษา กระทรวง ทบวง กรม องค์กรอิสระ ฯลฯ และสถาบันครอบครัว ให้ความเข้าใจให้เห็นโทษทางด้านความมั่นคงในชีวิต และ ครอบครัว ส่งผลให้เกิดความตระหนักรับผิดชอบ โดยการให้ความรู้ทั้ง ๓ ส่วนนั้น ถือเป็น องค์ประกอบหลักในการป้องกันยาเสพติดในชุมชนและสังคมของประเทศไทยในปัจจุบัน บทบาทของพระสังฆาธิการในการป้องกันปัญหาเสพยาเสพติด ถือเป็นองค์ประกอบส่วน ที่ ๔ ในสังคม ที่ใช้หลักธรรม ที่ชี้ให้เห็นว่านอกจากปัญหาเสพยาเสพติดจะเป็นโทษแล้ว ยังเป็นทางเสียมคือ อวิชาแห่งสติ-สัมปชัญญะ, อวิชาแห่งหิริ-โอตตปปะ, ก่อ

^๕ทินพันธุ์ นาคะตะ, “คุณค่าของพุทธศาสนาในการบริหารราชการ”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๐๙).

ให้ประพุดิอบายมุข ๔, อวิชาแห่งเบญจศีล, อวิชาแห่งจากทศ ๖ อันหมายถึง ทางปิดกันที่จะเรียนรู้ธรรมทั้งหลายและเป็นบ่อเกิดแห่งความล้มเหลวทั้งปวงในการครองเรือนเป็นฆราวาส ซึ่งหากรวมทั้ง องค์ประกอบทั้ง ๔ แล้วจะทำให้บุคคลเกิดระบวนการคิดต่อเนื่องเป็นภูมิคุ้มกันในการป้องกันปัญหาเสพติด

แนวทางการป้องกันปัญหาเสพติดโดยพระสังฆาธิการในชุมชน คือ ให้ความสำคัญกับการเฝ้าระวัง และ ประสานให้ชุมชนเกิดความร่วมมือ โดยพระสังฆาธิการทำหน้าที่เป็นเสมือนตัวแทนของชุมชน ที่จะถ่ายทอดปัญหาไปยัง เจ้าหน้าที่ตำรวจ และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยมีลักษณะในการดำเนินงานคือ ๑. ให้วัดเป็นองค์กรของชุมชน คือเป็นศูนย์กลางของชุมชน เปิดวัดให้ประชาชนผู้เป็นฆราวาสเข้ามาได้ง่าย ทำวัดให้สะอาดน่าเข้าเยี่ยม ๒. ให้พระสังฆาธิการ ต้องมีส่วนร่วมร่วมกับฆราวาส ให้พระสังฆาธิการ มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน กิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ๓. ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เมื่อถูกขอข้อมูล หรือ สอบถามประเด็นปัญหาต่างๆ ในชุมชน โดยการปฏิบัติทั้ง ๓ ส่วน ทำให้พระสังฆาธิการและวัด และ คนชุมชน เกิดความใกล้ชิดกันมากขึ้น มีการแลกเปลี่ยนปัญหาและข่าวสารความเคลื่อนไหวของบุคคลในชุมชน ทำให้พระสังฆาธิการรู้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาในชุมชนอย่างทั่วถึง และ บางครั้งสามารถทำหน้าที่เป็นผู้นำชุมชนในการเป็นเสียงสะท้อนปัญหาในชุมชนต่อหน่วยงานภาครัฐได้อย่างครบถ้วน

ซึ่ง ๒ ส่วนทั้ง วิธีการป้องกันปัญหาเสพติดโดยพระสังฆาธิการโดยการให้ความรู้ และ แนวทางการป้องกันปัญหาเสพติดโดยพระสังฆาธิการในชุมชน ทำให้เกิดการป้องกันยาเสพติด ในชุมชนที่เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

๔. บทบาทในการแก้ไขปัญหาเสพติดของพระสังฆาธิการ การแก้ไขปัญหาเสพติดโดยพระสังฆาธิการนั้น แก้ปัญหาไปที่ ๒ ส่วน คือ ผู้เสพยาเสพติด และ ครอบครัว เพราะปัญหาเสพติดส่งผลกระทบต่อไปยั้งครอบครัวและบุคคลรอบข้างอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงจำเป็นต้องเยียวยาครอบครัวด้วย การแก้ไขปัญหาเสพติดของพระสังฆาธิการในตำบลเขาหินพัฒนา นั้นมีบทบาทในลักษณะเยียวยาทางด้านสติ, จิตใจ, และการประสานงานช่วยเหลือผู้เสพยาเสพติด และครอบครัวกับหน่วยงานภาครัฐ พระสังฆาธิการแต่ละรูปจะแก้ไขไปตามเห็นสมควรของแต่ละรูป โดยมีการเรียกประชุม ถามไถ่ และเสนอแนวทางแก้ปัญหาร่วมกัน โดยท่านเจ้าคณะตำบลเขาหินพัฒนาเป็นผู้นำ โดยทัศนะของพระสังฆาธิการแต่ละรูปในตำบลเขาหินพัฒนานั้นอาจมีทัศนะแตกต่างกันในเรื่องของสาเหตุของปัญหาเสพติดในชุมชน แต่มีทัศนะตรงกันในเรื่อง การขาดสติ สิ่งเป็นสิ่งแรกที่ต้องเยียวยาแก้ไขผู้เสพยาเสพติด ซึ่งถือเป็นสาระสำคัญที่สุด

การเรียกคืนสติ โดยพระสังฆาธิการนั้น ทางตรงคือการอุปสมบทเป็นพระภิกษุสงฆ์ตาม การขอร้องของครอบครัวหรือตัวผู้ติดยาเสพติด แต่ต้องตรวจร่างกายให้ผ่านตามกฎของมหาเถรสมาคม โดยอาจบวชวัดใดวันหนึ่งในตำบลเขาหินพัฒนา ที่มีความพร้อมที่จะรับอุปสมบทผู้เคยติดสารเสพติด เพื่อฟื้นฟูร่างกายและจิตใจ สิ่งที่สำคัญที่สุดในการเรียกคืนสติ คือ การปฏิบัติกิจวัตรของสงฆ์ที่เต็มไปด้วยกิจวัตรที่เป็นการฝึกสมาธิโดยธรรมชาติ ซึ่งผู้เสพยาเสพติดจะถูกขัดเกลา สามารถเรียกคืนสติ รวมทั้งเป็นการฝึกขันติ จนสามารถหลุดพ้นจาก อาการถอนยาได้ และการที่อยู่ในวันนั้น

ถือเป็นการเปลี่ยนสภาพแวดล้อมเดิมๆ ทำให้ได้รับการศึกษาพระธรรมเบื้องต้นได้ง่ายทำให้ได้เรียนรู้เรื่อง หิริ-โอตตปละ และมีเวลาในการสำนึกตนเอง โดยหลังจากบวชก็จะสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างมีภูมิคุ้มกันตนเอง ซึ่งหากไม่สามารถที่จะทำการบวชได้ พระสังฆาธิการจะแนะนำไปยัง สถานบำบัดระบบสมัครใจ เช่นตามโรงพยาบาล หรือ สถานบำบัดของรัฐ ซึ่งจะรับรองว่าระหว่างดำเนินการจะคอยเป็นตัวช่วยกับเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ให้มาจับกุมเพราะ ตามกฎหมายแล้ว ผู้ติดยาเสพติดเมื่อมีประสงค์จะเลิกและรับการบำบัดย่อมไม่มีผิด ซึ่งถือเป็นการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ฆราวาสอีกทางหนึ่ง

การเยียวยาเรียกคืนสติให้กับครอบครัว เมื่อบุคคลในครอบครัวติดยาเสพติดยอมส่งให้ครอบครัวทั้งครอบครัวเกิดทุกข์ มีปัญหา และร้อนรนไม่มีสติ ยิ่งอาจทำให้ปัญหาบานปลายหากครอบครัวไปเข้าเติมผู้ติดยาเสพติด พระสังฆาธิการ จึงเน้นไปที่การอบรมสั่งสอนเตือนสติ แก่บุคคลในครอบครัวเหล่านั้นด้วย เพราะเมื่อครอบครัวมีสติแล้ว ย่อมสามารถแก้ไขปัญหาลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ ถือว่าครอบครัวมีความสำคัญที่สุดในการทำให้การแก้ไขปัญหาลุล่วง

จากผลการศึกษาวิจัยสามารถวิเคราะห์ ออกมาได้ว่า บทบาทการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยพระสังฆาธิการนั้น มีลักษณะคล้ายกับบทบาทการป้องกันในส่วนที่เป็นส่วนผลักดันส่วนหนึ่งของการแก้ปัญหา โดยผู้มีปัญหาครอบครัวไม่ได้เป็นคนในตำบลเขาดินพัฒนาทั้งหมด เพราะผู้ที่มาวัดอาจจะเป็นครอบครัวในต่างตำบล ต่างอำเภอ ต่างจังหวัด และเมื่อผู้เสพยาเสพติด และครอบครัวมีสติซึ่งเป็นหลักธรรมพื้นฐานแล้ว ก็จะสามารถรับฟังคำสอนในพุทธศาสนาต่อไปได้ ยอมรับหลักธรรมให้เป็นที่พึงในที่สุด

๕. หลักธรรมที่สำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด บทบาทของพระสังฆาธิการในการใช้หลักธรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดนั้นตรงกับการทำงานที่ในการเผยแพร่หลักพุทธธรรม^๖ โดยจากผลการวิจัยหลักคำสอนที่พระสังฆาธิการใช้ในมากที่สุดคือ สติ-สัมปชัญญะ และ มิตรแท้^๗ ๔, อบายมุข ๔, ชันติ, หิริ-โอตตปละ, ทิศ ๖^๗ ไล่เรียงตามมาเป็นลำดับ

ติดยาเสพติดและครอบครัว เมื่อเกิดปัญหาขึ้นแล้วจะไม่มีสติ การเรียกสติ สติในที่นี้หมายรวมถึง สติ (ความระลึกได้) และ สัมปชัญญะ (ความรู้ตัว) เมื่อมี สติ-สัมปชัญญะ เกิดขึ้นก็จะสามารถพิจารณาคุณ โทษ ของยาเสพติดได้

มิตรแท้ ๔ คือ ๑. มิตรมีอุปการะ ๒. มิตรร่วมทุกข์ร่วมสุข ๓. มิตรแนะประโยชน์ ๔. มิตรมีความรักใคร่ การเลือกคบมิตรนี้สำคัญมากเพราะมนุษย์ทุกคนเป็นสัตว์สังคมไม่สามารถจะอยู่ในโลกนี้เพียงลำพังได้ การเลือกคบมิตรที่ดีจึงเป็นเหตุปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความเจริญใจชีวิตของฆราวาส

^๖พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), ธรรมนุญชีวิต: พุทธจริยธรรม เพื่อชีวิตที่ดีงาม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๘), หน้า ๓๕.

^๗พระเทพวิสุทธินายก, อธิบายธรรมวิภาค ปริเฉทที่ ๑ สำหรับนักธรรมและ ธรรมศึกษาชั้นตรี, (นครปฐม: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๓๖.

อบายมุข ๔ ที่ควรอดทนไม่ยุ่งเกี่ยว คือ ๑. ความเป็นนักเลงหญิง ๒. ความเป็นนักเลงสุรา ๓. ความเป็นนักเลงเล่นการพนัน ๔. ความคบคนชั่วเป็นมิตร ซึ่งทั้ง ๔ นั้นเป็นปัจจัยแห่งความเสื่อม
 ขันติ คือความอดทนอดกลั้น ในที่นี้ อาจหมายถึง อดทนต่ออาการถอนยา อดทนต่อคำต่อว่านินทาอันทำให้เสียกำลังใจ อดทนต่อสิ่งยั่วชวน สภาพแวดล้อมเก่า

หิริ - โอตตปปะ (ความละอายใจและเกรงกลัวต่อบาป) ย่อมเกรงกลัวที่จะเข้าไปข้องเกี่ยวกับปัญหาเสพติด เพราะ เป็นเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดการกระทำผิดซึ่งเป็นบาป เมื่อเกิด หิริ-โอตตปปะ

ทิส ๖ ซึ่งทุกคนไม่ว่าจะเป็นบุคคลในครอบครัว หรือ ผู้ติดยาเสพติด ย่อมมีบทบาทของตนเองอยู่ใน กรอบแห่งทิส ๖ นี้ ทิส ๖ นี้คือ ๑. ปุริตถิมทิส คือ ทิสเบื้องหน้ามารดาบิดา, ๒. ทักขิมทิส คือทิสเบื้องขวา อาจารย์, ๓. ปัจฉิมทิส คือ ทิสเบื้องหลัง ภรรยา, ๔. อุตตรทิส คือทิสเบื้องซ้าย มิตร, ๕. เหมฐิมทิส คือทิสเบื้องต่ำ บ้าง ลูกจ้าง, ๖. อุปริมทิส คือทิสเบื้องบน สมณพราหมณ์ ทิส ๖ นี้ อธิบายถึงสิ่งที่ฆราวาสควรปฏิบัติผู้มีพระคุณ หรือ เกี่ยวข้องกับเราอย่างไร และ ผู้มีพระคุณควรปฏิบัติตอบแทนอย่างไร เป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าสรุปรวมบทบาทหน้าที่ของบุคคลในโลก ถือเป็นอมตะธรรมของฆราวาส ถ้าบุคคลในครอบครัวรู้เข้าใจและปฏิบัติในหลัก ทิส ๖ แล้ว ปัญหาในครอบครัวจะไม่เกิดขึ้นเลย รวมทั้งปัญหาเสพติดด้วย ถือเป็นธรรมชั้นเลิศที่สุดของฆราวาส

๖. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะโดยแบ่งเป็น ๒ ส่วนคือ ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

๑.๑ เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐ ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดควรมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความร่วมมือในป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด รวมทั้งควรให้ความรู้ทางด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้แก่ประชาชน

๑.๒ พระสังฆาธิการ ควรฝึกฝนขัดเกลาพระรุ่มใหม่ขึ้นมาช่วยเหลือแบ่งเบาภารกิจในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด รวมทั้งให้หลักธรรมความรู้แก่ประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดด้วย

๒. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๒.๑ ประเด็นงานวิจัยเกี่ยวกับ พระสังฆาธิการ, หลักธรรม และ ศาสนา มีความน่าสนใจ จึงควรหาประเด็นการศึกษาต่อ เช่น บทบาทการพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานของพระสังฆาธิการ, บทบาทของการใช้หลักธรรมในการพัฒนาองค์กร, บทบาทการใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนา เปรียบเทียบศาสนาอิสลามในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ฯลฯ

๒.๓ การศึกษาเกี่ยวกับ ศาสนา และ หลักธรรม คำสอนควรเป็นลักษณะการวิจัยเชิงคุณภาพเพราะจำเป็นต้องใช้การสนทนาพูดคุยเป็นสำคัญ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. **ประวัติและแนวคิดทางสังคม**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๕.

พระเทพวิสุทธิญาณ (อุบล นนทโก ป.ธ.๙). **อธิบายธรรมวิภาค ปริเฉทที่ ๑ สำหรับนักเรียน และ
ธรรมศึกษาชั้นตรี**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๒๕.

พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต. **ธรรมนุญชีวิต: พุทธจริยธรรม เพื่อชีวิตที่ดีงาม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗๗.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๘.

สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี. **รายงานการประเมินสถานการณ์
พัฒนาตำบลเขาหินพัฒนา**. สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัด
สระบุรี, ๒๕๕๔.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

ทินพันธุ์ นาคะตะ,ร.ท. **คุณค่าของพุทธศาสนาในการบริหารราชการ**. **วิทยานิพนธ์รัฐ
ประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**.
๒๕๐๙.

สมเดช สิทธิพงศ์พิทยา. **บทบาทของสำนักงานพัฒนาชุมชนเขตในการสนับสนุนงานพัฒนาชุมชน
จังหวัดและอำเภอ: ศึกษาจากทัศนะของพัฒนากรจังหวัดและพัฒนากรอำเภอ**.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ๒๕๓๓.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Book:

Anderson, M. **Developing Measures of Perceived Life Quality : Results from
Several National Surveys**. **Social Indicators Research**, 1 :1975.

Castetter B. William. **The Personnel Function In Education Administrarion**. 5th ed.
New York : Maemillan Publishing, 1992.

การบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน : กรณีศึกษา
องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี
The Influence of Administrative Management on the Employees'
Work Motivation: A Case Study of Subdistrict Administration
Organization in Meuang District Patumthani Province

อดุลย์ กองสัมฤทธิ์*

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง มีวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้ ๑. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน ๒. เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน ๓. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการที่มีต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเป็นพนักงานที่ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบล เขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๔๐๐ คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างตามสะดวก เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test, F-test และสหสัมพันธ์

ผลการวิจัยพบว่า

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อระดับการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานีในภาพรวมในระดับ ปานกลาง โดยด้านการวางแผนมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ในด้านปัจจัยจูงใจในภาพรวมในระดับปานกลางโดยด้านความรับผิดชอบมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ในด้านปัจจัยค้ำจุนในภาพรวมมีความคิดเห็นในระดับปานกลางโดยด้านความมั่นคงในการทำงานมีความคิดเห็น ในระดับปานกลาง และจำแนกตามเพศ สถานภาพสมรสไม่แตกต่างกันแต่แตกต่างกันเมื่อจำแนกตามอายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน/รับราชการที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ปัจจัยจูงใจกับระดับการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานในภาพรวมมีความสัมพันธ์ในระดับสูง ปัจจัยค้ำจุนกับระดับการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานในภาพรวมมีความสัมพันธ์ในระดับสูง

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ, แรงจูงใจ, องค์การบริหารส่วนตำบล

*วิทยานิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, e-mail: Benny_dul@hotmail.com

ABSTRACT

The research had the objectives as follows: 1. To study on the Management toward employee motivation. 2. To study on the employee motivation of work. 3. To study on the relationship between the Management toward employee motivation: a case study on Sub district Administration Organization (SAO) Muang district Patumthani province.

This research used the quantitative approach and the populations were 400 samples of operational staff in the Sub district Administration Organization (SAO) Muang district Patumthani province. The convenience sampling was applied while the tool for data collection was the questionnaire. The applied statistics in this research were the frequency, percentage, average, standard deviation, t-test, F-test and correlation.

It was found from the research results that overall the respondents had the opinion toward the levels of management toward employee motivation a case study on Sub district Administration Organization (SAO) Muang district Patumthani province at the moderate level. By on the planning aspect, they had the moderate level of opinion. On the overall motivation aspect was also in the moderate level. In the responsibility aspect, the level of opinion was at the moderate level. In the sustainable aspect, overall the opinion was in moderate level by the security aspect found with the moderate level of opinion and when classified by gender and marital status, there was none of difference but as classified by the years of age, monthly income, educational level and work experience/official worker at the statistical significant level of 0.05, the factor of motivation and the management toward employee motivation all in all had the high relationship level. For the sustainable factor with the management toward employee motivation all in all also presented with high relationship level.

Keyword: Management, Motivation, Subdistrict Administration Organization (SAO)

๑. บทนำ

การบริหารเป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์กร โดยอาศัยหน้าที่หลักทางการบริหารอย่างน้อย ๔ ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์การ การนำ และการควบคุม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะมีผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบเพื่อให้มีการปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

การที่องค์การไม่ว่าจะเป็นของภาครัฐหรือของภาคเอกชนก็ตาม จะดำรงอยู่ มีความเจริญเติบโต และก้าวหน้าได้นั้น ขึ้นอยู่กับความสามารถในการนำทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในองค์การไปดำเนินการด้วยวิธีการใดๆ ก็ตาม เพื่อที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมายขององค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารจะต้องใช้สื่อหรือวิธีการจูงใจให้ถูกต้องตรงกับความต้องการของบุคลากรในองค์กร ซึ่งการจูงใจเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างขวัญกำลังใจในการทำงานและเป็นสิ่งที่จะผลักดันในการดึงความสามารถของคนออกมาได้^๑

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจการปฏิบัติงานของพนักงานต่อไป

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน

๒.๒ เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

๒.๓ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการ ที่มีต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

๓. ขอบเขตของการวิจัย

๑. **ขอบเขตด้านเนื้อหาสาระ** ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ของพนักงาน: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย

๑.๑ การบริหารจัดการ ในด้านต่างๆ จำนวน ๕ ด้าน ดังนี้

- ๑) ด้านการวางแผน
- ๒) ด้านการจัดรูปงานหรือการจัดองค์การ
- ๓) ด้านการสั่งการ
- ๔) ด้านการประสานงาน
- ๕) ด้านการควบคุม

๑.๒ แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ในด้านต่างๆ ดังนี้

^๑ Dunn, W. N. **Public Policy Analysis: An Introduction**, (2nd ed.). (Englewood Cliffs. NJ : Prentice-Hall, 1994), p.25.

^๒ รัชดาภรณ์ เต้นพงศ์พันธุ์, **ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการทำงานกับความผูกพันต่อองค์การ**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๖๒.

ปัจจัยจูงใจ จำนวน ๕ ด้าน ได้แก่

- ๑) ด้านความสำเร็จในการทำงานของบุคคล
- ๒) ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ
- ๓) ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ
- ๔) ด้านความรับผิดชอบ
- ๕) ด้านโอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต

ปัจจัยค้ำจุน จำนวน ๗ ด้าน ได้แก่

- ๑) ด้านเงินเดือน
- ๒) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
- ๓) ด้านนโยบายและการบริหารงาน
- ๔) ด้านสถานะภาพการทำงาน
- ๕) ด้านความเป็นอยู่ส่วนตัว
- ๖) ด้านความมั่นคงในการทำงาน
- ๗) ด้านวิธีการปกครองบัญชา

๒. ขอบเขตด้านพื้นที่ จะศึกษาเฉพาะในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

จำนวน ๔๐๐ คน

๓. ขอบเขตด้านเวลา ได้ทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล ระหว่างเดือนพฤศจิกายน

๒๕๕๗ - เดือนมกราคม ๒๕๕๘

๔. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑. ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นพนักงานที่ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบล เขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

๒. กลุ่มตัวอย่าง (Sample) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ พนักงานที่ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบล เขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี จำนวน ๔๐๐ คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างตามสะดวก (Convenience Sampling)

๕. วิธีการดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้วิธีการแจกแบบสอบถาม (Survey Research)

๖. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) การบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

แบบสอบถามมีส่วนประกอบที่สามารถแบ่งได้ ๔ ส่วนดังนี้

ส่วนที่ ๑ เป็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานของผู้ตอบ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ รายได้ต่อเดือน ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน/รับราชการ เป็นต้น **ส่วนที่ ๒** เป็นคำถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการ ในด้านต่าง ๆ จำนวน ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการวางแผน ๒) ด้านการจัดรูปงานหรือการจัดองค์การ ๓) ด้านการสั่งการ ๔) ด้านการประสานงาน และ ๕) ด้านการควบคุม **ส่วนที่ ๓** เป็นคำถามเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ในด้านต่าง ๆ ดังนี้ **ปัจจัยจูงใจ** จำนวน ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านความสำเร็จในการทำงานของบุคคล ๒) ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ ๓) ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ๔) ด้านความรับผิดชอบ ๕) ด้านโอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต **ปัจจัยค้ำจุน** จำนวน ๗ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านเงินเดือน ๒) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ๓) ด้านนโยบายและการบริหารงาน ๔) ด้านสถานะภาพการทำงาน ๕) ด้านความเป็นอยู่ส่วนตัว ๖) ด้านความมั่นคงในการทำงาน และ ๗) ด้านวิธีการปกครองบัญชา **ส่วนที่ ๔** เป็นคำถามปลายเปิดเป็นการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ให้ตอบได้อย่างอิสระ หรือแสดงความคิดเห็น โดยแบบสอบถามส่วนที่ ๒ และ ๓ ได้นำมาตรวัดของ Linkert Scale มาใช้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดค่าน้ำหนักของการวัดระดับการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน : กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ตามความเป็นจริง ๕ ระดับ

๗. ผลการวิจัย

๑. จากผลการวิจัยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อระดับการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานีในภาพรวมในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ ๓.๑๕, S.D. ๐.๗๕) โดยด้านการวางแผนมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ ๓.๒๙) เป็นลำดับแรก รองลงมาเป็นด้านการควบคุมมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ ๓.๑๗) ลำดับสุดท้าย (ลำดับ ๕) ด้านการประสานงานมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ ๓.๐๕) เป็นไปตามที่ Henri Fayol เสนอองค์ประกอบของการบริหาร (element of management) ๕ ประการ คือ (John Sheldrake, 1996 : 53-55) ได้แก่

๑. การวางแผน (Planning) ซึ่งได้แก่ การกำหนดภาพในอนาคตที่องค์การต้องการ จะบรรลุและวิธีการในการดำเนินการให้ประสบผล การวางแผนจะต้องมีลักษณะที่สำคัญคือ มีความเป็นเอกภาพ (Unity) มีความต่อเนื่อง (Continuity) มีลักษณะยืดหยุ่น (Flexible) และมีความกระชับและชัดเจน (Precision) การวางแผนจะมีความเกี่ยวข้องกับการคาดการณ์อนาคตขององค์การ

๒. การจัดรูปงานหรือการจัดองค์การ (Organizing) องค์ประกอบในเรื่องการจัดองค์การเป็นการพิจารณาแบ่งงานภายในหน่วยงานว่าใครควรทำอะไรในองค์การควรจะประกอบด้วยหน่วยงานย่อยมากน้อยเพียงใด และแต่ละหน่วยงานย่อยควรจะทำหน้าที่ใดจึงจะทำให้งานในองค์การบรรลุผล

๓. การสั่งการ (Command) ได้แก่ การกำหนดหรือการมอบหมายให้ผู้ปฏิบัติงานดำเนินการตามที่ต้องการได้ ผู้ที่สั่งการจะต้องมีความรู้ในเรื่องของคน สามารถจัดการหรือจัดผู้ที่มีความสามารถออกไปจากองค์การได้ สามารถยกตัวอย่างที่เห็นชัด สามารถสรุปการทำงานที่ผ่านมาได้ และไม่หมกมุ่นอยู่กับรายละเอียดมากนัก มีความสามารถในการเชื่อมโยงงานและบุคคลเข้าด้วยกัน

๔. การประสานงาน (Co-ordination) เป็นการสร้างความกลมกลืนในการปฏิบัติงานขององค์การให้ทุกส่วนในองค์การทำงานเชื่อมโยงกันเพื่อให้เกิดเป้าหมายตามที่ต้องการ โดยการเชื่อมกิจกรรมต่าง ๆ ในองค์การเข้าด้วยกันเป็นการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในองค์การ

๕. การควบคุม (Control) ได้แก่ การตรวจสอบการดำเนินการขององค์การให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ การควบคุมจะเป็นหน้าที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับกรวางแผนอย่างชัดเจน การควบคุมจะมุ่งพิจารณาถึงข้อผิดพลาดและจุดอ่อนที่เกิดขึ้นเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปรับปรุง

ดังนั้น การที่ผลการวิจัยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อระดับการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานีในภาพรวมในระดับปานกลาง โดยด้านการวางแผนมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง เป็นลำดับแรก รองลงมาเป็นด้านการควบคุมมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ลำดับสุดท้าย (ลำดับ ๕) ด้านการประสานงานมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ย่อมสอดคล้องกับลักษณะการทำงานของหน่วยงานรัฐในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่หน่วยรัฐย่อมเน้นการวางแผนงานและการควบคุมเป็นสำคัญ และพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

ด้านปัจจัยค้ำจุนในภาพรวมมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง โดยด้านความมั่นคงในการทำงานมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง เป็นลำดับแรก รองลงมาเป็นด้านนโยบายและการบริหารงานมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ลำดับสุดท้าย (ลำดับ ๗) ด้านเงินเดือนมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย ๒.๘๘) สอดคล้องกับงานวิจัยของอุกฤษฏ์ เกตุกัณฑ์^๓ ได้ศึกษาเรื่อง “แรงจูงใจในการทำงานของพนักงานธนาคารระดับปฏิบัติการของธนาคารกรุงไทย (มหาชน) สำนักงานใหญ่กรุงเทพมหานคร” ประกอบด้วย ๒ ปัจจัย คือ ปัจจัยค้ำจุนและปัจจัยจูงใจ ผลการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นโดยรวมเกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงานของพนักงานธนาคารระดับปฏิบัติการ อยู่ในระดับปานกลาง

๒. พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าระดับการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน : กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามเพศ สถานภาพสมรสไม่แตกต่างกันแต่แตกต่างกันเมื่อจำแนก

^๓อุกฤษฏ์ เกตุกัณฑ์, แรงจูงใจในการทำงานของพนักงานธนาคารระดับปฏิบัติการของธนาคารกรุงไทย (มหาชน) สำนักงานใหญ่ กรุงเทพมหานคร, การค้นคว้าอิสระ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๙).

ตามอายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน/รับราชการที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ เปรียบเทียบกับงานวิจัยของ **รัชดาภรณ์ เต็มพงศ์พันธุ์**^๔ “ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการทำงานกับความผูกพันต่อองค์กร” พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล คือ อายุ สถานภาพสมรส ระยะเวลาทำงาน ตำแหน่งงาน อัตราเงินเดือน โบนัสและค่าตอบแทนอื่น ๆ มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งระดับการศึกษาและประสบการณ์การเข้ารับการศึกษาไม่พบว่ามีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กร พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลบางปัจจัยมีทั้งสอดคล้องและแตกต่างกัน

๑. จากผลการวิจัยที่พบว่าปัจจัยจูงใจกับระดับการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานในภาพรวมมีความสัมพันธ์ในระดับสูงและปัจจัยจูงใจด้านความสำเร็จในการทำงานของบุคคล ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ ด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติ และด้านโอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้ากับระดับการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานมีความสัมพันธ์ในระดับสูง ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ และมีทิศทางเดียวกัน นั่นคือปัจจัยจูงใจด้านความสำเร็จในการทำงานของบุคคลในด้านดังกล่าวเพิ่มขึ้น ระดับการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน จะเพิ่มสูงตามกันในระดับสูง ส่วนปัจจัยจูงใจด้านความรับผิดชอบกับระดับการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานมีความสัมพันธ์ในระดับปาน ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ และมีทิศทางเดียวกัน นั่นคือปัจจัยจูงใจด้านความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น ระดับการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน จะเพิ่มสูงขึ้นในระดับปานกลาง

๒. จากผลการวิจัยที่พบว่า ปัจจัยค้ำจุนกับระดับการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานในภาพรวมมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางปัจจัยค้ำจุนด้านด้านนโยบายและการบริหารงาน ด้านความเป็นอยู่ส่วนตัว ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและด้านสภาพการทำงานกับระดับการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานมีความสัมพันธ์ใน และมีทิศทางเดียวกัน ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ นั่นคือปัจจัยค้ำจุนด้านดังกล่าวข้างต้นเพิ่มขึ้น ระดับการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน จะเพิ่มสูงตามกันในระดับสูง^๕

ส่วนปัจจัยค้ำจุนด้านเงินเดือน ด้านวิธีการปกครองบัญชา และด้านความมั่นคงในการทำงานกับระดับการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง และมีทิศทางเดียวกัน ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ นั่นคือปัจจัยค้ำจุนด้าน

^๔ รัชดาภรณ์ เต็มพงศ์พันธุ์, ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการทำงานกับความผูกพันต่อองค์กร, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๙).

^๕George F. Gant. *Development Administration: Concepts, Goals, Methods* (Madison, Wisconsin: The University of Wisconsin Press, 1979), p. 23.

ดังกล่าวข้างต้นเพิ่มสูงขึ้น ระดับการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน จะเพิ่มสูงขึ้นในระดับปานกลาง

๘. ข้อเสนอแนะ

๑. ผู้บริหารในองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานีควรดำเนินให้ปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุนแก่พนักงานในด้านต่างๆมากขึ้นตามข้อค้นพบนี้

๒. ผู้บริหารในองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานีในการใช้การบริหารเพื่อจูงใจพนักงานในการปฏิบัติงานโดยมุ่งให้ความสนใจปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างระดับการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) วิทยานิพนธ์/รายงานวิจัย:

รัชดาภรณ์ เต็มพงศ์พันธ์. ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการทำงานกับความผูกพันต่อองค์การ.

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๙.

วีรนุช ตริลักษณ์อานนท์. ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารระดับต้น : ศึกษากรณีผู้ช่วยผู้จัดการธนาคารออมสินสาขา. การค้นคว้าแบบอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต แขนงวิชาบริหารธุรกิจ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๖.

อุกฤษฏ์ เกตุกัณหา. แรงจูงใจในการทำงานของพนักงานธนาคารระดับปฏิบัติการของธนาคารกรุงไทย (มหาชน) สำนักงานใหญ่ กรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๙.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Book:

Dunn, W. N. *Public Policy analysis: An Introduction (2nd ed.)*. Englewood Cliffs. NJ : Prentice-Hall, 1994.

Dye, Thomas R. *Understanding Public Policy*. Englewood Cliffs. Prentice Hall, 1984.

_____. *Understanding Public Policy (9th ed.)*. Upper Saddle River. NJ : Prentice-Hall, 1998.

George F. Gant. *Development Administration: Concepts, Goals, Methods* (Madison, Wisconsin : The University of Wisconsin Press, 1979).

การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

The Development of Learning Management Process with The
Participation of Phrapariyattidhamma Schools, General Education
Section, Nakhon Sawan Province

วิชาญา เมธีวรฉัตร*

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยเชิงคุณภาพนี้ เพื่อศึกษาการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อศึกษาหาแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญเพื่อการจัดการเรียนการสอนโดยการมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จ. นครสวรรค์ ประกอบด้วย ๑. ผู้บริหารโรงเรียน ๒. ครูผู้สอน ๓. ตัวแทนผู้ปกครอง ๔. ผู้แทนชุมชน ๕. นักเรียน

ผลการวิจัยพบว่า

การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจะเกิดพัฒนาการที่ดีได้นั้นจะต้องผ่านกระบวนการกลุ่ม การให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน พยายามชักจูงให้ทั้งครูและนักเรียนมีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ตรวจสอบ ติดตามผลการดำเนินการตามเป้าหมายที่วางไว้ นำผลการตรวจสอบมาปรับปรุงวิธีการและกระบวนการที่ต้องทำให้ดีขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู ผู้ปกครองและนักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและประชุมหารือเป็นระยะในปีการศึกษานั้น ๆ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ วางกรอบหรือโครงสร้างให้ชัดเจน และสอนตามโครงสร้างของแผนการสอนในแต่ละรายวิชาแล้วจัดการเรียนรู้ตามแผนการสอนโดยยึดหลักสูตรถือปฏิบัติตามระเบียบของกระทรวง ทำ

* อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, e-mail: Wanwisa2523@hotmail.co.th

๑๓๖ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๘

ตามนโยบายของผู้บริหารและร่วมกันพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของแต่ละโรงเรียนให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

คำสำคัญ : การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้, การจัดการเรียนรู้, การมีส่วนร่วม

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the development of learning management process with the participation of Phrapariyattidhamma schools, General Education Section, Nakhon Sawan Province, 2) to study the factors affecting the development of learning management process with the participation of Phrapariyattidhamma schools, General Education Section, Nakhon Sawan Province, and 3) to study the ways for the development of learning management process with the participation of Phrapariyattidhamma schools, General Education Section, Nakhon Sawan Province.

This research was the Qualitative Research with the Focus Group Discussion and In-Depth Interview from the informants to manage the learning with the participation of Phrapariyattidhamma schools, General Education Section, Nakhon Sawan Province consisting of the school administrators, the teachers, the representatives of parents, the representatives of communities, and the students.

Results of the Research

The development of learning management process with the participation of Phrapariyattidhamma schools, General Education Section, Nakhon Sawan Province was found that the good development of the learning process in the participation would consist of the group process. Working in group of the students would make the exchange of knowledge together. Convicting all teachers and students set the same goal in the development of the learning process. Checking and monitoring the outcome, improving the approach and process. The school administrators, teachers, parents and students participated in the education management and the meeting occasionally in the semester.

The factors affecting the development of learning management process with the participation of Phrapariyattidhamma schools, General Education Section, Nakhon Sawan Province were to set the frame or the structure clearly, teach in according to the teaching plan in each subject, manage the learning in according to

the teaching plan by using the curriculum of the Ministry, perform in the policy of the administrators and help together in the development of the learning process of each school in the same way.

The ways for the development of learning management process with the participation of Phrapariyattidhamma schools, General Education Section, Nakhon Sawan Province were that the students at Phrapariyattidhamma schools had the different basic of the knowledge, were shy, and did not make in the group with the better developed students. Therefore, the teachers should apply the technology for the teaching. The students would make the intention, do the activities in the classroom and provide the field trip with asking for the cooperation from the private organizations, the village health volunteers and the Committee of Education Institutions in all the public and private institutions participating in the development of learning management process, the development of the teaching process of the teachers, providing the training between the teachers and the students to make the learning and teaching efficient, make the relationship between the teachers and the students, make the teaching plan and make the teaching process interesting in learning and teaching.

Keywords: Process Development, Learning Management, Learning Management, Participation

๑. บทนำ

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙) ที่มี ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันทางสังคม โดยการสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาบทบาทของสถาบันหลักทางสังคมให้เอื้อต่อการพัฒนาพัฒนาคน

ปัจจุบันซึ่งเป็นยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) วิทยาการสมัยใหม่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ข้อมูลข่าวสารต่างๆ แพร่ขยายไปได้อย่างไร้พรมแดนซึ่งวิทยาการเหล่านี้มีความสัมพันธ์และสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ รวมทั้งการพัฒนาประเทศเป็นอย่างยิ่ง การเตรียมคนในชาติให้มีความพร้อมให้สามารถปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และมีศักยภาพเพียงพอต่อการเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ เป็นสิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องทั้งหลายต้องตระหนักการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาประเทศต้องอาศัยความมีคุณภาพของคนในชาติ เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า ประเทศชาติจะพัฒนาได้อย่างรวดเร็วต้อง

อาศัยทรัพยากรหลัก คือ คนในชาติที่มีการศึกษาดี มีความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ รู้เท่าทันวิทยาการสมัยใหม่และสามารถนำความรู้ความสามารถมาใช้ในการพัฒนาชาติบ้านเมือง พัฒนาระบบการดำรงชีวิตของตนได้อย่างสมดุล การพัฒนาการศึกษาจึงเป็นภารกิจเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการเพื่อพัฒนาคนให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันในสังคมโลก การพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพเป็นกระบวนการที่ต้องใช้ทรัพยากรอย่างหลากหลาย เพียงพอ ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ต้องดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

การศึกษาเป็นกลไกที่สำคัญที่จะทำให้มนุษย์มีความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับการใช้เหตุผล เพื่อแสวงหาสิ่งที่ดีให้แก่ชีวิตตนเองและสังคม ตลอดจนในการดำรงชีพอย่างมีคุณภาพ ในทางปรัชญานั้นถือว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาล้วนมีความสามารถด้วยกันทั้งสิ้น จึงเป็นหน้าที่ของการจัดระบบการศึกษาที่จะทำให้พบว่ามนุษย์แต่ละคนมีความสามารถในด้านใด และพยายามส่งเสริมให้มนุษย์ได้มีโอกาสพัฒนาทักษะตามความสามารถและความถนัดของทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน รวมทั้งได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค สังคมใดที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีการศึกษาเฉลี่ยระดับสูงและมีเกณฑ์จะส่งผลให้ประชาชนมีความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ มาตรา ๖ กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

การเรียนการสอนในปัจจุบันมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอนมากขึ้น มีการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียนเพิ่มขึ้นจากเดิม อีกทั้งยังบูรณาการวิชาต่างๆ ให้เหมาะสมกับท้องถิ่น/ชุมชนที่ผู้เรียนได้อาศัยอยู่ ทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ แต่การเรียนการสอนส่วนใหญ่ก็ยังมีกิจกรรมในรูปแบบภาคทฤษฎีในห้องเรียนอยู่ การปฏิบัติจริงในห้องเรียนหรือตามสถานที่จริงยังมีอยู่น้อยทำให้ผู้เรียนส่วนใหญ่ขาดทักษะในการปฏิบัติงาน

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาได้ดำเนินการจัดการศึกษาโดยยึดแนวนโยบายกฎหมาย และมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของชาติมาเป็นหลักในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการนำชุมชนและท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนให้ครอบคลุมกระบวนการต่อไปนี้ คือ การจัดทำแผนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อประกอบการสอน และการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

แต่โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ยังขาดการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วม ทั้งจากครูผู้สอน ผู้ปกครองและแม้แต่ตัวผู้เรียนเอง ผู้บริหารและครูผู้สอนจึงควรสร้างกระบวนการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมให้มากขึ้นกว่าเดิมเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนเอง

ดังนั้น จากสภาพปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้า พัฒนาการจัดการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ด้วยการพัฒนาคู่มือปัญหาท้องถิ่นที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัด

กระบวนการเรียนรู้ที่จะนำผลการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ไปใช้ประโยชน์ในปรับปรุงการบริหารจัดการศึกษา พัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์
๒. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์
๓. เพื่อศึกษาหาแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

๓. วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัยโดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ สันทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept interview) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญเพื่อการจัดการเรียนการสอนโดยการมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จ. นครสวรรค์

๔. ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

๑. กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจะเกิดพัฒนาการที่ดีได้นั้นจะต้องผ่านกระบวนการกลุ่ม การให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน พยายามชักจูงให้ทั้งครูและนักเรียนมีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ตรวจสอบติดตามผลการดำเนินการตามเป้าหมายที่วางไว้ นำผลการตรวจสอบมาปรับปรุงวิธีการและกระบวนการที่ต้องทำให้ดีขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู ผู้ปกครองและนักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและประชุมหารือเป็นระยะในปีการศึกษานั้น

๒. วางกรอบหรือโครงสร้างให้ชัดเจน และสอนตามโครงสร้างของแผนการสอนในแต่ละรายวิชาแล้วจัดการเรียนรู้ตามแผนการสอนโดยยึดหลักสูตรถือปฏิบัติตามระเบียบของกระทรวง ทำตามนโยบายของผู้บริหารและร่วมกันพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของแต่ละโรงเรียนให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

๓. ไม่เน้นการบรรยายของครูผู้สอนเพียงอย่างเดียว สร้างบรรยากาศในการจัดการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการทำกิจกรรมของนักเรียนเรียนควบคู่กันไปได้ทั้งสามัญและบาลี ประชุมและหาวิธีหรือหาจุดบกพร่องนำมาปรับปรุงแก้ไข วางแผนการจัดการเรียนการสอนเหมือนฝ่ายสามัญของนักเรียนปกติ

๔. นักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมมีพื้นฐานความรู้ต่างกัน ไม่กล้าแสดงออกรวมถึงไม่กล้าที่จะไปรวมกลุ่มกับนักเรียนที่มีพัฒนาการการเรียนรู้ที่ดีกว่าและเทคโนโลยีเกมส์ต่างๆ

๕. การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความรู้ความสามารถที่มีอยู่ในตนเองออกมาสู่สายตาเพื่อนร่วมชั้นเป็นปฐมบท เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ๆ ให้แก่กันและกัน ร่วมมือกันแบ่งงานตามที่ตนถนัดเพื่อสร้างงานที่มีประสิทธิภาพให้กับกลุ่มของตนเอง ตั้งเป้าหมายเอาไว้แล้วว่าจะทำอะไร และดำเนินการพัฒนาไปสู่จุดหมายนั้น และมีเทคโนโลยีที่ครบครัน

๖ ต้องมีการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน มีการปรับเปลี่ยนการเรียนแบบเดิมๆ ให้ทันสมัยขึ้นพัฒนาสื่อการเรียนการสอน เช่น คอมพิวเตอร์ และด้านภาษา และควรที่จะมีสื่อการเรียนต่างๆ เพื่อเป็นการเรียนรู้

จากการสนทนากลุ่มย่อยพบว่า ปัญหาการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ด้านการบริหาร

โรงเรียนพระปริยัติธรรมใหญ่ หรือเล็กต้องมีครูครบกับกลุ่มวิชา แต่ทางโรงเรียนพระปริยัติธรรมยังขาดงบประมาณในการจ้างครูสอนเพราะ ผู้บริหารกำหนดให้มีครูบาลี ครูนักธรรมและครู ๘ กลุ่มสาระแต่งบประมาณมีไม่เพียงพอที่จะจ้างครูเหล่านี้ให้เพียงพอับความต้องการของจำนวนนักเรียนได้ จึงทำให้ต้องจัดครูที่จบสายอื่นมาสอนแทน เช่น ครูที่จบคณิตศาสตร์มาสอนวิชาภาษาอังกฤษแทน และปัจจัยด้านค่าตอบแทนก็ยังเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และกฎระเบียบของมหาเถรออกมาบังคับนักเรียนโดยตรงว่าต้องเรียนบาลี ต้องมีนักธรรมและจะรับนักเรียนกลางคันไม่ได้ เพราะว่าถ้านักเรียนไม่จบนักธรรมโทนักเรียนไม่มีสิทธิ์ที่จะจบ ม. ๖ ซึ่งก็เป็นปัญหาต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ด้านการเรียนการสอน

ครูสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมสอนไม่ค่อยตรงเอก เช่น ครูสอนอังกฤษมาสอนคณิตศาสตร์ เพราะว่าครูสมัยก่อนจบสายครูมาจะมีสายเอก สายโทมา เช่น เอกสังคมโทภาษาไทย

เป็นต้นก็จะสอนควบคู่กันไป แต่ในปัจจุบันครูหนึ่งคนต้องจบเพียงหนึ่งเอก ซึ่งถ้าโรงเรียนไหนครูมีไม่เพียงพอ ก็ต้องให้ครูที่สอนวิชาอื่นไปสอนแทน ซึ่งก็จะทำให้นักเรียนได้รับความรู้ในวิชานั้นไม่เต็มที่

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ชุมชนยังขาดความร่วมมือในการเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง เช่น การขอรับบริจาค การทำความสะอาด ทางโรงเรียนต้องขอความร่วมมือจากเทศบาลให้มาทำความสะอาด เพราะว่านักเรียนของเราบางครั้งไม่ได้ให้ทำความสะอาด เพราะว่าให้เทศบาลรับผิดชอบแต่ทางโรงเรียนต้องจ่ายเทศบาลทุกเดือน และก็ต้องจ้างแม่บ้านมาทำความสะอาดทั้งภายนอกภายในอาคาร

๕. สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาและรวบรวมข้อมูลโดย การวิจัยเอกสาร การวิจัยภาคสนาม นอกจากนั้นยังใช้ การสัมภาษณ์เชิงลึก อภิปรายกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ควบคุมการสังเกต และการบันทึก การตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และอธิบายข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

๑. การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจะเกิดพัฒนาการที่ดีได้นั้นจะต้องผ่านกระบวนการกลุ่ม การให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน พยายามชักจูงให้ทั้งครูและนักเรียนมีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ตรวจสอบติดตามผลการดำเนินการตามเป้าหมายที่วางไว้ นำผลการตรวจสอบมาปรับปรุงวิธีการและกระบวนการที่ต้องทำให้ดีขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู ผู้ปกครองและนักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและประชุมหารือเป็นระยะในปีการศึกษานั้นๆ

๒. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

วางกรอบหรือโครงสร้างให้ชัดเจน และสอนตามโครงสร้างของแผนการสอนในแต่ละรายวิชาแล้วจัดการเรียนรู้ตามแผนการสอนโดยยึดหลักสูตรถือปฏิบัติตามระเบียบของกระทรวง ทำตามนโยบายของผู้บริหารและร่วมกันพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของแต่ละโรงเรียนให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

๓. แนวทางในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

นักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมนั้นมีพื้นฐานความรู้ต่างกัน ไม่ค่อยกล้าแสดงออก รวมถึงไม่กล้าที่จะไปรวมกลุ่มกับนักเรียนที่มีพัฒนาการการเรียนรู้ที่ดีกว่า ต้องนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วย จึงจะทำให้นักเรียนมีความสนใจ และใส่ใจจัดกิจกรรมในห้องเรียนและจัดทัศนศึกษาออกสถานที่ โดยขอความร่วมมือทางวิชาการจากองค์กรเอกชน อสม. และ คณะกรรมการสถานศึกษาทั้ง

ส่วนราชการและเอกชนในจังหวัดเข้ามามีส่วนในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ การพัฒนากระบวนการสอนของครู จัดให้มีการอบรมครู และนักเรียนร่วมกัน นักธรรมบาลี สามัญ เพื่อให้การเรียนการสอนมีคุณภาพ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน มีแผนการสอน มีกระบวนการสอนที่ไม่น่าเบื่อสร้างสีสันในการเรียนการสอน

๖. อภิปรายผล

การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

จะต้องผ่านกระบวนการกลุ่ม การให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม พยายามชักจูงให้ทั้งครู และนักเรียนมีเป้าหมายร่วมกัน ตรวจสอบ ติดตามผลการดำเนินการตามเป้าหมายที่วางไว้ นำผลการตรวจสอบมาปรับปรุงวิธีการและกระบวนการที่ต้องทำให้ดีขึ้น ประชุมหารือเป็นระยะในปี การศึกษานั้น ๆ วางกรอบหรือโครงสร้างให้ชัดเจน และสอนตามโครงสร้างของแผนการสอนในแต่ละรายวิชา ถือปฏิบัติตามระเบียบของกระทรวง ทำตามนโยบายของผู้บริหาร วางแผนการจัด โครงสร้างและระเบียบปฏิบัติให้แก่แก่นักเรียนในโรงเรียนนั้นๆ อย่างชัดเจน ต้องทำการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ไม่เน้นการบรรยายของครูผู้สอนเพียงอย่างเดียว สร้างบรรยากาศในการจัดการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการทำกิจกรรมของนักเรียน เรียนควบคู่กันไปได้ทั้งสามัญและบาลี

จากการศึกษา พบว่า งานวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ อำนาจ เกิดแสงรัตน์ เรื่อง การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนโรงเรียนชุมชนวัดชุมพร อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์^๑ พบว่า สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ได้ตามแผนการสอนอย่างมี ขั้นตอนและเป็นไปตามหลักวิชา แต่พบข้อที่ควรปรับปรุง คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนยังไม่สอดคล้องกับคาบเวลาสอนการใช้สื่อการสอนยังไม่เหมาะสม ขาดการนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ ยังไม่มีการสร้างและใช้เครื่องมือวัดและประเมินผล กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าจึงดำเนินการพัฒนา ในวงรอบที่ ๒ โดยใช้ กลยุทธ์การประชุมกลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า เพื่อร่วมกันหาข้อสรุปปัญหาและ แนวทางแก้ไข และ กลยุทธ์การนิเทศติดตามผลโดยสังเกตการสอนและให้คำปรึกษาแนะนำ จาก การดำเนินการพบว่าการขยายคาบเวลาสอนให้เหมาะสมกับรายวิชา มีการปรับแผนการสอนให้ สอดคล้องกับคาบเวลาร่วมกับ ครูผู้สอนประจำกลุ่มสาระออกแบบและจัดทำเครื่องมือสำหรับวัด และประเมินผลการเรียนสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม มีแผนการสอนและจัด กระบวนการเรียนรู้อย่างมี มีขั้นตอนและประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ใช้สื่อการสอนได้ เหมาะสม นำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ในการจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ในสถานการณ์จริง มีการวัดและประเมินผล สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และเป็นรูปธรรม นักเรียนมีการ

^๑อำนาจ เกิดแสงรัตน์, การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนโรงเรียน ชุมชนวัดชุมพร อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์, การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาสารคาม , ๒๕๕๕).

เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สอดคล้องกับ ทินกร หอมกุล^๒ ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต ๒ พบว่า (๑) ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยมีส่วนร่วมด้านการวางแผน ด้านการจัดสรรทรัพยากร ด้านการประสานงาน ด้านการประเมินผล และด้านการดำเนินการตามแผน จากมากไปหาน้อยตามลำดับ (๒) ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของตัวแทนชุมชนกลุ่มต่างๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกด้าน โดยผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมมากกว่าทุกกลุ่มในทุกด้าน ยกเว้นด้านการประเมินผล (๓) แนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามข้อเสนอแนะของชุมชน ได้แก่การสร้างความปลอดภัยในการดำเนินการทางการเงิน การสร้างความเข้าใจในการมีส่วนร่วมของชุมชน และการให้ข้อมูลกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับ อรุณศรี อนันตรศิริชัย^๓ กล่าวถึง ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น นับวันจะทวีความสำคัญมากขึ้นเห็นได้จากโครงการคืนภูมิปัญญาสู่การศึกษาไทย ที่มีความมุ่งหมายเพื่อชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น ทุกโรงเรียนควรนำความรู้ของชาวบ้านเข้าไปในระบบโรงเรียนฝึกฝนให้เด็กในโรงเรียนมีความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นที่ตนอยู่ และเพียงพอที่จะนำไปใช้ในชีวิตจริงได้เพราะอนาคตของเด็กจะร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมในชุมชนนั้น กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าจึงให้ความสำคัญและทำการพัฒนาครุภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้จัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับโรงเรียน สอดคล้องกับ อัมพร วัฒนนิรันดร^๔ ซึ่งให้ความหมายของการนิเทศว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการจัดบริการการศึกษาเพื่อชี้แนะให้ความช่วยเหลือและร่วมมือกับครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ในการปรับปรุงการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายที่วางไว้โดยการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ และเป็นการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนโดยผ่านตัวครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้ดำเนินการโดยการสังเกตการสอนของครุภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นเทคนิคการนิเทศเป็นรายบุคคล เป็นการเยี่ยมเยียนครุภูมิปัญญาท้องถิ่นในชั้นเรียน เพื่อให้กำลังใจและเก็บข้อมูลอย่างเจียบ ๆ มุ่งเป้าหมายหลักคือการพัฒนาปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ของครุภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและยังสอดคล้องกับ สมคิด บางโม^๕ ที่กล่าวไว้ว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เป็นการฝึกอบรมที่ให้ผู้รับการฝึกอบรมได้ปฏิบัติจริง โดยทั่วไปจะมีการบรรยายให้ความรู้พื้นฐานก่อนแล้วจึงให้ลงมือปฏิบัติ อาจ

^๒ ทินกร หอมกุล, การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต ๒, *การศึกษามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม , ๒๕๕๖).

^๓ อรุณศรี อนันตรศิริชัย, *คืนภูมิปัญญาสู่การศึกษาไทย*, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., ๒๕๕๒), หน้า ๙.

^๔ อัมพร วัฒนนิรันดร, *การนิเทศการศึกษา*, (สุรินทร์ : ภาควิชาเกษตรศึกษา คณะเกษตรศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตสุรินทร์, ๒๕๕๖), หน้า ๒๕.

^๕ สมคิด บางโม, *เทคนิคการฝึกอบรมและการประชุม*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : วิทย์พัฒน์, ๒๕๕๔), หน้า ๙๒.

เป็นการฝึกการใช้เครื่องมือใหม่ๆ ประชุมเพื่อช่วยกันสร้างคู่มือ หรือประชุมเพื่อสร้างอุปกรณ์ต่างๆ เป็นต้น การปฏิบัตินิยมให้ร่วมกันเป็นกลุ่มย่อยๆ มากกว่าปฏิบัติเป็นกลุ่มใหญ่หรือรายบุคคล ผลการบรรยายของวิทยากร ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสนใจและตั้งใจรับฟังทำให้มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้เนื่องจากวิทยากรกับครูภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความรู้จกกันเคยกันเป็นอย่างดี เพราะวิทยากรเป็นครูชำนาญการพิเศษที่สอนอยู่ในโรงเรียนร่วมกับครูภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการติดต่อสื่อสารปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องก่อให้เกิดความร่วมมือที่ดี

อนึ่ง ผลการวิจัยนี้ไม่มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ อารมณ อินทร์จันทร์ ชื่อเรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน^๖ พบว่า กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้ามีความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดการศึกษา มีความตระหนักในการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการจัดและพัฒนาการศึกษา มีความรักความเข้าใจ เอาใจใส่ในการสั่งสอนอบรมบุตรหลานของตน เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ปกครองทั่วไปได้เห็นความสำคัญของการศึกษาต่อการดำรงชีวิต ได้ร่วมกันดำเนินการสนับสนุนการจัดการศึกษาด้วยความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ มีความต้องการให้โรงเรียนพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรมที่จัดขึ้น ส่งผลให้มีทรัพยากรในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน และนักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนนี้ ส่วนใหญ่ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น แต่ยังมีบางประเด็นที่ไม่ดีเท่าที่ควร คือ กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าที่ไม่มีบุตรหลานเป็นนักเรียน ยังมีความตระหนักในการมีส่วนร่วมในการอบรมแนะนำบุตรหลานไม่มากเท่าที่ควร

๗. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. พรบ. โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ การศึกษาอย่างเป็นระบบ และเป็นไปตามกฎหมาย

๒. สำนักงานพระพุทธศาสนา ควรเอาใจใส่ครูผู้สอนและนักเรียนให้มากกว่าที่เป็นอยู่ทั้งด้านการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ต่างๆ

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

๑. ครูผู้สอนควรส่งเสริมนักเรียนที่ยังขาดทักษะในการคิดและการแสดงความคิดเห็น โดยใช้กลวิธีหลายๆอย่าง สอดคล้องกับผู้เรียน

๒. สร้างกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้ค้นคว้าหาความรู้เองโดยใช้สื่อเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในกิจกรรมการเรียนการสอน

๓. แผนการจัดการเรียนรู้นั้นต้องมีเวลาและเนื้อหาที่เหมาะสมและสอดคล้องกัน

^๖ อารมณ อินทร์จันทร์, การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนบ้านโคกใหญ่ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอป่าพอง จังหวัดขอนแก่น, การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม , ๒๕๔๕)

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งได้มีทั้งปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะที่หลากหลาย จึงได้ข้อคิดสำหรับผู้วิจัยที่จะดำเนินการวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

๑. ควรเปลี่ยนประชากรกลุ่มตัวอย่างและสถานที่ในการศึกษาวิจัย เพื่อเปรียบเทียบกับ การวิจัยในครั้งนี้
๒. ควรศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนการปริยัติ อื่นๆ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ

สมคิด บางโม. **เทคนิคการฝึกอบรมและการประชุม**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : วิทยพัฒน์, ๒๕๔๔.

อรุณศรี อนันตรศิริชัย. **คินภูมิปัญญาสู่การศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., ๒๕๔๒.

อัมพร วัฒนนิรันดร์. **การนิเทศการศึกษา**. สุรินทร์ : ภาควิชาเกษตรศึกษา คณะเกษตรศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตสุรินทร์, ๒๕๔๖.

(๒) วิทยานิพนธ์

ทินกร หอมกุล. **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษา สุพรรณบุรี เขต ๒. การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๖.

อารมณ อินทร์จันทร์. **การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียน บ้านโคกใหญ่ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหนองน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น. การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๕.

อำนาจ เกิดแสงรัตน์. **การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยมีส่วนร่วมของชุมชนโรงเรียน ชุมชนวัดชุมพร อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์. การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๕.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Book:

Cannan, Jeff Scott. “The Examination of a School in Peril : A Look at Discipline andCommunity Participation in an Urban School,” **Masters Abstracts International**. 38 (1) : 12 ; February, 2000.

DeLaney, Rebecca K. “Parent Participation in District-level Curriculum Decision – making : A Year in the Life of a School District,” **Dissertation Abstracts International**. 60 (7) : 2349-A ; January, 2000.

Gold, S. Eva. “Community Organization at a Neighborhood High School : Promises and Dilemmas in Building Parent–Educator Partnership and Collaborations” **Dissertation Abstracts International**. 60 (7) : 2338–A ; January, 2000.

ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการตรวจสอบ การใช้อำนาจในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

The Strategy of the Strengthening of the Civil Society for Checking and Balance of Power of the Local Administration Organizations

คุณากร กรสิงห์*

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อ ๑) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชน ๒) นำเสนอยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quatitative Research) และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมี โดยวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน พบว่ามี ๔ ปัจจัย กล่าวคือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ ปัจจัยด้านผู้นำภาคประชาชน รองลงมา คือปัจจัยด้านนโยบาย กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับที่เอื้อต่อการตรวจสอบ และ ปัจจัยด้านการจัดตั้งกลุ่มองค์กรภาคประชาชน และปัจจัยความรู้สึกเป็นเจ้าของและการมีจิตสาธารณะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พบว่าปัจจัยดังกล่าวข้างต้นมีต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจเช่นเดียวกัน

๒. ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เหมาะสม มี ๕ ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ๑) ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพผู้นำภาคประชาชน ๒) ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างนโยบายและมาตรการทางกฎหมายคุ้มครองสิทธิของภาคประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๓) ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างระบบและกลไกการตรวจสอบของภาคประชาชน ๔) ยุทธศาสตร์การเสริมพลังองค์กรภาคประชาชนและการผลักดันเครือข่ายภาคประชาชน ๕) ยุทธศาสตร์การสร้างจิตสำนึกในการตรวจสอบการใช้อำนาจในท้องถิ่น

คำสำคัญ : ยุทธศาสตร์, ความเข้มแข็งของภาคประชาชน.

*วิทยาลัยนวัตน์หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์และความมั่นคง คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา e-mail: t.kunku@hotmail.com

Abstract

The objectives of this research were: 1) to investigate the factors influencing the Civil Society Strengthening for checks and Balances of Power of the Local Administration Organizations 2) to present the Strategy to strengthen the Civil Society for Checks and Balances of Power of the Local Administration Organizations. This research was mixed methods, the quantitative and qualitative research.

Results of the Research

1. The factors influencing the Civil Society Strengthening by using stepwise multiple regression method, there were 4 factors influencing the Civil Society Strengthening for Checks and Balances of Power of the Local Administration Organizations. The most influencing factor was people group. The less influencing factors were leader, public mind and policy, law and regulations respectively and statistically significant at 0.05 level according to the proposed hypothesis. Qualitative data analysing by interview, the above factors also influenced the civil society strengthening for checks and balances of power of the local administration organizations.

2. There were 5 appropriate strategies to reinforce the Civil Society Strengthening for Checks and Balances of Power of the Local Administration Organizations comprising: 1) The strategy to develop the people leader potential 2) The strategy to promote the Policy and The law to guard the rights of people to Checks and Balances of Power of the Local Administration Organisations 3) The strategy to enhance the checks and balances system of civil society 4) The strategy to encourage the people group and network 5) The strategy to increase the awareness of checks and balances in the locality.

Keywords: Strategy, Strengthening of the Civil Society.

๑. บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์การพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าและมีความมั่นคง จะต้องใช้การพัฒนาในหลากหลายมิติ โดยเฉพาะการพัฒนาทางการเมือง ถือเป็นแนวทางที่นักคิด นักวิชาการ หลายคนได้กล่าวไว้ว่าสามารถเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาประเทศไปสู่ความเจริญก้าวหน้าได้ โดยมีทิศทางมุ่งเน้นไปสู่การพัฒนาการเมืองให้มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ซึ่งหากพิจารณาการเมืองการปกครองประเทศไทย นับย้อนหลังตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง

เราใช้เวลา ๘๓ ปี (ปัจจุบัน ๒๕๕๘) ผ่านมาภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย และมีการปรับปรุงการบริหารภายในประเทศตามกระแสของตะวันตกมาเป็นระยะเวลายาวนาน แต่การเมืองการปกครองของไทยก็ยังประสบปัญหาในเรื่องต่างๆ เช่น ปัญหาเรื่องการใช้เงินซื้อเสียงของนักการเมืองเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งทางอำนาจทางการเมือง ปัญหาเรื่องการแย่งตำแหน่งอำนาจ ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง ปัญหาการแสวงอำนาจบาตรใหญ่ของนักการเมืองที่เข้าสู่ตำแหน่งอำนาจ^๑ เป็นต้น อันเป็นเหตุที่นำสังคมไทยก้าวถอยหลังลง และทำให้เกิดผลเสียอย่างหนักต่อผลประโยชน์ของสังคม และส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ จึงมีความจำเป็นต้องมีการทบทวนหลักการบริหารการปกครองของประเทศอย่างเร่งด่วนเพื่อให้เกิดประโยชน์กับประชาชนที่แท้จริง

การนำแนวทางในการพัฒนาการเมืองไปสู่ประชาธิปไตย ที่เน้นให้อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน โดยเฉพาะภาคประชาชน ในระดับปัจเจกบุคคล หรือ ภาคประชาสังคม (Civil Society) ซึ่งหมายรวมถึง เครือข่าย กลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ สถาบัน และชุมชนที่มีกิจกรรมหรือมีการเคลื่อนไหวอยู่ระหว่างรัฐ^๒ ซึ่งมีจุดเน้นการรับผิดชอบต่อส่วนรวม และสามารถชี้้นำกำกับและคัดค้านรัฐได้พอสมควร การเมืองภาคประชาชน จึงเป็นส่วนหนึ่งของการใช้สิทธิทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งจะช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นจากการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน การยอมรับในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจะเป็นการโอนอำนาจอธิปไตยที่ตกค้างอยู่กับรัฐมาสู่ประชาชนมากขึ้น ทั้งนี้การเคลื่อนไหวขององค์กรภาคประชาชนในประเทศไทย ได้ก่อตัวขึ้นที่มีความชัดเจนครั้งแรกในเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ และเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ๒๕๓๕ ตามลำดับ โดยเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในขณะนั้น ซึ่งทั้ง ๓ เหตุการณ์นั้นถือได้ว่าเป็นกระบวนการพัฒนาขององค์กรภาคประชาชน จนนำไปสู่การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคประชาชนในปัจจุบัน^๓

ในขณะที่การพัฒนาบทบาทของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองในทางกฎหมาย เริ่มชัดเจนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และ ๒๕๕๐ ซึ่งมีเนื้อหาสาระคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ตามมาตรา ๘๗ ได้กำหนดแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน และได้มีกำหนดการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐไว้ในหมวด ๑๒ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาการตรวจสอบการใช้อำนาจ โดยเฉพาะระดับท้องถิ่น ในมาตรา ๒๘๒ บัญญัติว่า “การกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องทำเท่าที่จำเป็นตามที่กฎหมายบัญญัติ แต่ต้องเป็นไปเพื่อการคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น หรือประโยชน์ของประเทศเป็นส่วนรวม...” แต่ภายหลังกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวมีการยกเลิกไป เพราะมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

^๑ ลีจิต ธีระเวคิน, *วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย*, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๔๘), หน้า ๓๒๖ – ๓๒๗.

^๒ เอนก เหล่าธรรมทัศน์, *การเมืองของพลเมือง: สู่สหัฐวรรษใหม่*, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, ๒๕๕๖), หน้า ๒๑.

^๓ สมบัติ อารังธัญวงศ์, *การเมืองไทย*, (กรุงเทพมหานคร : เสมาธรรม, ๒๕๔๙), หน้า ๕๘๒.

อย่างไรก็ตาม ในยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) ได้ให้ความสำคัญในมิติของการตรวจสอบเช่นกัน แต่พบว่าในเรื่องการตรวจสอบในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้กล่าวโดยรวม ไม่เน้นเฉพาะท้องถิ่น ทำให้ยังพบเห็นพฤติกรรมกระทำผิดในหน่วยงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อยู่ โดยจากการสำรวจในเบื้องต้นพบว่าการทุจริตที่พบเห็นอยู่บ่อยครั้ง คือ การทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้าง การฮั้วประมูล หรือให้เงินใต้โต๊ะ เป็นต้น ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๒ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี รายงานว่า มีเรื่องทุจริตร้องเรียนทั้งหมด ๓๓๕ เรื่อง คิดเป็นค่าเสียหายรวม ๑,๗๕๔ ล้านบาท โดยหน่วยงานที่มีผู้ร้องเรียนมากที่สุด คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีทั้งสิ้น ๑๓๙ เรื่อง คิดเป็นค่าเสียหาย ๕๑๙ ล้านบาท โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีรายงานว่าทุจริตมากที่สุด คือ องค์กรบริหารส่วนตำบล รองลงมาคือ องค์กรบริหารส่วนจังหวัด

จะเห็นได้ว่าการวางระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้หน่วยงานรัฐเป็นผู้ควบคุมติดตาม ยังคงเกิดการกระทำผิดในการใช้อำนาจไปในทางที่ไม่ถูกต้องหลากหลายกรณี อาจเป็นเพราะระบบการตรวจสอบนั้นเกิดขึ้นจากคนภายนอกท้องถิ่นเป็นผู้ควบคุม ทำให้ไม่สามารถติดตามติดพฤติกรรมได้ทุกด้าน ดังนั้นภาคส่วนหนึ่ง คือ ภาคประชาชนที่เป็นอีกกลุ่มหนึ่งตามกรอบรัฐธรรมนูญที่ให้สิทธิ์ในการร่วมตรวจสอบด้วย ได้มีกลไกในการขับเคลื่อนจะช่วยสร้างดุลอำนาจ และร่วมติดตามสร้างความโปร่งใสให้เกิดขึ้นแก่ท้องถิ่น แต่ด้วยกลุ่มภาคประชาชนในระดับท้องถิ่นในการเข้ามามีส่วนในการตรวจสอบไม่มากนัก จากสภาพการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องยุทธศาสตร์การสร้างเสริมความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีความเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยมากยิ่งขึ้น

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๒. เพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เหมาะสม

๓. วิธีการดำเนินการวิจัย

๑. รูปแบบการวิจัย

การศึกษารครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ

อนุรักษ์ นิยมเวช, บทความเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๕๔), หน้า ๑๘.

๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๒.๑ ประชากร ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่มีสิทธิ์เลือกตั้ง อายุ ๑๘ ปี บริบูรณ์ขึ้นไป ในเขตการปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ตีเด่นด้านการป้องกันการทุจริต โดยพิจารณาถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงาน ของท้องถิ่น ช่วง ๕ ปี ย้อนหลัง คือ ตั้งแต่ปี ๒๕๕๒ – ๒๕๕๖ จากผลการให้รางวัลจาก สำนักงานป้องกันการทุจริตแห่งชาติ โดยศึกษาพื้นที่ที่ได้รางวัลอย่างน้อย ๒ ครั้งขึ้นไป ได้แก่ องค์การบริหาร ส่วนจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีจำนวนประชากร ๑๕๘,๙๗๔ คน และในองค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ มีจำนวนประชากร ๑๒๑,๔๖๔ คน เทศบาลตำบลบ้านกลาง จังหวัดลำพูน มีจำนวนประชากร ๙,๓๗๒ คน ประชาชนในเทศบาลตำบลเกาะคา จังหวัดลำปาง มีจำนวนประชากร ๕,๗๘๕ คน องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ลาด จังหวัดกำแพงเพชร มีจำนวนประชากร ๑๑,๓๔๐ คน และในเขต องค์การบริหารส่วนตำบลสมอแข จังหวัดพิษณุโลก มีจำนวนประชากร ๑๔,๕๕๗ คน รวมทั้งสิ้น ๓๒๔,๔๙๒ คน

๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาครั้งนี้ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยแบ่งตามระดับ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครซี และมอร์แกน ทั้งนี้องค์การบริหารส่วน จังหวัด ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง ๓๘๔ คน เทศบาล ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง ๓๗๗ คน และองค์การ บริหารส่วนตำบล ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง ๓๗๙ คน รวมทั้งสิ้น ๑,๑๔๐ คน และใช้วิธีการสุ่มกลุ่ม ตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ส่วนผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์และประชุมกลุ่ม ใช้การสุ่มแบบ เจาจจ กับประชาชนที่มีบทบาทในการติดตามตรวจสอบการใช้อำนาจในองค์การปกครองส่วน ท้องถิ่น ในพื้นที่เป้าหมาย ๖ แห่ง จำนวนแห่งละ ๕ คน รวมทั้งสิ้น ๓๐ คน

๓. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ ใช้แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้าง การประชุมกลุ่ม

๔. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้การศึกษาครั้งนี้เป็นไปอย่างถูกต้องตามระเบียบวิธีวิจัย ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ ข้อมูลไว้ ดังนี้

๑) การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการตรวจสอบการ ใช้อำนาจในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และค่าถดถอยพหุคูณ แบบขั้นตอน ส่วนข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบกึ่ง โครงสร้างใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย

๒) การนำเสนอยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการ ตรวจสอบการใช้อำนาจในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย

๔. ผลการวิจัย

ส่วนที่ ๑ การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของภาคประชาชน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ๒ รูปแบบ คือ จากการสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม และจากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผลการศึกษามี ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลจากการสำรวจ

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจ ในภาพรวม พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของภาคประชาชนทั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๙$) เมื่อพิจารณา รายข้อ พบว่า เรื่องที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ปัจจัยด้านผู้นำภาคประชาชน ($\bar{X} = ๔.๓๙$) และเรื่องที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ปัจจัยด้านเวทีการเรียนรู้และการทำกิจกรรมทางการเมืองในชุมชน ($\bar{X} = ๔.๒๑$) ทั้งนี้ เมื่อนำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยจะเห็นได้ว่าตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ที่มีความสัมพันธ์กัน มี ๖ ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านการจัดตั้งกลุ่มองค์กรภาคประชาชน ปัจจัยด้านผู้นำภาคประชาชน ปัจจัยด้านเวทีการเรียนรู้และการทำกิจกรรมทางการเมือง ปัจจัยด้านนโยบาย กฎหมาย และระเบียบข้อบังคับที่เอื้อต่อการตรวจสอบ ปัจจัยด้านความรู้สึกเป็นเจ้าของและการมีจิตสาธารณะ และปัจจัยด้านองค์ความรู้ โดยทุกปัจจัยมีความสัมพันธ์เชิงบวก ต่อความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๑ (ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ ๐.๑๓๓, ๐.๑๓๖, ๐.๐๙๔, ๐.๑๒๒, ๐.๑๔๕ และ ๐.๐๙๓ ตามลำดับ) ทั้งนี้เมื่อนำมาวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัย โดยการใช้การถดถอยพหุคูณ แบบขั้นตอน พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมด มีอยู่ ๔ ปัจจัย ซึ่งมีความสำคัญในแตกต่างกัน ลดหลั่นกันลงมา กล่าวคือ ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ ผู้นำภาคประชาชน (Leader) รองลงมาคือ นโยบาย กฎหมาย และระเบียบข้อบังคับที่เอื้อต่อการตรวจสอบ (Policy) การจัดตั้งกลุ่มองค์กรภาคประชาชน (Groups) และความรู้สึกเป็นเจ้าของและการมีจิตสาธารณะ (Public Mind) จากข้อมูลผลการวิเคราะห์ สามารถนำมาเขียนเป็นรูปสมการได้ ดังนี้ ความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น = .958 +.04 Leader +.04 Policy + .04 Groups + .02 Public Mind

ตอนที่ ๒ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

จากการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยข้อมูลคุณภาพจากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ๓๐ คนพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชนประกอบด้วย ปัจจัยด้านการจัดตั้งกลุ่มองค์กรภาคประชาชน ปัจจัยด้านผู้นำภาคประชาชน ปัจจัย

ด้านนโยบาย กฎระเบียบในการปฏิบัติที่เอื้อต่อการตรวจสอบ ปัจจัยด้านความรู้สึกเป็นเจ้าของและการมีจิตสาธารณะ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ส่วนที่ ๒ การนำเสนอยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากการประชุมกลุ่ม ๖ กลุ่ม กับประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการติดตามตรวจสอบการใช้อำนาจในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เป้าหมาย พบว่า ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีดังนี้

๑. ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพผู้นำภาคประชาชน มีแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้

๑.๑) การส่งเสริมผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานกับองค์กรท้องถิ่นมาเป็นผู้นำกลุ่มภาคประชาชน และใช้ระบบการคัดเลือกผู้นำที่เน้นความรู้และคุณธรรม ที่ปราศจากอิทธิพลทางการเมืองหรือระบบราชการ ๑.๒) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาภาคประชาชนจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่ผู้นำภาคประชาชนเกี่ยวกับหลักการด้านการตรวจสอบการใช้อำนาจในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหลักการบริหารที่มงานในการตรวจสอบให้แก่ผู้นำ และความรู้ที่จำเป็นต่างๆ ๑.๓) มีการพัฒนาระบบการใช้เทคโนโลยีในการติดตามตรวจสอบการทำงานของท้องถิ่นให้แก่ผู้นำเพื่อนำไปเผยแพร่ผลการรายงานการติดตามให้แก่ประชาชนในพื้นที่ได้ทราบผลงาน ๑.๔) สร้างกลุ่มผู้นำรุ่นใหม่โดยให้เยาวชนมาร่วมดำเนินกิจกรรมเรียนรู้ไปกับผู้นำรุ่นก่อนในการปฏิบัติงานตรวจสอบติดตามการใช้อำนาจในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๑.๕) สร้างระบบการหมุนเวียนสลับเปลี่ยนผู้นำตามช่วงเวลาที่เหมาะสม ๑.๖) ส่งเสริมให้ผู้นำชาวบ้าน นักพัฒนา องค์กรเอกชน และนักวิชาการทั้งในและนอกชุมชนมาหนุนเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้ในการตรวจสอบให้แก่ประชาชน เพื่อเพิ่มบุคลากรมาช่วยเสริมแรงให้แก่ผู้นำ

๒. ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างนโยบายและมาตรการทางกฎหมายคุ้มครองสิทธิของภาคประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้ ๒.๑) ส่งเสริมให้ประชาชนและกลุ่มองค์กรต่างๆ ผลักดันการออกกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยให้รับรองสิทธิในการตรวจสอบของภาคประชาชนในระดับการปกครองส่วนท้องถิ่นไว้อย่างชัดเจน ๒.๒) การเสนอร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่ให้ภาคประชาชนมีสิทธิในการตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่หลากหลายรูปแบบ ๒.๓) จัดทำระเบียบข้อบังคับในท้องถิ่น กฎหมายชุมชนขึ้นมาคุ้มครองสิทธิและกำหนดหน้าที่ของภาคประชาชนในการตรวจสอบให้ชัดเจน ๒.๔) ส่งเสริมให้ภาคการเมืองออกนโยบายในการบริหารงานท้องถิ่นที่ส่งเสริมต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๒.๕) การพัฒนาการทำวิจัยเพื่อค้นหาปัญหาการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบมาจัดทำเป็นข้อเสนอเพื่อปรับปรุงระเบียบ กฎหมาย ข้อบังคับของระบบการตรวจสอบของภาคประชาชนในการใช้อำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ ๒.๖) มีมาตรการคุ้มครองผู้ที่เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการทุจริตในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๒.๗) สร้างบทลงโทษแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ทำโครงการที่ก่อให้เกิดความเสียหายและกระทบต่อชุมชน ท้องถิ่น เป็นมาตรการทางสังคม

และกฎหมาย อย่างจริงจัง ๒.๘) ส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับสิทธิต่างๆทางการเมืองแก่ภาคประชาชนในท้องถิ่นต่างๆ โดยให้มีการอบรมความรู้ถึงสิทธิในการตรวจสอบของภาคประชาชน ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความรู้ถึงระเบียบแบบแผนการตรวจรับงาน การพัสดุ ระเบียบในการจัดทำแผนต่างๆ เพื่อจะได้ดำเนินการตรวจสอบได้ถูกต้องมากยิ่งขึ้น

๓. ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างระบบและกลไกการตรวจสอบของภาคประชาชน มีแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้ ๓.๑) ส่งเสริมการวางแผนและกำหนดกลไกการตรวจสอบของภาคประชาชนที่มีรูปแบบที่หลากหลาย และกำหนดแนวทางในการปฏิบัติให้เป็นแนวทางเดียวกัน ๓.๒) การกำหนดให้ตัวแทนประชาคมมีส่วนร่วมเป็นกรรมการตามระเบียบฯ ว่าด้วยการพัสดุ เช่น เป็นกรรมการเปิดซองสอบราคา เป็นกรรมการพิจารณาผลการประกวดราคา เป็นคณะกรรมการตรวจรับพัสดุ เป็นกรรมการตรวจการจ้าง ฯลฯ ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีสัดส่วนจำนวนตัวแทนประชาชนมากขึ้น ๓.๓) สร้างระบบการติดตามผลการดำเนินงานขององค์กรภาคประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และระบบการรายงานผลการตรวจสอบของภาคประชาชนในการใช้อำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเผยแพร่ในรูปแบบที่หลากหลาย ๓.๔) สร้างระบบกลั่นกรองข้อมูลภาคประชาชน และมีกลไกการรับฟังเสียงข้างน้อย โดยมีการเก็บข้อมูลจากกลุ่มที่ไม่สนับสนุนในการดำเนินงานส่วนน้อยมาเป็นข้อมูลในการพิจารณาถึงการใช้อำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๓.๕) สร้างช่องทางในการรับเรื่องราวร้องเรียนจากภาคส่วนต่างๆ โดยภาคประชาชนเป็นผู้รับเรื่อง โดยมีระบบการปกปิดความลับแก่ผู้ให้ข้อมูล ๓.๖) พัฒนาการจัดทำฐานข้อมูลระบบสารสนเทศที่เอื้อต่อการในการตรวจสอบข้อมูลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สะดวกต่อการใช้งาน และมีความรวดเร็ว โดยมีข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน และการใช้ระบบโซเชียลมีเดียในการรับเรื่องและตีแผ่ข้อมูล ๓.๗) ศึกษาหาองค์ความรู้ต้นแบบในการไปศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเทคนิควิธีการตรวจสอบการใช้อำนาจของภาคประชาชนที่มีประสิทธิภาพ และถอดบทเรียนมาปรับปรุงกลไกการตรวจสอบในแต่ละท้องถิ่น

๔. ยุทธศาสตร์การเสริมพลังองค์กรภาคประชาชนและผืนกเครือข่ายภาคประชาชน มีแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้ ๔.๑) การสนับสนุนการสร้างกลุ่มตัวแทนอาสาสมัครที่เกิดจากตัวแทนภาคส่วนต่างๆ ที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีการจัดตั้งในรูปแบบที่เป็นทางการซึ่งได้รับการยินยอมจากประชาชนส่วนใหญ่ หรือ การสนับสนุนบทบาทกลุ่มองค์กรทางสังคมที่เข้มแข็งกลุ่มเดิมที่มีอยู่ในชุมชน โดยเพิ่มบทบาทหน้าที่ในการติดตามตรวจสอบการทำงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าไป ๔.๒) สนับสนุนการจัดโครงสร้างองค์กรภาคประชาชน และแบ่งบทบาทหน้าที่ในการตรวจสอบโดยคำนึงถึงความรู้ความเชี่ยวชาญของประชาชนในแต่ละงานที่ดำเนินการตรวจสอบ หรือให้มีคณะกรรมการตรวจสอบเฉพาะกิจ ขึ้นเพื่อนำหน้าที่ในการตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นแผนงานหรือโครงการ ๔.๓) เปิดโอกาสให้มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมในระดับหมู่บ้านหรือชุมชน โดยใช้กิจกรรม วันสำคัญในชุมชนเป็นการพัฒนาการมีส่วนร่วม ๔.๔) จัดหาผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายเป็นทีมงานให้คำปรึกษาแก่กลุ่มภาคประชาชน ๔.๕) ประสานการตรวจสอบกับหน่วยงานที่ดำเนินการตรวจสอบท้องถิ่นโดยตรง ได้แก่

สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และองค์กรอื่นๆ ๔.๖) สร้างเครือข่ายการตรวจสอบกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียง และระดับต่างๆ ๔.๗) จัดตั้งกองทุนพัฒนาสนับสนุนกิจกรรมการตรวจสอบการใช้อำนาจของภาคประชาชนร่วมกัน และการกำหนดวางระเบียบว่าด้วยการจ่ายค่าตอบแทน เงินพิเศษ เงินรางวัลแก่ประชาชนที่มีส่วนร่วมในการติดตามและตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๕. ยุทธศาสตร์การสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในการตรวจสอบการใช้อำนาจในท้องถิ่น มีแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้ ๕.๑) ส่งเสริมให้สถาบันครอบครัว ส่งตัวแทนมาร่วมกิจกรรมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้สมาชิกในแต่ละครัวเรือนตระหนักในการมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่น ๕.๒) ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาในท้องถิ่น สร้างความตระหนักให้แก่ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการปกครองส่วนท้องถิ่น มีหลักสูตรที่เน้นหลักการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะมิติในด้านการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐบรรจุไว้ในการเรียนรู้ต่างๆ ๕.๓) ส่งเสริมให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ให้ประสานงานในการสร้างเสริมความเข้าใจ ทศนคติที่ดีและกำหนดทิศทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจในการปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกัน ๕.๔) ส่งเสริมให้สื่อมวลชน กระตุ้นให้ประชาชนใส่ใจในการตรวจสอบการใช้อำนาจในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๕.๕) ส่งเสริมการรณรงค์และประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างค่านิยมที่ดีในการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยประชาชนมีส่วนร่วม ๕.๖) การประกาศเกียรติคุณแก่ประชาชนที่มีบทบาทเด่นด้านการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเผยแพร่ในสื่อต่างๆ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี

๕. สรุปการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quatitative Research) และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้าง การประชุมกลุ่ม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และค่าถดถอยพหุคูณ และวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และประชุมกลุ่มโดยการอุปนัย สรุปผลวิจัย พบว่า

๑. ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้การวิเคราะห์ค่าถดถอยพหุคูณ แบบขั้นตอน มีดังนี้คือ ปัจจัยผู้นำภาคประชาชน รองลงมาคือ ปัจจัยด้านนโยบาย กฎหมาย และระเบียบข้อบังคับที่เอื้อต่อการตรวจสอบ ปัจจัยด้านการจัดตั้งกลุ่มองค์กรภาคประชาชน และปัจจัยด้านความรู้สึกรักเป็นเจ้าของและการมีจิตสาธารณะ

๒. ยุทธศาสตร์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มี ๕ ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ๑) ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพผู้นำภาคประชาชน ๒) ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างนโยบายและมาตรการทางกฎหมายคุ้มครองสิทธิของภาคประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๓) ยุทธศาสตร์

การเสริมสร้างระบบและกลไกการตรวจสอบของภาคประชาชน ๔) ยุทธศาสตร์การเสริมพลังองค์กรภาคประชาชนและการผลักดันเครือข่ายภาคประชาชน ๕) ยุทธศาสตร์การสร้างจิตสำนึกในการตรวจสอบการใช้อำนาจในท้องถิ่น

๖. อภิปรายผล

จากวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเบื้องต้นได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อปัจจัยดังกล่าวเป็นแนวทางในการจัดทำยุทธศาสตร์นั้น ภาพรวมพบว่ามี ๔ ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งฯ ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้นำภาคประชาชน ปัจจัยด้านนโยบาย กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับที่เอื้อต่อการตรวจสอบ ปัจจัยด้านการจัดตั้งกลุ่มองค์กรภาคประชาชน และปัจจัยด้านความรู้สึกเป็นเจ้าของและการมีจิตสาธารณะ ทั้งนี้ขออภิปรายแต่ละปัจจัยดังนี้ ปัจจัยด้านผู้นำภาคประชาชน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของภาคประชาชน จากผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๓ รูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล ได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยทางด้านผู้นำค่อนข้างมาก ที่เป็นเช่นนั้นอาจเป็นเพราะผู้นำในชุมชนเกิดมาควบคู่กับสังคมไทยมาตั้งแต่ยุคเริ่มแรก โดยมีการจัดแบ่งอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการไว้อย่างหลากหลาย สำหรับผู้นำที่เป็นทางการนั้นเห็นได้ชัดเจน เพราะกฎหมายได้บัญญัติไว้และได้ให้อำนาจตามขอบเขตที่กำหนด ส่วนผู้นำที่ไม่เป็นทางการจะเป็นผู้นำที่ไม่จำเป็นต้องมีตำแหน่งตามกฎหมาย แต่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกของชุมชนให้ทำหน้าที่แทนประชาชน ประชาชนเคารพนับถือ และได้รับความไว้วางใจในการทำหน้าที่แทนตนเอง ซึ่งในลักษณะแบบนี้ต้องได้รับการสั่งสมมาเป็นเวลานานจึงจะได้รับการยอมรับจากประชาชน ดังนั้นการขับเคลื่อนงานต่างๆ ภายในชุมชน ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของผู้นำในชุมชนเป็นตัวกระตุ้นและเป็นต้นแบบแก่ประชาชนต่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานของอุทัย ดุลยเกษม^๕ ซึ่งกล่าวว่าการที่ชุมชนจะเข้มแข็งได้จะต้องมีเงื่อนไขปัจจัยสำคัญคือผู้นำเป็นตัวหลักในการขับเคลื่อนในชุมชนและบัณฑิตูร ประดิษฐ์สุวรรณ^๖ กล่าวว่าปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง คือ มีผู้นำที่เสียสละ มีความเอื้ออาทร มีความเข้าใจในเรื่องประชาสังคมเป็นอย่างดี

^๕อุทัย ดุลยเกษม, *ศึกษาเรียนรู้*, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสตรีศึกษาวิจัย, ๒๕๔๒).

^๖บัณฑิตูร ประดิษฐ์สุวรรณ, ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมในจังหวัดนครสวรรค์, *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*, (เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔).

ส่วนปัจจัยด้านนโยบาย กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของภาคประชาชน ไม่ว่าจะเป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล จะให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านนโยบาย กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ ค่อนข้างมาก ที่เป็นเช่นนั้นอาจเป็นเพราะว่าด้วยบทกฎหมายได้ถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการในชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดแนวทางในการปฏิบัติที่เป็นทิศทางเดียวกัน สำหรับนโยบายก็เป็นสิ่งสำคัญในการจะล่วงรู้แผนการทำงานในอนาคตขององค์กร ทำให้ประชาชนสามารถตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลที่มี และทำให้ประชาชนสามารถรวมพลังในการเรียกร้องหาความถูกต้องได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานของ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น^๗ ที่กล่าวว่า การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน มีจุดสำคัญ ๒ ประการ คือ นโยบายของรัฐและกฎหมายจะต้องให้สิทธิและอำนาจ การกำหนดแผนงบประมาณต้องสอดคล้องกับความต้องการประชาชน และปัจจัยด้านการจัดตั้งกลุ่มองค์กรภาคประชาชน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของภาคประชาชน จากผลการวิเคราะห์หรืออธิบายได้ว่าการดำเนินการเป็นกลุ่ม หรือองค์กรจะสามารถเสริมพลังอำนาจในการต่อรองให้กับกลุ่มในการเรียกร้องข้อเสนอหรือชักถามประเด็นสงสัยต่อองค์กรของรัฐได้เป็นอย่างดี ความคิดความเห็นเพียงคนเดียวหรือเสียงเดียวในยุคปัจจุบันอาจไม่ได้รับความสนใจมากนัก แต่หากมีการรวมกลุ่มอาศัยความคิดเห็นหรือความเห็นชอบจากหลายๆ คนภายในกลุ่ม จะถือว่าเป็นมติของกลุ่มที่สามารถนำไปใช้ในการตรวจสอบอำนาจรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากย้อนดูในรายละเอียดของแต่ละพื้นที่ที่ให้ความสำคัญมากที่สุดคือใช้รวมกลุ่มองค์กร ภาคประชาชนสำหรับต่อรองอำนาจรัฐและกลุ่มผู้มีอิทธิพลอยู่เดิม และสมาชิกที่เข้ามารวมกลุ่มจะต้องมีอุดมการณ์ทางการเมืองที่ชัดเจนถึงจะสามารถขับเคลื่อนกระบวนการจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรภาคประชาชนได้อย่างมั่นคง ผลที่ออกมาเช่นนี้สอดคล้องกับ ประเวศ วะสี^๘ ที่กล่าวไว้ว่าลักษณะที่สำคัญของสังคมที่เข้มแข็งคือ มีการรวมกลุ่มหรือเป็นกลุ่มก้อนทางสังคม หรือมีความเป็นชุมชน ซึ่งหมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกันมีความพยายามทำอะไรร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ ซึ่งรวมถึงการติดต่อสื่อสารด้วย

ปัจจัยด้านความรู้สึกเป็นเจ้าของและการมีจิตสาธารณะ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของภาคประชาชน จากผลการสำรวจความคิดเห็นและผลการวิเคราะห์จะเห็นได้ว่าการทำงานที่เกี่ยวกับการตรวจสอบนั้นส่วนใหญ่จะถูกมองในเชิงลบหรืออาจส่งผลกระทบต่อบุคคลที่ทำหน้าที่ดังกล่าว จึงไม่ค่อยมีบุคคลที่เสนอตัวมาทำหน้าที่นี้ ดังนั้นการจะทำงานในการตรวจสอบอย่างแรกต้องมีความรู้สึกรักและหวงแหนในทรัพยากรที่เป็นของคนส่วนใหญ่ โดยทรัพยากรในลักษณะนั้นควรมองเป็นผลประโยชน์ส่วนรวม ที่ต้องพิทักษ์รักษาไว้ให้กับส่วนรวมหรือประเทศชาติ ไม่ควร

^๗ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน, (ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๐), หน้า ๖๗.

^๘ ประเวศ วะสี, ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคมและศีลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๓), หน้า ๕๔.

เก็บไว้เพื่อใครคนใดคนหนึ่ง ซึ่งจะเห็นว่าผลที่ออกมาจะเกิดจากการตระหนักรู้ถึงความเป็นเจ้าของทรัพยากรเหล่านั้นร่วมกัน คิดว่าตัวเองเป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงจำเป็นต้องใส่ใจดูแลตรวจสอบอย่างใกล้ชิด และกล้าที่จะยื่นมาแสดงความคิดเห็นในกรณีที่เกิดความไม่โปร่งใสต่อการใช้อำนาจของรัฐโดยทันที แสดงให้เห็นว่าปัจจัยดังกล่าวนี้เป็นสิ่งจำเป็นจะต้องเกิดขึ้นกับบุคคลที่จะอาสาเข้ามาทำหน้าที่ในการตรวจสอบอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานของ ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจอร์^๙ ที่กล่าวว่า การสร้างความเข้มแข็งไม่ว่าจะเป็นระดับบุคคลหรือชุมชนเป็นเรื่องที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งโดยการมีจิตสาธารณะ จะก่อให้เกิดกระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้ทุกภาคส่วนได้ หากจิตสาธารณะที่ดี จะส่งผลกระทบต่อในระดับต่างๆ ส่งผลต่อการขาดความเข้มแข็ง ประเทศชาติก็ย่อมเกิดวิกฤติภายในประเทศทุกด้าน

จากข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าการกำหนดยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยนำปัจจัยดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการเสนอเป็นข้อในการจัดทำยุทธศาสตร์ให้มีความสอดคล้องกันจะทำให้ ภาคประชาชนมีความเข้มแข็งขึ้นมาได้

๗. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ภาครัฐควรสนับสนุนนโยบาย หรือยุทธศาสตร์การเสริมพลังอำนาจให้แก่ภาคประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๒. ภาครัฐควรกำหนดรูปแบบและแนวทางในการปฏิบัติการตรวจสอบทางตรงและทางอ้อมให้แก่ ภาคประชาชนให้มีความชัดเจน และสามารถขับเคลื่อนได้โดยภาคประชาชนที่รวมตัวเป็นกลุ่ม หรือเชิงปัจเจกบุคคล

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. ภาคประชาชนควรร่วมติดตามการวางแผนปรับเปลี่ยนและพัฒนาระบบการบริหารงบประมาณและแผนการจัดซื้อจัดจ้าง ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มากขึ้น เพื่อสร้างความปลอดภัยในการใช้งบประมาณ

๒. ภาคประชาชนควรเข้าไปมีส่วนร่วมประเมินแผนพัฒนาประจำปี และแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอัตราส่วนที่มากขึ้น เพื่อให้ได้แผนพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของคนส่วนใหญ่มากที่สุด

๓. ภาคประชาชนควรใส่ใจในโครงการต่างๆ ที่ท้องถิ่นดำเนินการ โดยเฉพาะโครงการพัฒนาทางสังคมเพราะมีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่เป็นอย่างมาก

^๙ ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจอร์, สำนักไทยที่พึงปรารถนา, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๓), หน้า ๘๗.

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการตรวจสอบการใช้อำนาจของประชาชนในระดับท้องถิ่นกับระดับชาติ
๒. ควรศึกษาความเข้มแข็งของภาคประชาชนในมิติต่างๆ ในการดำเนินงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ

- ประเวศ วะสี. ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคมและศีลธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๓.
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัญจร. สำนักไทยที่พึงปรารถนา. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๓.
- ลิขิต ซีระเวคิน. วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๕๘.
- สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น. การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. การเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร : เสมาธรรม, ๒๕๕๙.
- อนุรักษ์ นิยมเวช. บทความเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพมหานคร : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๕๔.
- อุทัย ดุลยเกษม. ศึกษาเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์, ๒๕๕๒.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. การเมืองของพลเมือง: คู่สหัสวรรษใหม่. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โครงการจัดพิมพ์คปไฟ, ๒๕๕๖.

(๒) วิทยานิพนธ์

- บัณฑิต ประดิษฐ์สุวรรณ. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมในจังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๔.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Book:

Alvesson, M. **Organization Culture and Ideology**. New York : McGraw-Hill, 1989.

Jensen, C. **Delphi in Depth: Power Techniques from the Experts Berkeley**.
Singapore : McGraw-Hill, 1996.

Kohlberg, L., **Development of Moral Character and Moral Ideology in Moral Reasoning. Review of Child Development Research**. Hartford: Connecticut Printers, 1984.

ภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อคุณภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน
ในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่ได้รับแฟรนไชส์ จังหวัดปทุมธานี

The Influence of Leadership Style on the Employees' Quality Performance
in Franchise Fast Food Chain : A Case Study Patumthani Province

เบญจวรรณ ขุนดี*

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อคุณภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน ในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่ได้รับแฟรนไชส์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี” มีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้ ๑. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อคุณภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่ได้รับแฟรนไชส์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ๒. เพื่อศึกษาคุณภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่ได้รับแฟรนไชส์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ๓. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำที่มีต่อคุณภาพการปฏิบัติงานของพนักงานใน อุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่ได้รับ แฟรนไชส์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นพนักงานในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่ได้รับแฟรนไชส์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๔๐๐ คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างตามสะดวก (Convenience Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test, F-test และสหสัมพันธ์

ผลการวิจัยพบว่าลักษณะส่วนบุคคลที่แตกต่างกันมีผลต่อคุณภาพการปฏิบัติงานของพนักงานใน อุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่ได้รับแฟรนไชส์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี สรุปได้ดังนี้

๑. ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อระดับประสิทธิภาพและคุณภาพภาวะผู้นำในรูปแบบของภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อคุณภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่ได้รับแฟรนไชส์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมในระดับมาก

๒. ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อรูปแบบของภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนในระดับมากและรูปแบบของภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพในระดับปานกลาง

*วิทยานิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, e-mail: Benny_dul@hotmail.com

๓. ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อด้านการทำงานเป็นทีมส่งผลคุณภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน ในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วน ที่ได้รับแฟรนไชส์ อำเภออัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ภาพรวมในระดับมาก

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, คุณภาพการปฏิบัติงาน, อาหารจานด่วน แฟรนไชส์

ABSTRACT

The research on the Leadership style toward performance Quality Of Employee In Franchise fast food industry in Amphurthanyaburi Patumthani . the objectives as follows:

1. To study on the Leadership toward the staff operation quality in fast food franchisee industry, Thanyaburi district, Patumthani province.
2. To study on the staff operation quality in fast food franchisee industry, Thanyaburi district, Patumthani province.
3. To study on the relationship between Leadership toward the staff operation quality in fast food franchisee industry, Thanyaburi district, Patumthani province.

This research adopted the quantitative approach in which the populations in this study were the 400 samples of operation staff in fast food franchisee industry, Thanyaburi district, Patumthani province. The researcher used the Convenience Sampling technique with the questionnaire as the tool for data collection. The applied statistics in this research were the frequency, percentage, average, standard deviation, t-test, F-test and correlation.

From the research results, it was found that the respondents had the overall opinion toward the level of efficiency and quality of leadership toward the staff operation quality in fast food franchisee industry, Thanyaburi district, Patumthani province in high level. By they had the level of opinion toward the form of exchange leader and transformation leader at high level and had the overall opinion toward the staff operational quality in fast food franchisee industry, Thanyaburi district, Patumthani province at high level too. By they had the high opinion level toward the aspect of teamwork. It was found that the respondents had the opinion toward the staff operational quality in fast food franchisee industry, Thanyaburi district, Patumthani

Keyword: Leadership, Operational Quality, Fast Food Franchisee

๑. บทนำ

ในยุคเริ่มต้นของศตวรรษที่ ๒๑ จนถึงยุคปัจจุบัน องค์กรที่ประสบความสำเร็จมาจากผู้บริหารที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ภาวะผู้นำจึงเป็นบทบาทหนึ่งของผู้บริหารที่เป็นเครื่องมือและปัจจัยสำคัญอันโดดเด่นในการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของพนักงานในองค์กรด้วยการชักจูงโน้มน้าว (Persuasion) การจูงใจ (Motivation) เปลี่ยนแปลงค่านิยมและวัฒนธรรมขององค์กร (Corporate Values and Culture) เพื่อให้พนักงานเดินทางไปในทิศทางเดียวกันเพื่อให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

อนึ่งกระบวนการในเรื่องการประเมินคุณภาพผลการปฏิบัติงานของพนักงานเริ่มต้นขึ้นในระหว่างประชุมเพื่อวางแผนเรื่องผลการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ผู้จัดการจะได้พบปะพูดคุยเพื่อหาข้อสรุปกับพนักงานแต่ละคนในเรื่องเป้าหมาย หน้าที่และความรับผิดชอบหลัก รวมถึงความสามารถเชิงสมรรถนะ ในช่วงการพูดคุยในเรื่องเหล่านี้ พร้อมทั้งกันกับการพูดคุยในเรื่องผลลัพธ์และพฤติกรรมที่เป็นที่คาดหวังทั้งคุณและพนักงาน ผู้ใต้บังคับบัญชาต้องพูดคุยกันในเรื่องวิธีการวัดผลการปฏิบัติงานตลอดจนสิ่งที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นผลการปฏิบัติงานที่บรรลุผลสำเร็จอย่างดียิ่ง^๑

สืบเนื่องจากปัจจุบันคนไทยมีชีวิตที่รีบเร่งมากกว่าในอดีต เนื่องจากปัญหาจราจรติดขัด ปัญหาการแข่งขันทุกรูปแบบจึงทำให้อาหารจานด่วนหรืออาหารฟาสต์ฟู้ด (Fast Food) หรืออาหารจานด่วนเข้ามามีบทบาทต่อการดำรงชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก เพราะอาหารประเภทนี้สามารถรับประทานได้ง่าย มีขนาดพอเหมาะกับการรับประทาน สะดวก รวดเร็ว รสชาติถูกปาก หาซื้อได้ง่าย มีขายทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นศูนย์การค้า ที่ทำงาน และสถานบริการน้ำมัน

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อคุณภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่ได้รับแฟรนไชส์ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี เพื่อจะได้เป็นแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงานให้มีคุณภาพต่อไป

๒. วัตถุประสงค์การวิจัยมีดังนี้

๑. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อคุณภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่ได้รับแฟรนไชส์ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี
๒. เพื่อศึกษาคุณภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่ได้รับแฟรนไชส์ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี
๓. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำที่มีต่อคุณภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่ได้รับแฟรนไชส์ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

๓. ขอบเขตของการวิจัยมีดังนี้

^๑ Rosabeth Moss Kanter, *Commitment and Community : Communes and Utopias in Sociological Perspective*, (Massachusetts : Harvard University Press, 1971), p. 45.

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหาสาระในการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะในการศึกษาเรื่องภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อคุณภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่ได้รับแฟรนไชส์อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย

- การศึกษารูปแบบของภาวะผู้นำ จำนวน ๒ รูปแบบ ได้แก่

๑) ผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพ

๒) ผู้นำแบบแลกเปลี่ยน

- คุณภาพการปฏิบัติงาน ในด้านต่างๆ จำนวน ๑๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านความทะเยอทะยาน/ความคิดริเริ่ม ๒) ด้านเวลาการมาปฏิบัติงาน ๓) ด้านทัศนคติ/การให้ความร่วมมือ ๔) ด้านทักษะในการสื่อสาร ๕) ด้านการให้ความสำคัญกับหน่วยงาน ๖) ด้านการมุ่งให้ความสนใจ ๗) ด้านการปรับปรุงผลงาน ๘) ด้านความซื่อสัตย์และยึดหลักคุณธรรม ๙) ด้านการรู้ว่าเมื่อใดที่ควรจะถามคำถาม ๑๐) ด้านความรู้ทางเทคนิคในเรื่องงาน ๑๑) ด้านการเพิ่มผลผลิต/กำหนดการทำงานให้แล้วเสร็จ ๑๒) ด้านคุณภาพของงาน ๑๓) ด้านความสามารถเป็นที่พึ่งพาได้ ๑๔) ด้านการบริหารความเครียด และ ๑๕) ด้านการทำงานเป็นทีม

๒. ขอบเขตด้านพื้นที่ จะศึกษาเฉพาะในพื้นที่อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำนวน ๔๐๐ คน กลุ่มตัวอย่างเป็นพนักงานในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่ได้รับแฟรนไชส์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ได้แก่ ๑) กลุ่มพิซซ่า ได้แก่ พิซซ่าฮัท ๒) กลุ่มแฮมเบอร์เกอร์ ได้แก่ แมคโดนัลด์ เอแอนด์ดับบลิว และเบอร์เกอร์คิง และ ๓) กลุ่มไก่ทอด ได้แก่ KFC เซสเตอร์กริล

๓. ขอบเขตด้านเวลา ได้ทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล ระหว่างเดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๗ ถึง เดือนมกราคม ๒๕๕๘

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑. ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาคครั้งนี้ เป็นพนักงานในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่ได้รับแฟรนไชส์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ได้แก่

๑.๑ กลุ่มพิซซ่า ได้แก่ พิซซ่าฮัท

๑.๒ กลุ่มแฮมเบอร์เกอร์ ได้แก่ แมคโดนัลด์ เอแอนด์ดับบลิว และเบอร์เกอร์คิง

๑.๓ กลุ่มไก่ทอด ได้แก่ KFC เซสเตอร์กริล

๒. กลุ่มตัวอย่าง (Sample) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคครั้งนี้คือพนักงานในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่ได้รับแฟรนไชส์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำนวน ๔๐๐ คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างตามสะดวก (Convenience Sampling)

วิธีการดำเนินการวิจัย เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้วิธีการแจกแบบสอบถาม (Survey Research)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อคุณภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน ในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่ได้รับแฟรนไชส์อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

ลักษณะของแบบสอบถาม

แบบสอบถามมีส่วนประกอบที่สามารถแบ่งได้ ๔ ส่วนดังนี้

ส่วนที่ ๑ เป็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานของผู้ตอบ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ รายได้ต่อเดือน ระดับการศึกษา ประสบการณ์การปฏิบัติงาน เป็นต้น **ส่วนที่ ๒** เป็นคำถามเกี่ยวกับรูปแบบของภาวะผู้นำ จำนวน ๒ รูปแบบ ได้แก่ ๑) ผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพ และ ๒) ผู้นำแบบแลกเปลี่ยน **ส่วนที่ ๓** เป็นคำถามเกี่ยวกับคุณภาพการปฏิบัติงานในด้านต่างๆ จำนวน ๑๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านความทะเยอทะยาน/ความคิดริเริ่ม ๒) ด้านเวลาการมาปฏิบัติงาน ๓) ด้านทัศนคติ/การให้ความร่วมมือ ๔) ด้านทักษะในการสื่อสาร ๕) ด้านการให้ความสำคัญกับหน่วยงาน ๖) ด้านการมุ่งให้ความสนใจ ๗) ด้านการปรับปรุงผลงาน ๘) ด้านความซื่อสัตย์และยึดหลักคุณธรรม ๙) ด้านการรู้ว่าเมื่อใดที่ควรจะถามคำถาม ๑๐) ด้านความรู้ทางเทคนิคในเรื่องงาน ๑๑) ด้านการเพิ่มผลผลิต/กำหนดการทำงานให้แล้วเสร็จ ๑๒) ด้านคุณภาพของงาน ๑๓) ด้านความสามารถเป็นที่พึ่งพาได้ ๑๔) ด้านการบริหารความเครียด และ ๑๕) ด้านการทำงานเป็นทีม **ส่วนที่ ๔** เป็นคำถามปลายเปิดเป็นการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะให้ตอบได้อย่างอิสระ หรือแสดงความคิดเห็น โดยแบบสอบถามส่วนที่ ๒ และ ๓ ได้นำมาตรวัดของ Likert Scale มาใช้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดค่าน้ำหนักของการวัดระดับภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อคุณภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่ได้รับแฟรนไชส์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ตามความเป็นจริง ๕ ระดับ

๕. ผลการวิจัย

๑. จากผลการวิจัยที่พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อระดับประสิทธิภาพและคุณภาพภาวะผู้นำในรูปแบบของภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อคุณภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่ได้รับแฟรนไชส์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมในระดับมาก โดยมีระดับความคิดเห็นต่อรูปแบบของภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพมากเป็นลำดับแรก และรองลงมาเป็นระดับความคิดเห็นต่อรูปแบบของภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณรงค์ ปานดำรงที่วิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับพฤติกรรมที่ควรค่าแก่การยอมรับของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนอยู่ในระดับปานกลาง ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพอยู่ในระดับสูง

๒. พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อคุณภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่ได้รับแฟรนไชส์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมในระดับมาก

โดยมีระดับความคิดเห็นต่อด้านการทำงานเป็นทีมมากเป็นลำดับแรกในระดับมาก รองลงมา มีระดับความคิดเห็นต่อด้านการบริหารความเครียดในระดับมาก เป็นไปตามเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินใจและการถามคำถาม อันจะนำมาซึ่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์เพื่อให้สามารถทำการประเมินคุณภาพของผลการปฏิบัติงานของพนักงานแต่ละคนได้อย่างถูกต้องและแม่นยำ และเพื่อเน้นให้เห็นความสำคัญว่ายังมีเรื่องอะไรอีกบ้างที่ผู้จัดการจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลให้มากขึ้น และการที่ระดับความคิดเห็นต่อด้านการทำงานเป็นทีมมากเป็นอันดับแรกเนื่องจากความหมายของการทำงานเป็นทีมหมายถึงการทำงานเป็นทีม/การเข้าร่วมและให้ความช่วยเหลือ เมื่อหน่วยงานมีพนักงานไม่เพียงพอในการทำงาน พนักงานได้เต็มใจที่จะเข้าร่วมกับพนักงานคนอื่นๆ ตามความเหมาะสมเพื่อทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จสิ้นหรือไม่ พนักงานเคยอาสาที่จะช่วยเหลืองานผู้อื่นหรือไม่ ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของงานในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่ได้รับแฟรนไชส์ ซึ่งพนักงานจะต้องร่วมมือร่วมใจในการทำงานเพื่อสร้างความพึงพอใจต่อลูกค้าที่มาใช้บริการในด้านความรวดเร็วในการให้บริการเพราะเป็นอาหารจานด่วน ซึ่งก็สอดคล้องกับระดับความคิดเห็นในประเด็นที่รองลงมาคือด้านการบริหารความเครียด เพราะความเร่งด่วนของการทำงานบริการลูกค้าย่อมทำให้พนักงานเกิดความเครียดมาก

๑. จากผลการวิจัยที่พบว่าผลต่างของระดับคุณภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน ในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่ได้รับแฟรนไชส์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่ได้จากการทดสอบด้วยวิธี Fisher's Least Significant Difference (LSD) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า ๖,๐๐๐ บาท มีระดับความคิดเห็นต่ำกว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ๖,๐๐๑-๑๒,๐๐๐ บาท และ ๑๒,๐๐๑ -๑๗,๐๐๐ บาท ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนนอกเหนือที่กล่าวมาแล้วมีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกันนั้น มีความสอดคล้องกันเพราะผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าย่อมทำให้ได้รับค่าจ้างที่ต่ำกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาที่สูงกว่า และเนื่องจากภาวะที่ต่ำกว่า ย่อมทำให้ระดับคุณภาพการปฏิบัติงานต่ำกว่าผู้ที่มีวุฒิภาวะมาก อย่างไรก็ตามเนื่องจากงานการให้บริการในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่ได้รับแฟรนไชส์ไม่ต้องการผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงมากจึงจะพบว่าผลการวิจัยพบว่าคุณภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน ในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่ได้รับแฟรนไชส์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามระดับการศึกษาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๒. จากผลการวิจัยที่พบว่าระดับความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำด้านผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพกับคุณภาพการปฏิบัติงานของพนักงานมีความสัมพันธ์กันต่ำ

- ใช้อิทธิพลด้านอุดมการณ์ (Idealized Influence)
- การมุ่งความสัมพันธ์เป็นรายคน (Individualized Consideration)
- การจูงใจด้านแรงดลใจ (Inspirational Motivation)
- การกระตุ้นการใช้ปัญญา (Intellectual Stimulation)

แต่จากค่าความสัมพันธ์ในระดับต่ำเป็นค่าลบ แสดงว่ายิ่งภาวะผู้นำด้านผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพที่มีลักษณะดังกล่าวข้างต้นในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่ได้รับ แฟรนไชส์เพิ่มสูงขึ้นจะทำให้คุณภาพการปฏิบัติงานของพนักงานลดต่ำลงในระดับต่ำ และผลการวิจัยที่พบว่าระดับ

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำด้านผู้นำแบบแลกเปลี่ยนกับคุณภาพการปฏิบัติงานของพนักงานมีความสัมพันธ์กันสูงมีลักษณะดังนี้คือ

- การให้รางวัลตามสถานการณ์ (Contingent Rewards)
- การบริหารแบบวางเฉยเชิงรุก (Active Management by Exception)
- การบริหารแบบวางเฉยเชิงรับ (Passive Management by Exception)
- ภาวะผู้นำแบบปล่อยตามสบาย (Laissez-Faire Leadership)

และจากค่าความสัมพันธ์ในระดับสูงแต่มีค่าบวก แสดงว่ายิ่งภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนที่มีลักษณะดังกล่าวข้างต้นในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่ได้รับแฟรนไชส์เพิ่มสูงขึ้นจะทำให้คุณภาพการปฏิบัติงานของพนักงานเพิ่มสูงขึ้นในระดับสูง

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ผู้บริหารในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่ได้รับแฟรนไชส์ต้องให้ความสนใจต่อการกำหนดนโยบายส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของพนักงาน และลดความเครียดในการทำงานของพนักงาน

๒. ควรที่ผู้บริหารในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่ได้รับแฟรนไชส์จะพิจารณาเรื่องเงินเดือนที่อาจจำเป็นต้องปรับปรุงเงินเดือนพนักงานที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า ๖,๐๐๐ บาทเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

๓. ผู้บริหารในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่ได้รับแฟรนไชส์ควรส่งเสริมให้ผู้นำในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่ได้รับแฟรนไชส์มีภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนไม่ใช่มีภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพ ซึ่งจะทำให้คุณภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานลดต่ำลง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ

ณรงค์ ปานดำรงค์. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับพฤติกรรมที่ควรค่าแก่การยอมรับของ
ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสกลนคร. วิทยานิพนธ์
ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา สถาบันราชภัฏสกลนคร. ๒๕๔๕.
วุฒินันท์ ชมภู. วิธีประเมินผลการปฏิบัติงาน. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด.
๒๕๕๖.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Book:

Rosabeth Moss Kanter. *Commitment and Community : Communes and Utopias
in Sociological Perspective*. Massachusetts : Harvard University Press,
1971.

Richard M. steer. *Organizational Work Personal Factor in Employee and
Absenteeism*. Psychological Bulletin 80, 1977.

การบริหารจัดการชุมชนโดยการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาแบบยั่งยืนของโบราณสถาน
ประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน ตำบลน้ำอ้อย อำเภอห้วยคีรี จังหวัดนครสวรรค์
Management, Community Involvement and Sustainable Development
of Historic Sites History Measure was Inconspicuous
Tumbon Ta Num Oi 's Nakhon Sawan district

วรรณมาฆะ เกษรดอกไม้*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการชุมชนโดยการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืนของโบราณสถานประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน ต.ท่าน้ำอ้อย อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์และศึกษาแนวทางการบริหารจัดการชุมชนโดยการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาแบบยั่งยืนของโบราณสถานประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน ต.ท่าน้ำอ้อย อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์ ที่ได้รวบรวมข้อมูลจากการวิจัยเชิงปริมาณร่วมกับการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย การศึกษาจากเอกสาร แบบสอบถาม และการประชุมกลุ่ม (Focus Groups) เพื่อได้ข้อมูลที่เป็นจริง เป็นวิธีหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลท่าน้ำอ้อย อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์ ที่มีทั้งหมด ๒,๘๖๒ คน (ข้อมูลการจัดทำ จปฐ.ของเทศบาลตำบลท่าน้ำอ้อย พ.ศ.๒๕๕๕) กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยจำนวน ๓๔๑ คน จากจำนวนประชากร จำนวน ๒,๘๖๒ คนโดยใช้ตารางแสดงประชากรและกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan โดยใช้การสุ่มแบบโควตา เพื่อทำการแจกแบบสอบถาม และใช้การประชุมกลุ่ม (Focus Groups) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposve Sampling) คือ ผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ราษฎรชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ เช่น เจ้าหน้าที่จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่รับผิดชอบ ตัวแทนภาคประชาชน จากชาวบ้านหมู่ ๔ หมู่ ๘ ตำบลท่าน้ำอ้อยและหมู่ ๖ ตำบลม่วงหัก เพื่อศึกษาการบริหารจัดการชุมชนโดยการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาแบบยั่งยืนของโบราณสถานประวัติศาสตร์ วัดเขาไม้เดน ต.ท่าน้ำอ้อย อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์

ผลการวิจัยพบว่า

ระดับการบริหารจัดการของชุมชนโดยการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืนของโบราณสถานประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการนำหรือการสั่งการ มีระดับการบริหารจัดการชุมชนโดยการมีส่วนร่วมมากที่สุด

* อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ e-mail: Wanmaka.k@hotmail.com

รองลงมา ได้แก่ ด้านการควบคุม มีระดับการบริหารจัดการชุมชนโดยการมีส่วนร่วม อันดับที่สอง ต่อมาคือ ด้านการจัดการองค์การอันดับที่สาม และด้านการวางแผน อันดับที่ยี่สี่ ตามลำดับ

แนวทางการบริหารจัดการชุมชนโดยการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาแบบยั่งยืนของ โบราณสถานประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน ต.ท่าน้ำอ้อย อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์ แยกเป็นรายด้านได้ ดังนี้

๑. การประชาสัมพันธ์ (Public relation) ตามสื่อต่างๆ ในการจัดกิจกรรมและสืบสาน ความเป็นมาของสถานโบราณประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน

๒. การปลูกฝังจิตสำนึก (Conscious) ในการมองเห็นถึงคุณค่าของสถานประวัติศาสตร์ วัดเขาไม้เดน โดยการให้ผู้สูงอายุมาเล่าเรื่องราวที่มาของสถานประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน ให้ เยาวชนได้รับทราบเพื่อสืบทอดเรื่องราวต่อไป

๓. การเสียสละเพื่อส่วนรวม (Sacrifice for Public) ของชาวบ้านในการจัดเวรยามเพื่อ ทำการดูแล บำรุงรักษา สถานโบราณประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน

๔. งบประมาณที่เพียงพอ (Budgeting) เพื่อการดำเนินการส่งเสริมอาชีพของคนใน ชุมชนให้มีรายได้มากขึ้นและมีกิจกรรมที่เน้นให้ประชาชนให้มีบทบาทหน้าที่ในการควบคุมดูแลและ ทำการติดตามผลการดำเนินการของทางการที่มากขึ้น

คำสำคัญ: การบริหารจัดการชุมชน, พัฒนา, โบราณสถานประวัติศาสตร์

ABSTRACT

The objectives of this research were: to study the level of the community management with the participation for the sustainable development of historical monuments at Wat Khao Mai Den, Tha Nam Aoi Sub-district, Phayuha Khiri District, Nakhon Sawan Province and to study the ways for the community management with the participation for the sustainable development of historical monuments at Wat Khao Mai Den, Tha Nam Aoi Sub-district, Phayuha Khiri District, Nakhon Sawan Province.

This research applied the Mixed Method Research consisting of the qualitative and quantitative research. The tools of the research were the questionnaire and the focus groups. The sample of the research was 341 people from 2,862 people living in Tha Nam Aoi Sub-district, Phayuha Khiri District, Nakhon Sawan Province by the sampling table of Krejcie and Morgan for answering the questionnaires. The informants for the focus group were the community leaders, the government officers and the representatives of the people by the purposive

sampling to study the community management with the participation for the sustainable development of historical monuments at Wat Khao Mai Den, Tha Nam Aoi Sub-district, Phayuha Khiri District, Nakhon Sawan Province.

Results of the Research

Overall, the level of the community management with the participation for the sustainable development of historical monuments at Wat Khao Mai Den, Tha Nam Aoi Sub-district, Phayuha Khiri District, Nakhon Sawan Province was at the middle level ($\bar{X} = 2.51$). When considering each aspect, it was found that the leading or directing had the highest level of the participation ($\bar{X} = 2.83$). Second, the controlling had the level of the participation at $\bar{X} = 2.56$. Third, the organizing had the level of the participation at $\bar{X} = 2.39$. Last, the planning had the lowest level of the participation ($\bar{X} = 2.26$).

The ways for the community management with the participation for the sustainable development of historical monuments at Wat Khao Mai Den, Tha Nam Aoi Sub-district, Phayuha Khiri District, Nakhon Sawan Province were:

1. Public relation through the media in doing the activities, inheriting the background of the historical monuments at Wat Khao Mai Den.
2. Conscious in appreciating in the historical monuments at Wat Khao Mai Den by the storytelling of the elders about the background of the historical monuments at Wat Khao Mai Den to the youth.
3. Sacrifice for public should make a sacrifice for the public of the people in relaying to maintain the historical monuments at Wat Khao Mai Den.
4. Budgeting sufficiently to promote the occupation of the people in the community and the activities that focused on the role of the people in controlling and following up in the working of the public

Keyword: Management, Development, Historical Monuments Community.

๑. บทนำ

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙) ที่มี ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันทางสังคม โดยการสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาบทบาทของสถาบันหลักทางสังคมให้เอื้อต่อการพัฒนาพัฒนาคน สร้างค่านิยมให้คนไทยภูมิใจในวัฒนธรรมไทย และยอมรับ

ความแตกต่างของความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ลดปัญหาความขัดแย้งความคิดและสร้างความ เป็นเอกภาพในสังคม ส่งเสริมความเข้าใจระหว่างประชาชนในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านข้อมูลข่าวสาร สถานโบราณประวัติศาสตร์หรือสิ่งก่อสร้างที่เกิดขึ้น ในประวัติศาสตร์กว่า ๑๐๐ ปี ถือเป็นประโยชน์ในทางศิลปะประวัติศาสตร์หรือโบราณคดี และเป็น สิ่งที่สร้างความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ของไทยที่มีวัฒนธรรมที่ดงามมาหลายสมัย โดยเฉพาะ โบราณสถานวัดโคกไม้เดน ต.ท่าน้ำอ้อย อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์ ที่กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้น ทะเบียนโบราณสถานตามพระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถาน แห่งชาติ พ.ศ.๒๕๐๔ ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี ที่สมควรอนุรักษ์ไว้เป็น สมบัติของชาติโดยเฉพาะชาวตำบลท่าน้ำอ้อย ต่างมีความภูมิใจในโบราณสถานแห่งนี้ แต่ปัจจุบันได้ ประสบกับสภาพปัญหาทั้งในด้านสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป มีการบุกรุกสถานที่ของ โบราณสถาน อีกทั้งการถูกลืมเลือนจากคนในท้องถิ่น หรือไม่เป็นที่รู้จักของเยาวชนและพี่น้องของ ชาวไทยรุ่นหลัง และจากคำบอกเล่าของชาวบ้านบริเวณใกล้เคียง กล่าวว่า มีผู้นำสิ่งปฏิมากรรมจากรดุด ส้วมไปทิ้งในบริเวณสถานเมืองบน ทั้งยังมีขยะมูลฝอย การสร้างที่อยู่อาศัย ทำการเกษตร ตัดไม้ ขุด ตักดิน และขุดค้นหาวัตถุโบราณ หากปล่อยไว้เช่นนี้ต่อไปโบราณสถานแห่งนี้อาจถูกทำลายหรือ สบสูญได้

๒. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

๑. ศึกษาระดับการบริหารจัดการชุมชนโดยการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืนของ โบราณสถานประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน ต.ท่าน้ำอ้อย อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์

๒. ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการชุมชนโดยการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาแบบยั่งยืนของ โบราณสถานประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน ต.ท่าน้ำอ้อย อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์

๓. ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

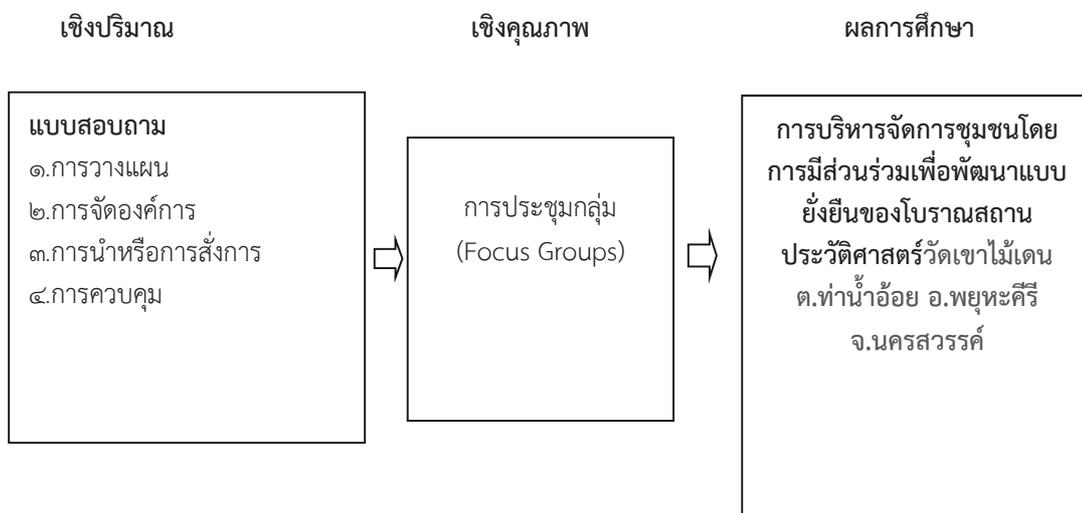
ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสามารถกำหนดขอบเขตการวิจัย เฉพาะเนื้อหาการบริหาร จัดการชุมชนโดยการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาแบบยั่งยืนของโบราณสถานประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลท่าน้ำอ้อย อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์ ที่มีทั้งหมด ๒,๘๖๒ คน (ข้อมูลการจัดทำ จปฐ.ของเทศบาลตำบลท่าน้ำอ้อย พ.ศ.๒๕๕๕)

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยจำนวน ๓๔๑ คน จากจำนวนประชากร จำนวน ๒,๘๖๒ คนโดยใช้ตารางแสดงประชากรและกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan โดยใช้การสุ่ม แบบโควต้า

๔. กรอบการศึกษา

๕. วิธีดำเนินการวิจัย

๑. รูปแบบการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมระหว่างเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และ เชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เชิงปริมาณ

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลท่าน้ำอ้อย อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์ ที่มีทั้งหมด ๒,๘๖๒ คน (ข้อมูลการจัดทำจปฐ.ของเทศบาลตำบลท่าน้ำอ้อย พ.ศ. ๒๕๕๕) กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยจำนวน ๓๔๑ คน จากจำนวนประชากร จำนวน ๒,๘๖๒ คนโดยใช้ตารางแสดงประชากรและกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan โดยใช้การสุ่มแบบโควตา

เชิงคุณภาพ

ใช้การประชุมกลุ่ม (Focus Groups) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญทางการบริหารจัดการชุมชนโดยการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาแบบยั่งยืนของโบราณสถานประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน ต.ท่าน้ำอ้อย อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์ ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากจำนวนประชากรใน ต.ท่าน้ำอ้อย อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์ ทั้งสิ้น ๒,๘๖๒ คน คือ

- ผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนชาวบ้าน

๒. เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ เช่น เจ้าหน้าที่จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับผิดชอบ

๓. ตัวแทนภาคประชาชนจากชาวบ้านหมู่ ๔ หมู่ ๘ ตำบลท่าน้ำอ้อยและหมู่ ๖ ตำบลม่วงหัก

๓. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อ ๑. เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการชุมชนโดยการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืนของโบราณสถานประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน ต.ท่าน้ำอ้อย อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์ใช้แบบสอบถาม

วัตถุประสงค์ข้อ ๒. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการชุมชนโดยการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาแบบยั่งยืนของโบราณสถานประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน ต.ท่าน้ำอ้อย อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์ ใช้การประชุมกลุ่ม (Focus Groups)

๔. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

เชิงปริมาณ

โดยนำแบบสอบถามที่ทำการเก็บรวบรวมทั้งหมด จำนวน ๓๔๑ ชุด มาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเป็นเครื่องคำนวณ ใช้สถิติร้อยละ (Percentage) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) มาวิเคราะห์ผลโดยใช้ตารางประกอบคำบรรยาย สำหรับด้านความคิดเห็นในการให้ค่าคะแนนความเห็นโดยกำหนดค่าของความเห็น ดังนี้

ลักษณะเป็นแบบมาตราส่วน ประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ ได้แก่

๕ หมายถึง มีการบริหารจัดการชุมชนโดยการมีส่วนร่วมระดับมากที่สุด

๔ หมายถึง มีการบริหารจัดการชุมชนโดยการมีส่วนร่วมระดับมาก

๓ หมายถึง มีการบริหารจัดการชุมชนโดยการมีส่วนร่วมระดับปานกลาง

๒ หมายถึง มีการบริหารจัดการชุมชนโดยการมีส่วนร่วมระดับน้อย

๑ หมายถึง มีการบริหารจัดการชุมชนโดยการมีส่วนร่วมระดับน้อยที่สุด

การกำหนดค่าเฉลี่ยของระดับคะแนน มีดังนี้

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๐ - ๕.๐๐ = มีการบริหารจัดการชุมชนโดยมีส่วนร่วมระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ - ๔.๔๙ = มีการบริหารจัดการชุมชนโดยมีส่วนร่วมระดับมาก

ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ - ๓.๔๙ = มีการบริหารจัดการชุมชนโดยการมีส่วนร่วมระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐ - ๒.๔๙ = มีการบริหารจัดการชุมชนโดยการมีส่วนร่วมระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๔๙ = มีการบริหารจัดการชุมชนโดยการมีส่วนร่วมระดับน้อยที่สุด

เชิงคุณภาพ

โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ถึงแนวทางการบริหารจัดการชุมชนโดยการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาแบบยั่งยืนของโบราณสถานประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน ต.ท่าน้ำอ้อย อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์

๖. ผลการวิจัย

๑. ศึกษาระดับการบริหารจัดการชุมชนโดยการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืนของโบราณสถานประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน ต.ท่าน้ำอ้อย อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์

ระดับการบริหารจัดการของชุมชนโดยการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืนของโบราณสถานประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการนำหรือการสั่งการ มีระดับการบริหารจัดการชุมชนโดยการมีส่วนร่วมมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการควบคุม มีระดับการบริหารจัดการชุมชนโดยการมีส่วนร่วม อันดับที่สอง ต่อมาคือ ด้านการจัดการองค์การอันดับที่สาม และด้านการวางแผน อันดับที่ยี่สี่ ตามลำดับ

ด้านการวางแผน อยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีระดับการบริหารจัดการสูงสุด คือ ชุมชนมีการบริหารจัดการการตัดสินใจหาวิธีการที่ดีที่สุดที่ทำให้เป้าหมายนั้นบรรลุผลสำเร็จในการพัฒนาโบราณสถานประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน และข้อที่มีระดับการบริหารจัดการต่ำสุด คือ สิ่งแวดล้อมภายนอกองค์กรมีอิทธิพลต่อการวางแผนเพื่อพัฒนาโบราณสถานประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน

ด้านการจัดองค์การ อยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีระดับการบริหารจัดการสูงสุด คือ คณะกรรมการได้ทำการตรวจสอบการดำเนินงานเป็นระยะๆ ที่สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงไป และข้อที่มีระดับการบริหารจัดการต่ำสุด คือ ชุมชนมีการบริหารจัดการการจัดวางทรัพยากรบุคคลที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาโบราณสถานประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน

ด้านการนำหรือการสั่งการ อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีระดับการบริหารจัดการสูงสุด คือ ชุมชนมีการบริหารจัดการนำเสนอแนวทางเพื่อพัฒนาโบราณสถานประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน และข้อที่มีระดับการบริหารจัดการต่ำสุด คือ การนำและการสั่งการ ของผู้บริหารมีการมุ่งใจที่นำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาโบราณสถานประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน

ด้านการควบคุม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีระดับการบริหารจัดการสูงสุด คือ ชุมชนมีการบริหารจัดการกระบวนการในการกำหนดกิจกรรมต่างๆ ที่พัฒนาโบราณสถานประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน และข้อที่มีระดับการบริหารจัดการต่ำสุด คือ ชุมชนมีการบริหารจัดการควบคุมมากเกินไปจนเกิดความผิดพลาดในการพัฒนาโบราณสถานประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน

๒. แนวทางการบริหารจัดการชุมชนโดยการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาแบบยั่งยืนของโบราณสถานประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน ต.ท่าน้ำอ้อย อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์

๑. การประชาสัมพันธ์ (Public Relation) ตามสื่อต่างๆ ในการจัดกิจกรรมและสืบสาน ความเป็นมาของสถานโบราณประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน

๒. การปลูกฝังจิตสำนึก (Conscious) ในการมองเห็นถึงคุณค่าของสถานประวัติศาตร์วัดเขาไม้เดน โดยการให้ผู้สูงอายุมาเล่าเรื่องราวที่มาของสถานประวัติศาตร์วัดเขาไม้เดน ให้เยาวชนได้รับทราบเพื่อสืบทอดเรื่องราวต่อไป

๓. การเสียสละเพื่อส่วนรวม(Sacrifice for Public) ของชาวบ้านในการจัดเวรยามเพื่อทำการดูแล บำรุงรักษา สถานโบราณประวัติศาตร์วัดเขาไม้เดน

๔. งบประมาณที่เพียงพอ (Budgeting) เพื่อการดำเนินการส่งเสริมอาชีพของคนในชุมชนให้มีรายได้มากขึ้นและมีกิจกรรมที่เน้นให้ประชาชนให้มีบทบาทหน้าที่ในการควบคุมดูแลและทำการติดตามผลการดำเนินการของทางราชการที่มากขึ้น

๗. อภิปรายผล

จากการบริหารจัดการชุมชนโดยการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืนของโบราณสถานประวัติศาตร์วัดเขาไม้เดน ต.ท่าน้ำอ้อย อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์ ในครั้งนี้ประเด็นที่น่าสนใจที่นำมาอภิปรายผลดังนี้

ระดับการบริหารจัดการของชุมชนโดยการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืนของโบราณสถานประวัติศาตร์วัดเขาไม้เดน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนหนึ่งมาจากชาวบ้านมีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมตามที่ผู้นำชุมชนเป็นคนบอกกล่าว หรือได้รับการกระตุ้นจากผู้นำชุมชนให้ดำเนินการ สอดคล้องกับแนวความคิดของ วิลเลียม ริดเดอร์^๑ ได้กล่าวถึงได้ศึกษาปัจจัยที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือไม่นำเข้ามามีส่วนร่วมว่า บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อได้รับการสนับสนุน กระตุ้น และจูงใจให้เกิดขึ้น

สภาพปัญหาการเข้ามามีส่วนร่วมอีกประการหนึ่ง คือ ไม่มีการนำเทคโนโลยี หรือความทันสมัยของเทคโนโลยี มาใช้ในการส่งเสริมการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสอดคล้องกับแนวความคิดของประยูร ศรีประสาธน์^๒ ได้เสนอปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของปัจจัยด้านการสื่อสาร ได้แก่ การรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล

ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง มีรายได้ต่อวันในการหาเลี้ยงตัวเองและครอบครัว จึงไม่มีเวลาในการติดตามและกำหนดมาตรฐานในการดำเนินงาน และความสนใจในการสืบสานอนุรักษ์สถานประวัติศาตร์วัดเขาไม้เดน สอดคล้องกับงานวิจัย ปัญญา ธนะสัมบูรณ์^๓ ได้ศึกษาปัจจัย

^๑ อัญชลี รัชกุล, การรับรู้ ความคาดหวัง และความพึงพอใจของประชาชนต่อบาบาทของตำรวจชุมชนประจำตำบล, การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑).

^๒ ประยูร ศรีประสาธ, รายงานการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของคณะกรรมการการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาปทุมธานี, การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๒)

^๓ ปัญญา ธนะสัมบูรณ์, ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาชุมชนตามข้อเสนอแนะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรศึกษาที่จังหวัดปทุมธานี, การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๕)

ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาชนบทและชุมชนตามข้อเสนอของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดปทุมธานี พบว่า ปัญหาและอุปสรรคต่อโครงการที่สำคัญได้แก่ การมีภาระในการประกอบอาชีพ ขาดการประชาสัมพันธ์จากผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ และหน่วยงานรัฐ ตลอดจนความพร้อมของอุปกรณ์ในการดำเนินการมีจำนวนจำกัด ไม่เพียงพอต่อการดำเนินการ สอดคล้องกับแนวความคิดของมานิตย์ มัลวงค์ ว่าทรัพยากรที่ใช้ในการบริหารจัดการที่ประสบความสำเร็จหรือมีศักยภาพที่ดีขององค์กรต้องมีการเพียงพอ และมีคุณภาพในการดำเนินการด้วย ทั้งนี้ สภาพปัญหาที่ชาวบ้านไม่มีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมและให้ความรู้เกี่ยวกับที่มาของโบราณสถานประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดนแต่เยาวชน และผู้มาเยือน สอดคล้องกับแนวความคิดของพิสัน ประธาน ที่อธิบายถึงทรัพยากรที่สำคัญในการบริหารจัดการที่ดี ต้องประกอบด้วยความรู้ในการปฏิบัติงานและการแก้ไขปัญหา บางครั้งการอาศัยเทคนิคทางการบริหารอย่างเดียวยังไม่เพียงพอสำหรับการบริหารองค์กร นักบริหารยังต้องอาศัยความรู้ ข้อมูลข่าวสาร เพื่อความเข้าใจ เพื่อการวิเคราะห์ ตลอดจนการคาดคะเนแนวโน้มในอนาคตอีกด้วย ดังนั้นเทคนิคเพื่อการบริหารจึงควบคู่ไปกับ ความรู้ ข้อมูล ข่าวสารและเผยแพร่ด้วย

แนวทางการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการสถานประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน ควรมุ่งประมาณที่เพียงพอเพื่อการดำเนินการส่งเสริมอาชีพของคนในชุมชนให้มีรายได้มากขึ้นและมีกิจกรรมที่เน้นให้ประชาชนให้มีบทบาทหน้าที่ในการควบคุมดูแลและทำการติดตามผลการดำเนินการของทางการที่มากขึ้น สอดคล้องกับแนวความคิดของมานิตย์ มัลวงค์ ว่าทรัพยากรที่สำคัญในการบริหารจัดการที่ประสบความสำเร็จ มีคนเป็นหัวใจในการบริหารองค์กร และคนจะเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กรและการดำเนินการอื่นๆ ด้วย และสอดคล้องกับแนวความคิดของพิสัน ประธาน ว่าการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จบุคคลต้องมีความรู้ด้านพฤติกรรมศาสตร์และต้องมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาอย่างลึกซึ้ง และพร้อมในการเผยแพร่ความรู้ด้วย และควรมีการเสียสละเพื่อส่วนรวมของชาวบ้านในการจัดเวรยามเพื่อทำการดูแล บำรุงรักษาสถานโบราณประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดนหรือองค์การ สอดคล้องกับแนวความคิดของสุธี สุทธิสมบูรณ์ตลอดจนมนัส นพรัตน์^๕ ที่มีการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นศึกษาเฉพาะกรณี เทศบาลตำบลปากแพรก พบว่าประชาชนในท้องถิ่นทราบและรู้ปัญหาและรู้ที่มา สภาพทั่วไปของตน การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองจะได้รับการตอบสนองความต้องการในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้รวดเร็วขึ้น หากเป็นการบริหารจัดการเกี่ยวข้องกับสถานประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน ประชาชนในท้องถิ่นต้องรู้ถึงที่มา สภาพทั่วไปของชุมชนและท้องถิ่นด้วย และสมาน รังสิโยภุชฎี^๖ ว่าสิ่งสำคัญในการบริหารจัดการที่ประสบความสำเร็จต้องมีการทำงานร่วมกันของบุคคลในองค์การ ในชุมชนในการบริหารจัดการในการดูแล องค์การหรือสิ่งมีค่าของ

^๕มนัส นพรัตน์, การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เทศบาลตำบลปากแพรก, การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑).

^๖สมาน รังสิโยภุชฎี, การบริหารงานบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, ๒๕๓๗), มปป.

ชุมชน และสอดคล้องกับโคเฮน และอัฟฮอฟ^๖ ว่าการมีส่วนร่วมที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการจัดการองค์การ นั้นประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน มีส่วนร่วมในการควบคุมดูแล และปฏิบัติตามกฎระเบียบด้วย และสอดคล้องกับแนวความคิดของประเวศ วะสี^๗ ถึงการพัฒนาแบบยั่งยืน ประชาชนต้องมีการรวมตัวกันในการดูแลและบริหารจัดการองค์การ การรวมตัวที่อยู่ในลักษณะการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ ตลอดจนต้องดูแลการปฏิบัติให้มีมาตรฐานที่ดี และมีความถูกต้องเหมาะสม

๘. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

๑. ควรศึกษาการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการของชุมชนในพื้นที่และชุมชนพื้นที่อื่นๆ หรือชุมชนใกล้เคียง
๒. ควรศึกษากระบวนการหรือเกณฑ์ในการดำเนินงานที่มีมาตรฐานของการจัดกิจกรรมการดำเนินงานของสถานประวัติศาสตร์เพื่อนำไปเป็นมาตรฐานการดำเนินงานต่อไป
๓. ศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการสถานประวัติศาสตร์วัดเขาไม้แดงว่าอยู่ในระดับใด และศึกษาแนวทางการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือหน่วยงานอื่นในการบริหารจัดการสถานประวัติศาสตร์ต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ

ประเวศ วะสี. **แต่คุณครูก็ลาถนมิตรของสังคม**. กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน, ๒๕๓๘, มปป.
สมาน รังสิโยภุชฎี. **การบริหารงานบุคคล**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, ๒๕๓๗.

^๖ ชูชาติ พ่วงสมจิตต์, การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร, **การศึกษาคุชฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐)

^๗ ประเวศ วะสี, **แต่คุณครูก็ลาถนมิตรของสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน, ๒๕๓๘), มปป.

(๒) วิทยานิพนธ์

- ชูชาติ พ่วงสมจิตต์. การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร. **การศึกษาดุฎฎิบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.
- ประยูร ศรีประสาธ. รายงานการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของคณะกรรมการการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา ปทุมธานี. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๒.
- ปัญญา ธนะสัมบัญ. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาชุมชนตามข้อเสนอแนะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรศึกษาที่จังหวัดปทุมธานี. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๕.
- มนัส นพรัตน์. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลปากแพรก. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.
- อัญชลี รัชกุล. การรับรู้ ความคาดหวัง และความพึงพอใจของประชาชนต่อบาบาทของตำรวจชุมชนประจำตำบล. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

๒. ภาษาอังกฤษ**(I) Book:**

- Ikujiro Nonaka, and Hirataka Takeuchi, **The Knowledge Creating Company : How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation**, New York, [u.a]: Oxford University Press, 1995.
- Margaret J. Wheatley, **Leadership and the New Science : Discovering order in chaotic world**. 2ndEdition, San Francisco : Berrett-Koehler Publishers, 1999.

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนด
นโยบายสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
An Integration of Buddha Dhamma Principles for Supporting
Participation Process in Formulating Public Policies of Local
Administrative Organizations

เสนห์ ใจสิทธิ*
พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ**
ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม***

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นการศึกษาการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษากระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๒. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ ๓. เพื่อเสนอแนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี ได้แก่ การวิจัยวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึกทั้งหมด ๒๖ รูป/คน ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยทำการวิจัยเชิงสำรวจโดยการแจกแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่ ประชาชน ข้าราชการผู้บริหารที่มีสิทธิ์เลือกตั้ง ที่อยู่ในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดลำพูน จำนวน ๓๙๙ ตัวอย่าง วิเคราะห์ และประมวลผลโดยนำข้อมูลไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้สถิติต่างๆ ดังนี้ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า

๑. กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ประกอบด้วย ๘ ขั้นตอน ได้แก่ขั้นตอนที่ ๑ การวางแผนกำหนดการสอบถามความต้องการ ซึ่งเป็นขั้นในการที่อยู่ในระดับของแผนงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

*วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, e-mail: jaisit12@hotmail.com

** อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

*** อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ขั้นตอนที่ ๒ ระบบการประสานงานกับสถาบันทางพระพุทธศาสนา ชุมชนผู้ใหญ่อำเภอ ในจังหวัดลำพูน และการประสานงานกับชมรมในท้องถิ่น ขั้นตอนที่ ๓ การสร้างกลไกการส่งเสริมการมีส่วนร่วมต่อกระบวนการกำหนดนโยบายต่อการใช้กิจกรรมวิถีหน้าหมู่บ้านของชาวจังหวัดลำพูน ขั้นตอนที่ ๔ การให้ความรู้แก่ประชาชนต่อกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ ที่เป็นการให้ความรู้ตั้งแต่การก่อตัวของปัญหา นโยบาย การกำหนดนโยบาย การตัดสินใจนโยบายหรือวิเคราะห์ทางเลือก การนำนโยบายไปปฏิบัติ และการประเมินผลนโยบาย ขั้นตอนที่ ๕ การระดมความคิดด้วยการทำประชาคมในระดับหมู่บ้านที่เป็นเกิด การวางแผนในการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขั้นตอนที่ ๖ การนำข้อความคิดเห็นของประชาชนมาระบุไว้ในแผนงานที่จะดำเนินงานตามกรอบนโยบายสาธารณะที่มีการจัดลำดับความสำคัญตั้งแต่สำคัญมาก ขั้นตอนที่ ๗ การนำแผนงานผ่านการลงประชามติอีกครั้ง เพราะการกำหนดนโยบายสาธารณะส่วนที่ยังขาดไป และขั้นตอนที่ ๘ การร่วมกันดำเนินงาน ติดตามตรวจสอบและประเมินผลจากการนำนโยบายไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพต่อการบริหารจัดการนโยบาย

๒. สภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพบว่า สภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีปัญหาอยู่ ๖ กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่ ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชน ปัญหาเชิงการสื่อสาร ปัญหาเชิงโครงสร้าง ปัญหาเชิงกระบวนการมีส่วนร่วม ปัญหาทางการเมืองท้องถิ่น และปัญหาเชิงการบริหารจัดการ

๓. แนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ความเข้าใจและการประชาสัมพันธ์ถึงกิจกรรมการจัดการประชุม การประชาพิจารณ์ การทำประชาคมหมู่บ้าน และการสื่อสารในรูปแบบอื่นๆ (การประชุมบ่อยๆ) จะสามารถทำให้ประชาชนทราบถึงกิจกรรมต่างๆ พร้อมกันให้ความร่วมมือในระดับที่น่าพอใจ (ความพร้อมเพรียง) เพื่อให้เกิดความเข้าใจระดับการลงพื้นที่จนสามารถทราบปัญหาและความต้องการของประชาชน (ความเข้าใจชุมชน) และความมีใจเป็นกลาง (อุเบกขา) ที่ทำให้เห็นถึงแนวคิดของความเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมมากขึ้นต่อการสร้างระบบความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งองค์กรในชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการวางแผนแนวทางสำหรับวางรากฐานให้กับประชาชนได้มีความรู้และมีส่วนร่วมต่อกระบวนการกำหนดนโยบายตั้งแต่เริ่มต้นอันประกอบด้วย การร่วมคิดนโยบาย การร่วมใจต่อนโยบาย การร่วมทำตามนโยบาย การร่วมแรงตามนโยบาย การร่วมทุนตามนโยบาย การร่วมรับผลประโยชน์อย่างเหมาะสม การร่วมดูแลรักษา นโยบาย และการร่วมเป็นเจ้าของนโยบาย อันเป็นแนวทางสำหรับการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ยังคงเป็นมนต์คลังของชาวจังหวัดลำพูนที่เรียกว่า “วิถีครูบาโมเดล”

คำสำคัญ : การบูรณาการ, นโยบายสาธารณะ, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ABSTRACT

This dissertation was entitled “An Integration of Buddha Dhamma Principles for Supporting Participation Process in Formulating Public Policies of Local Administrative Organizations.” The main objectives were 1) to study the public policy process through the participation of citizens in public policy of the local administrative organizations, 2) to analyze the participation of citizens in formulating the public policy of the local administrative organizations, and 3) to present the model of Buddha Dhamma integration in supporting the public policy process in formulating the public policy of the local administrative organizations.

The research methodologies used in this research were the mixed methods which were the qualitative method and quantitative method. For the qualitative method, the researcher conducted the in-depth interview with 26 key informants. The technique used was Content Analysis. For the quantitative research, 399 samplings were randomly selected to answer a set of questionnaires. Those respondents were government officials and people, who were eligible to vote and living in Lamphun Province. Statistics used were Frequency, Percentage, Mean and Standard Deviation.

The Findings were as follow:

1. Upon the people’s participation in formulating the public policy of the local administrative organizations, the researcher found that there were 8 processes which were: 1) the planning to survey the people’s needs which was under the planning level of the local administrative organizations. 2) The co-operation with the local Buddhist organizations, the association of the sub-district chiefs and village heads. 3) The creation of mechanism to support the people’s participation in formulating the public policy in Lamphun Province. 4) Raising awareness among the general public about the public policy process starting from the policy problems; the policy formulation; the decision-making on policies or analysis on alternatives; the practice on policies; and the policy evaluation. 5) brain-storming through public hearing at village level upon the operation planning of the local administrative organizations. 6) Bringing the people’s opinion to write in the master plan of the public policy framework and prioritizing the policies. 7) Conducting the referendum on the public policy. 8) Monitoring and evaluating the public policy operation to reassure the efficiency of the public policy.

2. Upon the analysis of the people's participation in formulating the public policy of the local administrative organization, the researcher found 6 groups of problems related to the this, which were: the participation by the general public, the communication, the structural problem, the process of the public participation, the local politics, and the management.

3. Upon the integration of Buddha Dhamma to supporting the people's participation in formulating the public policy of the local administrative organizations, the researcher found that there were many activities to achieve this goal. Those were: the public relations; the public hearing; the village-level meeting; and the frequency of the meeting. These activities will help the local organizations understand the need of the people. The local organization officials also need to sacrifice the personal gain for the public benefits. There's a need to cooperate the works between Buddhist organizations in the province and the local administrative organizations. The people's participation in formulating the public policy of the local organization shall be conducted through various activities which are: the creation of public policy; the cooperation on policy; the policy practice; the physical work for policy; the financial support for policy; the equal sharing on benefits from the policy; the monitoring on policy practice; and the shared ownership of the policy. Such sharing spirit on the public policy is in line with Lamphun Province's belief and this research model is called "Withi Kruba Model".

Keywords: Integration, Public Policies, Local Administrative Organizations

๑. บทนำ

การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ในปัจจุบัน ประชาชนที่ไม่ได้เป็นบุคคลมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของสังคม ยังคงมีข้อจำกัดในการเข้าไปมีส่วนร่วมดังกล่าวอย่างเห็นได้ชัดในหลายประการการส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายท้องถิ่นที่เป็นจุดมุ่งหมายสำคัญอย่างหนึ่งในการที่จะวางพัฒนาประเทศและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารงานพัฒนาชนบทให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อให้ท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจสังคมและการเมืองอันเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ท้องถิ่นและประเทศชาติโดยรวม ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช

๒๕๕๐ ยังได้ให้สิทธิและโอกาสในการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สำคัญ ๕ ประการ^๑ ได้แก่ การมีส่วนร่วมรับรู้ในกระบวนการบริหารราชการแผ่นดิน การมีส่วนร่วมคิดกับองค์กรต่าง ๆ การมีส่วนร่วมตัดสินใจกับรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ การมีส่วนร่วมกระทำร่วมกับองค์กรของรัฐและการมีส่วนร่วมตรวจสอบ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่ผ่านกลับมีปัญหาพื้นฐานที่นำมาซึ่งปัญหาอื่นๆ อีกมากมาย เช่น การขาดข้อมูลความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และการกำหนดนโยบายสาธารณะของท้องถิ่นทั้งฝ่ายที่เป็นภาคประชาชนและภาครัฐ โดยที่ภาคประชาชนพยายามเรียกร้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองในขณะที่ภาครัฐมักจะอ้างความชอบธรรมของการใช้อำนาจในการปกครอง และใช้ “การมีส่วนร่วม” ในมิติที่ตรงกันข้ามกับภาคประชาชนทำให้นโยบายสาธารณะซึ่งภาครัฐโดยรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐดำเนินการนั้น เกือบทั้งหมดมีผลกระทบต่อประชาชนและชุมชน ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนมาโดยตลอด โดยเฉพาะผู้ได้รับผลกระทบและผู้มีส่วนได้เสีย เพราะการบริหารราชการแผ่นดินไทยเน้นหนักไปในการรวมอำนาจมากกว่าการกระจายอำนาจ เนื่องจากปัญหาความมั่นคงของชาติ ลักษณะการบริหารราชการไทยดังกล่าวข้างต้นได้สร้างปัญหาให้กับการปกครองส่วนท้องถิ่น^๒ ได้แก่ ๑. ปัญหาด้านโครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๒. ปัญหาด้านอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๓. ปัญหาด้านการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๔. ปัญหาด้านการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๕. ปัญหาด้านการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ ๖. ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากปัญหาทั้งหมด ถือได้ว่าเป็นหัวใจหลักของการปกครองส่วนท้องถิ่น คือเป็นการปกครองตนเองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ แต่ในทางปฏิบัติจะพบว่าการมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นของประชาชนมีค่อนข้างน้อย คงมีเพียงแต่การไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น ภายหลังจากเสร็จสิ้นการเลือกตั้งแล้วประชาชนมักจะไม่ค่อยมีส่วนร่วมอย่างอื่น ซึ่งทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดพลัง ขาดความร่วมมือ ขาดความสนใจจากประชาชนอันเป็นผลให้การปกครองท้องถิ่นซึ่งเป็นการปกครองของคนในท้องถิ่นเองไม่ค่อยประสบความสำเร็จและไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้การบริหารท้องถิ่นมีปัญหาหลากหลายประการ ปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่งได้แก่ ปัญหาด้านการบริหารงานของท้องถิ่น ประกอบด้วยปัญหาต่างๆ ดังนี้ ปัญหาด้านนโยบายและแผนการบริหารท้องถิ่น ประกอบด้วย ๑. ปัญหาการกำหนดนโยบายและแผน ๒. ปัญหาการนำ

^๑ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๕๐, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธนาเพลส จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๔๙.

^๒ สมบูรณ์ สุขสำราญ, “การปกครองส่วนท้องถิ่นและการกระจายอำนาจ”, วารสารราชบัณฑิตยสถาน, (๒๕๔๕) : ๒๗ (๒), ๓๔๒-๓๖๑.

นโยบายและแผนไปปฏิบัติ ๓. ปัญหาการควบคุมตรวจสอบและ ๔. การประเมินผล^๖ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำพูนมีทั้งหมดจำนวน ๕๘ แห่งมีประชากรทั้งหมด ๓๑๖,๗๙๐ คน ยังมีประเด็นปัญหาการส่งเสริมมีส่วนร่วมในหลายประเด็นที่น่าสนใจจะทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญเกิดผลได้จริงในทางปฏิบัติ ในขณะที่หน่วยงานภาครัฐยังคงไม่สามารถดำเนินการบริหารราชการแผ่นดินตามอำนาจหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมทั้งการนำหลักพุทธธรรมเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ให้อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข โดยการประยุกต์เข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบันในการแก้ปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม การปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ควรมีการประชุม หรือ ร่วมมือ ประสานงาน มีความความรับผิดชอบร่วมกัน ความเป็นกลางซึ่งในแนวทางปฏิบัติดังกล่าวอยู่ในหลักอภิธานิยธรรม ๗^๗ สัปปริสธรรม ๗^๘ และหลักโพชฌงค์ ๗^๙ การปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมดังกล่าวจะช่วยเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้ประชาชนได้สามารถมีส่วนร่วมในกิจการท้องถิ่นได้อย่างกว้างขวาง และมีความรู้สึกความเป็นเจ้าขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกันเปรียบได้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ทำหน้าที่เป็นสถาบันทางการเมืองที่มั่นคงแล้วสำหรับประชาชน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา แนวคิด ทฤษฎี กระบวนการกำหนดนโยบายโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน สภาพการมีส่วนร่วม และแนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบการบริหารขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อสนับสนุนเสริมสร้างให้ท้องถิ่นมีความเข้มแข็งและประชาชนได้มีโอกาสในการมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษากระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๒. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

^๖ รสคนธ์ รัตนเสริมพงศ์, การบริหารงานภาครัฐ, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๑), หน้า ๑๒๓-๑๓๘.

^๗ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๖๘/๘๖.

^๘ ชูชา.จตตาสีส. (ไทย) ๒๗/๗๘-๗๙/๖๐๘,

^๙ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), โพชฌงค์ : พุทธวิธีเสริมสุขภาพ, ธรรมบรรยายชุดที่ ๓, รายการเล่าเรื่องให้โยมฟัง, เมื่อวันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๘, หน้า ๓-๕.

๓. เพื่อเสนอแนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๓. ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีขอบเขตการวิจัยดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

๑) เชิงเอกสาร ประกอบด้วย

ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ประกอบด้วย ร่วมคิดวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามตรวจสอบและประเมินผล ร่วมรับผลประโยชน์ การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายสาธารณะ ประกอบด้วย การก่อตัวของปัญหา นโยบายการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจนโยบายหรือวิเคราะห์หาทางเลือก การนำนโยบายไปปฏิบัติ และการประเมินผลนโยบาย การศึกษาหลักพุทธธรรมสำหรับการการเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม ประกอบด้วยหลัก หลักอปริหานิยธรรม ๗ คือ ๑) การหมั่นประชุมกัน เนื่องนิตย ๒) ความพร้อมเพียงกันประชุม พร้อมเพียงกันเลิกประชุม พร้อมกันทำกิจที่พึงทำ หลักสัพปุริสธรรม ๗ คือ ปริสัญญตา การรู้จักชุมชน และหลักโพชฌงค์ ๗ คือ อุเบกขา ความมีใจเป็นกลางและการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล

๒) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ผู้ให้ข้อมูลหลักด้านการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) คือ ผู้เชี่ยวชาญ ในเขตจังหวัดลำพูนโดยกำหนดคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน ๒๖ รูป/คน ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ที่ดำรงตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์จำนวน ๑ รูป ผู้ว่าราชการจังหวัดจำนวน ๑ ท่าน ท้องถิ่นจังหวัดจำนวน ๑ ท่าน ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดลำพูนจำนวน ๑ ท่าน นักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์จำนวน ๒ ท่าน ปลัดเทศบาลจำนวน ๑ ท่าน นายกองการบริหารส่วนจังหวัดจำนวน ๑ ท่าน นายกเทศมนตรีจำนวน ๑๒ ท่าน และนายกองการบริหารส่วนตำบลจำนวน ๖ ท่าน

๓) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดการแจกแบบสอบถาม (Survey Research) ได้แก่ ประชาชนที่มีสิทธิ์เลือกตั้ง อายุ ๑๘ ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดลำพูนจำนวน ๕๘ แห่ง มีประชากรทั้งหมด ๓๑๖,๗๙๐ คน^๗ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด ๑ แห่ง เทศบาล และเทศบาลตำบล ๓๙ แห่งและองค์การบริหารส่วนตำบล ๑๘ แห่ง โดยผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๒๑ แห่งๆ ละ ๑๙ คน รวม ๓๙๙ คน

^๗ ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดลำพูน ณ วันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๕๗.

ขอบเขตด้านพื้นที่ โดยผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือพื้นที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดลำพูน

ขอบเขตด้านระยะเวลา โดยกำหนดการศึกษาตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ.๒๕๕๗ ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ รวมเป็นระยะเวลา ๑๐ เดือน

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Methods Research) โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการแจกแบบสอบถาม (Survey Research) ในประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดลำพูนซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการสร้างเครื่องมือการวิจัยที่เหมาะสมสำหรับการนำไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ ๒ การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) โดยคัดเลือกแบบเจาะจงในการเก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด ๒๖ รูป/คน สำหรับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญนั้น เมื่อนัดหมายผู้เชี่ยวชาญได้แล้ว ผู้วิจัยจะเริ่มต้นการสัมภาษณ์จากการแนะนำตนเอง บอกวัตถุประสงค์จุดมุ่งหมายของการมาสัมภาษณ์ในครั้งนี้ โดยในจะถามความคิดเห็นและข้อมูลต่าง ๆ ตามประเด็นที่ผู้วิจัยวางโครงร่างไว้ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านก็จะมีข้อมูลและมุมมองที่แตกต่างกันไป

ขั้นตอนที่ ๓ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้สำรวจ (Survey Research) ได้แก่ จากประชาชน ข้าราชการผู้บริหารที่อยู่ในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดลำพูน จำนวน ๓๙๙ ตัวอย่าง วิเคราะห์ และประมวลผลโดยนำข้อมูลไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้สถิติต่าง ๆ ดังนี้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ ๔ การนำข้อมูลเชิงเนื้อหาทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามชนิดเทคนิคการวิจัย ได้แก่ ข้อมูลการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ๒๖ รูปหรือคน ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณผู้วิจัยใช้ระบบวิเคราะห์ทางสถิติ (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ขั้นตอนที่ ๕ การนำเสนอข้อมูลสรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล ข้อเสนอแนะ

๕. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม ในการกำหนดนโยบายสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed-Methods Research) สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพคัดเลือกแบบเจาะจงโดยการ สัมภาษณ์แบบเจาะลึกจำนวน ๒๖ รูป/คนได้กำหนดพื้นที่การวิจัยในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูนและใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิจัยเชิงปริมาณ โดย ทำการวิจัยเชิงสำรวจโดยการแจกแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่ ประชาชน ข้าราชการ ผู้บริหารที่อยู่ในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดลำพูนจำนวน ๓๙๙ ตัวอย่าง วิเคราะห์ และ ประมวลผลโดยนำข้อมูลไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้สถิติต่างๆ ดังนี้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทำให้ทราบผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายสาธารณะขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น พบว่า ประกอบด้วย ๘ ขั้นตอน ได้แก่ขั้นตอนที่ ๑ การวางแผนกำหนดการสอบถาม ความต้องการ ซึ่งเป็นขั้นในการที่อยู่ในระดับของแผนงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขั้นตอนที่ ๒ ระบบการประสานงานกับสถาบันทางพระพุทธศาสนา ชมรมผู้ใหญ่นักในจังหวัดลำพูน และ การประสานงานกับชมรมในท้องถิ่น ขั้นตอนที่ ๓ การสร้างกลไกการส่งเสริมการมีส่วนร่วมต่อ กระบวนการกำหนดนโยบายต่อการใช้กิจกรรมวิถีหน้าหมู่บ้านของชาวจังหวัดลำพูน ขั้นตอนที่ ๔ การให้ ความรู้แก่ประชาชนต่อกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะไม่ว่าจะเป็นการให้ความรู้ตั้งแต่การก่อ ตัวของปัญหา นโยบาย การก่อรูปนโยบาย การตัดสินใจนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ การ ประเมินผลนโยบาย และการปรับปรุงและปรับเปลี่ยนนโยบาย ขั้นตอนที่ ๕ การระดมความคิดด้วย การทำประชาคมในระดับหมู่บ้านที่เป็นเกิด การวางแผนในการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น ขั้นตอนที่ ๖ การนำข้อความคิดเห็นของประชาชนมาระบุไว้ในแผนงานที่จะดำเนินงานตาม กรอบนโยบายสาธารณะที่มีการจัดลำดับความสำคัญตั้งแต่สำคัญมาก ขั้นตอนที่ ๗ การนำแผนงาน ผ่านการลงประชามติอีกครั้ง เพราะการกำหนดนโยบายสาธารณะส่วนที่ยังขาดไปและขั้นตอนที่ ๘ การร่วมกันดำเนินงาน ติดตามตรวจสอบ และประเมินผลจากกรณนโยบายไปปฏิบัติให้เกิด ประสิทธิภาพต่อการบริหารจัดการนโยบายที่ตรงกับความต้องการหรือไม่

สภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายสาธารณะขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น พบว่า สภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายสาธารณะขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นมีปัญหาอยู่ ๖ กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชน ปัญหาเชิง การสื่อสาร ปัญหาเชิงโครงสร้าง ปัญหาเชิงกระบวนการมีส่วนร่วม ปัญหาทางการเมืองท้องถิ่น และ ปัญหาเชิงการบริหารจัดการ

แนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนด นโยบายสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพบว่า

ด้านการวางแผนเพื่อการเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

๑. การประชุมร่วมกันบ่อยๆ พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะกำหนดการมีส่วนร่วมผ่านระบบการประชาคมหมู่บ้านเพื่อการวางแผนใช้ระบบหมุนเวียนไปตามหมู่บ้านด้วยการประสานพันธ์ระบบตัวแทนในรูปของคณะกรรมการหมู่บ้าน รวมทั้งการใช้ประเพณีท้องถิ่นในการเข้าไปคลุกคลีเพื่อรับทราบปัญหา

๒. ความพร้อมเพรียงกันในหมู่คณะเพื่อการวางแผนพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วม มองทุกอย่างแบบองค์รวม การเลือกกาลในการประชุม เช่น ช่วงที่ประชาชนว่างจากการทำงานการทำงานในเชิงรุกโดยใช้ประเพณีท้องถิ่นเป็นกลไกขับเคลื่อน และการจัดทำคู่มือในการวางแผนนโยบาย

๓. การรู้จักชุมชน (ปรีสัญญาตา) เพื่อการวางแผนพบว่า การเข้าถึงชุมชนด้วยการมอบหมายงานต่างโดยผ่าน “สภาภาพ” การใช้กิจกรรมแบบวิถีหน้าหมู่บ้าน (เป็นเจ้าของร่วมกัน) การฟังพวาศัยองค์กรต่างๆ โดยเฉพาะองค์กรทางการศึกษาการทำงานเชิงรุก ต้องบุกถึงท้องถิ่นโดยใช้วัดเป็นฐานที่สำคัญจะเป็นจุดแกนกลางทางสังคมในการเชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับท้องถิ่น

๔. ความมีใจเป็นกลาง (อุเบกขา) เพื่อการวางแผนพบว่า การเปิดประเด็นให้ประชาชนมีความสำคัญโดยผ่านกระบวนการแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ภาวะผู้นำจะต้องมีความชัดเจนในการวางแผนตามนโยบายการปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลายและการเฉลี่ยงบประมาณเท่าๆ กันเป็นต้น

การดำเนินงานเพื่อการเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

๑. การประชุมร่วมกันบ่อยๆ พบว่าการประชุมเพื่อให้เกิดระบบการบริหารที่มีการตรวจสอบทุกๆ โครงการในลักษณะการทำประชาพิจารณ์ การสร้างระบบสื่อสารต้องให้ชัดเจน ใช้หลักคุณธรรมให้มากเพื่อการช่วยเหลือประชาชน ทุกคนต้องมีจิตอาสาและมีความเสียสละต่อส่วนรวม

๒. ความพร้อมเพรียงกันในหมู่คณะเพื่อดำเนินพบว่า การดำเนินโดยไม่แบ่งฝ่ายที่เน้นความสุข สนุกสนานหากมีกิจกรรมจะใช้เสียงตามสายจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรง และจากการประสานไปยังผู้นำท้องถิ่น เช่น ผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันและการส่งเสริมพระสงฆ์ให้เป็นตัวกลางในการเชื่อมความสัมพันธ์

๓. การรู้จักชุมชน (ปรีสัญญาตา) เพื่อการดำเนินงานพบว่า การดำเนินแบบวิถีหน้าหมู่บ้าน (เป็นเจ้าของร่วมกัน) หากเป็นสังคมเกษตร ใช้เสียงตามสาย แจกเอกสาร หากเป็นสังคมเมืองหมู่บ้านจัดสรร อาศัยการพบปะการลงพื้นที่เพื่อการเยี่ยมเยียน และการทำหนังสือไปส่งกำนันผู้ใหญ่บ้าน

๔. ความมีใจเป็นกลาง (อุเบกขา) เพื่อดำเนินงานพบว่า ฝ่ายผู้นำจะต้องมีความอ่อนน้อมประชาชนต้องรู้จักคิด วิเคราะห์ และเสียสละต่อส่วนรวมการรักษาสิ่งที่ดีที่เคยพูดไว้ เช่นกรณีการปฏิบัตินโยบายผู้นำท้องถิ่นจะต้องรู้เรื่องกฎหมาย ระเบียบต่างๆ ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีความรอบรู้ชุมชนผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีระดับการศึกษาที่ดี และผู้นำท้องถิ่นมีความพร้อมด้านวิสัยทัศน์เป็นต้น

การติดตามตรวจสอบเพื่อการเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

๑. การประชุมร่วมกันบ่อย ๆ พบว่า การประชุมเพื่อการตรวจสอบโดยเริ่มตั้งแต่การจัดทำงบประมาณการตรวจสอบด้วยการทำประชาพิจารณ์ การตรวจสอบทุกขั้นตอนจะต้องมีประชาชนเข้าร่วมการตรวจสอบท้องถิ่นที่มีการจัดกิจการที่ไม่เป็นประโยชน์หรือไม่ท้องถิ่นจะต้องสื่อสารไปยังประชาชนให้เข้าใจ

๒. ความพร้อมเพรียงกันในหมู่คณะเพื่อตรวจสอบพบว่า ประชาชนต้องมีความเข้าใจกระบวนการตรวจสอบและบทบาทของตนเองประชาชนจะต้องเรียกร้องให้เปิดเผยข้อมูลประชาสัมพันธ์การตรวจสอบในการผลักดันนโยบายเข้าไปสู่สภาท้องถิ่นการตรวจสอบต้องยึดหลักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

๓. การรู้จักชุมชน (ปรีศัญญาตา) เพื่อการตรวจสอบพบว่า การตรวจแบบวิถีหน้าหมู่บ้าน (เป็นเจ้าของร่วมกัน) การตรวจสอบโดยการแต่งตั้งกรรมการหมู่บ้านละ ๒ คน การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้เรื่องการตรวจสอบ

๔. ความมีใจเป็นกลาง (อุเบกขา) เพื่อตรวจสอบพบว่า นโยบายของท้องถิ่นต้องมีความชัดเจนการเปิดใจพูดคุย คณะกรรมการตรวจสอบตรวจรับตามแผนโครงการการตรวจสอบความคุ้มค่าของการใช้งบประมาณอย่างเป็นธรรม การตรวจสอบโดยการให้สถาบันที่มีประสบการณ์ในการตรวจสอบ เช่น สถาบันทางการศึกษาร่วมกันประชาชนหรือตัวแทน

การรับผลประโยชน์ในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน

๑. การประชุมร่วมกันบ่อย ๆ พบว่า การมีผลงานมานำเสนออย่างเป็นรูปธรรมผลประโยชน์ตรงกับความต้องการของประชาชน

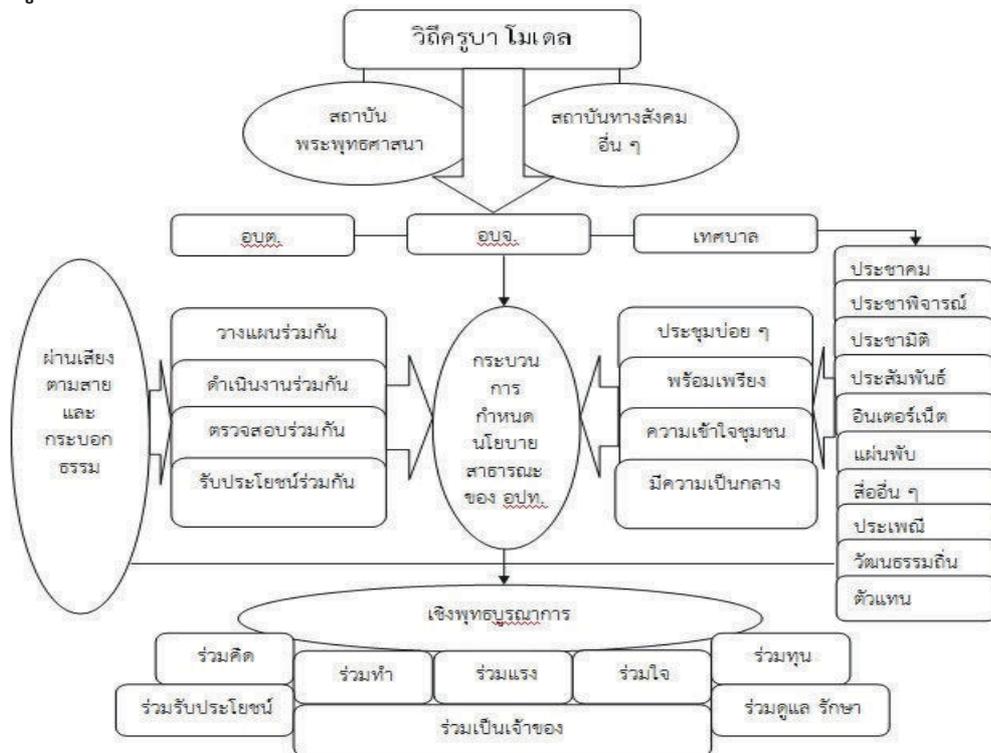
๒. ความพร้อมเพรียงกันในหมู่คณะเพื่อการวางแผนพบว่า สามารถนำไปสู่การเกิดขึ้นของความสามัคคีกันในเชิงสถาบันทางสังคมการรับผลประโยชน์ผ่านกิจกรรมทางสังคม

๓. การรู้จักชุมชน (ปรีศัญญาตา) เพื่อรับประโยชน์ร่วมกันพบว่า มีการความสามารถในการผลงานงานได้กับทุกๆ กลุ่ม

๔. ความมีใจเป็นกลาง (อุเบกขา) เพื่อการวางแผนพบว่า การทำให้ทุกคนเจ้าของตามการวางแผนที่ตรงกับนโยบาย ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในตัวของผู้นำ ภาวะผู้นำมีการปฏิบัติตนเองอย่างตรงไปตรงมา

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมองไปที่บทบาทหน้าที่ของตนเองเพื่อการเสริมสร้างระบบองค์ความรู้ที่เข้าถึงประชาชนง่ายขึ้น เช่น การทำประชาคม การทำประชาพิจารณ์ การลงประชามติ การประชาสัมพันธ์ ด้วยสื่อต่างๆ อินเทอร์เน็ต เอกสารแผ่นพับ ระบบของตัวแทนในหมู่บ้านงานกิจกรรมตามประเพณี และพื้นฐานทางวัฒนธรรมถิ่นที่ดีหรือสื่ออื่นๆ ที่สามารถจะช่วยให้ประชาชนมีความรู้ต่อกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการกำหนดนโยบายสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำพูนที่มุ่งเอาประเด็น การสร้างระบบความสามัคคี ตามกระบวนการของวิถีครอบครัว การลงพื้นที่เพื่อรับรู้ข้อมูลข่าวสารและความต้องการของชุมชนให้มากที่สุด และทุกคนจะต้องยึดถือความเป็นกลางให้มากที่สุดด้วยจิตสำนึกรักในท้องถิ่นของตนเองซึ่งจะต้องมีกระบวนการ

กำหนดนโยบายตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการตั้งแต่ การร่วมคิด ร่วมใจ ร่วมทำ ร่วมแรง ร่วมทุน ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมดูแลรักษา และร่วมเป็นเจ้าของนโยบายสาธารณะในอันที่จะสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์ความรู้ใหม่ที่พบจะอยู่ในลักษณะวิถีชีวิตของการมีส่วนร่วมและทุกๆ ด้าน ประกอบด้วย การร่วมคิดนโยบาย การร่วมใจต่อนโยบาย การร่วมทำตามนโยบาย การร่วมแรงตามนโยบาย การร่วมทุนตามนโยบาย การร่วมรับผลประโยชน์อย่างเหมาะสม การร่วมดูแลรักษาโยบาย และการร่วมเป็นเจ้าของนโยบาย อันเป็นแนวทางสำหรับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ยังคงเป็นมรดกของชาวจังหวัดลำพูนที่เรียกว่า “วิถีครูบา โมเดล” ดังแผนภาพต่อไปนี้

๖. การอภิปรายผล

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนยังขาดองค์ความรู้และยังไม่มีส่วนร่วมในการจัดการกับสภาพแวดล้อมในการกำหนดนโยบายท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุชมาลย์ ประสมศักดิ์**^๕ พบว่า องค์กรบริหารส่วนจังหวัดมีสภาพที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมซึ่งนโยบายภาครัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถควบคุมและไม่สามารถรักษามาตรฐานการจัดการ

^๕ สุชมาลย์ ประสมศักดิ์, “กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์กรบริหารส่วนจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศึกษาปริญญาโท สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

สิ่งแวดล้อมได้ ทำให้ ประชาชนขาดองค์ความรู้และไม่มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างต่อเนื่อง และเครือข่ายของสมาคมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้านไม่สามารถจะบูรณาการการทำงานในเชิงเครือข่ายได้สภาพทั่วไปของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดระบบรูปแบบแผนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามขั้นพื้นฐานนโยบายสาธารณะ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วีรพร เชื้ออ่ำ**^๙ พบว่า บุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความคิดเห็นว่าการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการการมีส่วนร่วมในการบริหารงานบุคคลการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการมีส่วนร่วมในการบริหารงานทั่วไป การมีส่วนร่วมในการบริหารงานงบประมาณการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์โดยรูปแบบการมีส่วนร่วมที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดีและซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุรศักดิ์ บุญเทียน**^{๑๐} พบว่า ความสัมพันธ์ของการตัดสินใจของฝ่ายต่างๆ ในทิศทางที่สังคมต้องการ โดยการสร้างพื้นที่สาธารณะให้กับภาพส่วนต่างๆ อย่างเป็นระบบบนหลักการมีส่วนร่วมภายใต้ศีลธรรมอันดี การกำหนดเป้าหมายเชิงนโยบาย ผู้มีส่วนได้เสีย กลไกการทำงาน ขั้นตอน/กระบวนการ การจัดประชุม/เวทีและการสื่อสารกับสังคม กลไกการทำงาน กระบวนการขั้นตอนการพัฒนา และสภาพทั่วไปในการพัฒนารูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นโดยการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมและกฎหมายเพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปในแนวทิศทางเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วงเพชร คงจันทร์**^{๑๑} พบว่า สังคหวัตถุ ๔ ข้อปิยวาจา ที่สอดคล้องกับหลักสัปปริสธรรม ๗ ข้อ “บุคคลสัตถุตา” ความเป็นผู้รู้จักบุคคล ก็คือทราบความแตกต่างแห่งบุคคลว่า โดยอัธยาศัย ความสามารถและคุณธรรม และสรุปว่าเป็นความพยายามอย่างยิ่งยวดของกฎหมายที่พยายามที่จะนำกฎหมายเข้ามาปรับใช้เพื่อให้ทุกคนทุกฝ่ายใส่ใจ หรือเอาใจใส่ต่อปัญหาที่เกิดขึ้นภายในสังคมเสมือนหนึ่งเป็นปัญหาของตนเองหรือญาติของตนเอง ถึงแม้ว่าการอาศัยอยู่ร่วมกันในสังคมนั้นจะเป็นแบบความสัมพันธ์แบบหลวมๆ ก็ตามที่ อีกประการหนึ่งเมื่อพินิจพิเคราะห์ในแต่ละมาตราให้ลึกซึ้งเข้าไปยังพบอีกว่า กฎหมายแต่ละมาตรานั้นได้แฝงไปด้วยมนุษยธรรม ได้แก่ ความเมตตา กรุณาความมีน้ำใจ ความเสียสละ นอกจากสิทธิเสรีภาพของบุคคลตามที่กฎหมายกำหนดไว้ อีกเพื่อให้เป็นแผนการที่มีความสอดคล้องกับการปฏิบัติงานทั้งทางด้านคุณธรรมและกฎระเบียบข้อบังคับจึงจำเป็นอย่างยิ่งยวดที่จะมีการวางแผนการประชุมและเลิกประชุมโดยพร้อมเพรียงกัน ซึ่ง

^๙ วีรพร เชื้ออ่ำ, “การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๓).

^{๑๐} สุรศักดิ์ บุญเทียน, “การพัฒนารูปแบบการสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมของสมัชชาสุขภาพเฉพาะพื้นที่”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๑).

^{๑๑} แม่ชีวงเพชร คงจันทร์, “การศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับหลักกฎหมาย : กรณีศึกษาพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธศาสนา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

เป็นการสร้างข้อตกลงร่วมกันเพื่อว่าหากมีการประชุมหรือการทำประชาพิจารณ์จะต้องมาประชุม โดยพร้อมเพรียงกันและจะต้องเลิกประชุมโดยพร้อมเพรียงกันหากมีกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดการเลิกประชุม ก่อนให้ถือว่าการประชุมนั้น ไม่มีผลต่อการลงประชามติในการทำโครงการจะต้องมีการประชุมกัน ใหม่ซึ่งอาจจะทำได้โดยการทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างฝ่ายองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นกับ ประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดเพราะเป็นการรับรู้ข้อมูลโดยตลอด เป็นความพร้อม เพรียงเพื่อรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นจากทุกฝ่ายทั้งหมดและรู้ว่า จะต้องทำอะไร จะต้อง ทำที่ไหน จะต้องทำอย่างไร และใครเป็นผู้รับผิดชอบบ้าง ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ได้ตามศักยภาพของ ตนและเป็นการนำศักยภาพของเครือข่ายแต่ละเครือข่ายซึ่งเป็นจุดแข็งมาทำงานร่วมกันซึ่งบางครั้ง มองว่า เครือข่ายแต่ละเครือข่ายมีศักยภาพที่ไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นาคม ธีร สุวรรณจักร**^{๑๒} พบว่า รูปแบบการบริหารงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ประกอบด้วย หลักนิติธรรมปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองอย่างเคร่งครัดและยึดหลักคุณธรรมในการ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบโดยใช้ หลักความโปร่งใสและหลักการมีส่วนร่วมเป็นพื้นฐานแห่งการปฏิบัติโดยยึดหลักความถูกต้องของ สังคมและร่วมกันรับผิดชอบต่อสิ่งที่ปฏิบัติร่วมกันโดยอาศัยหลักความคุ้มค่าเพื่อเป็นหลักประกัน ให้กับประชาชน ผลการประเมินการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดราชบุรี พบว่า สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ในระดับมาก ส่วนผลการพัฒนารูปแบบการบริหารงานตาม หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดราชบุรีที่ได้ พัฒนาขึ้น ประกอบด้วยหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความคุ้มค่า หลักการมีส่วนร่วมและหลัก ความรับผิดชอบต่อ

๗. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ผู้วิจัยนำเสนอมาจากความน่าสนใจในข้อค้นพบบวกกับ ผลการวิจัยที่ได้เห็นการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม ในการ กำหนดนโยบายสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งสมควรจะเน้นประเด็นดังต่อไปนี้

๑. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรที่จะส่งเสริมประเด็นเรื่องการศึกษาให้กับประชาชน ได้มีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการวางแผน กระบวนการดำเนินงาน กระบวนติดตาม ตรวจสอบ และ การประเมินผลอย่างต่อเนื่องและครอบคลุมทุกพื้นที่เพื่อให้ประชาชนมีองค์ความรู้ในการแสดงความคิดเห็นในขณะเข้าร่วมการจัดทำประชาคมหมู่บ้าน

๒. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรกำหนดการมีส่วนร่วมผ่านระบบการประชาคม หมู่บ้านโดยใช้ระบบหมุนเวียนไปตามหมู่บ้านด้วยการประสมพันธ์ ระบบตัวแทนในรูปของ

^{๑๒} นาคม ธีรสุวรรณจักร, “รูปแบบการบริหารงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีของ องค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย รามคำแหง, ๒๕๕๔).

คณะกรรมการหมู่บ้าน การใช้ประเพณีท้องถิ่นในการเข้าไปคลุกคลีเพื่อรับทราบปัญหา รวมทั้งการบริหารแบบมีส่วนร่วม มองทุกอย่างแบบองค์รวม การเลือกกาลในการประชุม เช่น ช่วงที่ประชาชนว่างจากการทำงานหรือการทำงานในเชิงรุกโดยใช้ประเพณีท้องถิ่นเป็นกลไกขับเคลื่อน และการจัดทำคู่มือในการวางแผนนโยบาย

๓. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรทำงานแบบเชิงรุกในการเข้าถึงชุมชนด้วยการมอบหมายงานต่าง ๆ โดยผ่าน “สภาภาพ” และการใช้กิจกรรมแบบวิถีหน้าหมู่บ้าน (เป็นเจ้าของร่วมกัน) ในการพึ่งพาอาศัยองค์กรต่างๆ โดยเฉพาะองค์กรทางการศึกษาการทำงานเชิงรุก ต้องบุกถึงท้องถิ่นโดยใช้วัดเป็นฐานที่สำคัญจะเป็นจุดแกนกลางทางสังคมในการเชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับท้องถิ่น และการเปิดประเด็นให้ประชาชนมีความสำคัญโดยผ่านกระบวนการแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ภาวะผู้นำจะต้องมีความชัดเจนในการวางแผนตามนโยบาย การปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลายและการเฉลี่ยงบประมาณเท่าๆ กัน เป็นต้น

๔. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรเสริมสร้างกระบวนการตรวจสอบของประชาชนให้มีความเข้มแข็งโดยเริ่มตั้งแต่การจัดทำงบประมาณการตรวจสอบด้วยการทำประชาพิจารณ์ การตรวจสอบทุกขั้นตอนจะต้องมีประชาชนเข้าร่วมการตรวจสอบท้องถิ่นว่ามีการจัดกิจการที่ไม่เป็นประโยชน์หรือไม่ท้องถิ่นจะต้องสื่อสารไปยังประชาชนให้เข้าใจ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). โภชนงคฺ : พุทรวชิโรธิเสริมสุขภาพ. ธรรมบรรยายชุดที่ ๑ รายการเล่าเรื่องให้โยมฟัง. เมื่อวันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๘.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

รศ.ดร. รติณเสริมพงศ์. การบริหารงานภาครัฐ. พิมพ์ครั้งที่ ๔. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๑.

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐. พิมพ์ครั้งที่

๓. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธนาเพลส จำกัด, ๒๕๕๐.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานวิจัย:

นาคม ธีรสุวรรณจักร. “รูปแบบการบริหารงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๔.

แม่ชีวงเพชร คงจันทร์. “การศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับหลักกฎหมาย : กรณีศึกษาพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

วีรพร เชื้ออ้อ. “การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๓.

สุชุมลย์ ประสมศักดิ์. “กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

สุรศักดิ์ บุญเทียน. “การพัฒนารูปแบบการสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกสุขภาพเฉพาะพื้นที่”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๑.

๒. ภาษาอังกฤษ**(I) Book**

Simon, Herbert A. **Administrative Behavior**. New York : Mc Millan, 1960.

Strauss, G. and Sayles. **Personnel : The Human Problems of Management**. Louise : University of Queensland Press, 1960.

Van Dersal. William R. **The Successful Supervisor in Government and Business**. New York : Harper, 1968.

ความหมายย้ายที่ของคำบาลีสันสกฤตที่ใช้ในสังคมไทย

The Semantic Shifts of Pali and Sanskrit words in Thai Society

อดุลย์ คนแรง*
วิไลศักดิ์ กิ่งคำ**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำบาลีสันสกฤต ลักษณะย้ายที่ในพจนานุกรม บาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต ฉบับพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ กับคำบาลีสันสกฤตในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยนำคำบาลีสันสกฤตที่รูปคำเหมือนกันแต่ความหมายต่างกันมาเปรียบเทียบกัน ผลการวิจัยพบว่า ความหมายย้ายที่ของคำบาลีสันสกฤตนั้น มีทั้งสอดคล้องและไม่สอดคล้องกับรากศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤต

คำสำคัญ : การเปลี่ยนแปลงความหมาย, คำบาลีสันสกฤต, พจนานุกรม

ABSTRACT

This paper aims to comparative study of Semantic Shift of Pali and Sanskrit words in Pali, Thai, English and Sanskrit Dictionary of His Royal Highness Krommaphra Chandaburinarunath with the Meaning of Pali and Sanskrit words in the Royal Institute Dictionary B.E. 2542. By the Pali and Sanskrit are the same form but different meaning by the way of comparison . The result is that Semantic Shift of Pali and Sanskrit words was related or unrelated with the roots of Pali and Sanskrit possibly.

Keywords: Semantic Change, Pali and Sanskrit Words, Dictionary

*วิทยาลัยนพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
e-mail : raengkon@hotmail.com

**อาจารย์ที่ปรึกษา

๑. บทนำ

หนังสือปทานุกรม บาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต ฉบับกรมพระจันทบุรีนฤนาถ มี ๔ ภาษา คือ บาลี ไทย อังกฤษ และสันสกฤต โดยมีคำตั้งเป็นภาษาบาลีสันสกฤตเขียนด้วยอักษรไทยและอักษรโรมัน มีคำนิยามความหมายเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เช่น ออกโก พระอาทิตย์, ไม้รัก, แดงต้น, ขอนดอก. ส. อรก. Akko the sun; the plant swallowwort, or Asclepias gigantean. Skt. Arka.^๑

คำนิยามความหมายของคำบาลีสันสกฤตในหนังสือปทานุกรม บาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต ฉบับ กรมพระจันทบุรีนฤนาถนั้น มาจากหนังสืออ้างอิง ๗๒ เล่ม เช่น พระคัมภีร์ อภิธานปิปปิกา ธาตุปิปปิกา สยามรณัฐส เตปิฏก^๒ คำนิยามในหนังสือปทานุกรมนั้นจึงเป็นไป สอดคล้องกับความหมายในพระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกา

พจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ มีคำยืมภาษาต่างประเทศ ทั้งหมด ๑๔ ภาษา คือ เขมร จีน ขวา ญวน ญี่ปุ่น ตะเลง เบงกาลี บาลี ฝรั่งเศส มลายู ละติน สันสกฤต อังกฤษ และฮินดี^๓ เฉพาะคำยืมบาลีสันสกฤต มีจำนวนทั้งสิ้น ๖,๕๑๓ คำ ในพจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒^๔ คำนิยามความหมายของคำบาลีสันสกฤตในพจนานุกรมขึ้นอยู่กับมติของคณะกรรมการชำระพจนานุกรมซึ่งมีทัศนคติตามบริบทสังคมไทย

เมื่อได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำบาลีสันสกฤตซึ่งนิยามความหมายตาม รากศัพท์ คือ ธาตุและปัจจัยในปทานุกรม บาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต ฉบับกรมพระจันทบุรีนฤนาถ กับการเปลี่ยนแปลงความหมายคำบาลีสันสกฤตซึ่งนิยามความหมายตามบริบทสังคมไทยใน พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ จะทำให้เห็นความหมายย้ายที่ของคำบาลีสันสกฤตว่าเป็นไปในลักษณะใดบ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาความหมายย้ายที่ของคำบาลีสันสกฤตในภาษาไทยต่อไป

^๑ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ, ปทานุกรม บาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต ฉบับ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (นครปฐม: โรงพิมพ์มหาสมุทรวิทยาลัษ, ๒๕๓๓), หน้า ๓.

^๒ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ, ปทานุกรม บาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต ฉบับ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ, หน้า ๑๑๑-๑๑๒.

^๓ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐.

^๔ สุภิญญาโสภี ใจกล้า, “การศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านคำและความหมายของคำบาลีสันสกฤตใน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ และ พ.ศ. ๑๕๔๒”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย (บัณฑิตวิทยา: มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๙).

๒. วัตถุประสงค์

เพื่อเปรียบเทียบความหมายย้ายที่ของคำบาลีสันสกฤตในปทานุกรม บาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต ฉบับพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ กับคำบาลีสันสกฤตในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒

๓. วิธีดำเนินงานวิจัย

เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ เลือกคำตั้งบาลีสันสกฤตที่มีรูปเหมือนกัน แต่มีความหมายต่างกันในปทานุกรม บาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต ฉบับพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ และในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ มาเปรียบเทียบกันตามทฤษฎีการการเปลี่ยนแปลงความหมายของเลียวนาร์ด บลูมฟิลด์ (Bloomfield)^๕ และ วิลเลียม โอเกรดี (William O'Grady)^๖ วิเคราะห์หาความสอดคล้องและไม่สอดคล้องกับรากศัพท์ คือ ชาติและปัจจัย ตามรูปวิเคราะห์คำบาลีของพระธรรมกิตติวงศ์^๗ และ พระมหาสมปอง มุทิโต^๘

๔. ผลการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงความหมายย้ายที่แบ่งออก ๒ ลักษณะ ได้แก่

๑. คำบาลีสันสกฤตในปทานุกรม^๙ และพจนานุกรม^{๑๐} มีความหมายต่างกัน และสอดคล้องกับรากศัพท์ เช่น

ลำดับที่	ความหมายในปทานุกรม	ความหมายในพจนานุกรม	สอดคล้องกับรากศัพท์
๑. เจตีย์	เจตีย์, พระเจตีย์, พระสถูป, ต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์, เทวาลัย, ที่อยู่เทวดา	สิ่งหรือบุคคลที่เคารพนับถือ, สิ่งซึ่งก่อเป็นรูปคล้ายลอมฟาง มียอดแหลม บรรจุสิ่งที่ นับถือ มีพระธาตุเป็นต้น	จิต ชาติในความหมายว่า บุษบา จิต ชาติในความหมายว่า ก่อ, สะสม
๒. มรดก	คนตาย	สิ่งที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษ หรือที่สืบทอดมาแต่บรรพกาล, ทรัพย์สินทุกชนิดตลอดทั้งสิทธิ	มร ชาติในความหมายว่า ตาย

^๕ Leonard, B. **Language**, (New York: Holt, Rinehart and Winston. 1963), pp. 426-427.

^๖ William O'Grady and Michael Dobrovolsky, **Contemporary Linguistics**. (New York: Copp Clark Piman, Ltd. 1989), pp. 206-207.

^๗ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), **ศัพท์วิเคราะห์**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลี้ยงเซียง, ๒๕๕๐) หน้า ๑-๘๗๔.

^๘ พระมหาสมปอง มุทิโต, **คัมภีร์อภิธานวรรณนา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ธรรมสภา, ๒๕๔๒) หน้า ๑-๑๒๒๘.

^๙ ปทานุกรม หมายถึง ปทานุกรม บาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต ฉบับพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ.

^{๑๐} พจนานุกรม หมายถึง พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒.

		หน้าที่ และความรับผิดชอบต่าง ๆ ของผู้ตาย เว้นแต่ตามกฎหมายหรือโดยสภาพแล้ว เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตาย เรียกรวมๆ ว่า กองมรดก	
๓. พินิต	ผู้หญิง	เป็นที่รัก, ที่ชอบพอ	วน ชาติในความหมายว่า อายากได้, สماعيل, คบหา
๔. พสก	หญิงผู้อยู่ในอำนาจคือ เชื้อฟิ่ง	ชาวเมือง, พลเมือง	วส หมายถึง อำนาจ กับ คม ชาติในความหมายว่า ไป
๕. อวตาร	การข้ามลง, ที่ลง, ทำน้ำ, ช่อง, โทษ, ข้าม, รู	แบ่งภาคมาเกิดในโลก	อว หมายถึง ลง ตร ชาติใน ความหมายว่า ข้าม
๖. สุตตะ	เสียง, ศาสตร์มีศัพท์ ทศาสตร์เป็นต้น, บุตร, เปี้ยก, ชุม, ปรากฎ, ฐู, ชำนาญ, ได้สดับแล้ว	ไหลไป	สุ ชาติในความหมายว่า ครอบงำ, ฐู, ฟิ่ง, ไหล, ไป, ถึง
๗. บริกรรม	บริกรรม	สำรวมใจสวดมนต์ภาวนา, สำรวมใจรำยมนตร์หรือเสก คาถาซ้ำ ๆ หลายคาบหลาย หนเพื่อให้เกิดความขลังความ ศักดิ์สิทธิ์	ปริ หมายถึง รอบ กร ใน ความหมายว่า ทำ
๘. อรูป	นิพพาน	ไม่มีรูป, ไม่ใช่รูป, ที่เป็น นามธรรม	อ หมายถึง ไม่มี รูป หมายถึง รูป
๙. เวทศู	ผู้ถึงเวทเรียนจบไตร เพท, ถึงฝั่งไตรเพท	ผู้บรรลุถึงซึ่งความรู้ คือ พระ อรหันต์	เวท แปลว่า ไตรเพท, ความรู้ คม ชาติในความหมายว่า ถึง
๑๐. อจลา	มีความหวั่นไหวไม่มี, ภูเขา	แผ่นดิน	อ แปลว่า ไม่ จล ชาติใน ความหมายว่า เคลื่อนไป
๑๑. สัจวาส	สาหร่าย	สร้อยเครื่องประดับชนิดหนึ่ง ใช้คล้องเฉวียงบ่า	สิ ชาติในความหมายว่า ผูก, พัน
๑๒. สีมันต์	ผมที่เสกตรงกลางบน ศีรษะหญิง, เสกผม	เขต, แดน	สีมา ในความหมายว่า เขต อนุด ในความหมายว่า ที่สุด
๑๓. พริ	ดีกว่า, ประเสริฐกว่า	คำแสดงความปรารถนาให้ ประสบสิ่งที่เป็นสิริมงคล, สิ่ง ที่เลือกเอาตามความประสงค์	วริ ชาติในความหมายว่า ปรารถนา
๑๔. อธิปไตย	ความเป็นอธิบดี, ความเป็นใหญ่ยิ่ง	อำนาจสูงสุดของรัฐที่จะใช้ บังคับบัญชาภายในอาณาเขต ของตน	อธิ ในความหมายว่า ยิ่งใหญ่ ปา ชาติในความหมายว่า รักษา
๑๕. หงส์	หงส์, ห่าน	นกในนิยายถือเป็นนกในตระกูล สูง มีเสียงไพเราะ เป็นพาหนะ ของพระพรหม; ในวรรณคดี	หน ชาติในความหมายว่า บิน ไป

		หมายถึงบุคคลที่มีชาติตระกูลสูงและเปรียบเทียบการเดินที่งดงาม อ่อนช้อยและเป็นสง่าเทียบด้วยการเดินของหงส์	
--	--	--	--

จากตัวอย่างการเปรียบเทียบความหมายของคำบาลีสันสกฤตในพจนานุกรมและพจนานุกรมที่มีความหมายตามต่างกัน และสอดคล้องกับรากศัพท์ พบว่า ความหมายของคำบาลีสันสกฤตในพจนานุกรม เปลี่ยนแปลงจากคำบาลีสันสกฤตในพจนานุกรม ดังนี้

๑.๑ ความหมายของคำบาลีสันสกฤตในพจนานุกรมนิยามความหมายเป็นไปตามหลักความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา เช่น เจตีย์ หมายถึง สิ่งซึ่งก่อเป็นรูปคล้ายลอมฟาง มียอดแหลมบรรจุสิ่งที่มีน้ำหนักมีพระธาตุเป็นต้น

๑.๒ ความหมายของคำบาลีสันสกฤตในพจนานุกรมนิยามความหมายเป็นไปตามหลักความเชื่อในทางศาสนาฮินดู เช่น อวตาร หมายถึง แบ่งภาคมาเกิดในโลก โดยการแบ่งภาคลงเกิดในโลกมนุษย์ของพระนารายณ์ซึ่งเป็นเทพเจ้าองค์สำคัญของชาวฮินดู

๑.๓ ความหมายของคำบาลีสันสกฤตในพจนานุกรมนิยามความหมายเป็นไปตามตัวบทกฎหมายไทย เช่น มรดก หมายถึง สิ่งที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษหรือที่สืบทอดมาแต่บรรพกาล, ทรัพย์สินทุกชนิดตลอดทั้งสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบต่างๆ ของผู้ตาย เว้นแต่ตามกฎหมายหรือโดยสภาพแล้ว เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตาย เรียกรวมๆ ว่า กองมรดก ตรงกับตัวบทประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๖๐๐^{๑๑}

๒. คำบาลีสันสกฤตในพจนานุกรมและพจนานุกรมมีความหมายต่างกัน และความหมายของคำบาลีสันสกฤตในพจนานุกรมสอดคล้องกับรากศัพท์ แต่ความหมายของคำบาลีสันสกฤตในพจนานุกรมไม่สอดคล้องกับรากศัพท์ เช่น

ลำดับที่	ความหมายในพจนานุกรม	ความหมายในพจนานุกรม	สอดคล้องกับรากศัพท์
๑. กุฎุมพี	ผู้มีทรัพย์	ชนชั้นต่ำ	จน ในความหมายว่า ทรัพย์ กฎ ชาติในความหมายว่า เป็นไป
๒. โศกา	ความโศก	ร้องไห้	สุจ ชาติในความหมายว่า เศร้าโศก
๓. สาโท	ยินดี	น้ำเมาที่ได้จากการหมัก	สท ชาติในความหมายว่า ยินดี
๔. สังหาร	สังเขป, ย่อ	ฆ่า, ผลาญชีวิต	ส ในความหมายว่า โดยย่อ หรือในความหมายว่า นำไป
๕. อุตริ	ยั้ง, ยั้งไปกว่า, เบื้องบน	นอกคอก, นอกทาง, นอกกรีต	อุ ในความหมายว่า ขึ้น ตร ชาติในความหมายว่า ข้าม
๖. ยโส	ยศ, เกียรติ	เย่อหยิ่งเพราะถือตัวว่า	ยช ชาติในความหมายว่า บูชา

^{๑๑} คณะวิชาการ The Justice Group, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, กรุงเทพมหานคร: บริษัทพีรภาส จำกัด, ๒๕๔๙) หน้า ๕๘๑.

		มียศ	
๗.สามัญ	ทั่วไป, สามัญ	เลวทรามต่ำช้า	สมาน ในความหมายว่า เสมอกัน
๘.พินัย	วินัย, ทรมาน, ฝึก, ความน่าเสีย	เงินค่าปรับเป็นภาคหลวง	วิ ในความหมายว่า วิเศษ นี้ ธาตุในความหมายว่า นำไป
๙.วิกฤต	ทำหลก, ทำแปลก, ความทำหลก, เปลี่ยนแปลง	อยู่ในชั้นล่อแหลมต่ออันตราย, อยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ	วิ ในความหมายว่า ต่าง กร ธาตุในความหมายว่า ทำ
๑๐.พิรุช	ขุนเคืองแล้ว, โกรธ, ผิด, ยินร้าย	ผิดปรกติ, มีอาการน่าสงสัย	วิ ในความหมายว่า วิเศษ รุช ในความหมายว่า ชัดเคือง
๑๑.วาสนา	ธรรมชาติเครื่องอบรม, ความแต่ง, ความปรุง, ความอบรม	บุญบารมี, กุศลที่ทำให้ได้รับลาภยศ	วาสุ ธาตุในความหมายว่า อบ, บ่ม
๑๒.สันดาน	สันดาน, สืบต่อ, วงศ์ตระกูล, ทิพยพฤกษ์, ไม้สวรรค์	อุปนิสัยที่มีมาแต่กำเนิด มักใช้ไปในทางไม่สู้จะดี	ส ในความหมายว่า พร้อม ตน ธาตุในความหมายว่า แม่, ขยาย
๑๓.อาวุโส	แนะนำผู้มีอายุ	ที่มีอายุแก่กว่าหรือมีตำแหน่งหน้าที่การงานสูงกว่า, ความมีอายุมากกว่า หรือมีประสบการณ์ในอาชีพมากกว่า	อาวุโส ในความหมายว่า แนะนำผู้มีอายุ
๑๔.พิกล	ขาดแคลน	ผิดปรกติ, แปลกไป	วิ ในความหมายว่า วิเศษ กล ธาตุในความหมายว่า ให้หมดสิ้น
๑๕.อนาถ	ไม่มีที่พึ่ง	สงสาร, สิ้นเวช, สลดใจ	อ ในความหมายว่า ไม่มี นาถ ในความหมายว่า ที่พึ่ง

จากตัวอย่างการเปรียบเทียบคำบาลีสันสกฤตในปทานุกรมและพจนานุกรมมีความหมายต่างกัน และความหมายของคำบาลีสันสกฤตในปทานุกรมสอดคล้องกับรากศัพท์ แต่ความหมายของคำบาลีสันสกฤตในพจนานุกรมไม่สอดคล้องกับรากศัพท์ พบว่า ความหมายของคำบาลีสันสกฤตในพจนานุกรม เปลี่ยนแปลงจากคำบาลีสันสกฤตในปทานุกรม ดังนี้

๒.๑ ความหมายของคำบาลีสันสกฤตในพจนานุกรมเปลี่ยนเป็นความหมายที่เสื่อมสภาพลง เช่น กุฎุมพี หมายถึง ชนชั้นต่ำ การนิยามความหมายนี้สะท้อนให้ว่ามีชนชั้นในสังคมไทยทั้งชนชั้นอำมาตย์และชนชั้นไพร่

๒.๒ ความหมายของคำบาลีสันสกฤตในพจนานุกรมเปลี่ยนเป็นความหมายที่สูงสภาพขึ้น เช่น วาสนา หมายถึง บุญบารมี, กุศลที่ทำให้ได้รับลาภยศ การนิยามความหมายนี้สะท้อนให้เห็นความเชื่อของสังคมไทยว่า ควรสร้างบุญบารมีเพื่อให้ได้ลาภยศ

๒.๓ ความหมายของคำบาลีสันสกฤตในพจนานุกรมเปลี่ยนเป็นความหมายแฝงด้านความรู้สึกภายในใจที่ประกอบด้วยกรรมธรรม เช่น อนาถ หมายถึง สงสาร, สังเวช, สลดใจ การนิยามความหมายนี้สะท้อนให้เห็นว่า สังคมไทยนิยมช่วยเหลือคนที่ตกทุกข์ได้ยาก

๕. สรุป

การใช้คำบาลีสันสกฤตในภาษาไทย โดยเฉพาะการใช้ความหมายของคำบาลีสันสกฤตนั้นมีทั้งใช้ความหมายของคำบาลีสันสกฤตที่สอดคล้องกับรากศัพท์และความหมายของคำบาลีสันสกฤตที่ไม่สอดคล้องกับรากศัพท์ซึ่งเปลี่ยนไปตามบริบทสังคมไทย การใช้ความหมายของคำบาลีสันสกฤตที่สอดคล้องกับรากศัพท์โดยการสร้างคำให้มีจำนวนเพิ่มขึ้น แต่ความหมายยังคงเดิม เพื่อให้แต่ละคำที่เพิ่มขึ้นมีความเหมาะสมกับระดับภาษาที่ใช้ในสังคมไทย ส่วนความหมายของคำบาลีสันสกฤตที่ไม่สอดคล้องกับรากศัพท์ซึ่งเปลี่ยนไปตามบริบทสังคมไทยนั้น มีทั้งความหมายที่เสื่อมสภาพลง ความหมายสูงสภาพขึ้น ความหมายแฝงด้านความรู้สึก ความหมายที่เกิดจากความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ความหมายที่เกิดจากความเชื่อทางศาสนาฮินดู และความหมายที่เกิดจากตัวบทกฎหมายไทย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ

คณะวิชาการ The Justice Group. **ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพีรภาสจำกัด, ๒๕๔๙.

จันทบูรินฤนาถ, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ. **พจนานุกรม บาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต ฉบับ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบูรินฤนาถ**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. นครปฐม: โรงพิมพ์มหา มกุฏราช วิทยาลัย, ๒๕๕๓.

เทพดรุณานุกิษย์ (ทวี ธรรมธัช), หลวง. **ธาตุบุปที่ปิภา หรือ พจนานุกรม บาลี-ไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

ประยุทธ์ หลงสมบุญ. **พจนานุกรมบาลี-ไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๑๙.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). **ศัพท์วิเคราะห์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง, ๒๕๕๐.

พระธรรมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม). **วฤตตรัตนากร และ วฤตโตทยมัญชรี**. นครปฐม: โรงพิมพ์พิทักษ์อักษร, ๒๕๔๔.

พระพุทธอัปยิมหาเถระ. **ปทรูปลิตธิ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๓.

พระมหาสมปอง มุทิตโต. **คัมภีร์อภิธานวรรณนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ธรรมสภา, ๒๕๔๒.

พระราชปริยัติโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม) และคณะ. **ชาตวัตถสังคหปาฐานิสสยะ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์, ๒๕๔๖.

(๒) วิทยานิพนธ์

สุกัญญา โสภี ใจกล้า. “การศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านคำและความหมายของคำบาลีสันสกฤต ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ และ พ.ศ. ๒๕๔๒”. **วิทยานิพนธ์ศิลปะศาสตร์ มหามบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๙.**

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Book:

Leonard, B. **Language**. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1963.

William O'Grady and Michael Dobrovolsky. **Contemporary Linguistics**. New York. Copp Clark Piman, Ltd, 1989.

Development of the Process for Supporting Copyright Protection of
Local Folk Wisdom and Fabric Pattern Identity of Thai Song Dum
Ethnic Group in Suphun Buri Province
กระบวนการให้ความคุ้มครองด้านลิขสิทธิ์ในภูมิปัญญาพื้นบ้านและอัตลักษณ์
ลวดลายผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ จังหวัดสุพรรณบุรี

Kritsada Disbanjong^{*}

Chamnan Rodhetbhai^{**}

Wisanee Siltrakul^{***}

ABSTRACT

This study entitled “Development of the Process for Supporting Copyright Protection on Local Folk Wisdom and Fabric Pattern Identity of Thai Song Dum Ethnic Group in Suphun Buri Province” is aimed to study the rationale, identity and the present aspects of local fabric pattern as one of the folk wisdom of the ethnic group. This research intends to study the process of producing and conserving the local fabric pattern as well as the appropriate way in supporting copyright protection to this local folk wisdom of Thai Song Dum ethnic group in Suphun Buri province. The study has obtained the target group through the purposive sampling which comprises all together 80 people from the groups of key informants, performers and general concerned personnel. This study is conducted in the form of qualitative research in which the research instruments being used are comprised a survey form, observation form, in-depth interview form conduct of group discussion and workshop. The data information being obtained will be analyzed according to the purposes and objectives by used Triangulation Technique. The research outcomes were presented through Descriptive Analysis.

---

^{*}The Faculty of Cultural Science, Mahasarakham University, Khamring Sub-District, Kantarawichai District, Maha Sarakham Province 44150, Thailand.

^{**} Major Advisor

^{***} Co-advisor

The research findings reveal that each single pattern of folk crafts in the fabrics being produced has represented the lifestyle, belief, custom, philosophy and identity of this particular Thai Song Dum ethnic group. The problems and obstacle found that the new generation has isn't keen of interest in fabric weaving.

In terms of the processes for supporting copyright protection on local folk wisdom and identity of Yah-Huern and Dok Phum Sawan the owner or initiator of fabric pattern has to submit the request of copyright protection on local folk wisdom to the Department of Intellectual Property at the Ministry of Commerce.

Keywords: Copy Right Protection Process, Thai Song Dum Ethnic Group, Fabric Pattern of entity

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) ศึกษาความเป็นมาและอัตลักษณ์เกี่ยวกับภูมิปัญญาพื้นบ้านลวดลายผ้า (๒) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ สืบสานลวดลายผ้า (๓) ศึกษากระบวนการผลิตลวดลายผ้าทอ และกระบวนการให้ความคุ้มครองด้านลิขสิทธิ์ในภูมิปัญญาพื้นบ้านลวดลายผ้าของชาวไทยทรงดำ จังหวัดสุพรรณบุรี กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ และประชาชนทั่วไปที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสิ้น ๘๐ คน ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์การสนทนากลุ่มและการประชุมเชิงปฏิบัติการ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามความมุ่งหมาย โดยใช้เทคนิคการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า และนำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ลวดลายและสีสันทนบนผืนผ้าทอของชาวไทยทรงดำ สามารถสื่อความหมายที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเชื่อ และประเพณี ด้านปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์ สืบสานลวดลายผ้า พบว่า คนรุ่นใหม่ไม่ให้ความสนใจอาชีพทอผ้า เนื่องจากมีรายได้น้อย

การให้ความคุ้มครองภูมิปัญญาพื้นบ้านผ้าทอ “ลายหย่าเหือน” และ “ลายดอกพุ่มสวรรค์” เจ้าของลวดลายดำเนินการยื่นคำขอจดแจ้งภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย และขอจดแจ้งลิขสิทธิ์ประเภทจิตรกรรม และประเภทศิลปประยุกต์ ต่อสำนักงานลิขสิทธิ์ กรมทรัพย์สินทางปัญญา

คำสำคัญ : ภูมิปัญญาพื้นบ้านลวดลายผ้า, ลิขสิทธิ์, อัตลักษณ์

1. Introduction

Thailand has a variety of local or folk wisdoms which are regarded as the valuable heritage that identify the cultural strength and identity of the nation. Nevertheless, this valuable identity remains to encounter some problems, due to the fact that many aspects of local wisdom have been carelessly neglected and abandoned to continue properly. These problems are found to cause by some other groups who illegally perform their own identity inappropriately without any well handling and supervision, thereby ruining the values of their folk arts and culture pitifully.¹ If these problems are ignored, we may not be able to identify particularly that which of the folk products or fabric patterns are the identity of which local wisdom or belonging to which ethnic groups. If these situations are remained to be ignored, we may not be able to identify which patterns of these particular products being sold in every region are the identities of which regions of Thailand. This problem is regarded as the significant factor which impacts the values of fabric patterns belonging to the ethnic group, and this problem is found to furthermore impact the disappearance of the weaving occupation which has long been the art of local wisdom and lifestyle of their ancestor.²

In raising the values and preserving the outstanding identity of the fabric pattern of particular ethnic group, it is seen that a significant measure should be made in terms of providing the right of Copyright Protection Law for the advantage of creative wisdoms of the ethnic group.

Fabric weaving of Thai Song Dum is seen as the outstanding creative identity which conveys particular meaning in terms of their lifestyle as well as their belief, custom and worship of Thai Song Dum ethnic group.

To provide this ethnic group with the correct information on the copyright protection process, it should be seen as the best beneficial mean in conserving the identity of the existing fabric pattern of Thai Song Dum ethnic group which may furthermore help develop their new styles of fabric patterns. Besides, this measure

---

¹Sootket Boriboonsri, **The Local Wisdom**, (Bangkok : DarnSutha Print, 2012.) p.21.

²Voraphol Poonpanich. **The Protection According to the Concept of Local Wisdom**. (Master of Law Thesis. Law Department Chulalongkorn University, 2005) p.78.

may continue to raise the abilities of this ethnic group to increase the value of income generation in their community.

In providing relevant knowledge and information on copyright protection law is seen as the best measure in solving the existing problem on the fabric pattern identity of Thai Song Dum local wisdom and the provision of this knowledge may help pave the way in providing the copyright protection to other types of local wisdom in the community.

2. Research objectives

1) To study the rationale and identity in relation to the local or folk wisdom regarding the fabric pattern of Thai Song Dum ethnic group in Suphun Buri province.

2) To study the present aspects as well as the problems and suggestion in conserving the fabric pattern identity of Thai Song Dum ethnic group in Suphun Buri province.

3) To study the processes of producing and conserving the local fabric pattern as well as the appropriate way in supporting copyright protection to the local wisdom of Thai Song Dum ethnic group in Suphun Buri province.

3. Research questions

1) Please describe the background and identity of the local wisdom in relation to the fabric weaving of Thai Song Dum ethnic group in Suphun Buri province.

2) Please identify the present aspect of Thai Song Dum ethnic group as well as their problems and solutions including the recommendation regarding the conservation of the identity of Thai Song Dum's pattern of fabric weaving.

3) What should be the process of fabric weaving production of Thai Song Dum ethnic group and the process of copyright protection of their local wisdom identity in relation to the pattern of their fabric weaving?

4. Extents of the research study

4.1 The extent of the target area – Thai Song Dum community in Suphun Buri province

4.2 Extent of the contents

1) Background and identity of fabric weaving of Thai Song Dum ethnic group in Suphun Buri province.

2) Present aspect and problems in relation to the process of weaving production, style, pattern, colors and materials including the conservation, restoration and development of the fabric pattern of Thai Song Dum ethnic group.

3) Processes of producing the fabric weaving and copyright protection on local wisdom of Thai Song Dum fabric weaving pattern.

4.3 Population and target group

1) The target population comprised the ethnic group of Thai Song Dum in Suphun Buri province who earned for living from fabric weaving, the community scholars, lawyer and concerned personnel.

2) The target group was done through purposive sampling of 80 people comprising the following:

(1) Group of knowledgeable people who were the concerned key personnel officials, group of cultural staff, the abbots of the Buddhist temples, community leaders, community elderly and community scholars.

(2) Group of tasks performers which comprised the head and the members of fabric weaving group, staff of the Department of Intellectual Property, and the lawyer concerned.

(3) Group of general informants comprising members of Thai Song Dum group and lawyers.

4.4 Extent of the research methods - this included the general information studies from the text and field survey as well as observation, interview, group discussion and workshop.

4.5 Extent of time and duration – started with the collection of data information on 2 August , 2012 and undertook field survey during 12 April, 2015 as well as launching the field studies from 12 August, 2013 to 25 September, 2017.

5. Research implementations

5.1 Research design – Qualitative study.

5.2 Research instruments

1) Survey form – to be used for the collection of basic information on the target area.

2) Observation form – to be used for observing the steps of weaving process and the process of applying for the copyright protection.

3) Interview form – to be used for the in-depth interview on the processes of fabric weaving, pattern designing and copyright protection of local wisdom.

4) Group discussion – to be organized through the use of Mind Mapping technique and to be clearly connected with the discussion issues.

5) Workshop - to be participated by the expert and knowledgeable resource persons who have skills and knowledge concerning weaving and copyright protection of local wisdom. The workshop aimed to confirm the correction of the research studies and to take the recommendation of the research study.

5.3 Data collection

1) Data were collected from printed materials by considering the completed and corrected information to be used as the guideline for data collection in the field site.

2) Data were collected from the general people within and outside the target site regarding the basic information of the research target area.

3) Data collection from the interview – this research instrument was developed through data collection from the printed materials and the outcome of the survey. This instrument had been reviewed of its accuracy by 2 experts in order to undertake the in-depth interview with open-ended questions.

4) Data were collected through group's discussion. Each group comprised 6-12 members to undertake the discussion on the issues related to the aims and objectives of the study.

5) Data were collected through workshop to be participated by the group of selected personnel from the experts regarding local wisdom as well as concerned law in relation to the protection of local wisdom. The workshop issues were to be related to issues and objectives of the research study.

5.4 Data processing and data analysis

The data were collected from the field sites were to be reviewed for processing and grouping according to the particular objectives of the study as follows :

1) Review of data were collected from all printed materials and group the particular types of these data according to the research objectives as set forth.

2) Review of data were collected from the field survey as well as from the interview and from the group discussion, then undertake the paraphrase from the transcription cassette and group them according to the research objectives.

3) Integrate all data put were collected from printed materials, field survey, observation, interview and group discussion, then re-check the accuracy of all data by using Triangulation Technique before analyzing and doing the summary.

4) Present the summary of basic data analyze to the workshop of the research experts in order to reconfirm the summary of the research study.

5.5 Presentation of the results of data analysis – to be done in terms of presenting new insights of knowledge through the descriptive analysis in relation to the aims of the study with theoretical confirmation.

6. Research findings :

The research revealed that the rationale and identity of Thai Song Dum's local wisdom on the fabric weaving remained to stick with the old style of performance in which the outstanding styles of their fabric patterns still be the pictures of plants, animals and articles, while the colors of those picture remained to be black or strong navy blue, white, yellow, green, strong reddish and orange. All of these colors tended to mean something concerned with their concept, their lifestyle and their belief.

Nowadays, it found that the people of this ethnic group usually dress themselves with Thai Song Dum costume in particular events concerning their special custom.³ However, the problems and obstacles usually found among them are mostly caused by the new generation who attend less interest on fabric weaving occupation. Therefore, the former custom and culture of Thai Song Dum is going to be swallowed and urbanized by the new culture, thereby making the old

---

³ Ratchapol Patpiboon. **Process for Transferring the Cultural Style of Fabric Weaving of Thai Song Dum Ethnic Group.** (Master's Degree Thesis in Non-Formal Education Chiang Mai University, 1995) p.93..

style of fabric pattern is lacked of protection which also contributes to the lack of new style of fabric pattern.

In terms of sustaining the conservation of fabric weaving, the collaboration should be made among the government agencies and private organizations to promote the competition of fabric pattern weaving in any special occasions such as conducting street market for selling clothes and fabric weaving of Thai Song Dum. Besides, some measure should be made in terms of clothes wearing campaign in which Thai Song Dum style of fabric weaving should be dressed among teachers, students and city officials every Friday.

It found that the process of making appropriate style of fabric weaving under Thai Song Dum identity is developed according to the imagination of people on various kinds of animals and plants as well as other general objects being seen in their lives and applied what have seen into sketching of the pattern of their fabric weaved. For example, the fabric pattern called “Yah-Huern” complies with the meaning of “the ability to lead the life happily under particular environment”, while the fabric pattern called “Dok-Phum Sawan” represents a respective growth and development of Thai Song Dum ethnic group. It also implies living with vigilance and awareness among Thai Song Dum people.⁴

As for the process in terms of copyright protection on the local wisdom of Thai Song Dum’s fabric pattern, the owner of fabric pattern has to submit the forms of request to the Department of Intellectual Property identifying his or her inspiration for initiating this fabric pattern.

7. Discussion of the results

According to the research findings on the color identity of Thai Song Dum, it found that there are 6 outstanding colors concerned. Of them are black or dark blue, white, yellow, green, strong red and orange. This information has complied with the research study done by Miss Jareewan Chanpla and her team (2554 : 17-

---

⁴Kritsada Disbanjong. **Development of he Processes for Supporting Copyright Protection of Local Folk Wisdom and Fabric Pattern Identity of Thai Song Dum Ethnic Group in Suphun Buri Province.** (PhD dissertation, Cultural Sciences. MahasarakarmUniversity, 2015) p.138.

18) whose findings state that each particular color being used for Thai Song Dum's fabric weaving has implied their particular feelings in which it transfers the meaning of their simple lifestyle.

At present, it found that Thai Song Dum ethnic group remains to use the former process of weaving as the old days, but turns to use or buy the fabric materials from other areas instead of growing by themselves. This has implied to the information regarding to the structural theory of the outstanding duty written by A.R. Radcliffe Brown and Bronislaw Malinowski which stated that when social change occurred it was simple that the people changed their way of finding fabric resources in which they would buy from the outside rather than growing by themselves and this was seen more convenient for them as well as decreasing the steps of production and increasing the total amount of fabric weaving.

As for the research findings in terms of the problems and obstacles, it found that the urban society had changed clothing and occupation aspects of Thai Song Dum ethnic group. This was due to the urban cultural trends which had role over the cultural practices of Thai Song Dum ethnic group. This information was incompliance with the Theory of cultural diffusion stated by Clark Wissler and Alfred Kroeber that the culture was transferable from one center point to another areas in which human beings may have the capability in communicating to one another.⁵ This may as well identify about the cultural trends of the urban area that have significant role over the change of clothing and occupation of Thai Song Dum ethnic group.

As regards to the conservation of fabric pattern, it was found that both government and private organizations had done to promote the collaborations in terms of providing additional knowledge concerning fabric weaving as well as conducting many events in promotion of the local wisdom and selling of local products. This was in accordance with the research of Buntoon Sethasirote and Jes Thonavanich which stated that 3 of the most significant objectives on the conservation of the local wisdom and culture were (1) to keep the local wisdom

---

⁵Songkhun Chanthajon, **Cultural Theory and Society**, (Mahasarakarm : Mahasarakarm University Print, 2010,) p.20.

and culture for the benefit of the society, (2) to conserve and promote development of local wisdom and culture to remain in the society, and (3) to prevent the outsiders to take the benefit from the local wisdom and culture inappropriately.

As regards the processes for development of Thai Song Dum's identity on fabric pattern, it was found that at the first step the initiators made a creative design according to their inspiration by sketching the draft of the pattern from what they had imagined about, after which they allow the local informant to check whether their drafted pattern was in accordance with the belief and lifestyle of Thai Song Dum. The next process was to dye the fabric with the natural colors being selected, after which it would be continued to the final process of weaving. This was seen to comply with Brown and Malinowski on the structural theory on the outstanding duty in which they stated that a society was comparable to human beings or human organs that had the duty in supporting the working system of others coherently, and this had implied to the weaving process that had to be respectively developed step by step.

As for the process of copyright protection of local wisdom found that "Yah-Huern" and "Dok-Phum Sawan or Paradise Flower" were the new fabric patterns being recently produced through the process Thai Song Dum weaving. This had lead to the need of copyright protection in which the said patterns were needed to be registered at the first stage as the local wisdom, and then the second stage was to register for the request of copyright protection. The registration forms were to be filled out with the description of the owner's inspiration on the initiation of the said fabric pattern. This had implied to the structural theory on the outstanding duty of Brown and Malinowski in which they stated similarly as aforementioned that a society was comparable to human beings or human organs that had the duty in supporting the working system of others coherently.

8. Recommendation

8.1 Recommendation further research applications :

1) The findings of Thai Song Dum identity and local wisdom on the fabric weaving was concerned with the lifestyle, belief, culture and worship of Thai Song Dum ethnic group in which the group's members of fabric weaving should

take into consideration as the good example for designing the model of fabric pattern in support of the dress and costume of Thai Song Dum ethnic group.

2) In the processes of fabric pattern designing which related to the belief, lifestyle, culture and worship, the group members of fabric weaving as well as the weaving designer, the fabric designer and designers of other products of Thai Song Dum should as well undertake these same models and processes were used for other products apart from fabric weaving.

3) As for the finding in terms of the law and copyright protection, the fabric designer and designers of other products should take into consideration before making a design of other products. They should observe the details in terms of the identity and belief of Thai Song Dum ethnic group, and should agree with the fact that the fabric weaving of Thai Song Dum may further develop its new design in order to increase the market value in the future.

4) The findings in terms of the request for copyright protection, the fabric weaving group members should bring into consideration as the model for doing of their own request.

5) The findings in terms of the process for registering of local wisdom of Thailand as a whole, the fabric designers as well as weaving group's members should consider as the model or the example for proceeding onto requesting for the protection of future local wisdoms to be initiated in the kingdom of Thailand.

6) As for the findings as mentioned in 1.1 – 1.5, the staff officials at Department of Intellectual Property, Provincial and District Cultural Offices, Provincial and District Community Development Offices, Councils, District and Provincial Administrations, and officials concerned with the local wisdom should take this issue into consideration in promoting development of the future policies concerning the law of protection.

8.2 Suggestions for further research studies :

1) The study should be undertaken with regarding to the conservation and the protection law of local or folk wisdom in terms of intellectual property, patents, trademarks as well as geographical indicators, etc., all of which should be considered in order to provide the protection of the local wisdom in various dimensions until the particular law and regulation are finally stated.

2) The problems in terms of copying the local fabric pattern of various ethnic groups should be further studied.

3) The local wisdom of other ethnic groups should be studied in order to learn of their particular identities.

4) The guideline for drafting the particular laws should be considered in order to promote the conservation of the local wisdom as well as all wisdoms of the people in the Thai kingdom as a whole.

Bibliography

- Buntoon Sethasirot and Jed Thonavanich. **Program of the Seminar on Development of the Roles/Thai Attitude on Local Wisdom Protection.** Bangkok : Department of International Economy, May 2548. (copy document)
- Buntoon Sethasirot and Jed Thonavanich. **Research Study Report on the Protection of Local Wisdom in the International Situation.** Bangkok : Department of Economy Ministry of Foreign Affairs, 2548.
- Ekavit Na Thalang and Team. **Local Wisdom and Knowledge Management.** Bangkok: Amarin Printing, 2546.
- Jureewan Chanpla and Team. **Research Study on Development of Fabric Weaving Products of Thai Song Dum in Oder to Raise the Value of the Product in Accordance with the Creative Economy.** Bangkok : Department of Cultural Promotion, 2554.
- Kritsada Disbanjong. **Development of the Processes for Supporting Copyright Protection of Local Folk Wisdom and Fabric Pattern Identity of Thai Song Dum Ethnic Group in Suphun Buri Province.** Ph.D. Dissertation, Cultural Sciences. MahasarakarmUniversity, 2558.
- Manoo Udomvet. **Thai Fabric : Thai Song Dum Fabric and Migration.** Bangkok : Office of the National Cultural Committee, 2537.

๒๑๖   ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๘

Ratchapol Patpiboon. **Process for Transferring the Cultural Style of Fabric Weaving of Thai Song Dum Ethnic Group.** Master's Degree Thesis in Non-Formal Education Chiang Mai University, 2538.

Songkhun Chanthajon. **Cultural Theory and Society.** Mahasarakarm : Mahasarakarm University Print, 2553.

Sootket Boriboonsri. **The Local Wisdom.** Bangkok : DarnSutha Print, 2555.

Voraphol Poonpanich. **The Protection According to the Concept of Local Wisdom.** Master of Law Thesis. Law Department Chulalongkorn University, 2548.

ทักษะการบริหารของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ
ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา
The Administrative Skills of School Administrators Affecting
Academic Administration in Child Development Centers Under
The Chachoengsao Municipality Administration

นาตยา เทียนกุล*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ๑) ระดับทักษะการบริหารของผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ๒) ระดับการบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ๓) ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ๔) ทักษะการบริหารของผู้บริหาร ที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร และครู ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ปีการศึกษา ๒๕๕๗ จำนวน ๑๖๒ คน จำแนกเป็นผู้บริหารจำนวน ๓๙ คน และครู จำนวน ๑๒๓ คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ แบบเป็นขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า ๑) ทักษะการบริหารของผู้บริหาร ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมและรายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านความรู้และความเข้าใจ รองลงมาคือด้านความคิดรวบยอด และด้านเทคนิค ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในลำดับสุดท้าย คือ ด้านการศึกษาและการสอน ๒) การบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในจังหวัดฉะเชิงเทราโดยภาพรวมและรายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านหลักสูตร รองลงมาคือ ด้านโภชนาการ และด้านการนิเทศการศึกษา ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในลำดับสุดท้ายคือ ด้านการวัดและการประเมินผล ๓) ทักษะการบริหารของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๔) ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถาน ด้านเทคนิค ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านความคิดรวบยอด ด้านการศึกษาและการสอน และด้านความรู้และความเข้าใจ ส่งผลต่อ การบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยเขียนเป็นสมการในรูปคะแนนมาตรฐานได้ดังนี้

$$Z'y = .445_{x1} + .266_{x4} + .287_{x2} + .202_{x3} + .082_{x5}$$

*วิทยานิพนธ์หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

คำสำคัญ : ทักษะการบริหารของผู้บริหาร, ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ABSTRACT

The purposes of this study were to investigate 1) to study the level of the administrative skills of school administrators under the chachoengsao municipality administration, 2) to study the level of academic administration in child development centers under the chachoengsao municipality administration, 3) to study the relationship between the administrative skills of school administrators and academic administration in child development centers under the chachoengsao municipality administration and 4) the administrative skills of school administrators affecting academic administration in child development centers under the chachoengsao municipality administration. The samples consisted of administrators and teachers under the chachoengsao municipality administration. Questionnaires were used for collecting data. Frequency, percentage, mean and standard deviation, Pearson's product moment correlation and multiple regression were employed to analyse the data. The research findings revealed as follows: 1) The administrative skills of school under the chachoengsao municipality administration as a whole was at a high level, ranking by the mean scores from high to low; there were the knowledge and understanding, the conceptual , the technique and the education and teaching respectively. 2) The academic administration in child development centers under the chachoengsao municipality administration as a whole and all aspects were at a high level, ranking by the mean scores from high to low; there were the curriculum, the nutrition, the educational supervision and the measurement and evaluation respectively. 3) The administrative skills of school and the academic administration in child development centers under the chachoengsao municipality administration was significantly positive correlation at a high level of .05 respectively. 4) The administrative skills of school especially the technique, the human, the conceptual, the education and teaching, and the knowledge and understanding, affected to the academic administration in child development centers under the chachoengsao municipality administration. It could be a written equation in standardized score as;
$$Z'y = .445_{x1} + .266_{x4} + .287_{x2} + .202_{x3} + .082_{x5}$$

Keywords: administrative skills of school administrators, child development centers

๑. บทนำ

การบริหารงานวิชาการ เป็นงานที่สำคัญที่สุดและเป็นงานหลักของสถานศึกษาในการที่ต้องจัด ดำเนินการให้เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ เนื่องจากเป็นงานที่มุ่งเน้นการพัฒนาคน สถานศึกษาจะต้องปฏิบัติ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และพัฒนาในทุกๆ ด้าน เพราะวิชาการช่วยพัฒนาสติปัญญา ความนึกคิดของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีคุณค่าในสังคม ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ เรียนรู้ได้ตามความสามารถ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดี มีความสามารถ มีความสุข ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติที่กำหนดไว้ งานวิชาการโรงเรียนจะดีหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ที่จะสร้างนักเรียนให้มีคุณภาพ มีความรู้ มีจริยธรรมและคุณสมบัติตามที่ต้องการ สามารถดำรงชีวิตในสังคมต่อไปได้เป็นอย่างดี และปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่ง ที่ทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการภายในอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนการวัดผลประเมินผล พัฒนาคุณภาพนักเรียนให้มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ ได้แก่ ชุมชนท้องถิ่น การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา เป็นงานที่จะส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาการศึกษาระดับชาติ และจากการศึกษาการบริหารวิชาการตามขอบข่ายของกระทรวงศึกษาธิการ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการที่สัมพันธ์และส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในระดับมากถึงมากที่สุด ประกอบด้วย การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การจัดการกระบวนการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล การประกันคุณภาพภายใน การนิเทศการศึกษากการพัฒนาและใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นต้น ๑ จากการศึกษาการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ผ่านมามีปัญหาและอุปสรรคด้านผู้บริหาร และครูพี่เลี้ยงยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดการศึกษาปฐมวัย ทั้งด้านหลักสูตร การจัดการกิจกรรมการวัด และประเมินพัฒนาการของเด็ก รวมถึงอาคารสถานที่ไม่ได้มาตรฐาน ขาดงบประมาณ สื่ออุปกรณ์และเครื่องเล่นสนามสำหรับเด็กไม่เพียงพอ อีกส่วนหนึ่งในด้านการประเมิน มาตรฐานของกรมการปกครองส่วนท้องถิ่นประจำปี มี ๓ ด้าน รวม ๒๔ มาตรฐาน พบว่า มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน โดยเฉพาะในมาตรฐานที่ ๑๗ (มาตรฐานการศึกษาท้องถิ่น) ซึ่งตรงกับมาตรฐานที่ ๔ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา องค์กรมหาชน (สมศ.) ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณมีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ และมาตรฐานที่ ๑๘ (มาตรฐานการศึกษาท้องถิ่น) ซึ่งตรงกับมาตรฐานที่ ๕ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา องค์กรมหาชน (สมศ.) ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ แสดงให้เห็นถึงการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา ยังไม่บรรลุเป้าหมายเท่าที่ควร ส่งผลกระทบถึงนักเรียนที่ขาดการส่งเสริม

^๑ กระทรวงศึกษาธิการ, **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๒), หน้า ๒๙.

พัฒนาการทางด้านองค์ความรู้ การคิดวิเคราะห์ การพัฒนาการทางด้านร่างกาย ด้านคุณธรรม ตลอดจนการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับพัฒนาการตามวัยของนักเรียน๒ จึงจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อม และมีการส่งเสริมให้มีการพัฒนากระบวนการบริหารงานวิชาการของกลุ่มโรงเรียนให้เป็นระบบ นำไปสู่การจัดการศึกษาที่บรรลุเป้าหมาย ตลอดจนบรรลุวัตถุประสงค์ จากความสำคัญของทักษะการบริหารของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดังกล่าวมาแล้วในเบื้องต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยอาจเป็นแนวทางการพัฒนาและสร้างเสริมทักษะการบริหารของผู้บริหาร และการบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อไป

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาระดับทักษะการบริหารของผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา
๒. เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา
๓. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา
๔. เพื่อศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหาร ที่ส่งผลต่อ การบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา

๓. ขอบเขตของเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบในการวิจัยในด้านทักษะการบริหารของผู้บริหาร ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดของ Drake, Thelbert L. & William H. Reo^๓ ซึ่งได้เสนอทักษะการบริหาร ที่จำเป็นสำหรับการบริหาร ๕ ทักษะได้แก่ ๑) ทักษะด้านเทคนิค ๒) ทักษะด้านมนุษย ๓) ทักษะด้านความคิดรวบยอด ๔) ทักษะด้านการศึกษาและการสอน ๕) ทักษะด้านความรู้และความเข้าใจด้านการบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้วิจัยศึกษาขอบข่ายการบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตามมาตรฐานที่ ๔ ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น^๔ ๑๐ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านหลักสูตร ๒) ด้านการจัดประสบการณ์/การจัดกิจกรรมประจำวัน ๓) ด้านการเขียนแผนการจัด

^๒ เทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา, รายงานการรับรู้คุณภาพชีวิตในการทำงานกับความผูกพันต่อองค์กรของครู สังกัดเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา, (ฉะเชิงเทรา, ๒๕๕๕), หน้า ๓๘ – ๔๐.

^๓ Drake, Thelbert L. & William H. Reo, *The Principalship*, 3rd ed. (New York : Macmillan, 1986) , pp. 29-30.

^๔ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, *มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*, (สำนักประสานและพัฒนาการจัดการศึกษาท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น : กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๕.

ประสบการณ์ ๔) ด้านสื่อและนวัตกรรมการจัดประสบการณ์เรียนรู้ ๕) ด้านการวัดผลและประเมินผล ๖) ด้านการนิเทศการศึกษา ๗) ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ๘) ด้านโภชนาการ ๙) ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ๑๐) ด้านการประเมินคุณภาพภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑) ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร และครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทราปีการศึกษา ๒๕๕๗ จำนวน ๑๑ อำเภอ ประกอบด้วย ผู้บริหารจำนวน ๓๙ คน ครูจำนวน ๒๔๑ คน รวม ๒๘๐ คน

๒) กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากตารางของ Krejcie, R. V. & Morgan^๕ ได้แก่ ผู้บริหาร และครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ปีการศึกษา ๒๕๕๗ จำนวน ๑๖๒ คน จำแนกเป็นผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน ๓๙ คน และครู จำนวน ๑๒๓ คน

๕. ผลการวิจัย

การบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในจังหวัดฉะเชิงเทราโดยภาพรวมและรายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับสมมติฐาน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือด้านหลักสูตร รองลงมาคือ ด้านโภชนาการ และด้านการนิเทศการศึกษา ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในลำดับสุดท้ายคือ ด้านการวัดและการประเมินผล เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า (๑) ด้านหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ย จากมากไปน้อย คือ มีการวางแผนเตรียมการเพื่อการจัดการเรียนการสอน รองลงมาคือ มีการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ และมีการประเมินพัฒนาการเด็ก และการบริหารจัดการหลักสูตร ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในลำดับสุดท้ายคือ มีการกำหนดวิสัยทัศน์ภารกิจ เป้าหมาย หรือจุดมุ่งหมาย (มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์) (๒) ด้านการจัดประสบการณ์/การจัดกิจกรรมประจำวัน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ย จากมากไปน้อย คือ มีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา รองลงมาคือ การจัดกิจกรรมสอดคล้องกับความต้องการความสนใจและความสามารถของเด็กตามวัย และมีการบูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการอบรมเลี้ยงดูตามวิถีชีวิตประจำวัน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในลำดับสุดท้ายคือ ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่เด็ก ผ่านกิจกรรมการเล่นที่เหมาะสมกับวัย (๓) ด้านการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ย จากมากไปน้อย คือ เด็กได้รับประสบการณ์ตรงจาก

^๕ Krejcie, R. V. & Morgan, E. W., "Determining Sample Size for Research Activities", (Education and Psychological Measurement, 1970), p. 608.

การเล่น การลงมือปฏิบัติ รองลงมาคือ จัดกิจกรรมทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี และเพื่อส่งเสริมพัฒนาการให้ครบทุกด้านทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจอารมณ์ สังคมและสติปัญญา และมีการจัดกิจกรรมตามแผนการจัดประสบการณ์ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในลำดับสุดท้ายคือ มีการจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในห้องเรียนให้กับเด็กปฐมวัย (5) ด้านสื่อและนวัตกรรมการจัดประสบการณ์เรียนรู้มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ย จากมากไปน้อย คือ มีการคำนึงถึงความปลอดภัยต่อตัวเด็ก พัฒนาเด็กในด้านต่างๆ ครบทุกด้านทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ รองลงมาคือ แหล่งเรียนรู้สอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้ที่ระบุไว้ในแผนการจัดประสบการณ์ และมีการบูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้สู่แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในลำดับสุดท้ายคือ มีแหล่งการเรียนรู้ที่อยู่อย่างหลากหลาย ทั้งที่บ้านศูนย์ฯ ชุมชน (๕) ด้านการวัดผลและประเมินผลมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ย จากมากไปน้อย คือ ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี รองลงมาคือ เปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้จากสื่อ เทคโนโลยีต่างๆ เช่นซีดีรอมวีดีทัศน์ และเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กโดยร่วมจัดหาสื่อ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในลำดับสุดท้ายคือ ปรับปรุงการสร้างเครื่องมือวัดผลให้การประเมินพัฒนาการเด็ก (๖) ด้านการนิเทศการศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (เรียงลำดับค่าเฉลี่ย จากมากไปน้อย คือ ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ร่วมกัน การบริการทางการศึกษาเรื่องแนวคิด และการจัดการในด้านการเรียนการสอน รองลงมาคือ ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีการจัดการนิเทศการศึกษา เพื่อพัฒนาปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้ดีขึ้น และครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ร่วมกันจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในลำดับสุดท้ายคือ ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ร่วมกันจัดกระบวนการเนื้อหาสาระ ทั้งการบริหารวิชาการ และธุรการ (๗) ด้านการวิจัยในชั้นเรียนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ย จากมากไปน้อย คือ มีการศึกษาค้นคว้าที่สะท้อนตัวครูและกลุ่มผู้ร่วมปฏิบัติงานในสถานการณ์สังคม รองลงมาคือ งานวิจัย เน้น เพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรการสอนและการเรียนรู้ และจัดทำวิจัยเพื่อมุ่งแก้ปัญหาและ/หรือพัฒนางานที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในชั้นเรียนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในลำดับสุดท้ายคือ มีจุดมุ่งหมายเพื่อวินิจฉัยเคราะห์การกระทำของตนเองและกลุ่ม (๘) ด้านโภชนาการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ย จากมากไปน้อย คือ มีการส่งเสริมให้เด็กได้รับน้ำดื่มสะอาด และสารอาหารที่จำเป็น รองลงมาคือ มีการส่งเสริมให้เด็กได้รับอาหารครบ ๕ หมู่ และให้ผู้ปกครองของเด็กมีความรู้ ความเข้าใจ ถึงภาวะโภชนาการในเด็กอายุ ๐-๕ ปี ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในลำดับสุดท้ายคือ ส่งเสริมให้เด็กวัยเรียนมีพัฒนาการทางร่างกายและสมองเจริญเติบโตสมวัย (๙) ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ย จากมากไปน้อย คือ มีการส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจสติปัญญา อารมณ์ และสังคม รองลงมาคือ มุ่งเสริมเจตคติคุณค่าชีวิต ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ และสร้างจิตสำนึกในธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ปรับตัวและปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในลำดับสุดท้ายคือ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง (๑๐) ด้านการประเมินคุณภาพภายในศูนย์

พัฒนาเด็กเล็ก มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ย จากมากไปน้อย คือ มีการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับผู้รับบริการทางการศึกษา รองลงมาคือ จัดการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อให้หน่วยงานมีประสิทธิภาพและทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพหรือคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด และมีการตรวจสอบและพัฒนางานของบุคคลทุกฝ่าย ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในลำดับสุดท้ายคือ จัดกระบวนการที่ส่งเสริมการพัฒนาองค์กรร่วมกัน

๔. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะพบว่าการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา กับการบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา มีความสัมพันธ์ในทางบวกในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

๕. ผลการศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่าด้านเทคนิค ด้านมนุษยสัมพันธ์ด้านความคิดรวบยอด ด้านการศึกษาและการสอน และด้านความรู้และความเข้าใจส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา

๖. อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่องทักษะการบริหารของผู้บริหาร ที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายดังนี้

๑) จากการศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหาร ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า มีค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ^๖ ได้วิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหาร ทักษะวิชาการกับการปฏิบัติงานประกันคุณภาพการศึกษาของผู้บริหาร ตามทัศนะของคณะกรรมการประกันคุณภาพในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่าระดับทักษะการบริหารของผู้บริหาร ตามทัศนะของคณะกรรมการประกันคุณภาพในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นผู้บริหารที่มีความรู้ความชำนาญ ความสามารถในการดำเนินการบริหารเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างถูกต้อง โดยใช้ทรัพยากรบุคคลและทรัพยากร ด้านอื่นๆ ที่มีอยู่โดยการผ่านกระบวนการทางการบริหารอย่าง มีระบบ เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปรวมถึงมีความสามารถในการทำความเข้าใจศาสตร์การบริหาร จนสามารถนำมาใช้ในปฏิบัติการกรรมการบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างเชี่ยวชาญ^๗ ทักษะเป็น ความชำนาญในการแสดงออก หรือความสามารถในการ

^๖ รุสลัน แวหามะ, ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารงานกับการปฏิบัติงาน ตามกระบวนการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา, (มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา : บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๘๒ – ๘๓.

^๗ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, (สำนักประสานและพัฒนากิจการการศึกษาท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น : กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๕๓), หน้า ๔๖.

ปฏิบัติงานนั้นๆ ซึ่งเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ฝึกฝนประสบการณ์และพรสวรรค์ทักษะเป็นปัจจัยสำคัญในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์กร เช่นเดียวกับ^{๖๕} ที่กล่าวว่า ทักษะ เป็นความสามารถที่พัฒนาได้ไม่จำเป็นต้องเป็นทักษะที่มีมาแต่กำเนิด นอกจากนี้ยังเป็นทักษะที่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติงานได้จริง ไม่ใช่ทักษะที่แฝงอยู่ในตัว เพราะฉะนั้นเกณฑ์ที่จะใช้วัดความมีทักษะก็คือ การปฏิบัติงานอย่างได้ผลภายใต้สถานการณ์ที่แตกต่างกัน

๒) จากการศึกษา ทักษะการบริหารของผู้บริหาร ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรู้และความเข้าใจ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และอยู่ในอันดับที่ ๑ สอดคล้องกับงานวิจัยของ^{๖๖} ได้ศึกษา ทักษะการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกจนคร เขต๓ ผลการวิจัยพบว่า ระดับทักษะการบริหาร ด้านความรู้และความเข้าใจ อยู่ในระดับมากสอดคล้องกับงานวิจัยของ^{๖๗} ได้ทำการศึกษาเรื่องทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี ผลการวิจัย พบว่า ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี ด้านความรู้และความเข้าใจ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ได้แสดงออกถึงความสามารถในการใช้ความรู้มีความรู้ความคิด ความชำนาญในการปฏิบัติงานตามภารกิจที่อยู่ในความรับผิดชอบโดยการนำความรู้ ความคิด สติปัญญาและวิสัยทัศน์มาประยุกต์ใช้สร้างสรรค์ผลงานในการบริหารงานในสถานศึกษา มีการนำความรู้มาใช้ในการปฏิบัติงานตามภารกิจและขอข่วยการบริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ มีการวางแผน หรือรูปแบบในการกำหนดทิศทาง เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษา มีการตรวจสอบและทบทวนความรู้ตนเองอย่างสม่ำเสมอด้วยความเข้าใจ^{๖๘} สอดคล้องกับตำราของ รอดสิน^{๖๙} กล่าวว่าทักษะด้านความรู้และความเข้าใจ เป็นความของผู้บริหารโรงเรียนในด้านการเป็นผู้มีความรู้ความคิด ความชำนาญในกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งตามขอข่วยภารกิจที่อยู่ในความรับผิดชอบที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการบริหารงานของโรงเรียนให้ไปสู่ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้ง^{๗๐} ได้กล่าวว่า ทักษะด้านความรู้และความเข้าใจ หมายถึงความ

^{๖๕} Katz, R.L., *Skills of an Effective Administrator*, (Harvard Business Review, Executive Success making it in Management, 1955), pp.90-104.

^{๖๖} วิโรจน์ ยี่ขอ, *ทักษะการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกจนคร เขต ๓*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกจนคร, ๒๕๕๑), หน้า ๑๐๖ – ๑๑๑.

^{๖๗} จำเรียง ไพบูลย์เบ็ญจะ, *ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ๒๕๕๐), หน้า ๖๒ – ๖๔.

^{๖๘} กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, *มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*, (สำนักประสานและพัฒนากิจการการศึกษาท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น : กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๕๓), หน้า ๕๓.

^{๖๙} ดำรงค์ รอดสิน, *ทักษะการบริหารของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์กลุ่มที่ ๑ และกลุ่มที่ ๒ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๕๓), หน้า ๓๖.

^{๗๐} จราพร พุฒคำ, *การศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาเขตการศึกษา ๖*, (บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๕), หน้า ๔๔.

ชำนาญและความเชี่ยวชาญในการใช้ความรู้ ความคิด สติปัญญา สามารถสร้างวิสัยทัศน์ เปลี่ยนแปลง ปรับปรุงวิธีการทำงาน สร้างกลยุทธ์ มาประยุกต์ใช้ในการทำงาน มีความสามารถด้านการวางแผน พัฒนาทีมงาน สามารถเผยแพร่ความรู้ ความคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓) จากการศึกษา ทักษะการบริหารของผู้บริหาร ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการศึกษาและการสอน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และอยู่ในลำดับสุดท้าย สอดคล้องกับงานวิจัย^{๑๔} ได้ศึกษาการนำรูปแบบการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต ๓ ผลการวิจัยพบว่า ๑) โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต ๓ มีปัญหาการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหาร ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้มนักวิชาการ มีความชำนาญในการจัดและบริหารหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับภารกิจและนโยบายการจัดการศึกษาของภาครัฐ พร้อมทั้งมีความสัมพันธ์กับสภาพเศรษฐกิจ สังคมและชีวิตประจำวันโดยใช้ความรู้และความชำนาญในความรับผิดชอบด้านการจัดการศึกษา สนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น พัฒนาการใช้แหล่งเรียนรู้ที่เอื้อประโยชน์ต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ ส่งเสริมการจัดกระบวนการนิเทศเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๕} ซึ่งสอดคล้องกับ Drake, Theibert L. & William H. Reo^{๑๖} ได้ให้ความหมายของทักษะ ด้านการเรียนการสอน ว่าเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหาร ในฐานะเป็นผู้นำทางการศึกษา ต้องมีความรู้และความเข้าใจในบทบาทภาระงานในความรับผิดชอบ และการบริหารองค์การไปสู่ความสำเร็จและเป็นผู้ให้คำแนะนำชี้แนะ หรือถ่ายทอดกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามภารกิจได้ เช่นเดียวกับวีระวัฒน์ อุทัยรัตน์^{๑๗} กล่าวถึงทักษะด้านการเรียนการสอน หมายถึง ความรู้ความสามารถของผู้บริหารในการบริหารงานวิชาการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบหลักอยู่ ๓ ส่วน ได้แก่ ผู้เรียน ครูและหลักสูตร และยังสอดคล้องกับดำรงค์ รอดสิน^{๑๘} ทักษะด้านการเรียนการสอน หมายถึง ความชำนาญของผู้บริหารโรงเรียนในการใช้ความรู้และความสามารถในการรับผิดชอบด้านการศึกษา รวมถึงการให้คำแนะนำ หรือถ่ายทอดกระบวนการจัดการเรียนการสอน เพื่อการบริหารองค์การไปสู่ความสำเร็จ

^{๑๔} ชัชชัย พุทธสุวรรณ, ทักษะการบริหารของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๔).

^{๑๕} กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, หน้า ๕๓.

^{๑๖} Drake, Theibert L. & William H. Reo, *The Principalsip*, 3rd ed. (New York : Macmillan, ๑๙๘๖), pp. 29-30.

^{๑๗} วีระวัฒน์ อุทัยรัตน์, แนวคิดในการบริหารสถาบันการศึกษา : ทฤษฎีและการปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๔๓.

^{๑๘} ดำรงค์ รอดสิน, ทักษะการบริหารของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์กลุ่มที่ ๑ และกลุ่มที่ ๒ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๕๓), หน้า ๓๖.

๔) จากการศึกษา การบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมและรายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา มีการเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร เข้ามาสนับสนุน ช่วยเหลือเรื่องหนึ่งด้วยความเต็มใจและพึงพอใจที่จะเกี่ยวข้องในการตัดสินใจ มีอิสระในการทำงานตลอดจนมีสิทธิในการเสนอแนะความคิดเห็นเพื่อร่วมกันดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ และร่วมกันตรวจสอบประเมินผลร่วมกันแก้ปัญหา ซึ่งความพยายามนั้นอยู่เหนือการควบคุมและเกณฑ์ทางสังคมโดยคำนึงถึงกลุ่มหรือองค์กรเป็นสำคัญ ก่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งลักษณะดังกล่าวย่อมเป็นแรงจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความรู้สึกผูกพันและร่วมรับผิดชอบต่อสิ่งที่ได้ร่วมกันตัดสินใจ จะนำพาให้สมาชิกทุกคนร่วมมือกันดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จ^{๑๙}

๕) จากการศึกษา การบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และอยู่ในลำดับที่ 1 สอดคล้องกับงานวิจัยของสุธรรม ดุษดี^{๒๐} ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการระดับการศึกษาปฐมวัยตามทัศนะของผู้บริหารและครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูโรงเรียนเอกชนระดับปฐมวัย จังหวัดพิษณุโลก มีทัศนะต่อสภาพการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย ด้านหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก^{๒๑} ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา มีการบริหารงานวิชาการที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน อย่างมีประสิทธิภาพ มีการปฏิบัติงานหรือดำเนินการด้านวิชาการเกี่ยวกับการเรียนการสอนตามแผนการที่กำหนดไว้ เพื่อให้เด็กเรียนมีการเรียนรู้และพัฒนาครบทั้ง ๔ ด้านคือ ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม โดยที่นักเรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างเป็นสุข โดยที่ผู้บริหารและครูร่วมกันทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

๖) จากการศึกษา การบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการวัดและการประเมินผล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และอยู่ในลำดับสุดท้าย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา มีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการประเมินผล ส่งเสริมความสามารถให้ประเมินผลอย่างถูกต้อง จัดให้มีการวัดและประเมินผลที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ปรับปรุงการสร้างเครื่องมือวัดผลให้การประเมินพัฒนาการเด็กอายุ ๒-๕ ปี เป็นการประเมินพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญาของเด็ก โดยถือเป็นกระบวนการต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติที่จัดให้เด็กในแต่ละวัน ทั้งนี้มุ่งนำข้อมูลการประเมินมาพิจารณา ปรับปรุง วางแผนการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กแต่ละคนได้รับการพัฒนาตามจุดหมายของหลักสูตรการประเมินพัฒนาการโดยที่มีการ ประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้านและนำผลมาพัฒนาเด็ก ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอเนื่องตลอดปี สภาพการประเมินควรมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน ประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผนเลือกใช้เครื่องมือและจัดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน และประเมินตามสภาพจริงด้วยวิธีการหลากหลายเหมาะสมกับเด็ก

^{๑๙} อ่างแล้ว, หน้า ๓๒.

^{๒๐} สุธรรม ดุษดี, **ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชนบุรี เขต ๒**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, ๒๕๕๓).

^{๒๑} อ่างแล้ว, หน้า ๓๒.

รวมทั้งใช้แหล่งข้อมูลหลายๆ ด้าน ไม่ควรใช้วิธีการทดสอบสำหรับวิธีการประเมินที่เหมาะสมและควรใช้กับเด็กอายุ ๒-๕ ปีได้แก่การสังเกต การบันทึกพฤติกรรมการสนทนา การสัมภาษณ์การวิเคราะห์ข้อมูลผลงานเด็กที่เก็บอย่างมีระบบ^{๒๒}

๗. ข้อเสนอแนะ

๑) จากการศึกษาพบว่า ทักษะการบริหารของผู้บริหาร ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการศึกษาและการสอน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้นศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ควรส่งเสริมครูในด้านการอบรมและการเป็นนักวิชาการ โดยใช้ความรู้ และความชำนาญในความรับผิดชอบด้านการจัดการศึกษา สนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น พัฒนาการใช้แหล่งเรียนรู้ที่เอื้อประโยชน์ต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ พร้อมทั้งส่งเสริมการจัดกระบวนการนิเทศเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพ

๒) จากการศึกษาพบว่า การบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการวัดและการประเมินผล มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าทุกด้าน ดังนั้นศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ควรมีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการประเมินผล ส่งเสริมความสามารถให้ประเมินผลอย่างถูกต้อง จัดให้มีการวัดและประเมินผลที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ปรับปรุงการสร้างเครื่องมือวัดผลให้การประเมินพัฒนาการเด็ก การประเมินพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญาของเด็กวางแผนการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กแต่ละคนได้รับการพัฒนาตามจุดหมายของหลักสูตร การประเมินพัฒนาการยึดหลักการประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้านและนำผลมาพัฒนาเด็ก ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่องตลอดปี รวมทั้งใช้แหล่งข้อมูลหลายๆ ด้าน วิธีการประเมินที่เหมาะสมและใช้กับเด็กอายุ ๒-๕ ปี โดยการสังเกต การบันทึกพฤติกรรมการสนทนา การสัมภาษณ์การวิเคราะห์ข้อมูลผลงานเด็กที่เก็บอย่างมีระบบ

๓) จากการศึกษาพบว่า ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา กับการบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการวัดและการประเมินผล มีความสัมพันธ์ในทางบวกในระดับมาก ดังนั้นผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา มีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการประเมินผล ส่งเสริมความสามารถให้ประเมินผลอย่างถูกต้อง จัดให้มีการวัดและประเมินผลที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ปรับปรุงการสร้างเครื่องมือวัดผลให้การประเมินพัฒนาการเด็ก การประเมินพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญาของเด็ก วางแผนการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กแต่ละคนได้รับการพัฒนาตามจุดหมายของหลักสูตร การประเมินพัฒนาการยึดหลักการประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้านและนำผลมาพัฒนาเด็ก ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี สภาพการประเมินมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน ประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน เลือกลงมือและจดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน ประเมินตามสภาพจริงด้วยวิธีการหลากหลายเหมาะกับเด็ก รวมทั้งใช้แหล่งข้อมูลหลายๆ ด้าน วิธีการประเมินที่เหมาะสมและใช้กับเด็กอายุ ๒-๕ ปี ได้แก่การสังเกต การบันทึกพฤติกรรมการสนทนา การสัมภาษณ์การวิเคราะห์ข้อมูลผลงานเด็กที่เก็บอย่างมีระบบ ควรมีการนำความรู้ความ

^{๒๒} อ่างแล้ว, หน้า ๓๖.

ชำนาญความสามารถมาใช้ในการดำเนินการบริหารอย่างเต็มที่เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้ อย่างถูกต้องและรวดเร็ว โดยใช้หลักการทฤษฎีและศิลปะต่างๆ มาใช้ในการดำเนินงาน จัดกิจกรรมในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอน ให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตรประถมศึกษา อย่างมีประสิทธิภาพ

๔) จากการศึกษาพบว่า ทักษะการบริหารของผู้บริหาร ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ร้อยละ ๘๘.๒๐ ดังนั้น ผู้บริหาร รวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรมีการดำเนินงานโดยใช้ความรู้ความชำนาญความสามารถในการดำเนินการบริหารเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว โดยเฉพาะในด้านทักษะด้านเทคนิควิธี ทักษะด้านมนุษย ทักษะด้านความคิดรวบยอด ทักษะด้านการศึกษาและการสอน ทักษะด้านความรู้และความเข้าใจ เพื่อให้บรรลุ เพื่อเป้าหมายของหลักสูตรประถมศึกษา อย่างมีประสิทธิภาพ

๘. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ ดร.พจนีย์ มั่งคั่ง อาจารย์ที่ปรึกษาหลักและ ดร.พลธาวิณ วัชรธำรงค์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ให้ข้อคิดเห็นในเนื้อหาสาระ ตลอดจนตรวจแก้ไขจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ถูกต้อง ดร.นุสินธุ์ รุ่งเดช ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รวมถึง ดร. วิชิต แสงสว่าง และ ดร. อังคณา กุลนภาดล ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะแก้ไขข้อบกพร่อง ทำให้วิทยานิพนธ์สำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ รวมถึงคณาจารย์ผู้สอนสาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาด้วยดีเสมอมา

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. **มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**. สำนักประสานและพัฒนาการจัดการศึกษาท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น: กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๕๓.

_____. **มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**.

กรุงเทพมหานคร: กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๕๓.

กระทรวงศึกษาธิการ. **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑**.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๒.

บุรชัย ศิริมหาสาร. **จัดการความรู้สู่ความเป็นเลิศ**. กรุงเทพมหานคร : แสงดาว, ๒๕๕๐.

วีระวัฒน์ อุทัยรัตน์. **แนวคิดในการบริหารสถาบันการศึกษา : ทฤษฎีและการปฏิบัติ.** กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

สาคร สุขศรีวงศ์. **การจัดการ : จากมุมมองนักบริหาร.** กรุงเทพมหานคร : บริษัท จี.พี. ไชเบอร์พริ้นท์ จำกัด, ๒๕๕๐.

สุนทร โคตรบรรเทา. **หลักการและทฤษฎีการบริหารการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ปัญญาชน, ๒๕๕๑.

(๒) วารสาร:

ชัยเสกสรรค์ พรหมศรี. “แนวทางการจัดการความขัดแย้งในที่ทำงานสำหรับผู้บริหาร”. **วารสารวิชาการวไลยอลงกรณ์.** ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒. ๒๕๕๑.

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานวิจัย:

จรรยา พุฒคำ. การศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๖. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๕.**

จำเรียง ไพบุลย์เบ็ญจะ. ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์. ๒๕๕๐.**

ชัชชัย พุทสุวรรณ์. ทักษะการบริหารของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. การบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา. ๒๕๔๔.**

ดำรงค์ รอดสิน. ทักษะการบริหารของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์กลุ่มที่ ๑ และกลุ่มที่ ๒ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. **วิทยานิพนธ์-ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. ๒๕๕๓.**

ธวัชชัย หอมยามเย็น. การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษาหนองคาย เขต ๒. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ๒๕๔๘.**

รุสลัน แวหามะ. ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารงานกับการปฏิบัติงาน ตามกระบวนการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา. ๒๕๕๔.**

๒๑๐ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๘

วิโรจน์ ยี่ซอ. ทักษะการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๓. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. ๒๕๕๑.

สุธรรม ดุซดี. ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต ๒. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, ๒๕๕๓.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Book

Drake, Thelbert L. & William H. Reo. **The Principship.** 3rd ed. New York : Macmillan, 1986.

_____. **Skills of an Effective Administrator.** Harvard Business Review, **Executive Success Making it in Management.** Massachusetts: University Press Cambridge, 1971.

คุณลักษณะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของผู้นำชุมชนในเขตเทศบาล
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
Sappurisa-dhamma 7 Leader Trait of Community Leaders
in Municipality Area of Phranakorn Si Ayutthaya Province

ดร.อภิชาติ พานสุวรรณ *

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง คุณลักษณะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของผู้นำชุมชนในเขตเทศบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคาดหวังของสมาชิกชุมชนต่อผู้นำชุมชนในเขตเทศบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยอาศัยหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ ดำเนินการวิจัยโดยแจกแบบสอบถามด้านปัจจัยส่วนบุคคล คุณลักษณะผู้นำตามหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ และสภาพทั่วไปของชุมชน จำนวน ๓๙๘ ชุด วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ความถี่ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติ t-test การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (ONE WAY ANOVA) และสมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression) ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันไม่มีผลต่อระดับความคิดเห็นที่แตกต่างกันในเรื่องคุณลักษณะผู้นำชุมชนตามหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ และสภาพทั่วไปของชุมชน คุณลักษณะผู้นำชุมชนตามหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ มีอิทธิพลในทางบวกต่อสภาพทั่วไปของชุมชนใน ๓ ด้าน คือ รู้ตน รู้บุคคล รู้ชุมชน ตามลำดับ

คำสำคัญ : คุณลักษณะผู้นำชุมชน, สัปปุริสธรรม ๗, เทศบาล, จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ABSTRACT

The object of this research is to study the expectation of the quality of community leadership in municipal area in Ayutthaya province. This research focuses on the leaders with seven sappurisdham research is conducted by questionnaire questions of personal factors, The leaders with sappurisdham and general condition of community. Total 398 copies were sets of data were analyzed by descriptive statistics, frequency, mean and standard deviation. Hypothesis were

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา e-mail: apichat_asm@hotmail.com

tested by t-test, ONE WAY ANOVA test and multiple linear regression equation. The results showed that Personal factors have not different effects on different opinions about community leader trait principles sappurisadhamma 7 and the general condition of the community. Community-based leader trait principles sappurisadhamma 7 have influence on the general condition of the community in a positive way in three areas such as knowing oneself, knowing the personal individual and knowing the society, respectively.

Keywords: Community Leader Trait, Sappurisa-Dhamma 7, Municipalities, Ayutthaya

๑. บทนำ

เทศบาลถือเป็นองค์กรหนึ่งที่ตั้งขึ้นอยู่กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีทรัพย์สินงบประมาณและเจ้าหน้าที่เป็นของตนเอง ตลอดจนมีอำนาจอิสระในการจัดบริการในพื้นที่ตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดไว้ จึงนับได้ว่าเทศบาลเป็นหน่วยราชการส่วนท้องถิ่นตามหลักการกระจายอำนาจอย่างแท้จริงที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทที่มีผลบังคับใช้กับเทศบาลจำนวน ๑,๖๒๙ แห่ง ที่มีอยู่ทั่วประเทศในขณะนี้ ตามมาตรา ๕๐ แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๓ แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ ๑๒) พ.ศ. ๒๕๔๖ และ มาตรา ๑๖ แห่งพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้บัญญัติถึงอำนาจและหน้าที่ของเทศบาลตำบลในการพัฒนาพื้นที่และโดยเฉพาะมาตรา ๕๐ (๗) ของกฎหมายเทศบาลและมาตรา ๑๖ (๑๐) ของกฎหมายกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจได้กล่าวว่าการทำหน้าที่ของเทศบาลตำบลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมสงเคราะห์ให้แก่กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ไว้ว่าเทศบาลตำบลมีหน้าที่ที่ต้องทำในการส่งเสริมและพัฒนา กลุ่มสตรีเด็ก เยาวชนผู้สูงอายุ และผู้พิการทั้งนี้การปฏิบัติหน้าที่ของเทศบาลตามที่ได้กล่าวถึงนั้นย่อมมีเป้าหมายสำคัญยิ่งอยู่ที่ประชาชนหรือกลุ่มเป้าหมายที่มารับบริการตามที่ได้ปรากฏอยู่ในพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖ ซึ่งได้มีผลใช้บังคับแล้วตั้งแต่วันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๔๖ ที่ได้กล่าวกำหนดแนวทางการบริหารงานไว้ว่า “การบริหารราชการที่มุ่งให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนโดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางเกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจภาครัฐมีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็นมี

การปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อเหตุการณ์ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองความต้องการและมีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ”^๑

อย่างไรก็ตามการบริหารงานเทศบาลก็ยังคงอาศัยชุมชนเป็นหลักในการร่วมมือพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นและเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริงเทศบาลจึงได้ออกระเบียบว่าด้วย การจัดตั้งชุมชน และคณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาล เพื่อให้การปฏิบัติงานของคณะกรรมการชุมชน ดำเนินไปด้วยความถูกต้องเรียบร้อยและไปในทิศทางเดียวกันในปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีการส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการทำแผนชุมชน ให้ทุกหมู่บ้านได้มีการจัดทำแผนชุมชนและได้มอบหมายให้กรมการพัฒนาชุมชนเป็นหน่วยงานส่งเสริมและสนับสนุนการจัดทำแผนชุมชน โดยเป้าประสงค์หลักคือ ชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน แต่ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้แผนชุมชนประสบความสำเร็จคือบทบาทชุมชน โดยเฉพาะผู้นำชุมชนในฐานะ เจ้าของชุมชนที่จะต้องร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้า มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข ชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน จากประเด็นดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่ศึกษาผู้นำชุมชนในเขตเทศบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผู้นำชุมชนเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาชุมชน ทั้งนี้เพราะผู้นำมีภาระหน้าที่และความรับผิดชอบโดยตรงที่จะต้องวางแผนงานสรรหาและพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน ดูแลให้สมาชิกในชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยในปัจจุบันนักวิชาการได้ระบุคุณสมบัติที่สำคัญของผู้นำในยุคปัจจุบันต้องประกอบไปด้วย จริยธรรมของผู้นำ พื้นฐานของการทำงานเป็นทีม การอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีพฤติกรรมที่มีคุณธรรม จริยธรรม การดูแลเอาใจใส่ชุมชนและการมุ่งพัฒนาสนับสนุนให้สมาชิกในชุมชนได้รับพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาคุณลักษณะผู้นำชุมชนในเขตเทศบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยอาศัยหลักกรรมสัปปริสธรรม ^๒ ที่ประกอบด้วย ฌัมมัญญตาคือรู้จักเหตุ หลักการ อตถัญญตาคือรู้จักผล รู้จุดหมาย อตถัญญตาคือรู้ตน มัตตัญญตาคือรู้จักประมาณ กาลัญญตาคือรู้จักเวลา ปริสัญญตาคือรู้ชุมชนและ บุคคลปโรปริญญตาคือรู้จักบุคคล เพื่อศึกษาความต้องการของชุมชนว่าต้องการผู้นำในลักษณะใดตามหลักกรรมข้างต้น ด้วยสมมติฐาน ๓ ข้อคือ

H₁ ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันมีผลต่อระดับความคิดเห็นต่อคุณลักษณะผู้นำชุมชนตามหลักกรรมสัปปริสธรรม ๗ ที่แตกต่างกันของประชากรในเขตเทศบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

H₂ ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันมีผลต่อระดับความคิดเห็นต่อสภาพทั่วไปของชุมชนที่แตกต่างกันของประชากรในเขตเทศบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

^๑กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, สถิติข้อมูลการศึกษาท้องถิ่น ปีการศึกษา ๒๕๕๐ อสารักขา ดินแดน, กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, (ม.ป.ป.), การจัดการศึกษาท้องถิ่นตามที่กฎหมายกำหนดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : สำนักประสานและพัฒนาการจัดการศึกษาท้องถิ่น, ๒๕๕๑), หน้า ๑.

^๒ม.ม. (ไทย) ๑๒/๓๕๐-๓๕๖/๓๕๔-๓๕๖

H₃ คุณลักษณะผู้นำตามหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ มีอิทธิพลต่อสภาพทั่วไปของชุมชนใน
ทางบวก

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนในเขตเทศบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒.๒ เพื่อศึกษาการใช้หลักพุทธธรรม สัปปุริสธรรม ๗ ในการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ
ชุมชนในเขตเทศบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒.๓ เพื่อศึกษาความคาดหวังของสมาชิกชุมชนต่อผู้นำชุมชนในเขตเทศบาล จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา

๓. ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยมุ่งเน้นการทำวิจัยหลักพุทธธรรมสัปปุริสธรรม ๗ ซึ่งเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะผู้นำ
และสภาพทั่วไปของชุมชนในเขตเทศบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งประกอบด้วยชุมชนจำนวน
๑,๒๕๕ ชุมชน โดยอาศัยตัวแปร ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยคุณลักษณะผู้นำตามหลักธรรมสัปปุริส-
ธรรม ๗ เป็นตัวแปรต้น และสภาพทั่วไปของชุมชนเป็นตัวแปรตาม โดยทำการศึกษาวิจัยกับกลุ่ม
ประชากร ๓ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มคณะกรรมการชุมชน กลุ่มผู้บริหารเทศบาล (นายกเทศมนตรี รอง
นายกเทศมนตรี ปลัดเทศบาลและรองปลัดเทศบาล) และกลุ่มสมาชิกชุมชน (ประชาชน
ผู้ประกอบการร้านค้า ข้าราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านพระภิกษุ สมาชิกสภาเทศบาล) ผู้วิจัยได้กำหนด
ขนาดตัวอย่างจาก เครซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan)^๓ ได้จำนวนตัวอย่าง ๓๘๘ คน
การเลือกตัวอย่างเป็นการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยจำแนกประชากร
เป็นกลุ่มตามชุมชน แล้วสุ่มอย่างง่ายในแต่ละกลุ่มตามสัดส่วนของขนาดตัวอย่างต่อจำนวนประชากร
ในแต่ละกลุ่ม (Proportional Allocation) ได้กลุ่มตัวอย่างดังนี้ คณะกรรมการชุมชนจำนวน ๑๒๕
คน ผู้บริหารเทศบาลจำนวน ๔๐ คน สมาชิกชุมชนจำนวน ๒๑๔ คน ซึ่งพื้นที่ที่ใช้ศึกษาได้แก่
เทศบาลนคร เทศบาลเมืองและเทศบาลตำบล ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูล
ในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๖

๔. วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยโดยการจัดทำแบบสอบถามเพื่อสำรวจความคิดเห็นของประชากร
ข้างต้นด้วยแบบสอบถามจำนวน ๒๘ ข้อ เพื่อสำรวจปัจจัยส่วนบุคคล ๗ ข้อ คุณลักษณะผู้นำตาม

^๓Krejcie, R.V.,and Morgan D.W. "Determining Sample Size for Research Activities,"
(Psychological measurement, 1970), p.887.

หลักฐานสัมปฤติธรรม ๗ จำนวน ๒๑ ข้อ และสภาพทั่วไปของชุมชน จำนวน ๙ ข้อ นำแบบสอบถามไปหาค่าความเที่ยงตรง (IOC: Index of item objective congruence) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ๕ ท่าน แบบสอบถามทุกข้อ มีค่าความเที่ยงตรงมากกว่า ๐.๗ ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้สำหรับการหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์ของครอนบัค (Cronbach's coefficient)^๕ ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ ๐.๙๙๑ ซึ่งมีค่ามากกว่า ๐.๘ แสดงว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือ สามารถนำไปใช้ในการศึกษาได้^๕

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย สถิติที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ สถิติวิเคราะห์ความแปรปรวนสถิติวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Anova) สถิติ t-test และสถิติวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression)

๕. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยแบ่งออกเป็นสองตอน ดังนี้คือ

๕.๑ ผลการทดสอบข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา

ผลการสำรวจข้อมูลเชิงพรรณนาของกลุ่มประชากรจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่ากลุ่มประชากรเป็นเพศชายและเพศหญิงในสัดส่วนประมาณ ๑:๑.๓ (เพศชาย จำนวน ๑๗๔ คน คิดเป็น ร้อยละ ๔๓.๗๐ เพศหญิง จำนวน ๒๒๔ คน คิดเป็น ร้อยละ ๕๖.๓๐) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง ๓๐- ๓๙ ปี (จำนวน ๑๔๕ คน คิดเป็น ร้อยละ ๓๖.๔๐) รองลงมาคืออายุอยู่ในช่วง ๔๐-๔๙ ปี (จำนวน ๑๑๑ คน คิดเป็น ร้อยละ ๒๘.๐๐) ระดับการศึกษาโดยส่วนใหญ่อยู่ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี(จำนวน ๑๘๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๐๐) รองลงมาคือระดับปริญญาตรี (จำนวน ๑๖๗ คน คิดเป็น ร้อยละ ๔๒.๐๐) ตำแหน่งงานส่วนใหญ่เป็นสมาชิกในชุมชน (จำนวน ๒๖๐ คน คิดเป็น ร้อยละ ๖๕.๓๐) รองลงมาคือประธานชุมชน (จำนวน ๘๔ คน คิดเป็น ร้อยละ ๒๑.๑๐) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงานอยู่ในช่วง มากกว่า ๑๐ ปี (จำนวน ๑๓๐ คน คิดเป็น ร้อยละ ๓๒.๗๐) รองลงมาอยู่ในช่วง ๗-๑๐ ปี (จำนวน ๑๑๔ คน คิดเป็น ร้อยละ ๒๘.๖๐) ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มากกว่า ๑๐ ปี (จำนวน ๓๐๖ คน คิดเป็น ร้อยละ ๗๖.๙๐) รองลงมาอยู่ในช่วง ๗-๑๐ ปี (จำนวน ๕๒ คน คิดเป็น ร้อยละ ๑๓.๐๐) อาชีพของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ ข้าราชการการเมือง/สมาชิกเทศบาลและรับจ้าง จำนวน ๘๗ คน คิดเป็น ร้อยละ ๒๑.๙๐ จำนวน ๘๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๔๐ และ จำนวน ๘๐ คน คิด

^๕ Cronbach, Lee Joseph, *Essentials of Psychological Testing*, 3rd ed, (New York: Harper and Row, 1970), p.187.

^๕ กัลยา วานิชย์บัญชา, *การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล*, (พิมพ์ครั้งที่๑๑), (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๕๘.

เป็นร้อยละ ๒๑.๑๐ ตามลำดับ สำหรับระดับความคิดเห็นของประชากรในเรื่องลักษณะผู้นำตามหลักธรรมสัปติธรรม ๗ และสภาพทั่วไปของชุมชน

๕.๒ ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐาน H₁ พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพปัจจุบัน ประสบการณ์การทำงาน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนและอาชีพ ไม่ส่งผลให้ระดับความคิดเห็นต่อคุณลักษณะผู้นำตามหลักธรรมสัปติธรรม ๗ ที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐาน H₂ พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน ไม่ส่งผลให้ระดับความคิดเห็นต่อสภาพทั่วไปของชุมชนที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐาน H₃ พบว่าคุณลักษณะผู้นำชุมชนตามหลักธรรมสัปติธรรม ๗ มีอิทธิพลต่อสภาพทั่วไปของชุมชนในทางบวก ซึ่งเป็นไปตามสมการที่ (๑)

$$G_{com} = 0.403 + 0.424(s_{own}) + 0.301(s_{per}) + 0.152(s_{com})(1)$$

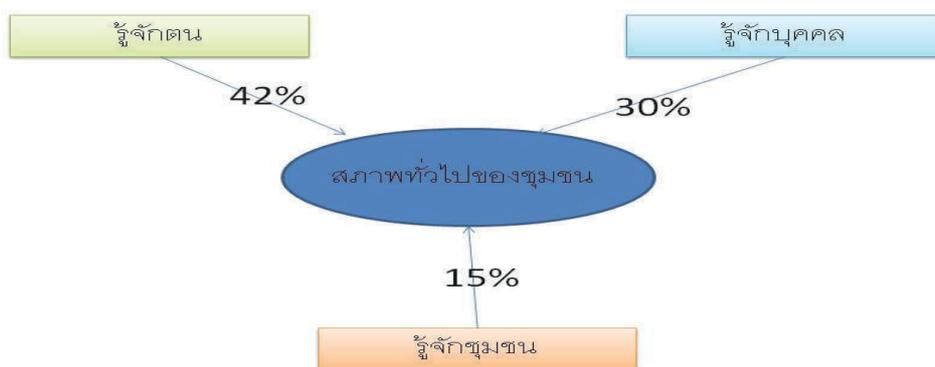
เมื่อ G_{com} คือ สภาพทั่วไปของชุมชนในเขตเทศบาล

s_{own} คือ รู้จักตน

s_{per} คือ รู้จักบุคคล

s_{com} คือ รู้จักชุมชน

สมการที่ (๑) มีความเป็นเชิงเส้นร้อยละ ๘๐.๗๐ ซึ่งสามารถเขียนเป็นรูปแบบได้ดังรูปที่ ๒

รูปที่ ๑ แสดงรูปแบบความสัมพันธ์ของหลักธรรมสัปติธรรม ๗ กับสภาพทั่วไปของชุมชน

๖. อภิปรายผลการวิจัย

๖.๑ ข้อมูลเบื้องต้นของประชากร

ประชากรที่ทำการศึกษามีส่วนใหญ่มักมีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีและปริญญาตรี เนื่องจากชุมชนส่วนใหญ่ในเขตเทศบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยายังเป็นชุมชนชนบทซึ่งโอกาสในการศึกษาต่อในระดับสูงยังมีข้อจำกัด รวมถึงชุมชนในเขตเทศบาลอยุธยาเป็นชุมชนผสมระหว่างอุตสาหกรรมกับเกษตรกรรม ซึ่งต้องการแรงงานที่มีการศึกษาในสายอาชีพเฉพาะด้าน จึงทำให้ชุมชนเหล่านี้มีประชากรที่มีการศึกษาในระดับต่ำกว่าปริญญาตรีเป็นส่วนใหญ่ ประสบการณ์การทำงานและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่มากกว่า ๑๐ ปี เนื่องจากชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่วนใหญ่เป็นชุมชนดั้งเดิมที่มีผู้อยู่อาศัยมานานหลายชั่วอายุคนและเป็นแหล่งที่มีประชากรย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่อาศัยนับตั้งแต่เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณในปี พ.ศ. ๒๕๓๑ ที่มีการจัดตั้งเขตอุตสาหกรรมขึ้นหลายแห่งในประเทศไทย และจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมขึ้นหลายแห่งทำให้ประชากรจากที่อื่นอพยพเข้ามาอยู่อาศัยเป็นเวลากว่า ๑๐ ปี อาชีพส่วนใหญ่ของประชากรเป็นข้าราชการและข้าราชการการเมืองและอาชีพรับจ้าง เป็นผลเนื่องมาจากการยกระดับการปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้มีการขยายตัวของตำแหน่งงานที่เป็นข้าราชการและข้าราชการการเมืองจากการเลือกตั้งมากขึ้น ส่วนลูกจ้างมีจำนวนมากเพราะการขยายตัวของอุตสาหกรรมที่เข้ามาสู่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๖.๒ ผลการทดสอบสมมติฐาน

จากผลการทดสอบสมมติฐาน H_1 และ H_2 ของปัจจัยส่วนบุคคลที่มีระดับความคิดที่ไม่แตกต่างกันและมีระดับคะแนนอยู่ในช่วงมากนั้น เนื่องจากคำถามได้ถามถึงความคาดหวังที่จะได้ผู้นำที่มีลักษณะตามหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ จึงทำให้ประชากรมีความเห็นตรงกันในเรื่องเหล่านี้ และต้องการได้ผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ สอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์^๖ ที่ได้กล่าวว่าคนสมบูรณ์แบบหรือมนุษย์โดยสมบูรณ์ซึ่งถือได้ว่าเป็นสมาชิกที่ดีมีคุณค่าที่แท้จริงของมนุษยชาติซึ่งเรียกได้ว่าเป็นคนเต็มคนผู้สามารถนำหมู่ชนและสังคมไปสู่สันติสุขและความสวัสดิธรรมหรือคุณสมบัติ ตาม สัปปุริสธรรม ๗ สอดคล้องกับทัศนีย์ น้อยวงศ์ และร้อยเอกหญิงมาริดา พรพัฒน์ เวทย์ พบว่า ธรรมะของนักบริหารที่เกี่ยวกับการครองตนได้แก่สัปปุริสธรรม ๗ สอดคล้องกับพิเชษฐ์ อิมสุข^๗ ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินศักยภาพตามแนวพุทธของศึกษานิเทศก์ในเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรีเขต ๑ พบว่า มีคุณสมบัติรู้หลักการจัดการที่ดี สัปปุริสธรรม ๗ ในระดับค่อนข้างมาก

^๖พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), ธรรมบุญชีวิต, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗), หน้า ๖,

^๗พิเชษฐ์ อิมสุข, การประเมินศักยภาพตามแนวพุทธของศึกษานิเทศก์ในเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรีเขต ๑, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๘),

จากผลการทดสอบสมมติฐาน H₃ พบว่าหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ ที่มีอิทธิพลต่อสภาพทั่วไปของชุมชนได้แก่ รู้ตน รู้บุคคล และรู้ชุมชน ซึ่งมีอิทธิพลประมาณร้อยละ ๔๒, ๓๐ และ ๑๕ ตามลำดับ เนื่องจากผู้นำจะต้องรู้จักศักยภาพตนเองเพื่อสามารถกำหนดแผนงานให้สอดคล้องกับความสามารถตนเองและยังสามารถกำหนดงานให้คนอื่นได้จากการรู้จักสภาพและสภาพของสมาชิกในชุมชนรวมถึงการรู้จักประวัติความเป็นมาของชุมชนรู้จักวิถียุทธศาสตร์ของชุมชนเป็นอย่างดี ทำให้คุณลักษณะ ๓ อย่างนี้มีอิทธิพลสูงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพชุมชนให้ดีขึ้น

๗. กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของผู้นำชุมชนชนในเขตเทศบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” สำเร็จลุล่วงด้วยดี เนื่องจากผู้วิจัยได้รับความกรุณาช่วยเหลือจากผู้บริหารเทศบาลนคร เทศบาลเมืองและเทศบาลตำบลรวมทั้งเจ้าหน้าที่ บุคลากรต่างๆ ที่ได้เสียสละเวลาให้ข้อมูลในการตอบแบบสอบถามแก่ผู้วิจัยในครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงตา สราญรมย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศศิธร วชิระปัญญาพงศ์ พระมหาบุญเลิศ อินทปัญญา , รศ. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ ที่สละเวลาในการตรวจทานแก้ไขข้อบกพร่องของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ตรวจสอบความถูกต้องของภาษา และพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แนะนำแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้เครื่องมือมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ คุณธีรชาติ ทาดัน นักบริหารงานทั่วไปสำนักปลัดเทศบาลตำบลบ้านกรด ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงานและนำลงพื้นที่ในการจัดเก็บข้อมูลจนทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณคณะผู้บริหาร คณาจารย์และเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทุกท่านที่ได้ให้โอกาสและอำนวยความสะดวกแก่ผู้วิจัย กราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้เสียสละเวลาอ่านรายงานวิจัยฉบับนี้พร้อมข้อชี้แนะที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัยทำให้ผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นจนสามารถนำบทความวิจัยฉบับนี้ตีพิมพ์เผยแพร่จนประสบความสำเร็จ

๘. ข้อเสนอแนะ

๘.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. เทศบาลควรออกระเบียบกำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งตำแหน่งคณะกรรมการชุมชนให้เป็นไปตามคุณลักษณะผู้นำชุมชนที่พึงประสงค์ของสมาชิกชุมชน

๒. เทศบาลควรออกระเบียบเรื่องเกณฑ์ประเมินการทำงานของประธานคณะกรรมการชุมชนและให้มีการประเมินโดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน

๓. เทศบาลควรจัดทำความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาท้องถิ่นในการจัดทำโครงการพัฒนาผู้นำชุมชนทั้งด้านความรู้และด้านคุณธรรมจริยธรรม

๘.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑. เทศบาลควรจัดทำแผนพัฒนาคุณลักษณะผู้นำชุมชนทุกปีโดยมีกระบวนการสำรวจหาความจำเป็นในการพัฒนาผู้นำชุมชน

๒. เทศบาลควรจัดตั้งชุมชนต้นแบบที่มีคณะกรรมการชุมชนมีคุณลักษณะพึงประสงค์ไว้เป็นชุมชนนำร่องเพื่อการศึกษาและพัฒนาชุมชนอื่นถัดไป

๓. เทศบาลควรร่วมมือกับสถาบันการศึกษาท้องถิ่นและคณะกรรมการชุมชนพัฒนาหลักสูตรในการพัฒนาผู้นำชุมชนทั้งหลักสูตรระยะสั้นและหลักสูตรระยะยาว

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. สถิติข้อมูลการศึกษาท้องถิ่น ปีการศึกษา ๒๕๕๐. อสารักขา ดินแดน, ๒๕๕๐.

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. การจัดการศึกษาท้องถิ่นตามที่กฎหมายกำหนดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : สำนักประสานและพัฒนากิจการการศึกษาท้องถิ่น, ๒๕๕๑.

กัลยา วานิชย์บัญชา. การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล. (พิมพ์ครั้งที่๑๑). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). ธรรมบุญชีวิต. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาเตปิฎก ๒๕๕๐. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานวิจัย

พิเชษฐ์ อิมสุข. การประเมินศักยภาพตามแนวพุทธของศึกษานิเทศก์ในเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต ๑. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๘.

๒๔๐ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๘

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Book:

Cronbach, Lee Joseph. **Essentials of Psychological Testing.** 3rd ed. New York: Harper and Row, 1970.

Krejcie, R.V., and Morgan D.W. **Determining Sample Size for Research Activities.** Psychological Measurement, 1970.

การจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการ
ของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี
Environmental Management in Temple as the Ecological
In Line with Buddhist Integration of Sangkha in Saraburi Province

ดร.อนุวัต กระจ่างษ์*
ดร.นพดล ดีไทยสงค์**
พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ภูริปัญญา, ดร.***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดในจังหวัดสระบุรี ๒) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี และ ๓) เพื่อเสนอแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยการสัมภาษณ์บุคคลแบบเจาะลึก (In-depth interview) เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน ๒๕ รูป/คน ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพปัจจุบันและปัญหาในการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดในจังหวัดสระบุรี พบว่าปัญหาในการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดดังกล่าว มีอยู่ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) ปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นจากแหล่งท่องเที่ยวบนพื้นที่ภายในวัด ๒) การปรับปรุงภูมิทัศน์ของวัดในบางส่วนที่ต้องปรับปรุงใหม่ได้ถูกต่อต้านจากชุมชน ๓) การส่งเสริมการศึกษาและจิตสำนึก วัดได้กำหนดให้เด็กเยาวชนมาศึกษาเรียนรู้พระพุทธศาสนาในวันเสาร์-อาทิตย์ สร้างความรู้ด้วยการทำกิจกรรมต่างๆ
๒. กระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี วัดควรที่จะส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนตามหลักอปริหานิย

* อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** อาจารย์ประจำภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ธรรม ดังนี้ ๑) ความพร้อมเพรียงในการจัดการประชุมเพื่อทบทวนการดำเนินงานตามโครงการที่ได้เสนอไว้โดยพุทธศาสนิกชน ๒) ความพร้อมเพรียงของเครือข่ายด้านสิ่งแวดล้อม แสดงการสรุปผลการประเมินโครงการแต่ละโครงการ ๓) ความพร้อมเพรียงในการให้ความสำคัญแก่พุทธศาสนิกชนซึ่งทำงานด้านสิ่งแวดล้อม และกลุ่มคุ้มครองปกป้องศาสนสถาน ๔) ความพร้อมเพรียงในการไม่ละเมิดกฏกติกา ระเบียบกฎหมายบ้านเมือง ๕) การสร้างจิตสำนึกและการสร้างองค์ความรู้ให้กับเด็ก เยาวชน และนักศึกษา ๖) ความพร้อมเพรียงกันในการให้มีการดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิดจากเจ้าหน้าที่รัฐ ๗) การจัดการทำเวทีชาวบ้าน การทำประชาพิจารณ์ การทำประชาสัมคมควรส่งเสริม ๘) การสนับสนุนงบประมาณจากวัด ต้องมีความเท่าเทียมและยุติธรรมสำหรับการจัดการสิ่งแวดล้อม

๓. แนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี ดังนี้ ๑) การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อมอย่างศักยภาพ ๒) กำหนดแผนงานประจำปีอย่างสม่ำเสมอ ๓) ความพร้อมเพรียงในการประชุม ๔) แผนการไม่บัญญัติกฏกติกาเพิ่มเติมและลบล้างกฏเดิม ๕) แผนการให้ความเคารพผู้นำ ๖) แผนการปกป้องและให้ความสำคัญต่อพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ ๗) แผนการให้ความเคารพกับสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ปกป้องสถานที่สำคัญทางวัตถุโบราณหรือสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ให้สอดคล้องกับการดูแลสภาพแวดล้อม

คำสำคัญ: การจัดการสิ่งแวดล้อม, นิเวศวิทยา ,พุทธบูรณาการ

ABSTRACT

The objectives of this study were 1) to study the present states and the problems for environmental management in temple in Saraburi Province 2) to study the process for environmental management in temple as the ecological In line with Buddhist integration of Sangkha in Saraburi Province and 3) to purpose the trend environmental management in temple as the ecological in line with Buddhist integration of Sangkha in Saraburi Province. The research used qualitative research by documentary research with in-depth interview. Data was collected qualitative data using in-depth interviews by structure interview form with 25 executives and data analyzed by descriptive.

The research findings were as follows:

1) The present states and the problems for environmental management in temple at Saraburi Province found that the problems of environmental management in temple as follows 1) The problem from the waste that came from

tourist area in the temple. 2) The problem from the community resistance about landscape improving 3) The promotion for youth education and conscious through activities will be held on Saturday and Sunday.

2. The environment management process in temple as the ecological In line with Buddhist integration of Sangkha in Saraburi Province should be promote the participation role according to the condition of welfare as follows 1) The unity of meeting that will be reconsider any projects that the people plan it. 2) The unity of environment network who should be summarized each project. 3) The unity for the giving precedence to the people who work about environment and conservative group. 4) The unity for the conduction oneself follow law and social regulation. 5) To building the consciousness and body of knowledge for the youth. 7) The unity for the seeing with the person who break the law 8) The stage setting for public hearing. 8) The fairness budget supporting in the environment issue from the temple.

3. The environment management process in temple as the ecological In line with Buddhist integration of Sangkha in Saraburi Province trends as follows 1) The potential of environment network setting 2) The annual action plan setting 3) The unity in meeting 4) The plan that follow existent regulation 5) The Royalty of leadership 6) The plan for protection of the Buddhist in the community 7) The plan for holy places and protect the ruins and ancient remain places follow the environment law.

Keywords: Environmental Management, Ecology, Buddhist Integration.

๑. บทนำ

พระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ หลักของพระพุทธศาสนาจึงเป็นแก่นและแกนของวัฒนธรรมไทยทุกสาขา โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และประเพณีต่างๆ ไปสู่ชุมชนและท้องถิ่น บทบาทของวัดในอดีตเป็นสถานที่ศึกษาสำหรับชาวบ้านส่งกุลบุตรมาอยู่รับใช้พระ รับการฝึกฝนอบรมทางศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาการต่างๆ ตามที่มีสอนใน

สมัยนั้น เป็นสถานสงเคราะห์ ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตอยู่และศึกษาเล่าเรียน ตลอดจนผู้ใหญ่ที่ขัดสนมาอาศัยเลี้ยงชีพ เป็นสถานพยาบาลที่แจกจ่ายบอทยาและรักษาคนเจ็บป่วย เป็นที่พักคนเดินทาง เป็นสโมสรที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์และหาความรู้ต่างๆ เป็นสถาบันเทิง ที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่างๆ เป็นที่ใกล้เกลี่ยข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตและความทุกข์ต่างๆ เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม ที่รวบรวมศิลปกรรมต่างๆ ของชาติเป็นคลังพัสดุซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานวัดหรือยืมไปใช้เมื่อตนมีงาน เป็นศูนย์กลางการบริหารหรือปกครองที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุม เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านพิธีกรรม^๑ บทบาทต่างๆ ที่กล่าวมา เริ่มลดน้อยถอยลงไปตามสภาพความเจริญของประเทศที่แปรเปลี่ยนไป จากการพัฒนาประเทศที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ วัตถุนิยม ส่งผลให้ความสงบสุขแบบเดิมๆ ค่อยๆ หดสั้นไป ประกอบกับมีโรงเรียนช่วยรับผิดชอบเรื่องการศึกษามากขึ้นมีโรงพยาบาลมารับผิดชอบเรื่องการรักษาพยาบาลออกไปจากวัด การที่คนมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัดน้อยลง ทำให้การได้ศึกษารับรู้หลักธรรมทางศาสนาที่ได้จากวัดลดน้อยลงไปด้วย ตลอดจนคนในสังคมจะต้องมาช่วยกันฟื้นฟูส่งเสริมให้วัดและพระสงฆ์ กลับมามีบทบาทช่วยจรรโลงสังคมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้ประชาชนอีกครั้งหนึ่งเหมือนในอดีตที่ผ่านมา^๒

พุทธศาสนาเป็นองค์กรทางสังคมที่ดำรงอยู่ในรูปแบบของความเป็นสถาบัน ซึ่งหยั่งรากลึกอย่างยาวนานในสังคมไทย มาตั้งแต่ประวัติศาสตร์ มีความต่อเนื่อง มีการสั่งสมและผลิตซ้ำอย่างมั่นคงสม่ำเสมอ อีกทั้งยังเป็นองค์กรที่มีขอบเขตฐานการสนับสนุนกว้างขวาง มีความเกี่ยวข้องกับคนส่วนใหญ่ จึงทำให้เป็นสถาบันทางสังคมที่มีพลังสูง ในการควบคุมความคิด ความเชื่อ ความศรัทธา อันเกิดจากปรัชญาญาณภาพและพระธรรมวินัย ที่สามารถหล่อหลอมความรู้สึกลึกและผูกขาดความนิยมเชื่อถือของศาสนิกชนให้เป็นเอกภาพ ซึ่งพระพุทธานุศาสนามีความสัมพันธ์กับหลักนิเวศวิทยาในสองลักษณะคือ ๑) พิจารณาในส่วนที่สัมพันธ์กับพุทธประวัติ ซึ่งการศึกษาประวัติของพระพุทธเจ้าทำให้เราทราบว่า พระพุทธองค์ทรงใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ในป่า ดังนั้นป่าจึงมีความสัมพันธ์กับพระพุทธองค์อย่างมาก เป็นสถานที่ประองศ์ประสูติ เป็นแหล่งที่ประองศ์ทรงค้นพบสังขารหรือการตรัสรู้ และเป็นเป็นที่ที่พระองค์ทรงดับขันธปรินิพพาน และ ๒) พิจารณาในส่วนที่สัมพันธ์กับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา^๓ ซึ่งพระพุทธานุศาสน เป็นศาสนาแห่งการดำเนินสายกลาง หลักคำสอนส่วนใหญ่จึงมุ่งให้บุคคลดำรงชีวิตในทางที่เหมาะสม ไม่ตึงเกินไป ไม่หย่อนเกินไป ซึ่งรวมถึงการรู้จักใช้สอยอุปโภค และบริโภคอย่างพอเหมาะไม่มากเกินไป การที่พระพุทธานุศาสนาสอนเรื่องทางสายกลาง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพระพุทธานุศาสนาไม่ส่งเสริมให้มีการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้มากเกินไป

^๑ พระราชวรมณี (ประยูรค์ ปยุตโต), สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๗), หน้า ๒๐๕ - ๒๐๖.

^๒ สมานจิต ภิรมย์รัตน์, วัดพัฒนาตัวอย่าง ปี ๔๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๑๓.

^๓ จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, พุทธศาสนากับนิเวศวิทยา, วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ๑๒,๑ (ม.ค.-ก.พ. ๒๕๒๕) : ๔๗-๕๙.

พอดี ซึ่งในโลกปัจจุบันนี้ประสบกับวิกฤติการณ์ทางนิเวศวิทยาเนื่องจากการบริโภคทรัพยากรธรรมชาติมากเกินไป ปัญหาวิกฤตพลังงานก็ดี สิ่งแวดล้อมที่เป็นพิษก็ดี และปัญหาภัยธรรมชาติก็ดี ล้วนแต่มีสาเหตุสำคัญจากการที่มนุษย์ไม่รู้จักรักษาชีวิตอย่างเหมาะสม และกลมกลืนกับธรรมชาติมีการทำงานธรรมชาติมากเกินไปจนจำเป็น

ฉะนั้น วัดจึงถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางการพัฒนาจิตใจ และเป็นที่พักทางใจของประชาชน โดยทั่วไปก็ว่าได้ วัดจึงต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนาศาสนสถาน ศาสนวัตถุ และสภาพแวดล้อมภายในวัดให้มีความสะอาดร่มรื่น มีภูมิทัศน์ที่น่าชื่นชม มีการพัฒนาบุคลากรพัฒนาความรู้ของบุคลากรให้ทันต่อสมัยทั้งทางโลกและทางธรรม และมีการพัฒนาการจัดกิจกรรมภายในวัดให้ดีขึ้น รวมถึงการพัฒนาด้านความสะอาดในบริเวณวัด และการพัฒนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อให้ผู้คนที่มาวัดแล้วเกิดความสบายใจ คลายจากความทุกข์ พร้อมทั้งมีความอิ่มเอิบใจ มีความสุขใจ รู้สึกผ่อนคลายจากความเครียดต่างๆ ได้รับความรู้ความเข้าใจถึงศิลปวัฒนธรรม และให้พุทธศาสนิกชนได้มีความเข้าใจในพระพุทธศาสนาได้ดียิ่งขึ้น พร้อมทั้งมีความคิดริเริ่มที่ดีกลับไป ด้วยอาศัยหลักธรรมที่ได้ไปจากวัดนั่นเอง

หากแต่การจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดในสภาพปัจจุบันนี้ ซึ่งมักจะประสบปัญหาต่างๆ เช่น ด้านการพัฒนาศาสนสถาน ด้านการพัฒนาศาสนบุคคลหรือบุคลากรในวัด ด้านการพัฒนากิจกรรมภายในวัด และด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ซึ่งการดำเนินการในด้านต่างๆ เหล่านี้ยังไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร จึงทำให้เกิดเป็นปัญหาในหลายๆ อย่าง เช่น ประชาชนที่มีท่องเที่ยวเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อวัด เนื่องจากวัดไม่สะอาด มีสิ่งปลูกสร้างไม่เหมาะสมกับวัด มีสภาพวัดที่ไม่น่าชื่นชมหรือมาแล้วไม่เกิดความสะดวกต่างๆ เช่น มีที่จอดรถมีน้อย ที่นั่งพักไม่เพียงพอต่อจำนวนประชาชนที่มาวัด ห้องน้ำ - ห้องสุขา สกปรกหรือมีจำนวนน้อย เจ้าหน้าที่หรือบุคลากรของทางวัดมีน้อยหรือมีกิริยาที่ไม่เหมาะสม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่พบได้มาก หากไม่ดำเนินการหาทางแก้ไข ย่อมที่จะทำให้ประชาชนเริ่มออกห่างจากวัดไป ความเสื่อมใสศรัทธาที่ลดลงและการพัฒนาวัดก็จะทำได้ไม่ดีเท่าที่ควรจะเป็น

อนึ่ง ผู้วิจัยเห็นว่าจังหวัดสระบุรี เป็นจังหวัดที่น่าจะพัฒนาวัดให้เป็นวัดของการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการได้ โดยจังหวัดสระบุรี ประชากรร้อยละ ๙๙ นับถือศาสนาพุทธ มีวัดทั้งหมด ๔๘๖ วัด ซึ่งมีวัดที่มีชื่อเสียง เช่น วัดพระพุทธบาท วัดเขาวง (ถ้ำนารายณ์) วัดพระพุทธฉาย เป็นต้น ซึ่งความน่าสนใจในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเนื่องด้วยวัดดังกล่าว เป็นวัดที่มีชื่อเสียง มีศาสนสถานที่ยิ่งคุณค่า ให้ประชาชนผู้มาเยือนได้ชมประกอบกับมีทัศนียภาพที่สวยงาม บรรยากาศดี จึงเหมาะแก่การจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการได้

จากข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์และปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยเองจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวคิดหลักการการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการ และเพื่อศึกษาสภาพการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการรวมถึงปัญหาและอุปสรรค นำไปสู่การ

วิเคราะห์และนำเสนอรูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดในจังหวัดสระบุรี

๒.๒ เพื่อศึกษากระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี

๒.๓ เพื่อเสนอแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี

๓. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี” มีขอบเขตการศึกษาดังนี้

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา โดยการทบทวนเอกสารจากพระไตรปิฎก เอกสาร ตำรา และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดใน ๔ ด้าน คือ ๑) การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อม ๒) กลยุทธ์การจัดการสิ่งแวดล้อม ๓) แนวทางการส่งเสริมการศึกษาและจิตสำนึก และ ๔) การส่งเสริมการมีส่วนร่วม

๓.๒ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ คณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี

๓.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ พื้นที่การศึกษาวิจัย ได้แก่ คณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี โดยผู้วิจัยคัดเลือกจากวัดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัด ประกอบด้วย ๑) วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท ๒) วัดพระพุทธฉาย อำเภอแก่งคอย ๓) วัดเขาวง (ถ้ำนารายณ์) อำเภอพระพุทธบาท ๔) วัดสมุหประดิษฐาราม อำเภอเสาไห้ ๕) วัดเขาแก้ววรวิหาร อำเภอเสาไห้

๔. วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี” ผู้วิจัยได้ศึกษาการวิจัยเป็นเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยการสัมภาษณ์บุคคลแบบเจาะลึก (In-depth interview) เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี ซึ่งบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์ (Key informant) เป็นคณะพระสังฆาธิการในจังหวัด

สระบุรี โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ผู้ศึกษาพิจารณาคัดเลือกตัวอย่าง และคณะบุคคลที่เกี่ยวข้องในจังหวัดสระบุรี

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guide) เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง โดยนำแนวทางการสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นมาและผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญ ๕ ท่านซึ่งได้พิจารณาความถูกต้องและความเที่ยงตรง ความชัดเจนของการใช้ภาษา ครอบคลุมเนื้อหาหัวข้อที่จะวิจัย และหลังจากที่ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ของเครื่องมือแล้ว ผู้วิจัยจะดำเนินแก้ไขปรับปรุงให้มีความเหมาะสม ชัดเจนด้วยจำนวนภาษาครอบคลุมด้วยเนื้อหาตามที่ได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๕ ท่านแล้ว เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงลักษณะปัญหา และแนวทางแก้ไข การจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยาย และพรรณนาความวิเคราะห์ลักษณะปัญหา และรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล

๕. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “กระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี” ในการวิจัยเรื่องนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากเอกสาร การเชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพื่อจัดหมวดหมู่ของเนื้อหา (Category) แล้วนำมาสังเคราะห์เชิงระบบ (Systematic synthesis) เพื่อหาประเด็นร่วมหรือประเด็นหลักและอธิบายเนื้อหา ผู้วิจัยได้สรุปการวิจัยตามลำดับของข้อมูล ดังนี้

๑. สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดในจังหวัดสระบุรี

สภาพปัจจุบันและปัญหาในการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดในจังหวัดสระบุรี ซึ่งในการวิจัยเรื่องนี้ได้กำหนดขอบเขตของวัดที่เป็นพื้นที่ในการวิจัยจำนวน ๕ วัด ประกอบด้วย ๑) วัดพระพุทธบาทราชมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท ๒) วัดพระพุทธราย อำเภอแก่งคอย ๓) วัดเขาวง (ถ้ำนารายณ์) อำเภอพระพุทธบาท ๔) วัดสมุหประดิษฐาราม อำเภอเสนาให้ ๕) วัดเขาแก้ววรวิหาร อำเภอเสนาให้ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลหลักพบว่า ปัญหาในการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดดังกล่าว มีอยู่ ๓ ประการ ได้แก่

๑) ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากขยะมูลฝอย ปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นจากแหล่งท่องเที่ยวบนพื้นที่ภายในวัดกลายเป็นปัญหาที่สำคัญที่ทำให้สภาพลักษณะอันสวยงามของบนพื้นที่ภายในวัด ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา มีปริมาณขยะมูลฝอยที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตามจำนวนนักท่องเที่ยวและร้านอาหารภายในวัด ขยะมูลฝอยจากแหล่งท่องเที่ยวบนพื้นที่ภายในวัดส่วนใหญ่เป็นขยะอินทรีย์ ได้แก่ พวกเศษอาหาร เศษผักผลไม้ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีขยะทั่วไปที่ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ ขยะรีไซเคิล ที่มีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ขยะมูลฝอยมีการตกค้างเป็นจำนวนมากซึ่งก่อให้เกิดปัญหาขยะล้นวัด ในอนาคตปริมาณขยะมูลฝอยนับวันจะทวีเพิ่มมากขึ้นจนส่งผลกระทบต่อกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ภายในวัด ซึ่งปัจจุบันไม่สามารถรองรับได้หรือไม่มีประสิทธิภาพ ไม่ว่าพื้นที่ภายในวัดที่มีขนาดใหญ่และภายในวัดที่มีขนาดเล็ก ก็ตามยังพบว่าในพื้นที่ภายในวัดแต่ละพื้นที่นั้นยังคงประสบกับปัญหาในด้านการจัดการขยะมูลฝอยที่ยังมีการบริหารจัดการไม่ดีเท่าที่ควร ทำให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอยตกค้างในพื้นที่ภายในวัด

๒) ปัญหาการเข้าใจของคนในพื้นที่ในการปรับปรุงภูมิทัศน์ ในการปรับปรุงภูมิทัศน์ของวัดในบางส่วนที่ต้องปรับปรุงใหม่ได้ถูกต่อต้านจากชุมชน ขณะที่วัดยืนยันทำอย่างเหมาะสมเพื่อความสะอาด ไม่มีความขัดแย้งภายในวัด จากกรณีการปรับปรุง และบูรณะภูมิทัศน์รอบศาสนสถาน ต้องมีการพัฒนาหลายๆ ด้าน เช่น การเปิดประตูวัดให้รถสามารถขับเข้ามาได้โดยสะดวก ปรับปรุงถนนทุกสาย โดยลาดยาง หรือเทคอนกรีต ตัดถนนเพิ่มเพื่อให้สะดวกในการขับรถเที่ยวดู และชมสถานที่สำคัญต่างๆ ผ่านทางพระอุโบสถ โบราณสถาน จนเป็นเหตุให้มีกลุ่มต่างๆ ออกมาวิจารณ์ถึงการกระทำที่ไม่เหมาะสม พร้อมทั้งมีการคัดค้านจากกลุ่มที่ไม่เห็นด้วย และได้มีการชี้แจงทำความเข้าใจไปแล้ว เกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งทางวัดพยายามทำให้เห็นว่า โครงการนี้เป็นโครงการที่ควรให้ทำต่อไปจนสำเร็จ ทุกอย่างจะดูเรียบร้อย สวยงาม กลมกลืนไปกับธรรมชาติ การปรับปรุงภูมิทัศน์ดังกล่าว ทำโดยให้กลมกลืนกับธรรมชาติเดิมมากที่สุด ต้นไม้ขนาดใหญ่ไม่มีการเอาออก ยังคงอยู่ในสภาพเดิม โดยมีการปรับพื้นดินให้เรียบ และวางหินเรียงให้เป็นระเบียบ และสวยงามเพื่อความสะอาดและปลอดภัย ซึ่งแต่เดิมบ้นยอดเขาพุทธทอง ไม่มีการใช้ประโยชน์ และมีสภาพรกร้าง โดยจะมีเพียงกิจกรรมในวันสำคัญ เช่นการเวียนเทียน เท่านั้น การปรับปรุงภูมิทัศน์ดังกล่าว ทำโดยให้กลมกลืนกับธรรมชาติเดิมมากที่สุด ต้นไม้ขนาดใหญ่ไม่มีการเอาออก ยังคงอยู่ในสภาพเดิม โดยมีการปรับพื้นดินให้เรียบ และวางหินเรียงให้เป็นระเบียบ และสวยงามเพื่อความสะอาดและปลอดภัย ซึ่งแต่เดิมบ้นยอดเขาพุทธทอง ไม่มีการใช้ประโยชน์ และมีสภาพรกร้าง โดยจะมีเพียงกิจกรรมในวันสำคัญ เช่นการเวียนเทียน เท่านั้น หลังมีกระแสข่าวออกไปจนมีการต่อต้านว่าต้นไม้ขนาดใหญ่จะตายจากเหตุการณ์ปรับพื้นที่ เพียงแต่ปรับปรุงสภาพให้สามารถใช้ประโยชน์ได้มากขึ้นทางวัดก็ได้เชิญเจ้าหน้าที่ป่าไม้ขึ้นมาแนะนำการรักษาต้นไม้โดยมี นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคนในชุมชนขึ้นมา เพื่อดูการปรับปรุงภูมิทัศน์รอบพื้นที่ของวัด จนทุกฝ่ายต่างเห็นชอบจึงนำเนินงานต่อ

๓) การส่งเสริมการศึกษาและจิตสำนึก วัดได้กำหนดให้เด็กเยาวชนมาศึกษาเรียนรู้อะไรสักอย่างในวันเสาร์-อาทิตย์ เรียกว่าเด็กเยาวชนเรียนธรรมศึกษาเชิงปฏิบัติร่วมเพื่อสร้างให้เด็กเกิดความคุ้นเคยกับวัด มีความรู้ด้วยการทำกิจกรรมต่างๆ ตามที่กำหนดในการศึกษา เช่น ชมรมธรรมะเด็กแนว ที่ช่วยสร้างแรงจูงใจ กำลังใจให้มีความสำเร็จ ไม่น่าเบื่อในการเข้ามาวัด แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาในวัดนั้นเป้าหมายคือการให้ศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน สอนในวันเสาร์-อาทิตย์ ซึ่งการพยายามให้ชาวพุทธ เด็กเยาวชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดมากขึ้น ในขณะเดียวกันพระสงฆ์ก็ได้มีการพัฒนาศักยภาพและ

บทบาท ในด้านการชี้แนะ สั่งสอน และเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่พุทธศาสนิกชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้วัดกลับมาเป็นศูนย์กลางของชุมชนในทุกๆ ด้าน เป็นที่สงบจิตใจ เป็นที่พักผ่อนของชุมชน และเป็นศูนย์เรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการบริหารจัดการสมัยใหม่ ที่ยังคงยึดหลักพระธรรมวินัยควบคู่กันไป โดยนำหลักการมีส่วนร่วมของการบริหารจัดการสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการบริหารกิจการของวัด ภายใต้อำนวยการ บวร คือบ้าน วัด โรงเรียน และราชการเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนโครงการไปสู่เป้าหมาย

๒. แนวทางจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า สิ่งที่วัดควรเน้นเป็นพิเศษ ได้แก่ การสร้างเครือข่ายหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อม กลยุทธ์การจัดการสิ่งแวดล้อม แผนกลยุทธ์ส่งเสริมการศึกษาและจิตสำนึก และการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ดังนี้

๑) การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหาของวัดที่ไม่สามารถจะจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมได้นั้น เนื่องมาจากการที่วัดดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างเต็มที่เต็มกำลังความสามารถและเต็มศักยภาพที่มีอยู่ ซึ่งแน่นอนว่าจะต้องมีการเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องด้วยว่าจะมีนโยบายอย่างไร ฉะนั้น วิธีการแก้ไขปัญหากวัดสามารถจะกำหนดนโยบายแก้ไขปัญหาก็หรือการพัฒนาสิ่งแวดล้อมโดยภาพรวมและการให้มีผู้รับผิดชอบเป็นการเฉพาะก็จะสามารถแก้ไขได้มากเพราะวัดมีศักยภาพในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมอยู่แล้ว

๒) กลยุทธ์การจัดการสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย (๑) แผนการประชุมบ่อยๆ ซึ่งวัดจะต้องกำหนดไว้ในแผนงานประจำปีในการส่งเสริมการประชุมกันบ่อยๆ หรืออาจจะกำหนดแผนฉุกเฉินในกรณีการเรียกร้องหรือการประท้วง (๒) แผนการประชุม-เลิกประชุมพร้อมเพรียง ซึ่งเป็นการสร้างข้อตกลงร่วมกันเพื่อว่าหากมีการประชุมหรือการทำประชาพิจารณ์จะต้องมาประชุมโดยพร้อมเพรียงกันและจะต้องเลิกประชุมพร้อมกัน (๓) แผนการไม่บัญญัติกฎ กติกาเพิ่มเติมและลบล้างกฎเดิม ฝ่ายวัดกับฝ่ายเครือข่ายพุทธศาสนิกชนทั้งหมดจะต้องทำความเข้าใจในกติกา (๔) แผนการให้ความเคารพผู้นำ ซึ่งจะอยู่ที่ประธานหรือผู้นำในสถานที่นั้นๆ ว่าสามารถจะดำรงตนเองให้เกิดภาพของความยุติธรรม และสามารถดำรงตนเองให้พุทธศาสนิกชนเกิดความเคารพได้อย่างเปิดเผย ไม่มีผลประโยชน์แอบแฝง (๕) แผนการปกป้องและให้ความสำคัญต่อพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ ฝ่ายวัดจะต้องกำหนดไว้ในแผนปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อมประจำปีให้มีการดึงพุทธศาสนิกชนที่มีบทบาทในการทำงานด้านสิ่งแวดล้อมในจังหวัดได้เข้ามาเสริมการทำงานโดยการอนุมัติงบประมาณให้กับพุทธศาสนิกชนอย่างต่อเนื่อง (๖) แผนการให้ความเคารพกับสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ การกำหนดการทำประชาพิจารณ์ก่อนการจัดทำโครงการทุกครั้งจะต้องมีการสร้างข้อตกลง กติการ่วมกันในการที่จะปกป้องสถานที่สำคัญทางวัตถุโบราณหรือสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งเหล่านั้น (๗) แผนการปกป้องคุ้มครองและให้ความสำคัญต่อพระสงฆ์ เป็นการนิมนต์พระสงฆ์ให้เข้าร่วมประชุมวางแผน และเป็นนิมนต์ให้พระสงฆ์ได้มีบทบาททางสังคมในฐานะสมาชิกของสังคมในพื้นที่นั้นๆ ซึ่งบางครั้งพระสงฆ์จะมีความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์อย่างมากในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เพราะจะไม่มีผลประโยชน์ทางตัวเลขมาเกี่ยวข้อง

และพระองค์เอง บางครั้งก็ถูกคุกคาม หากเครือข่ายพุทธศาสนิกชนอื่น ๆ ได้รวมพลังเพื่อปกป้องคุ้มครองพระองค์จะทำให้การดำเนินงานมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

๓) **แนวทางการส่งเสริมการศึกษาและจิตสำนึก** บทบาทหน้าที่ของวัดอย่างหนึ่งที่ขาดไม่ได้ นั่นก็คือ การกำหนดแผนประจำปีในระยะยาวในการให้การศึกษาแก่พุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในทุกรูปแบบซึ่งเชื่อมโยงไปยังโรงเรียนต่างๆ หรือมหาวิทยาลัยในทุกกิจกรรมการพัฒนา ซึ่งอาจจะขอความร่วมมือไปยังมหาวิทยาลัยต่างๆ เพื่อกำหนดหลักสูตรการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมแก่นักเรียน นักศึกษา เยาวชน และพุทธศาสนิกชนทั่วไปในการจัดการสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน

๔) **การส่งเสริมการมีส่วนร่วม** การกำหนดแผนงานการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนมีความสำคัญอย่างมากในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมทั้งการมีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินงาน การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผล ในการปรับปรุงแก้ไขและการพัฒนาทุกกระบวนการจะต้องมีการกำหนดให้พุทธศาสนิกชนได้มีบทบาทเข้ามาเสริมในการดำเนินงานทุกขั้นตอนและเปิดกว้างในทุกความคิดเห็น ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของการประชาสัมพันธ์ในทุกเครือข่ายต่างๆ เช่น เครือข่ายครูนักเรียน นักศึกษา เครือข่ายพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ในภาคต่างๆ เครือข่ายพระสงฆ์ เครือข่ายภาคโรงงานอุตสาหกรรม เครือข่ายของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เครือข่ายนักวิชาการ ซึ่งตรงนี้ฝ่ายวัดจะต้องเป็นเจ้าภาพหลักในการจัดการปัญหาและสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นและสร้างแรงขับเคลื่อนในลักษณะองค์คาบพหุเดียวกันซึ่งจะเห็นพลังของเครือข่ายต่างๆ ที่ต้องการเข้ามาช่วยในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม

๖. อภิปรายผล

ในการวิจัยเรื่อง “กระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี” โดยมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

๑. สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดในจังหวัดสระบุรี

สภาพปัจจุบันและปัญหาในการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดในจังหวัดสระบุรี ซึ่งในการวิจัยเรื่องนี้ได้กำหนดขอบเขตของวัดที่เป็นพื้นที่ในการวิจัยจำนวน ๕ วัด ประกอบด้วย ๑) วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท ๒) วัดพระพุทธฉาย อำเภอแก่งคอย ๓) วัดเขาวง (ถ้ำนารายณ์) อำเภอพระพุทธบาท ๔) วัดสมุหประดิษฐาราม อำเภอเสาไห้ ๕) วัดเขาแก้ววรวิหาร อำเภอเสาไห้ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลหลักพบว่า ปัญหาในการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดดังกล่าว มีอยู่ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากขยะมูลฝอย ปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นจากแหล่งท่องเที่ยวบนพื้นที่ภายในวัดกลายเป็นปัญหาที่สำคัญที่ทำลายภาพลักษณ์อันสวยงามของบนพื้นที่ภายในวัด สอดคล้องกับงานวิจัยของ วีระโชติ รัตนกุล^๕

^๕วีระโชติ รัตนกุล, สภาพปัญหาอนามัยสิ่งแวดล้อมของวัดในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้, วิทยานิพนธ์ สาธารณสุขมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๒).

ในงานวิจัยเรื่อง สภาพปัญหาอนามัยสิ่งแวดล้อมของวัดในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากการศึกษาโครงการพัฒนาศาสนสถานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปี ๒๕๕๑ และข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า สภาพปัญหาเกี่ยวกับ ห้องน้ำห้องส้วม ขยะมูลฝอย อาณาบริเวณโดยรอบวัด รวมถึงสัตว์และแมลงนำโรคต่างๆ ที่ อยู่ในเขตวัด ยังเป็นปัญหาสำคัญ ฉะนั้นจึงได้ศึกษาสภาพปัญหาอนามัยสิ่งแวดล้อมของวัดในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามความเป็นจริงรวมถึงการรับรู้ของเจ้าอาวาสเรื่องปัญหาอนามัยสิ่งแวดล้อมของวัดที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา มีปริมาณขยะมูลฝอยที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตามจำนวนนักท่องเที่ยวและร้านอาหารบนภายในวัด ขยะมูลฝอยจากแหล่งท่องเที่ยวบนพื้นที่ภายในวัดส่วนใหญ่เป็นขยะอินทรีย์ ได้แก่ พวกเศษอาหาร เศษผักผลไม้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีขยะทั่วไปที่ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ ขยะรีไซเคิล ที่มีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ขยะมูลฝอยมีการตกค้างเป็นจำนวนมากซึ่งก่อให้เกิดปัญหาขยะล้นวัด ในอนาคตปริมาณขยะมูลฝอยนับวันจะทวีเพิ่มมากขึ้นจนส่งผลกระทบต่อกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ภายในวัด ซึ่งปัจจุบันไม่สามารถรองรับได้หรือไม่มีประสิทธิภาพ ไม่ว่าพื้นที่ภายในวัดที่มีขนาดใหญ่ และภายในวัดที่มีขนาดเล็ก ก็ตามยังพบว่าในพื้นที่ภายในวัดแต่ละพื้นที่นั้นยังคงประสบกับปัญหาในการจัดการขยะมูลฝอยที่ยังมีการบริหารจัดการไม่ดีเท่าที่ควร ทำให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอยตกค้างในพื้นที่ภายในวัด จากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ **มานิตย์ เขียวดารา**^๕ ในงานวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี” ที่พบว่า ในระยะสั้นควรดำเนินการ ดังนี้ ๑) ระดับจังหวัด ให้จัดทำแผนปฏิบัติการสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณ ๒) ระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรดำเนินการรณรงค์ให้แต่ละครัวเรือนในชุมชนลดปริมาณขยะมูลฝอย นอกจากนี้ควรให้มีการคัดแยกขยะ จัดหาถังรองรับขยะและรถขนขยะที่มีขีดให้เพียงพอ รวมทั้งสนับสนุนสนับสนุนการจัดตั้งธนาคารขยะในโรงเรียน ในระยะยาว ควรมีการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในระดับจังหวัด ดังนี้ ๑) นำขยะมูลฝอยมาผลิตกระแสไฟฟ้าจากก๊าซมีเทนที่เกิดขึ้นในบ่อฝังกลบ ๒) แปรรูปพลาสติกเป็นน้ำมัน ๓) นำขยะที่เป็นสาร อินทรีย์มาผลิตปุ๋ยหมัก และนำหมักชีวภาพในเชิงการค้า ๔) จัดตั้งศูนย์กำจัดขยะมูลฝอย เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้ประโยชน์ร่วมกัน และในงานวิจัยของ **พรพิมล วิกรัยพัฒน์** ในงานวิจัยเรื่อง “การจัดการขยะในครัวเรือนชุมชนข้างเคียงจังหวัดเชียงใหม่” ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวนเกินกว่าครึ่งเห็นว่าขยะทำให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและทุกคนควรร่วมรับผิดชอบ แต่ในขณะที่เดียวกัน กลุ่มตัวอย่างก็ยังคงคิดว่า หน่วยงานของรัฐต้องเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการจัดการ อย่างไรก็ตามหลักจากการดำเนินกิจกรรมและโครงการต่างๆ ในการให้ความรู้การจัดทำแผนชุมชน การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน และการสร้างเครือข่ายร่วมกับชุมชนอื่นๆ โดยชุมชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน และชุมชนยังเกิดการตื่นตัวในปัญหาที่เกิดจากขยะ เกิดการปฏิสัมพันธ์ในระหว่างกลุ่มภายในชุมชนมากขึ้น เกิดกลุ่มการทำงานด้านการ

^๕มานิตย์ เขียวดารา, “การบริหารจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี”, รายงานการวิจัย, (สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒).

จัดการขยะ นอกจากนี้ยังเกิดเครือข่ายการเรียนรู้และการทำงานขยายผลไปยังชุมชนใกล้เคียง^๒

๒. ปัญหาการเข้าใจของคนในพื้นที่ในการปรับปรุงภูมิทัศน์ ในการปรับปรุงภูมิทัศน์ของวัดในบางส่วนที่ต้องปรับปรุงใหม่ได้ถูกต้องตามจากชุมชน ขณะที่วัดยืนยันทำอย่างเหมาะสมเพื่ออำนวยความสะดวกไม่มีความขัดแย้งภายในวัด จากกรณีการปรับปรุง และบูรณะภูมิทัศน์รอบศาสนสถาน ต้องมีการพัฒนาหลายๆ ด้าน เช่น การเปิดประตูวัดให้รถสามารถขับเข้ามาได้โดยสะดวก ปรับปรุงถนนทุกสาย โดยลาดยาง หรือเทคอนกรีต ตัดถนนเพิ่มเพื่อให้สะดวกในการขับรถเที่ยวดู และชมสถานที่สำคัญต่างๆ ผ่านทางพระอุโบสถ โบราณสถาน จนเป็นเหตุให้มีกลุ่มต่างๆ ออกมาวิจารณ์ถึงการกระทำที่ไม่เหมาะสม พร้อมทั้งมีการคัดค้านจากกลุ่มที่ไม่เห็นด้วย และได้มีการชี้แจงทำความเข้าใจไปแล้ว เกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งทางวัดพยายามทำให้เห็นว่า โครงการนี้เป็นโครงการที่ควรให้ทำต่อไปจนสำเร็จ ทุกอย่างจะดูเรียบร้อย สวยงาม กลมกลืนไปกับธรรมชาติ การปรับปรุงภูมิทัศน์ดังกล่าว ทำโดยให้กลมกลืนกับธรรมชาติเดิมมากที่สุด ต้นไม้ขนาดใหญ่ไม่มีการเอาออก ยังคงอยู่ในสภาพเดิม โดยมีการปรับพื้นดินให้เรียบ และวางหินเรียงให้เป็นระเบียบ และสวยงามเพื่อความสะดวกและปลอดภัย ซึ่งแต่เดิมบนยอดเขาพุทธทอง ไม่มีการใช้ประโยชน์ และมีสภาพรกร้าง โดยจะมีเพียงกิจกรรมในวันสำคัญ เช่นการเวียนเทียน เท่านั้น การปรับปรุงภูมิทัศน์ดังกล่าว ทำโดยให้กลมกลืนกับธรรมชาติเดิมมากที่สุด ต้นไม้ขนาดใหญ่ไม่มีการเอาออก ยังคงอยู่ในสภาพเดิม โดยมีการปรับพื้นดินให้เรียบ และวางหินเรียงให้เป็นระเบียบ และสวยงามเพื่อความสะดวกและปลอดภัย ซึ่งแต่เดิมบนยอดเขาพุทธทอง ไม่มีการใช้ประโยชน์ และมีสภาพรกร้าง โดยจะมีเพียงกิจกรรมในวันสำคัญ เช่นการเวียนเทียน เท่านั้น หลังมีกระแสข่าวออกไปจนมีการต่อต้านว่าต้นไม้ขนาดใหญ่จะตายจากเหตุการณ์ปรับพื้นที่ เพียงแต่ปรับปรุงสภาพให้สามารถใช้ประโยชน์ได้มากขึ้นทางวัดก็ได้เชิญเจ้าหน้าที่ป่าไม้ขึ้นมาแนะนำการรักษาต้นไม้โดยมี นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคนในชุมชนขึ้นมา เพื่อดูการปรับปรุงภูมิทัศน์รอบพื้นที่ของวัด จนทุกฝ่ายต่างเห็นชอบจึงนำเนินงานต่อจากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ปิยะภรณ์ วรประโยชน์**^๓ ได้วิจัยเรื่อง “มลพิษทางทัศนียภาพของวัดจากการบดบังของสาธารณูปโภค-สาธารณูปการ ในเทศบาลเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่” ผลวิจัยพบว่า พื้นที่บริเวณด้านหน้าวัดควรเก็บธงชาติและธงธรรมจักร เพื่อเน้นความสำคัญของพื้นที่บริเวณด้านหน้าวัดให้ชัดเจนและมีความโดดเด่นขึ้น สภาพพื้นที่โดยรอบวัดปัจจุบันพบปัญหาที่เกิดจากการติดตั้งป้ายโฆษณา การติดตั้งระบบสาธารณูปโภค การจอดรถของรถประจำทางที่มาจอดรอรับผู้โดยสาร การปรับปรุงทัศนียภาพของพื้นที่ควรใช้พืชพรรณ โดยคัดเลือกพันธุ์ไม้มาปลูกและตกแต่งโดยพิจารณารูปร่าง ขนาด ดอก ใบ และเรือนพุ่ม ปลูกเป็นแนวยาวเพื่อ

^๒พรพิมล วิกิย์พัฒน์, “การจัดการขยะในครัวเรือนชุมชนข้างเคียน จังหวัดเชียงใหม่”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัย: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา, ๒๕๕๐).

^๓ปิยะภรณ์ วรประโยชน์, “มลพิษทางทัศนียภาพของวัดจากการบดบังของสาธารณูปโภค-สาธารณูปการ ในเทศบาลเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๗๙-๘๐.

ใช้เป็นฉากช่วยในการปิดบังปัญหาทัศนียภาพที่ไม่น่ามอง นอกจากนี้การปรับพื้นที่ผิวทางทำให้เรียบมีระดับที่เสมอกัน ระบบสาธารณูปโภคควรเก็บซ่อนลงใต้ดินเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย สำหรับป้ายโฆษณาและความสูงของอาคารพาณิชย์ ควรแก้ไขที่ตัวอาคารโดยลดขนาดของตัวอาคารลงและเพิ่มระยะห่างออกมาจากบริเวณวัด เพื่อช่วยเสริมมุมมองของสิ่งก่อสร้างและโบราณสถานภายในวัดให้มีความโดดเด่นขึ้น วิธีดังกล่าวอาจจะเป็นไปได้ยาก เนื่องจากมีการก่อสร้างอาคารสูงอยู่แล้ว ฉะนั้นอาจจะแก้ไขได้โดยการปรับปรุงองค์ประกอบต่างๆ ของอาคารสูงในเรื่องของรูปทรง สีเส้น และวัสดุที่ใช้ให้มีความกลมกลืนเข้ากันได้กับสิ่งก่อสร้างและโบราณสถานภายในวัด ส่วนการจอดรถของรถประจำทางให้จัดระเบียบพื้นที่ในการจอดไปอยู่ในส่วนของถนนด้านข้างวัดแทนการจอดรถบริเวณด้านหน้าวัดนอกจากนี้แล้วภายในวัดควรมีการจัดสภาพแวดล้อมของวัด เช่น ควรเพิ่มความร่มรื่นโดยการปลูกต้นไม้ให้แก่พื้นที่ โดยนำไม้ยืนต้นและไม้ดอกไม้ประดับปลูกไว้ตามแนวทางเดิน ตัดแต่งกิ่งไม้ที่มีอยู่ในพื้นที่ให้โปร่งโล่งและเป็นระเบียบมากขึ้น บริเวณร้านค้าขายของบูชา/ขายของที่ระลึกควรมีการจัดร้านค้าให้สะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น วัดที่ได้มีการปรับปรุงโดยการใช้นโยบายการลดผลกระทบทางทัศนียภาพของวัดจากการบดบังของสาธารณูปโภค-สาธารณูปการ กลุ่มตัวอย่างอย่างมีความพึงพอใจต่อมาตรการลดผลกระทบทางทัศนียภาพนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ปกรณ์ ต้นสกุล**^๕ ได้ทำการศึกษาวิจัย “เรื่องการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานของพระสังฆาธิการในวัดพัฒนาตัวอย่าง” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาวัดเป็นการปรับปรุงสภาพวัดและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของวัด เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้วัดมีความเจริญรุ่งเรือง และเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน เน้นการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องในวัด รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานกิจการพระศาสนาในวัดให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพสมบูรณ์ การพัฒนาวัด มุ่งเน้นให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นแหล่งอารยธรรม อันเจริญรุ่งเรือง มีศาสนวัตถุ ศาสนสถานอันเป็นเครื่องหมายแห่งศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม มีการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์อย่างหลากหลายทั้งในด้านศาสนพิธี การให้การศึกษา การเผยแผ่ และการสาธารณสงเคราะห์ เพื่อให้พระศาสนา สร้างความสงบสุขแก่สังคมไทยได้อย่างแท้จริง ๓. การส่งเสริมการศึกษาและจิตสำนึก วัดได้กำหนดให้เด็กเยาวชนมาศึกษาเรียนรู้พระพุทธศาสนาในวันเสาร์-อาทิตย์ เรียกว่าเด็กเยาวชนเรียนธรรมศึกษาเชิงปฏิบัติร่วมเพื่อสร้างให้เด็กเกิดความคุ้นเคยกับวัด มีความรู้ด้วยการทำกิจกรรมต่างๆ ตามที่กำหนดในการศึกษา เช่น ชมธรรมะเด็กแนว ที่ช่วยสร้างแรงจูงใจ กำลังใจให้มีความร่าเริง ไม่น่าเบื่อในการเข้ามาวัด แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาในวัดนั้นเป้าหมายคือการให้ศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน สอนในวันเสาร์-อาทิตย์ ซึ่งการพยายามให้ชาวพุทธ เด็กเยาวชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดมากขึ้น ในขณะเดียวกันพระสงฆ์ก็ได้มีการพัฒนาศักยภาพและบทบาท ในด้านการชี้แนะ สั่งสอน

^๕ ปกรณ์ ต้นสกุล, “การศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานของพระสังฆาธิการในวัดพัฒนาตัวอย่าง”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ๒๕๔๖), หน้า ๕๒.

และเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่พุทธศาสนิกชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้วัดกลับมาเป็นศูนย์กลางของชุมชนในทุกๆ ด้าน เป็นที่สงบจิตใจ เป็นที่พักผ่อนของชุมชน และเป็นศูนย์เรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการบริหารจัดการสมัยใหม่ ที่ยังคงยึดหลักพระธรรมวินัยควบคู่กันไป โดยนำหลักการมีส่วนร่วมของการบริหารจัดการสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการบริหารกิจการของวัด ภายใต้หลัก บวร คือบ้าน วัด โรงเรียน และราชการ เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนโครงการไปสู่เป้าหมาย จากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมคิด เพ็งอุดม^๙ ได้ทำการศึกษาวิจัย “เรื่องบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามพระศนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยในจังหวัดสมุทรสงคราม” ผลการวิจัยพบว่า มีพระสงฆ์ที่พัฒนาหลายรูป ได้ปรับเปลี่ยนความเชื่อและค่านิยมของชาวบ้านในด้านสังคมและวัฒนธรรมได้แก่การอบรมสั่งสอนแนะนำชาวบ้านว่าการทำความสะอาดบ้านเรือนหรือชุมชน ไม่ทิ้งขยะมูลฝอยลงแม่น้ำลำคลอง ก็คือการทำบุญอย่างหนึ่ง และในงานวิจัยของ รุ่งโรจน์ คำแน่น^{๑๐} ได้ทำการศึกษาวิจัย “เรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาส : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดเพชรบุรี” ผลการวิจัยพบว่า เจ้าอาวาสมีบทบาทพัฒนาชุมชนด้านการพัฒนาจิตใจมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การส่งเสริมและพัฒนาการศึกษา การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ การพัฒนาเพื่อจัดระเบียบชุมชนการพัฒนาการสาธารณสุข การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การฝึกอบรมพัฒนาอาชีพ การส่งเสริมการเกษตร และกิจกรรมการพัฒนาอื่น ๆ ตามลำดับ สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อบทบาทการพัฒนาชุมชน ได้แก่ ความเกี่ยวข้องกับชาวบ้านและความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาชุมชน

๒. แนวทางจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า สิ่งที่วัดควรเน้นเป็นพิเศษ ได้แก่ การสร้างเครือข่ายหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อม กลยุทธ์การจัดการสิ่งแวดล้อม แผนกลยุทธ์การส่งเสริมการศึกษาและจิตสำนึก และการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ดังนี้

๑) การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหาของวัดที่ไม่สามารถจะจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมได้นั้น เนื่องมาจากการที่วัดดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างเต็มที่เต็มกำลังความสามารถและเต็มศักยภาพที่มีอยู่ ซึ่งแน่นอนว่าจะต้องมีการเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องด้วยว่าจะมีนโยบายอย่างไร ฉะนั้น วิธีการแก้ไขปัญหากวัดสามารถจะกำหนดนโยบายแก้ไขปัญหาหรือการพัฒนาสิ่งแวดล้อมโดยภาพรวมและการให้มีผู้รับผิดชอบเป็นการเฉพาะก็จะสามารถแก้ไขได้มากเพราะวัดมีศักยภาพในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมอยู่แล้ว

^๙ สมคิด เพ็งอุดม, “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามพระศนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยในจังหวัดสมุทรสงคราม”, *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร), ๒๕๓๕.

^{๑๐} รุ่งโรจน์ คำแน่น, “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาส : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดเพชรบุรี”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๓๙.

๒) กลยุทธ์การจัดการสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย (๑) แผนการประชุมบ่อย ๆ ซึ่งวัดจะต้องกำหนดไว้ในแผนงานประจำปีในการส่งเสริมการประชุมกันบ่อย ๆ หรืออาจจะกำหนดแผนฉุกเฉินในกรณีการเรียกร้องหรือการประท้วง หรือท้วงติงโครงการของวัดบางประการที่ไม่เห็นด้วย และการต่อต้านของพุทธศาสนิกชนในโครงการรัฐอื่น ๆ ซึ่งจะออกมาในรูปของการทำประชาพิจารณ์นอกจากนี้ยังสามารถประชาสัมพันธ์ให้พุทธศาสนิกชนได้มีโอกาสเข้ามาร่วมกันเสนอความคิดเห็น เป็นการระดมความคิดเห็นของเครือข่ายพุทธศาสนิกชนทั้งหมดรวมไปถึงความเป็นไปได้ของการจัดทำโครงการของวัดว่าสอดคล้องกับภารกิจที่มีหรือไม่ อย่างไร และการปฏิบัติตามหน้าที่ที่มอบหมายเป็นความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับจากการมอบหมายให้ดำเนินงานในเรื่องหนึ่งเรื่องใดเป็นการเฉพาะตามกรอบของหน้าที่ที่พึงกระทำร่วมกันว่าใครมีหน้าที่อะไรบ้างเพื่อการดูแลบำรุงรักษาและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นั้น ๆ จากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระพงษ์เพชร แสนสามารถ^{๑๑} ในงานวิจัยเรื่อง การดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมของวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมของวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์ กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเรียงลำดับดังนี้ ด้านกิจกรรมการลดภาวะโลกร้อนของวัด ด้านการสร้างความตระหนักให้เห็นคุณค่าของการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ด้านการประเมินผลและรายงาน ด้านการจัดสภาพสิ่งแวดล้อมในวัด ด้านการประสานงานและร่วมมือกับชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของรุ่งรัตน์ ลัพเจริญวงศ์^{๑๒} ในงานวิจัยเรื่อง สภาวะและคุณภาพด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมของวัดในพระพุทธศาสนาซึ่งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า สภาวะด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมของหลายวัดที่ทำการศึกษ อยู่ในสภาพไม่ดีและก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพแก่พระสงฆ์ โดยองค์ประกอบเหล่านี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันและสามารถส่งผลกระทบต่อซึ่งกันและกันเป็นพลวัตร จึงแนะนำให้มีการ เสริมสร้างวงจรคุณธรรมขึ้นมาแทนที่ เพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมต่อสุขภาพ และพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของพระสงฆ์ในภาพรวม (๒) แผนการประชุม-เลิกประชุมพร้อมเพรียง ซึ่งเป็นการสร้างข้อตกลงร่วมกันเพื่อว่าหากมีการประชุมหรือการทำประชาพิจารณ์จะต้องมาประชุมโดยพร้อมเพรียงกันและจะต้องเลิกประชุมพร้อมกัน หากมีกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดการเลิกประชุมก่อนให้ถือว่าการประชุมนั้น ไม่ผลต่อการลงประชามติในการทำโครงการจะต้องมีการประชุมกันใหม่ซึ่งอาจจะทำได้โดยการทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างฝ่ายวัดกับพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ทั้งหมดเพราะเป็นการรับรู้ข้อมูลโดยตลอด เป็นความพร้อมเพรียงเพื่อรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นจากทุกฝ่ายทั้งหมดและรู้ว่า จะต้องทำอะไร จะต้องทำที่ไหน จะต้องทำอย่างไร และใครเป็นผู้รับผิดชอบบ้าง ซึ่งการปฏิบัติหน้าได้ตาม

^{๑๑} พระพงษ์เพชร แสนสามารถ, การดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมของวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ กรุงเทพมหานคร, สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๒)

^{๑๒} รุ่งรัตน์ ลัพเจริญวงศ์, สภาวะและคุณภาพด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมของวัดในพระพุทธศาสนาซึ่งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๓).

ศักยภาพของตนและเป็นการนำศักยภาพของเครือข่ายแต่ละเครือข่ายซึ่งเป็นจุดแข็งมาทำงานร่วมกันซึ่งบางครั้งมองว่า เครือข่ายแต่ละเครือข่ายมีศักยภาพที่ไม่เท่าเทียมกัน (๓) แผนการไม่บัญญัติกฎ กติกาเพิ่มเติมและลบล้างกฎเดิม ฝ่ายวัดกับฝ่ายเครือข่ายพุทธศาสนิกชนทั้งหมดจะต้องทำความเข้าใจในกติกา และกฎเกณฑ์เดิมร่วมกันและพร้อมที่จะปฏิบัติโดยไม่ขัดแย้งรวมทั้งหากมีกติกา กฎเกณฑ์ใหม่ก็พร้อมที่จะพิจารณาความเป็นไปได้ของการปฏิบัติว่าสามารถจะปฏิบัติได้ทั้งหมดหรือไม่ อย่างไร และทุกคนในที่ประชุมจะต้องมีการลงมติรับหลักการร่วมกันโดยถือว่าทุกคนมีหน้าที่ของตนในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นการให้ความเคารพกฎ กติกาที่มีอยู่ และเป็น การให้ความสำคัญต่อกระบวนการกลุ่มที่มุ่งไปที่การศึกษาและรักษากฎกติกา กฎหมาย ระเบียบใน การดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อความสงบเรียบร้อยของหมู่คณะไปได้ด้วยดี (๔) แผนการให้ ความเคารพผู้นำ ซึ่งจะอยู่ที่ประธานหรือผู้นำในสถานที่นั้นๆว่าสามารถจะดำรงตนเองให้เกิดภาพ ของความยุติธรรม และสามารถดำรงตนเองให้พุทธศาสนิกชนเกิดความเคารพได้อย่างเปิดเผย ไม่มี ผลประโยชน์แอบแฝง นอกจากนี้การไม่เลือกปฏิบัติและให้ความใส่ใจต่อพุทธศาสนิกชนทุกพื้นที่จะ นำไปสู่การให้ความเคารพต่อผู้นำ นอกจากนี้ เมื่อผู้นำมีการดำรงตนเองดีอยู่แล้วฝ่ายพุทธศาสนิกชน จะต้องเชื่อมั่นและศรัทธาต่อผู้นำในการเข้าร่วมประชุมวางแผนทุกครั้ง เป็นการให้ความสำคัญกับ การประชุม การทำประชาพิจารณ์ การทำเวทีชาวบ้าน โดยเฉพาะผู้นำหรือประธานจะต้องเอาใจใส่ ในการรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมใน พื้นที่นั้น ๆ อย่างไรก็ดี มีความเที่ยงธรรม เป็นการติดตาม ตรวจสอบการทำงานของผู้นำให้เกิดการ ดำเนินอย่างผู้เป็นกลางมากที่สุดและไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้ใด (๕) แผนการปกป้องและให้ ความสำคัญต่อพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ ฝ่ายวัดจะต้องกำหนดไว้ในแผนปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อม ประจำปีให้มีการดึงพุทธศาสนิกชนที่มีบทบาทในการทำงานด้านสิ่งแวดล้อมในจังหวัดได้เข้ามาเสริม การทำงานโดยการอนุมัติงบประมาณให้กับพุทธศาสนิกชนอย่างต่อเนื่องและเพียงพอพร้อมกับการ ตรวจสอบการทำงานด้านสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายต่างๆรวมทั้งของหน่วยงานรัฐให้มีความโปร่งใส เป็นธรรมและสามารถตรวจสอบได้ซึ่งจะต้องให้อำนาจแก่พุทธศาสนิกชน ซึ่งเป็นการส่งเสริมบทบาท พุทธศาสนิกชนในพื้นที่ และเป็นการนำศักยภาพของเครือข่ายพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ที่ทำงานด้าน สิ่งแวดล้อมมาใช้ในการดำเนินงานร่วมกันเพราะมองว่าพุทธศาสนิกชนจะมีความสามารถในการ ปกป้อง ดูแล และรักษาสิ่งแวดล้อมได้ดีกว่าผู้ชาย เช่น การเอาจริงเอาจังกับการแก้ไขปัญหา สิ่งแวดล้อมหากไม่สำเร็จจะไม่ยอมละลดความพยายาม (๖) แผนการให้ความเคารพกับสถานที่ ศักดิ์สิทธิ์ การกำหนดการทำประชาพิจารณ์ก่อนการจัดทำโครงการทุกครั้งจะต้องมีการสร้าง ข้อตกลง กติการ่วมกันในการที่จะปกป้องสถานที่สำคัญทางวัตถุโบราณหรือสถานที่สำคัญทาง ประวัติศาสตร์ที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งเหล่านั้น หากมีการจัดทำโครงการอย่างหนึ่งอย่างใดที่ส่ง ผลกระทบต่อสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ฝ่ายเครือข่ายพุทธศาสนิกชนจะต้องร่วมกันต่อต้านหรือเรียกร้องให้มี การทบทวนโครงการดังกล่าวซึ่งทางฝ่ายหน่วยงานจะต้องยุติหรือพิจารณาโครงการใหม่โดยทันที และนำไปสู่การประชุมร่วมกันเพื่อหาแนวทางใหม่อีกครั้งและประเด็นดังกล่าวจะต้องระบุข้อกำหนด ไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีของวัดหรือเป็นการจัดประชุมวางแผนในวัดหรือสถานที่สำคัญให้เห็น

ภาพของการรักษาสถานที่สำคัญไว้อันเป็นการแสดงไว้ว่าพุทธศาสนิกชนและวัดได้ให้ความสำคัญกับสถานที่อันเป็นที่พุทธศาสนิกชนให้ความเคารพ สักการบูชาและเป็นสถานที่อาศัยอยู่ของผู้คุ้มครองปกป้องดูแลสถานที่นั้นอันเป็นความเชื่อและเป็นศูนย์รวมของการประกอบความดีทั้งหลาย ซึ่งจะต้องไม่กระทบต่อความเชื่อของพุทธศาสนิกชน เป็นการเคารพสิทธิต่อการดำเนินวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชน (๗) แผนการปกป้องคุ้มครองและให้ความสำคัญต่อพระสงฆ์ เป็นการนิมนต์พระสงฆ์ให้เข้าร่วมประชุมวางแผน และเป็นการนิมนต์ให้พระสงฆ์ได้มีบทบาททางสังคมในฐานะสมาชิกของสังคมในพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งบางครั้งพระสงฆ์จะมีความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์อย่างมากในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เพราะจะไม่มีผลประโยชน์ทางตัวเลขมาเกี่ยวข้อง และพระสงฆ์เอง บางครั้งก็ถูกคุกคาม หากเครือข่ายพุทธศาสนิกชนอื่น ๆ ได้รวมพลังเพื่อปกป้องคุ้มครองพระสงฆ์จะทำให้การดำเนินงานมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ทางวัดจะต้องออกข้อบังคับเพิ่มเติมหากโครงการรัฐ หรือโครงการของเอกชนที่คุกคามต่อเสรีภาพและชีวิตของพระสงฆ์จะต้องเข้าไปดำเนินการเพื่อยับยั้งโดยให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ซึ่งอาจจะขอความร่วมมือไปยังฝ่ายเจ้าหน้าที่ตำรวจให้เข้ามาดูแลเพิ่มเติมหรือผู้นำของวัดจะต้องเข้าไปดูแลด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอ

๗. ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง “กระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี” จากข้อค้นพบจากการวิจัย ผู้วิจัยจึงเสนอแนะแนวทางเพื่อเป็นแนวทางในการเลือกนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ดังนี้

๗.๑ ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

๑. ส่วนงานภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยมุ่งเน้นที่การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลัก และการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะการพัฒนาความคิดสติปัญญา เพื่อให้เกิดการร่วมมือกับส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมภายนอก

๒. ส่วนงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการจัดอบรม ให้การศึกษา และทำความเข้าใจในแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและส่งเสริมการนำแนวคิดปราชญ์ชาวบ้านซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อม

๗.๒ ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัตินี้ ได้เสนอแนะจากผลการวิจัยในประเด็นที่เห็นว่าสำคัญและควรเป็นประเด็นเร่งด่วนต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ดังนี้

๑. ส่วนงานภาครัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่ควรส่งเสริมให้มีการจัดประชุมสัมมนาร่วมกันระหว่างภาครัฐกับประชาชนในพื้นที่อยู่เสมอ

๒. ส่วนงานภาครัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่ควรรับฟังความคิดเห็นและรับฟังข้อมูลข้อเท็จจริงอันเป็นปัญหาในการจัดการสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์

๗.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการวิจัยเกี่ยวกับ “กระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธ บูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี” ในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

๑) ควรดำเนินการในลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งเป็นใช้วิธีการปฏิบัติ กระบวนการพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง การเรียนรู้ จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการจัดการสิ่งแวดล้อม

๒) ควรเพิ่มกรณีศึกษาจากพื้นที่ของวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดอื่น ๆ เช่น ภาคเหนือ หรือภาคใต้ เพื่อเพิ่มบริบทของการวิจัยให้ได้องค์ความรู้และรูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๗.

สมานจิต ภิรมย์รัตน์. วัดพัฒนาตัวอย่าง ปี ๔๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑.

(๒) วารสาร:

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. พุทธศาสนากับนิเวศวิทยา. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. ๑๒, ๑ (ม.ค.-ก.พ. ๒๕๒๕).

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานวิจัย:

ปกรณั ดันสกุล. “การศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานของพระสังฆาธิการในวัดพัฒนาตัวอย่าง”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๒๕๔๖.

ปิยะภรณ์ วรประโยชน์. “มลพิษทางทัศนียภาพของวัดจากการบดบังของสาธารณูปโภค-สาธารณูปการ ในเทศบาลเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่”. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๑.

พรพิมล วิกรัยพัฒน์. “การจัดการขยะในครัวเรือนชุมชนข้างเคียง จังหวัดเชียงใหม่”. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัย: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา, ๒๕๕๐.

- พระพงษ์เพชร แสนสามารถ. การดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมของวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ กรุงเทพมหานคร. **สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๒.
- มานิตย์ เขียวดารา. “การบริหารจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี”. รายงานการวิจัย, (สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒.
- รุ่งรัตน์ ลัพเจริญวงศ์. สภาวะและคุณภาพด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมของวัดในพระพุทธศาสนาซึ่งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๓.
- รุ่งโรจน์ คำแน่น. “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาส : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดเพชรบุรี”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๙.
- วีระโชติ รัตนกุล. สภาพปัญหาอนามัยสิ่งแวดล้อมของวัดในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้, **วิทยานิพนธ์สาธารณสุขมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๒.
- สมคิด เพ็งอุดม. “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามพระศนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยในจังหวัดสมุทรสงคราม”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๕.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books:

- Clark. John J.. **Outline of Local Government of The United Kingdom.** London: Sirissac Pitman And Son Ltd., 1957.
- Mongtagu. Harris G., **Comparative Local Government.** Great Britain: William Brendon and Son Ltd., 1984.
- Robson. William A., **Local Government in Encyclopedia of Social Science, Vol. x.** New York: The Macmillan Company, 1953.
- Tchobanoglous.G.Theisen.H.& Vigil. S.. **Integrated Solid Waste Management: Engineering Principle and Management Issues.** New York: McGraw-Hill, 1993.

Book reviews:
The public management connectivity toward AEC to the year
of 2020
 By
Boonton Dockthaisong

Book Title: The public management connectivity toward AEC to   the year of 2020
Author: Boonton Dockthaisong
Reviewer: Boonton Dockthaisong
Publication: Panyachon: 2014

Introduction:

This book has 24 chapters which the author tries to give the general point of views of ASEAN evolution and development, even though it is not covered more details of the AEC as wishes. There are some weak points in this big name of the book, but the author presents some common ideas to share for becoming an active member with AEC. Even through this book may not answer all aspects, according to the wish of the author who would like to have more in-depth information, in accordance with the 10 AEC communities, The Will to share ASEAN is the most important factors to build unity and prosperity, therefore, the author was selected the topic of PMC, to bridge the friendship of ASEAN to become one vision, one identity and one community and it may be the value of this book. The author synergizes this book in to four Modules as follows: (I) From ASA to AEC, (II) Public management Connectivity. (III) COHIBUSCHI, the principles of Connectivity (IV): KSM Model, to Build and sharing value with the ASEAN people.

Module I

From ASA to AEC: The author focuses on three folds of how to share wealth and the principles of political, Economic and Socio cultural security of ASEAN. According to the author of the academic staff of Panyachon (2556)^๑ stated that ASA was hold at first in Bangkok, as an initiated proposal by Dr. Thannat Koman, Thai Foreign Minister, including the leaders of five members, i.e., Malaysia, Singapore, Indonesia and Philippines. ASA was the Association of South East Asia (ASA) but it is not active (2555)^๒, it is due to the border conflict between Malaysia and Indonesia, and then the friendly relation has returned to build a new activity of ASA again. The author has seen the high jump of ASA growth in (2555)^๓, which the Accord Signed Agreement by the full ten members, to become the ASEAN. Their common objectives were eyed for future prosperity together which emphasizes on the AEC activities by using “the motto as one vision, one identity”. The concepts of ASA and ASEAN become the great values for AEC leaders since, a half century ago, it was the legacy of ancestor’s foundation.

The concreted path of wealth building is due to trust and confidence, care and share knowledge and politics – Socio – Economic development in hand. This was the first Module of AEC integrative connectivity.

To reach the highest objectives of the future AEC, therefore the author will propose the Public Management connectivity to share the values AEC. PMC is a mirror to improve the AEC Community. As we have eyewitness of the rise and fall of AEC development. The pros – growth, pros – peace and pros – security had become the global competitive advantage such example of Singapore, Malaysia, Indonesia, Brunei Darussalam and Philippines which were examples of success in the modern development of competitive edge. From this point of view, the PMC can be “The golden Bridge” to share, learn, exchange and development process of AEC.

---

^๑ฝ่ายวิชาการ ปัญญาชน, **สวัสดิอาเซียน พุดจาประสาอาเซียน**, กรุงเทพมหานคร :ปัญญาชน, ๒๕๕๕. หน้า ๙.

^๒วิทย์ บัณฑิตกุล, **รู้จักประชาคมอาเซียน**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร: บริษัททวิพรีนท์ (1991) จำกัด, ๒๕๕๕, หน้า ๑๕.

^๓กัญชนก สุขสถิต, **สังคม วัฒนธรรม ประชาคมอาเซียน 10 ชาติ**, กรุงเทพมหานคร : แสงดาว, ๒๕๕๕, หน้า ๑๓.

In fact, the sharing of knowledge based service is practiced together, since the birth of ASA. Therefore, the field of public administration which is the interdisciplinary subject; it is the arts and science of administering that plays the role of integral part of moving for the National Development. The author presents “the paradigm of new public management connectivity” to share and may be used in public, private and non - government organizational management to replace the awkward of primitive Bureaucratic Administration and to become an example as Singapore, especially the Transparency management.

This is the new paradigm of Interdisciplinary field of Public Management Connectivity as follows:

The Integrated field of Locus and Focus of PMC

The threefold of integrating subjects of public management can compare as the car, that the driver uses the fuel or gas (Boonton Dockthaisong, 2557)^๔. The author tries to build the body of PMC knowledge, in the sense of constructionism of how to vision of using for study and share value of learning process.

1. The paradigm shifted of PA to New paradigm of ASEAN; The power of change.

The Development Process, Movement, Arrangement and Implementation of the Great productive idea of the forefathers of ASEAN (Association of south East Asia) were innovative and constructive concept. They focuses on economy, social and cultural collaborating, including the protection of the ERA of New Insurgency

^๔บุญทัน ดอกไธสง, รัฐประศาสนศาสตร์เชื่อมโยง AEC ก้าวสู่ความมั่นคง ๒๐๒๐, กรุงเทพมหานคร : ปัญญาชน, ๒๕๕๗, หน้า ๘.

Violent movement; it is due to the minor conflict between Indonesia and Malaysia as mentioned, it is caused to delay extending of membership. However, the declaration of ASEAN Concord was signed on the (8 August 2510)^๕ by five members, Thailand, Malaysia, Singapore, Indonesia and Philippines which is the essence of the ASEAN foundation. Our great leaders are Tanat Koman, Tun Abdul Rasuk, Bin Hussen, Adam Malik, Ramos and S. Rajarattanam, who have equally share in the meeting called the Bangkok Declaration.

The AEC – agreement (2510)(5)

The Concord of Bangkok is consisted of the following objectives:

- 1) The growth of economic and the advancement of social and culture.
- 2) To promote peace, stability and security in the region.
- 3) To promote socio – economic, culture, academic, science and management
- 4) To promote seminar, training and research.
- 5) To promote agriculture, industry, trade, communication and Tele communication Technology and standard of life.
- 6) To promote ASEAN study.
- 7) To promote the interrelationship among the ASEAN and Global organization

The National Agenda: According to AEC^๖

The government is readied for AEC policy and policy Implementation on the part of public and also it must have an impact to the private and people in community, Including Ministry of Education, Colleges, Schools and Universities, they have to prepare to welcome AEC, whiles the Politicians, Administrators, including the chief of communes and villages were discussed about how to arrange their place development, including speaking English, as an official Language of AEC. In case of cultural institutions, they eyes for their cleaning temples and environment to welcome customers (tourism). And Re - arranging the Restaurants, signpost, signboard, etc., which it was the new awaken phenomena of the AEC coming.

However, the author called for preparing a new paradigm of public management to share value with ASEAN members, therefore, the main objectives of this book is to exchange as an executive programs, as a key board to learn from

---

^๕ฝ่ายวิชาการ ปัญญาชน, สวัสดิ์อาเซียน พุดจาประสาอาเซียน, กรุงเทพมหานคร :ปัญญาชน, ๒๕๕๕, หน้า ๕.

^๖ฝ่ายวิชาการ ปัญญาชน, สวัสดิ์อาเซียน พุดจาประสาอาเซียน, หน้า ๑๘.

each other and to promote market expansion, tourism, one market, one product base and a single visa, etc., therefore PMC will pervade and the expansion of knowledge transferring, brain workers, professional occupation, migration thus, the Accord of ASEAN has agree Agreement on Seven professional occupations such as, Nursing, Accountancy, Dental practitioners, Architecture, Medical practitioners, survey and Engineering were proposed in that meeting. The Concord Agreement was approved in the meeting which held on October 7, 2546 in Indonesia^๗. The further approving of development programs were, human capital development, Indonesia; the official establishing of ASEAN community will increase Income, opportunity, and building the quality of both special and general occupational fields to all AEC community.

Module II:

Public Management Connectivity is to share values with AEC

The Role of the Civil Service Commission is closely joined with the proclamation of ASEAN Concord Agreement, in accordance with ASEAN Blueprint, which was declared on four factors on Economic Integration as follows:

- 1) Single market and production base.
- 2) Highly competitive economic region.
- 3) Region of Equitable Economic Development.
- 4) Fully integrated AEC to the global economy.

For Example, the single market is composed of free flow of goods, services Investment, Capital and skilled labor. (Panyachon, 2558:102)^๘.

According to the policy formulation of Accord Declaration, it can be success, on how to stimulate the people, to see the best benefits, in all members. In case of Thailand, precisely, from the government points of view, whiles that responsible Agency was a government agency called, the Office of Civil Service Commission

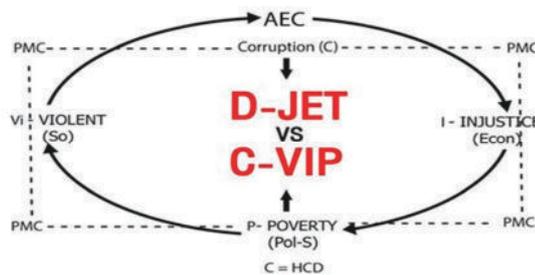
^๗วิทย์ บัณฑิตกุล, *รู้จักประชาคมอาเซียน*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : บริษัททวิพรีนธ์ (1991) จำกัด, ๒๕๕๕, หน้า ๔๐.

^๘สำนักงานคณะกรรมการการพลเรือน (ก.พ.), (๘-๑๔ มีนาคม ๒๕๕๖.), *เชื่อมรัฐประศาสนศาสตร์ AEC*, สำนักพิมพ์ : มติชนรายสัปดาห์, ๒๕๕๘, หน้า ๑๒๖.

(OCSC). She is responsible for Mission of Civil Service in Thailand, a core Center of Civil Service administration Department. This department has exchanged the programs of administration, with ASEAN community, in advance for many years ago. The office of the Civil service Commission (www.ocsc.go.th)^๙ has joined with ASEAN conference on Civil Service Matter to focus on the Collaboration among members of Bureaucracy needs and public Administration to prepare for the new challenge which heed on the first time in Manila, on July 2524. These meeting, called ASEAN Conference on Social Service Matters (ACCSM). Which comprised Thailand, Philippines, Malaysia, Singapore and Indonesia. And there is ACCSM preparatory meeting in Myanmar in (2556) to advocate the Best Practice for ASEAN, in the year of (2550), there is a forum of the government to present the country Paper and Technical paper which has five objectives as follows:

- 1) To exchange the opinion, experience, Civil Service Development, education, administration and training.
- 2) To exchange the Civil Service Development for each country.
- 3) To review practical collaboration programs of Civil Service Development in ASEAN.
- 4) To promote greater Administrative Development
- 5) To have closed collaboration to face the rapid challenge of science and technology^{๑๐}

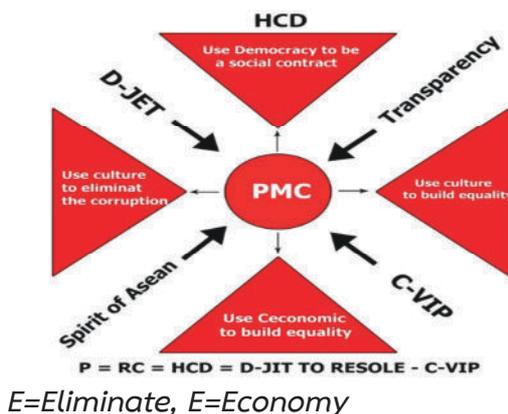
Concept of AEC community Engagement for development

^๙www.ocsc.go.th, (๒๖ กรกฎาคม ๒๕๕๘).

^{๑๐} คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) Best Practice คู่มือสร้างวิธีการปฏิบัติที่ดีส่วนความสำเร็จในการพัฒนาระบบ E Government, ๒๕๕๖, หน้า ๗.

The four levels of heaven are. D – Democracy, J – justice E – economy T – transparency V.S the four hells such as C, – corruption V, – violent I, – injustice and P, – poverty. DJET dares to dream to share, dream to do and dream to change with the ASEAN partners to drive off the ghost – town, called, C – VIP away as the following picture.

The example of mentioning case of Singapore community which she has reached the heightened marks of the success in economic Development as well as the best example of controlling and managing the corruption of both the transparency of government and private sectors. She was given the top rank to Singapore, as number one of development nation in AEC and she must be free from corruption by the reporting from the International Transparency Organization, Switzerland, and also she was number one in higher education, investment financial business transaction, cleanliness and environmental management including the emerging of economic progress in Malaysia. Indonesia and Philippines as well as the improvement of all AEC members, whiles the politics Economic development in Thailand, were at the low grade in 2557 - 2558. If the mega – projects as 3.5 billion and 2.00 trillion were terminated by the Agent of Inexperience in the National management. The job creation was ended by the verdict of the Constitution court and Administrative court. You can see the two popular of development at of AEC, the highest and the lowest will be Thai.

Module III:

COHIBUSCHI

The 6 global streams that bind people throughout the world were flourished in Asian, called COHIBUSCHI

The most profound foundation of mental health is the fundamental software's of human being called, COHIBUSCHI. This is foundation of human being which can be practiced, share, exchange, trust and confident to all members. It is the root poles of building and the happiness of mind, peace loving, and living together harmoniously. The concept of loving kindness, to all should spread out to become the principle for AEC community, as one vision which is the building of the Common ideals of the far Sight by the ASEAN founders, to spread out of the spirit of unity for the AEC, a ten Nations will emerge to become one community, of one market, one production base, one Visa and one common border. The border is not a problem anymore and the investment of wasting more money in Armaments as Tanks and Arms collection will be deducted, to save that money for the benefit of building the people project for national development.

The best thing to practice is the Soft Science that binds people together, to create the etiquette and custom for AEC members. The streams of human civilization were run through these great channels, called religions which synchronizes in to six branches, of Loving kindness and peace loving i.e., Co – Confucianism, Hi – Hinduism, B – Buddhism, S –Shintoism, Ch – Chrisian-(ism)and I – Islam-(ism). (Boonton Dockthaisong). These six great streams of religions were divided in to two Zones, as worshiping omnipotent and belief on the law of nature. But indeed, the COHIBUSCHI is the Essences of the ASEAN way of life between, a Mono- force and the Mano – force (mind) of ASEAN people, therefore the diversification of faiths will render the fruitfulness to the community. People will share hand in hand to build up the inner peace of this new journey. The great Mono force (God mind and Mano – force, loving kindness) which the author hopes that, the culture of peace loving will be the symbol of AEC principles, thus

AEC can be categorized the community faiths in to one Catholic Land, three Muslims Land, four Buddhism, while the two (Vietnam and Singapore were used all COHIBUSHI) which all community were grown up whiles the three Muslim communities are very moderated in development, Catholic is also advance, in the

fields of education and volunteer working, Buddhism is flexible, and understanding, therefore the ASEAN community is the best place to live, invest and to have the cultural exchange globally. If we were asked what faith do you believe? The answer should be “COHIBUSCHI” that means one for all that is to say, we use this word and we are universal brotherhood. Therefore, AEC is the hub of the global religious integration, for peace of mind. It became a golden bridge to all concerned.

1. Conceptual Module is composed of three sub-systems.

Explain: K = Knowledge, S = Skilling, M = Good Management, then follow by Sub – System (I) MAN = M=F+O = Man has to responsible to F = Family, O = Organization. Sub – System II is (CAP) which is a symbol of executive leaderships, they have to wear cap on head as: C = Represents Concept stimulus, if he is able to stimulate the people to listen, and follow to do in accordance with his saying, therefore he also has ability to lead.

Two type of using an Energy: KSM:

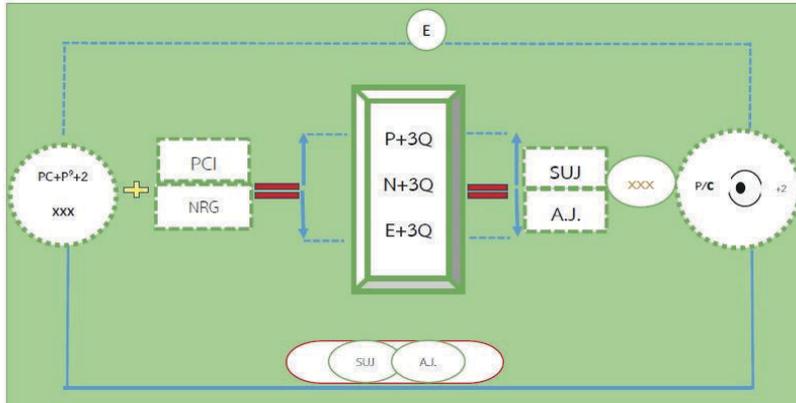
However, the executives must know how to use 6 - Energy, and three muscle – laboring where: $E = MC^9 + 2$

If you -know how to energize the customers to your vision by way of able to stimulate the people to see and favor according to your mind – maps, then you got to have (A) = activity to carry on that concepts and activity must stand on the project base. By then, CAP is the Symbol of Leadership of the old day and even today:

System III (I – Terms - N) when you want to study or working, you have to explore the location by asking (I – Terms - N), (I) represents information and knowing the data from exploring the balance sheet throughout Terms – N represents the people needs as follows: T = Technology, E = Economy, R – Resources M = Mental development S = Social organ N = Response to need of people, then use KSM to evaluate and measure of each item.

Module2: The Building of Atomic mind Process

Note:

SUL = Sunyata Jit: The energy of emptiness

A.J. = Atomic Jit: the Energy from tranquility and insight

Re: This Module comprises three – Sub – System. Sub – System I, (P/C+P⁹) it is referred to the management process to synthesize brain energy process to construct the tangible values from the intangible energy. As such doing anything, the leaders have to ask participation and give compensation to serve the development management as P/C+P⁹ Process:

9 – Promotion:

P1 = Personnel, **P2** = Product, **P3** = Facility – Dieselization, **P4** = Rank promotion, **P5** = Public relation, **P6** = Environmental, **P7** = Place, **P8** = Participate on, **P9** = Pension Improvement and Development process.

After (P/C+P⁹), then the process executives have to understand the need of people in globe such as, (CPI+N+R+G) C = Represents Community need, P = Public need, I = Individual need, N = National need, R = Regional need and Global need. When we understand those said needs, then we have to move to search for “SPROBE” to join with work force in your organization, as example. It means that if any organization has the knowledge of **SPROBE**, then that organization can survive and well development as, this Figure:

	B	
S	PRO	E
	B	

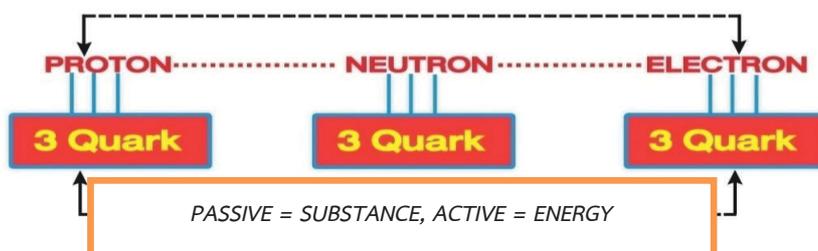

Building your corporations thru – SPROBE

SPROBE: Refer to (BB) = best brain (BS) = best service (B-PRO) best product. If the Organization composes of these threefold parts that organization will survive and have more benefits for a long year to come.

The best brain has brought about the best product. When the organization has the best product, then follows by best service then, the organization will be develop to the highest level. System 3, the most important part is to construct the brain power. This demonstration may help you to understand my point of views.

After SPROBE, the author moves to borrow physic term proton, Neutron, Electron from Albert Einstein (1879-1955). Each Tron has followed by three Quarks, as in this picture:

The innovation of IQ was innovated by the author, who examines the theory of Alfred Benet (1857-1911), who developed experiments to measure children’s intelligence “Binet Scale” “intelligence” of Lewis Terman (1916) was “widely accepted whiles” Sir Francis Galton, (Feb 16,1822-Jan 17, 1911), cited “the idea that intelligence” was measurable. The author used the integrated knowledge to synthesize the Atomic term from Albert Einstein and Tri – Sikha of Buddhism, to design the genuine model to construct the human brain to become, the fullest human of highest potentials and competency to become total man, especially how to purify human brain by the Buddhism ways, called (Papanamayapanya) or the LOTUS MODEL, which classified human development in to four groups of IQ, i.e., 1) Lotus in the pond is under mud 2) The lotus is in the middle level of the water in the pond 3) The lotus is in the edge of the water in the pond, or the same water

level of that pond 4) The lotus has reached out above the water in the pond, as the following 200 IQ – base. (Boonton Dockthaisong, 2553)^{๑๑}

The IQ 200 consists as follows:

Stage 1: IQ 200 = Genuine begin from stage I

Stage 1 Yoniso-manasikal	Stage 4 Physical and mental exercises	Stage 7 create a sense of ultimate serenity
Stage 2 Poshane-muttanyula	Stage 5 love and loving kindness	Stage 8 focusing only on Dan tian point
Stage 3 Eradication of all intoxicate consuming	Stage 6 in hale, exhale	Stage 9 move the ball of Dan tian which is automatic energy to revitalize a genius

Note: Buddhism plus Tai Qi Gong

Stage 2: EQ = 50IQ =50

The indicators of 4 IQ

EQ	IQ
1. Understand rupu and arupa.	1. Quickest thinking and responding.
2. Know self-emotion and able to manage it.	2. Scenario visionary.
3. Understand other’s emotion and respect it.	3. Quitted mathematic solving.
4. Best wishes to self and others.	4. Gifted memory.
5. Know how to stimulate self and other.	5. Excellence in public addressing.
6. Be calm, deep cool and hated.	6. Best transform of dreaming and imagining.
7. Equilibrium on calm, deep cool and hated.	7. Highest intellectual and human
8. Non – detachment.	8. Best calculation of space’s dimension.

^{๑๑}บุญทัน ดอกไธสง, รัฐประศาสนศาสตร์เชื่อมโยง AEC ก้าวสู่ความมั่นคง ๒๐๒๐, (กรุงเทพมหานคร : ปัญญาชน, ๒๕๕๗), หน้า ๒๕๑.

9. Mind is above the emotion and feeling wave

9.Highest eagerness and synergic performances

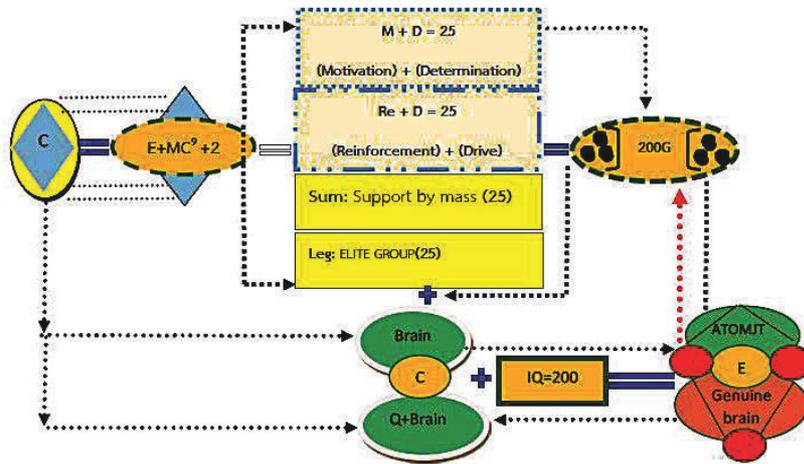
Stage 3:

TQ = 50	CQ = 50
1. Integrating of elements synergy of transcendental mental and recycle the matters and know how to jigsaw very well.	1. Global connection (G - net).
2. Join and using human resource space and universe to be one.	2. Regional zoning connection (Re - net)
3. Build, change, adapt to all kind of turbulence as the wave of the sea.	3. National connection (N -net)
4.Dream to see “something from nothing”	4. Community connection (C - net)
5. Construct the idea by simulating and build up a better model.	5. Individual and group connection (I – net)
6. Draw a line back and forth across the earth, water, and space by pro – active mind or MC9 to create a new form.	6. Social network
7. Quick – fix in correcting and assessing.	7. Global linkage
8. Invent and synthesizing of components to build the matters to serve mankind.	8.Space – internet
9. Construct your new model (brand).	9. 4-9 (digital generation)

The three stages are integrated all Energies from each stage to be one force, this force is 9 mindful energy, the author has designed to present the 200 genuine IQ. The following aggregate integration to become a full-mind, called Sunyata-Jit and Atom Jit which is the great power Energy mindfulness.

Stage III: module3: Building the genius

The author has converted Module I, and II, to construct $E = MC^2 + 2$ which put the Atomic of Mano energy to the sub – system as: 1) M = The highest motivation = 25 – mark and D = The highest drive and Reinforcement= 25- mark Sub – System II, sum = supported by mass and Leg, = Love Trust and supported

TQ (50)	CQ (50)
IQ (50)	EQ (50)

by elites Group which equivalence to $IQ\ 100 + IQ\ from\ TRI - PITAKA = IQ = 200$ as the formula $E = MC^2 + 2$ and able to detail the lotus Module of IQ as follows:

This stages 4, is the four level of IQ, each IQ divides in to four levels as above mentioned:

If you develop your Smathi to the stage of the coolest point of 173 Fahrenheit, then you are already become a full genius (Boonton Dockthaisong, 2557)^{๑๒}

For the sake of peace and security you are all please practiced the principle of loving kindness and say Namo – O! GOD, for your chanting and best wishes, to all human being.

^{๑๒} บุญทัน ดอกไธสง, รัฐประศาสนศาสตร์สร้างสรรค์, (กรุงเทพมหานคร : ปัญญาชน, ๒๕๕๕), หน้า ๒๔๙.

How to design this type of Buddhist IQ, I begin to search by using IQ in line with the comparing of Four Lotus, by using the principle of mindfulness development through tranquility and insight method. The way in which I compare, by using the four level of Samathi practicing, thus you have to observe: (1) Five percepts, (2) practicing the Kaniga – Samathi, (3) after practicing of the two, then proceed to reach oubpajara – Samathi model then develop to the finals stage called Abbanasmathi that highest Samati – brain the IQ 200 which was reengineered from the tacit knowledge of Buddhist Epistemology, conjunction with “Albert Einstein”. This is new finding in this book, it is not also easy to understand this genuine model.

Explain and details of 4 IQ:

1. EQ: it looks like a stream of water, so the people must be cooled and calmed at heart. When the condition of MANO (mind) is in the state of equilibrium the oneness: The mind will fully activate to think, know, understand, remember, response, code and encode, then do a decision making.

EQ: consists of 1) Understand rupu and arupa, 2) Know self-emotion and able to manage it, 3) Understand other’s emotion and respect it, 4) Best wishes to self and others, 5) Know how to stimulate self and other, 6) Be calm, deep cool and hated, 7) Equilibrium on calm, deep cool and hated, 8) Non – detachment, 9) Mind is above the emotion and feeling wave.

However, IQ: consists of 1) quickest thinking and responding, 2) scenario visionary, 3) quickest mathematic solving, 4) grafted memory, 5) excellence in public addressing, 6) best transform dreaming and used imagination to be a form, 7) highest having the intellectual and humorous capacity, 8) best calculation of space dimension, 9) highest eagerness and synergic performance (number, 9 is 20 markers).

TQ: comprises 1) integrating element to synergy of transcendental mental and recycle the matters and know how to jigsaw very well, 2) join and using human capital, space and universe to be one, 3) build, change, adapt in all kind of turbulence as the wave of the sea, 4) dream to see something from nothing, 5) construct the idea by stimulating and build up a better model, 6) draw a line back and forth across the earth, water and space by proactive mind or MC9 to create a new form, 7) quick – fix in correcting and assessing, 8) to invest and synthesizing of

๒๗๖   ๐๓ ๔ ๑๒๓ ๑๒ พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๘

components to build matter to serve mankind, 9) construct your model (brand) = (20 marks)

CQ: are as follows: 1) Global connection, 2) regional zoning connection (re – net, 3) National connection (NA – net), 4) community connection (c – net). 5) individual and group connection (in - net), 6) social networks, 7) global net, 8) space internet and 4-9(post digital generation).

These are the ways and means to construct an innovative idea to become a total man, a genius, to invent an innovative concept to construct the genuine brain, the four IQ 200 is presented to ASEAN community to share side by side with the most propound of the foundation of human culture, called COHIBUSCHI.

Conclusion:

The ASEAN cultural heritage is moderated, therefore, the one faith of word can be called, as, “COHIBUSCHI”, and it can be the most fundamental essence to promote the concept of, we are the world, we are brotherhood which was, a universal concept of loving kindness, or golden rule or peace of mind, then we, the ASEAN will bridge together to become a togetherness by sharing and collaborating, hand in hand to construct and train our people: the introducing for applying K.S.M. Model to develop our people to become a genius have to share the values of learning. The IQ 200 come from COHIBUSCHI and Kong Qui, Hindu, Buddhism, Shinto, Christ, Muslim, however the Cohibushi can be a great moderate faith in all community, while as the ASEAN is bound together by political economic and cultural security. The common understanding and the accepting the diversity were the most common advantage in ASEAN.

Bibliography

- กฤษณก สุขสถิต. **สังคม วัฒนธรรม ประชาคมอาเซียน ๑๐ ชาติ**. กรุงเทพมหานคร : แสงดาว, ๒๕๕๕.
- คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) **Best Practice คู่มือสร้างวิธีการปฏิบัติที่ดีส่วนความสำเร็จในการพัฒนาระบบ E Government**, ๒๕๕๖.
- บุญทัน ดอกไธสง. **รัฐประศาสนศาสตร์เชื่อมโยง AEC ก้าวสู่ความมั่นคง ๒๐๒๐**. กรุงเทพมหานคร : ปัญญาชน, ๒๕๕๗.
- _____. **รัฐประศาสนศาสตร์สร้างสรรค์**. กรุงเทพมหานคร : ปัญญาชน, ๒๕๕๕.
- ฝ่ายวิชาการ ปัญญาชน. **สวัสดิ์อาเซียน พุดจาประสาอาเซียน**. กรุงเทพมหานคร :ปัญญาชน, ๒๕๕๕.
- วิทย์ บัณฑิตกุล. **รู้จักประชาคมอาเซียน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัททวิพริ้นท์ (1991) จำกัด, ๒๕๕๕.
- สำนักงานคณะกรรมการการพลเรือน (ก.พ.). (๘-๑๔ มีนาคม ๒๕๕๖.). **เชื่อมรัฐประศาสนศาสตร์ AEC**. สำนักพิมพ์ : มติชนรายสัปดาห์. ๒๕๕๘. www.ocsc.go.th. (๒๖ กรกฎาคม ๒๕๕๘).
- Lewis M. Terman. **The measurement of intelligence**. Boston: Houghton Mifflin, 1916.

ภาคผนวก

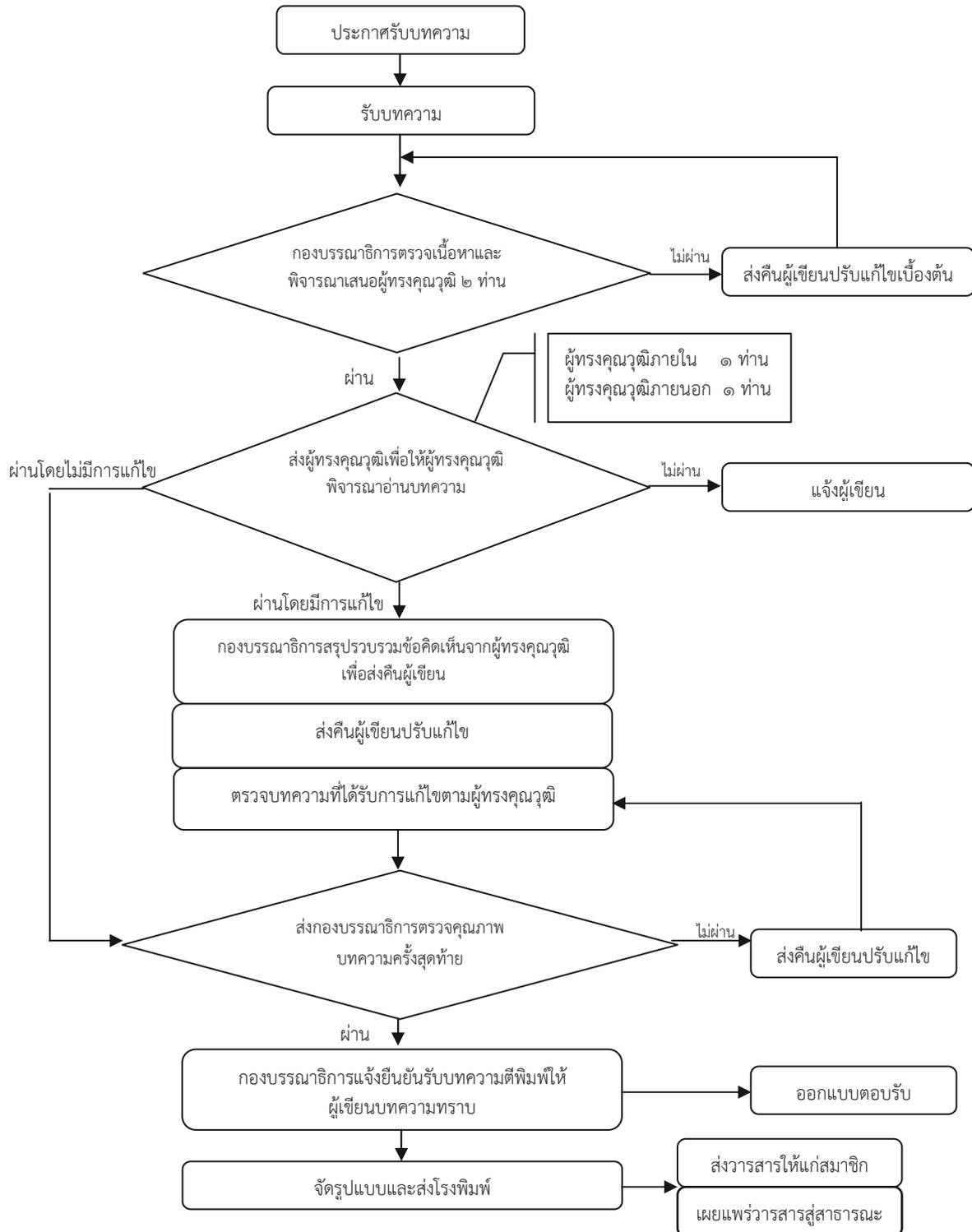

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิอ่านบทความวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม) พ.ศ. ๒๕๕๘

พระศรีคัมภีร์ญาณ, รศ.ดร.
พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.
พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ, รศ.
พระครูสังฆเกียรติศักดิ์ กิตติปญฺโญ, ดร.
ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง
ผศ.ดร.ชนสิทธิ์ สิทธิสูงเนิน
ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น
ผศ.ดร.ชัยยนต์ ชีโนกุล
ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน
ผศ.เมรินทร์ นวะบุศย์
ผศ.ดร.ทัศนีย์ เจนวิถีสุข
ผศ.ดร.วรกฤต เถื่อนช้าง
ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์
ผศ.อนุภูมิ โสวเกษม
ผศ.รท.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ
อ.ดร.อุทัย สติมัน
อ.ดร.จิตวิมุติ หมั่นมี
อ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐-๓

๑. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

๑.๑ บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

๑.๒ บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

๑.๓ บทความวิจัย (Research article) ได้แก่รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

๑.๔ บทความปริทรรศน์ (Review article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์สังเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

๑.๕ ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปลก ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ปริทรรศน์จะต้องส่งจดหมายนำส่งบทความ พร้อมต้นฉบับแบบพิมพ์ ๓ ชุด มายังกองบรรณาธิการ กรณีบทความได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์ บรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้นิพนธ์ส่งบทความต้นฉบับที่แก้ไขครั้งสุดท้าย พร้อมซีดีรอม (CD ROM) ๑ แผ่นที่บรรจุเนื้อหาและข้อมูลที่มีอยู่ในบทความทั้งหมดที่ได้แก้ไขแล้ว ทั้งนี้ผู้นิพนธ์ต้องมีสำเนาเก็บไว้ด้วยเพื่อการอ้างอิง

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มี

ความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH SarabunPSK) ขนาดอักษร ๑๖ จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (double spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษพิมพ์สี่ขนาดปี่ห้า (B5) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษซ้ายกับด้านบน ๑ นิ้วครึ่ง และด้านขวากับด้านล่าง ๐.๕ นิ้ว พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน ๑๕ หน้ากระดาษพิมพ์สี่ โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) ๒ ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – blind peer review)

๒. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน ๓๕๐ คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัยและบทความปริทรรศน์ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (methods) ผลการศึกษา (Results) สรุป (Conclusion) และคำสำคัญ (Key words) ซึ่งควรเรียงเรียงตามลำดับและแยกหัวข้อให้ชัดเจนดังนี้

- **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- **วิธีการศึกษา** ควรกล่าวถึงวิธีการค้นคว้าข้อมูล ระเบียบวิธีวิจัยที่นำมาศึกษา สถิติที่นำมาใช้
- **ผลการศึกษา** ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)

- **สรุป** ควรกล่าวถึงผลสรุปของการค้นคว้าและศึกษา

- **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญ ๓-๖ คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา และจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และค้นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (;)

๓. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

๓.๑ **บทนำ (Introduction)** เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้ สมมติฐานของการศึกษา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ชัดเจน

๓.๒ วิธีการศึกษา (methods) กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

๓.๓ ผลการศึกษา (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ ๓.๒ ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

๓.๔ การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

๓.๕ ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

๓.๖ กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) เป็นส่วนที่กล่าวขอบคุณต่อองค์กร หน่วยงาน หรือบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย รวมทั้งแหล่งที่มาของเงินทุนวิจัย และหมายเลขของทุนวิจัย

๓.๗ เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบเชิงอรรถ (Footnote) เป็นการทำการรายการเอกสารอ้างอิงหรือคำอธิบายเพิ่มเติมที่อยู่ด้านล่างของข้อความในหน้ากระดาษแต่ละหน้า ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงแตกต่างกันตามประเภทของเอกสารหรือแหล่งที่ใช้อ้างอิง ดังนี้

การอ้างอิงแบบเชิงอรรถ

๑. หนังสือ

๑.๑ คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์ เล่ม/ข้อ/หน้า. และให้วงเล็บคำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีหรือวงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ตัวอย่างเช่น ๑ขุ.ชา. (บาลี) ๒๗/๘๕๕/๑๔๑.

๑.๒ หนังสือทั่วไป

ผู้แต่ง, ชื่อเรื่อง, (สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์, ปีที่พิมพ์), หน้า. ดังอย่างเช่น

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ปรัชญากรีก : บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๓๘.

Venerable Dr. W. Rahula, **What the Buddha Taught**, (Bangkok: Haw Trai Printing, 2004), p.69.

๒. วารสาร

ผู้เขียน, “ชื่อบทความ”, ชื่อวารสาร, เล่มที่หรือปีที่ (เดือน ปี): หน้า. ตัวอย่างเช่น

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร., “การกำหนดประเด็นปัญหา การตั้งชื่อเรื่องเรื่อง และการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยทางสังคมศาสตร์”, **มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๓): ๑๔-๒๘.

K.N., Jayatileke, “The Buddhist Theory of Causality”, *The Maha Bodhi*, vol. 77 No.1: 10-15.

๓. วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้วิจัย, “ชื่อหัวข้อวิทยานิพนธ์”, ระดับของวิทยานิพนธ์, (ชื่อแผนกวิชาหรือคณะและมหาวิทยาลัย), ปีที่พิมพ์. ตัวอย่างเช่น

อนุวัต กระสังข์, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรตามแนวพุทธภายใต้กระแสบริโภคนิยม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๗.

๔. สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ปี. ตัวอย่าง

สัมภาษณ์ พระเทพโสภณ, อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

๕. เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ธรรมประกาศโนบาย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=538970572&Ntype=9> [๗ กันยายน ๒๕๕๕].

๖. ภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham, *Motivation and Personality*, (New York : Harper and Row Publishers, 1970).

การเขียนบรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

๑) หนังสือ

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

๒) วารสาร

ผู้เขียน, “ชื่อบทความ”, ชื่อวารสาร, เล่มที่หรือปีที่ (เดือน ปี): หน้า. ตัวอย่างเช่น พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร., “การกำหนดประเด็นปัญหา การตั้งชื่อเรื่องเรื่อง และการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยทางสังคมศาสตร์”, *มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗): ๑๔-๒๘.

๓) วิทยานิพนธ์

ทรงวิทย์ แก้วศรี. “การศึกษาวิเคราะห์พุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า”. **ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

๔) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ปี. ตัวอย่าง

สัมภาษณ์ พระเทพโสภณ, อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

๑๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

๕) เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ธรรมประกาศนโยบาย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&id=538970572&Ntype=9> [๗ กันยายน ๒๕๕๕].

๒. ภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham. *Motivation and Personality*. New York : Harper and Row Publishers, 1970.

๔. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ ๑ ภาพ หรือ ๑ ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

๕. ลิขสิทธิ์

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้นิพนธ์ทุกท่านต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้นิพนธ์ทุกท่านต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้นิพนธ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้นิพนธ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

๖. การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ กรุณาติดต่อ “ผู้ช่วยบรรณาธิการวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์” สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์: ๐๘-๔๕๗๓-๒๕๗๖, ๐๘-๖๗๗๑-๓๖๓๘

- ๑) พระระพีพันธุ์ พิสุทธิสาร, ดร.   ๒) ดร.อนุวัต กระจ่างชัย   ๓) ดร.นพดล ดีไทยสงค์
๔) ดร.จิตาภา เร่งมีศรีสุข   ๕) ดร.อภิษฎา ศรีเครือตอง

๘. อัตราค่าวารสาร

กำหนดออกวารสารปีละ ๓ ฉบับ จำหน่ายราคาฉบับละ ๑๙๙ บาท ไม่รวมค่าส่ง

๙. อัตราค่าสมาชิก

ปีละ ๓๐๐ บาท

หนังสือขอเสนอบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

เขียนที่.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ. ....

ข้าพเจ้าชื่อ..... ฉายา..... นามสกุล.....
ที่อยู่.....

โทรศัพท์..... E-mail: .....

มีความประสงค์ขอตีพิมพ์บทความ ( ) บทความวิจัย ( ) บทความวิชาการ เรื่อง:

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

ในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ซึ่งดำเนินการโดยคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยบทความฉบับนี้ข้าพเจ้าได้ยื่นพนธขึ้นเพื่อสำเร็จการศึกษาระดับปริญญา..... สาขาวิชา..... จาก (ชื่อสถาบัน).....

ปีการศึกษา..... หรือได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก .....

เมื่อคณะบรรณาธิการของวารสารพิจารณาแล้วมีมติให้แก้ไขปรับปรุงบทความ ข้าพเจ้ามีความยินดีรับไปแก้ไขตามมติดังกล่าวนั้นและข้าพเจ้าขอรับรองว่า (ขีดเครื่องหมาย ✓)

- ( ) เป็นผลงานทางวิชาการของข้าพเจ้าแต่เพียงผู้เดียว
- ( ) เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ร่วมนิพนธ์ตามชื่อที่ระบุในบทความจริง
- ( ) บทความนี้ไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน
- ( ) บทความนี้ไม่ได้คัดลอกหรือดัดแปลงมาจากของผู้อื่นทั้งสิ้น

ทั้งนี้ ข้าพเจ้าได้ชำระค่าธรรมเนียมขอตีพิมพ์บทความลงในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ตามอัตราที่ได้กำหนดไว้ คือ

- ( ) บทความวิชาการ ๓,๐๐๐ บาท
- ( ) บทความวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ป.โท-เอก ๕,๐๐๐ บาท
- ( ) บทความวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัย ๕,๐๐๐ บาท เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

อนึ่ง แม้เมื่อข้าพเจ้าปรับแก้ไขแล้ว แต่งานยังไม่เรียบร้อยและไม่ได้รับการให้การลงตีพิมพ์ ข้าพเจ้าไม่ติดใจเอาความใดๆ ทั้งสิ้น จะยอมรับการพิจารณาของคณะกรรมการถือว่าเป็นที่สุด

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้นิพนธ์บทความ

ใบตอบรับการเป็นสมาชิก

ที่.....
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

กราบনমসকর/เรียน บรรณารัการวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

ข้าพเจ้า (ชื่อภาษาไทย).....

(ชื่อภาษาอังกฤษ).....

ที่อยู่ (ที่สามารถติดต่อได้).....

.....
.....

E - Mail.....เบอร์โทรศัพท์.....

โทรสาร..... มีความประสงค์จะขอรับสมัครเป็นสมาชิกวารสาร มจร
สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

( ) สมาชิกประเภทรายปี ๓๐๐ บาท (จำนวน ๓ เล่ม)

( ) เล่มละ ๑๕๙ บาท

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่ง

( ) เงินสด

( ) ธนาคณัติ (สั่งจ่าย.....)

( ) ตั๋วแลกเงินไปรษณีย์

( ) แคชเชียร์เช็ค โอนนาม.....

โปรดนำส่งวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

สถานที่ติดต่อ ที่บ้าน ที่ทำงาน

เลขที่.....ถนน..... หมู่ที่.....ตำบล/แขวง.....

อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรศัพท์เคลื่อนที่.....

โทรสาร.....E-Mail.....

ลงชื่อ.....

(สำหรับเจ้าหน้าที่)

( )

ค่าบำรุงปี พ.ศ.....

เลขที่ใบเสร็จ.....

ลงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลงบัญชีแล้ว.....

